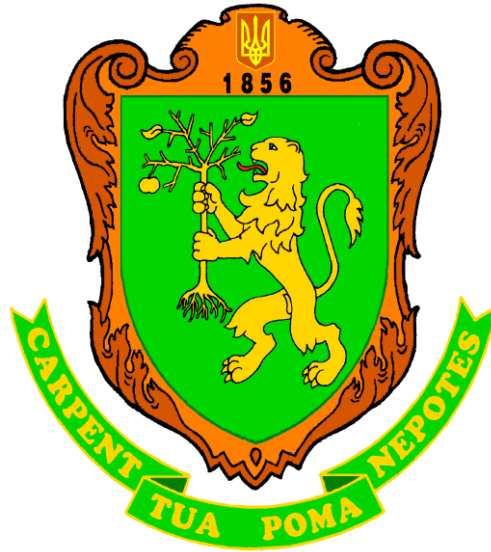

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
Звітної студентської наукової конференції
за результатами науково-дослідної роботи у 2023р.**

2024

УДК 33 (336, 339, 339.1, 339.13) / 34 / 65 (657, 658)

Збірник матеріалів Звітної студентської наукової конференції за результатами науково-дослідної роботи у 2023 р. / за заг. ред. Р.Д. Федіва м. Дубляни, 2024. 441 с.

*Тексти друкуються в авторській редакції та коректурі.
Відповідальність за зміст, виклад та інформацію матеріалів несуть
винятково автори.
Друкуються за рішенням вченої ради факультету управління, економіки та
права
Львівського національного університету природокористування
(протокол № 7 від 26.03.2024 р.)*

Видання містить матеріали Звітної студентської наукової конференції, в яких викладені результати досліджень науково-дослідної роботи студентів, проведеної в рамках наукових гуртків факультету управління, економіки та права Львівського національного університету природокористування у 2023 р. У збірнику висвітлено актуальні питання, які стосуються теоретико-методологічних засад та прикладних аспектів підвищення конкурентоспроможності української економіки в умовах глобалізації; вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку національної економіки та сільських територій; обліково-аналітичного забезпечення національних та закордонних підприємств; правового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання і правового регулювання суспільних відносин в Україні та світі; особливостей та потенціалу соціально-економічного розвитку підприємництва в Україні та бізнесу у світі; організації маркетингового забезпечення діяльності національних і міжнародних підприємств та інституцій; розвитку економічних та політичних аспектів міжнародних відносин і забезпечення діяльності підприємств на зовнішніх ринках; а також, розвитку економічних відносин та вдосконаленню менеджменту підприємств, інституцій та секторів економіки.

Видання розраховане на фахівців та науковців, викладачів, студентів, магістрантів, аспірантів та усіх, хто цікавиться окресленою проблематикою.

© Львівський національний університет природокористування, 2024

© Факультет управління, економіки та права 2024

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	22
ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Доповідач: Степчук С., ст.гр. Ек-41 Науковий керівник: к.е.н., доц. Колач С.М.	22
ЕКОНОМІЧНІ КРИЗИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН Доповідач: Юрчик Б., ст.гр. Ек-31 Науковий керівник: д.е.н., проф. Черевко І.В.	25
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ Доповідач: Трач Х., ст.гр. Ек-51з Науковий керівник: д.е.н., проф. Черевко Г.В.	28
ЕФЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ ЙОГО ПРОДУКЦІЇ Доповідач: Вітвіцький Б., ст.гр. Ек-51 Науковий керівник: д.е.н., проф. Черевко Г.В.	31
ІННОВАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ Доповідач: Кравець Д., ст.гр. Ек-41 Науковий керівник: к.е.н., доц. Колач С.М.	34
ІННОВАЦІЇ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ Доповідач: Кривов'яза В., ст.гр. Ек-21 Науковий керівник: к.е.н., доц. Березівський З.П.	37
МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД ТА СВІТОВИЙ БАНК: РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ Доповідач: Германович М., ст.гр. Ек-42сп Науковий керівник: д.е.н., проф. Черевко І.В.	39

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА ВОЄННОГО ЧАСУ Доповідач: Загородній Л, ст.гр. Ек-51 Науковий керівник: к.е.н., доц. Васирина О.Р.	42
ОРГАНІЧНА ПРОДУКЦІЯ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ Доповідач: Поташник М., ст.гр. Ек-51 Науковий керівник: д.е.н., проф. Черевко Г.В.	45
ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ Доповідач: Лисак Д., ст.гр. Ек-31 Науковий керівник: д.е.н., проф. Черевко І.В.	48
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ Доповідач: Бобик С., ст.гр. Ек-51 Науковий керівник: к.е.н., доц. Яців С.Ф.	50
РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ Доповідач: Баран А., ст.гр. Ек-42сп Науковий керівник: к.е.н., доц. Сиротюк Г.В.	54
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ВИРОБНИКИ ТА СПІЛЬНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПОЛІТИКА ЄС Доповідач: Касьян О., ст.гр. Ек-51 Науковий керівник: д.е.н., проф. Черевко І.В.	57
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РИНКУ ЯГІД Доповідач: Жигайло Р.-М., ст.гр. Ек-51 Науковий керівник: к.е.н., доц. Сиротюк Г.В.	59
СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» В АГРАРНІЙ СФЕРІ Доповідач: Колачник М., ст.гр. Ек-51 Науковий керівник: к.е.н., доц. Сиротюк Г.В.	63
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	67

<p>Доповідач: Стегніцький П., ст.гр. Ек-51 Науковий керівник: к.е.н., доц. Сиротюк Г.В.</p>	
<p>СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ Доповідач: Сторощук О., ст.гр. Ек-51 Науковий керівник: к.е.н., доц. Яців С.Ф.</p>	70
<p>ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГОВИХ КАНАЛІВ ЗБУТУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ Доповідач: Воробець Н., ст.гр. Ек-51 Науковий керівник: к.е.н., доц. Василина О.Р.</p>	74
<p>ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР Доповідач: Вовк В., Процик Д. ст.гр. Ек-51 Науковий керівник: к.е.н., доц. Березівський З.П.</p>	77
<p>РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ АСПЕКТІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАКОРДОННИХ РИНКАХ</p>	80
<p>АНАЛІЗ ВПЛИВУ, А ТАКОЖ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ, ЗОВНІШНЬОЇ ТА БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄС У ХХІ СТОЛІТТІ Доповідач: Крупа Д. А., ст. гр. МЕВ-51 Науковий керівник: ст. викл. Федів Р.Д.</p>	80
<p>АНАЛІЗ ВПЛИВУ СВІТОВОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ НА ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ Доповідач: Оставненко Р., ст. гр. Мев-61 Науковий керівник: к.е.н., доцент Томашевський Ю.М.</p>	85
<p>ВЗАЄМНЕ СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР В АГРОПІДПРИЄМСТВАХ Доповідач: Демський І., ст. гр. Фін-21 Науковий керівник: к.е.н., доцент Томашевський Ю.М.</p>	88

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ЗАХІДНИМИ ДЕРЖАВАМИ-СУСІДАМИ Доповідач: Чуба В.М., ст.гр. Мев-51 Науковий керівник: ст.викл. Федів Р.Д.	90
ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА СИСТЕМУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН Доповідач: Хотинський Н. А., ст. гр. МО-21 Науковий керівник: к.е.н., в.о.доц. Когут М.В.	97
ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ НА ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ СКЛЯНИХ ВИРОБІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ Доповідач: Мороз Д.В., ст.гр. Мев-41 Науковий керівник: ст.викл. Федів Р.Д.	99
ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС Доповідач: Чуба В. М., ст. гр. МЕВ-51 Науковий керівник: к.е.н., в.о.доц. Когут М.В.	101
ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК БІРЖОВИХ СИСТЕМ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ Доповідач: Жалинська В.В., ст.гр. Марк-41 Науковий керівник: ст.викл. Федів Р.Д.	103
ВПЛИВ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС Доповідач: Крупа Д. А., ст. гр. МЕВ-51 Науковий керівник: к.е.н., в.о.доц. Когут М.В.	105
ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ КОНТРОЛЮ ЗА ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИМИ УСТАНОВАМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ Доповідач Кацаров А., ст. гр. Мев-61 Науковий керівник: к.е.н., доцент Томашевський Ю.М.	107

«ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА» ЯК СКЛАДОВА МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ Доповідач: Головкевич Ю.Є., ст.гр. Мев-41 Науковий керівник: к.е.н., в.о. доц. Гаврилюк І.І.	110
ЗНИЖЕННЯ ВАРТОСТІ СТРАХОВИХ ПРЕМІЙ ДЛЯ СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР Доповідач: Довганюк В., ст. гр. Фін-21 Науковий керівник: к.е.н., доцент Томашевський Ю.М.	113
МОДЕЛІ СТРАХОВИХ ПРОГРАМ СТРАХУВАННЯ ВРОЖАЇВ В РІЗНИХ КРАЇНАХ Доповідач: Сагала П., ст. гр. Фін-12Сп Науковий керівник: к.е.н., доцент Томашевський Ю.М.	115
ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В КРАЇНАХ ЄС Доповідач: Лизун В.А., ст.гр. Мев-41 Науковий керівник: к.е.н., доц. Булик О.Б.	116
РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ Доповідач: Магера М.Є., ст.гр. Марк-41 Науковий керівник: ст.викл. Федів Р.Д.	120
РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ КРАЇН В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН Доповідач Сокирко С., ст. гр. Мев-61 Науковий керівник: к.е.н., доцент Томашевський Ю.М.	122
СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ Доповідач: Куцаба М.М., ст.гр. Мев-41 Науковий керівник: ст.викл. Федів Р.Д.	124
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КЕРАМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ПРОМИСЛОВОСТІ БУДМАТЕРІАЛІВ: МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ Доповідач: Мороз Д.В., ст.гр. Мев-41	127

Науковий керівник: ст.викл. Федів Р.Д.	
ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІК Доповідач: Мельничук Р.І., ст.гр. Мев-51 Науковий керівник: ст.викл. Федів Р.Д.	129
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ МАРКЕТИНГОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ І МІЖНАРОДНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ІНСТИТУЦІЙ	137
БРЕНДИНГ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА Доповідач: Вихопень Х.А., ст.гр. Марк-41 Науковий керівник: к.е.н., доц. Булик О.Б.	137
ЛОГІСТИКА ТОВАРІВ І ПОСЛУГ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ Доповідач: Вихопень Х.А., ст.гр. Марк-41 Науковий керівник: ст.викл. Федів Р.Д.	140
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ. Доповідач Толкачов А. В., ст.гр. Марк-31 Науковий керівник: доц. Хірівський Р.П.	145
«РЕКЛАМА У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: АНАЛІЗ, ТРЕНДИ ТА ПРОБЛЕМИ» Доповідач: Вихопень Х.А., ст.гр. Марк-41 Науковий керівник: к.е.н., в.о. доц. Гаврилюк І.І.	148
РОЗВИТОК В2В МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ. Доповідач: Щерба І.В., ст.гр. Марк-31 Науковий керівник: доц. Хірівський Р.П.	151
РОЛЬ БРЕНДУ У МІЖНАРОДНОМУ МАРКЕТИНГУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СПОЖИВАЧІВ Доповідач: Куцаба М.М., ст.гр. Мев-41 Науковий керівник: ст.викл. Федів Р.Д.	153

<p>СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ: АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ ТА ПОТЕНЦІЙНИХ РИЗИКІВ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ Доповідач: Лень Є. Ю., ст. гр. Мев-51 Науковий керівник: к.е.н., в.о.доц. Когут М.В.</p>	156
<p>СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СИСТЕМИ БІРЖ В УКРАЇНІ Доповідач: Лукашук Я.В., ст.гр. Марк-41 Науковий керівник: ст.викл. Федів Р.Д.</p>	159
<p>ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ ТУРИСТИЧНИХ ТЕРИТОРІЙ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ. Доповідач: Максимець О.Л., ст.гр. Марк-31 Науковий керівник: доц. Хірівський Р.П.</p>	162
<p>УДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ПОЛІТИКИ РОЗПОДІЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ. Доповідач: Михайлюньо Р.Г., ст.гр. Марк-31 Науковий керівник: доц. Хірівський Р.П.</p>	165
<p style="text-align: center;">РОЗДІЛ 4. РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ, ІНСТИТУЦІЙ ТА СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ</p>	169
<p>АНАЛІЗ ПРОГРАМНИХ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ Доповідач: Хотинський Н., ст. гр. Мо-21 Науковий керівник: доктор філософії (PhD), в. о. доц. Колодій І. В.</p>	169
<p>ДИСТАНЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЯМИ Доповідач: Савка І., ст. гр. Мо-52 Науковий керівник: доктор філософії (PhD), в. о. доц. Лизак М. П.</p>	171
<p>ДОСЛІДЖЕННЯ СТАДІЙ ТА ОЗНАК РОЗВИТКУ КРИЗОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ Доповідач: Козлінська Ю., ст. гр. Мо-52 Науковий керівник: к.е.н., в. о. доц. Федик О. В.</p>	174
<p>ЖІНКИ В БІЗНЕСІ</p>	176

Доповідач: Войнич С., ст. 5-го курсу ННІЗПО Науковий керівник: к.е.н., доц. Войнич Л. Й.	
ЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ Доповідач: Владика М., ст. гр. Мо-52 Науковий керівник: к.е.н., доц. Михалюк Н. І.	179
КОМУНІКАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ Доповідач: Тарашевська А., ст. гр. Мо-21 Науковий керівник: к.е.н., доц. Бінерт О. В.	182
МЕХАНІЗМ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ КОНТРОЛІНГУ Доповідач: Нарadowий Б., ст. гр. Мо-51 Науковий керівник: доктор філософії (PhD), в. о. доц. Лизак М. П.	183
МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД Доповідач: Мандрик Н., ст. гр. Мо-31 Науковий керівник: к. держ. упр., в.о. доц. Боднарчук В. Д.	186
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ Доповідач: Гоїнець О. ст. гр. Мо-51 Науковий керівник: к.е.н., доц. Синюк О. В.	188
ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ Доповідач: Ях О., ст. гр. Мо-41 Науковий керівник: доктор філософії (PhD), в. о. доц. Колодій І. В.	192
ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПРОЄКТУ Доповідач: Маланяк О., ст. гр. Мо-51 Науковий керівник: к.е.н., в.о. доц. Станько Т. М.	194

<p>РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ СУЧАСНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ Доповідач: Наконечна К., ст. гр. Мо-41 Науковий керівник: к. держ. упр., в.о. доц. Боднарчук В. Д.</p>	197
<p>СЛАДОВІ СИСТЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ Доповідач: Павлик С., ст. гр. Мо-52 Науковий керівник: к.е.н., доц. Михалюк Н. І.</p>	199
<p>СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ Доповідач: Грибанов Н., ст. гр. Мо-41 Науковий керівник: доктор філософії (PhD), в. о. доц. Колодій І. В.</p>	202
<p>СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕКЛАМИ Доповідач: Капітанець М., ст. гр. Мо-41 Науковий керівник: к.е.н., доц. Бінерт О. В.</p>	204
<p>УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ АГАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ Доповідач: Кіцак В., ст. гр. Мо-42 сп Науковий керівник: к.е.н., в.о. доц. Станько Т. М.</p>	206
<p>УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА Доповідач: Шевчук А., ст. гр. Мо-51 Науковий керівник: к.е.н., в. о. доц. Федик О. В.</p>	210
<p>ФАКТОРИ І НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ Доповідач: Криницький Д., ст. гр. Мо-21 Науковий керівник: к.е.н., доц. Синюк О. В.</p>	212
<p>РОЗДІЛ 5. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ТА ЗАКОРДОННИХ ПІДПРИЄМСТВ</p>	216
<p>АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ «ВЕЛИКОЇ ЧЕТВІРКИ» НА СВІТОВОМУ РИНКУ АУДИТУ</p>	216

<p>Доповідачі: Сухоставська Наталія, ст.гр. ОП – 41 Науковий керівник: к.е.н., в.о. доцента Янковська К.С.</p>	
<p>БУХГАЛТЕРСЬКИЙ КОНСАЛТИНГ В ІТ-СФЕРІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВА Доповідачі: Грень Марія, ст.гр. ОП-31; Паньків Вікторія, ст.гр ОП-31. Науковий керівник: к.е.н., доцент Мирончук З.П..</p>	220
<p>ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ Доповідач: Сологуб Роман, ст.гр. ОП-51 Науковий керівник: д.е.н., проф. Гнатишин Л.</p>	223
<p>ГЛОБАЛЬНИЙ РИНОК АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ Доповідачі: Марцінковська Ольга, ст.гр. ОП – 41 Науковий керівник: к.е.н., в.о. доцента Янковська К.С.</p>	226
<p>ДОЦІЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ Доповідач: Якимів Тетяна, ст.гр. ОП-11 Науковий керівник: к.е.н. доц. Андрушко Р.П.</p>	228
<p>ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ АВТОМАТИЗОВАНОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ Доповідачі: Тихонюк Василина, ст.гр. ОП – 41 Науковий керівник: к.е.н., доцент Малецька О.І.</p>	231
<p>НЕЗАЛЕЖНА ФОРМА КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ Доповідачі: Гогоза Софія, ст.гр. ОП – 42СП Гірич Олег, ст.гр. ОП – 42СП Науковий керівник: к.е.н., доцент Андрушко Р.П.</p>	233
<p>ОБЛІК КУРСОВИХ РІЗНИЦЬ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ Доповідач: Куліш Юлія, ст.гр. ОП – 51 Науковий керівник: к.е.н., доц. Ціцька Н.Є.</p>	235

ОБЛІК СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА Доповідачі: Куліш Юлія, ст.гр. ОП – 51 Науковий керівник: к.е.н., доцент Малецька О.І.	238
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ Доповідач: Іванишин Дмитро, ст.гр.ОП-51 Науковий керівник: к.е.н., доцент Жидовська Н.М.	244
ОПТИМІЗАЦІЯ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ Доповідачі: Паньків Вікторія, ст.гр. ОП–31 Науковий керівник: к.е.н., доцент Іваніцький І.Є.	247
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ Доповідач: Вихопень Мар'ян, ст.гр.ОП-51 Науковий керівник: к.е.н., доцент Ціцька Н.Є.	250
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ Доповідач: Сухоставська Наталія, ст.гр. ОП–41 Науковий керівник: к.е.н., в.о. доцента Янковська К.	253
ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У 2024 РОЦІ Доповідачі: Марцінковська Ольга, ст.гр. ОП–41 Науковий керівник: д.е.н., професор Гнатишин Л.Б.	256
ПОРЯДОК НАРАХУВАННЯ, СПЛАТИ ТА ЗВІТУВАННЯ ПРО МІНІМАЛЬНЕ ПОДАТКОВЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ Доповідач: Романюк Яна, ст.гр.ОП–41 Науковий керівник: к.е.н., доцент Ціцька Н.Є.	258
ПРОБЛЕМИ З ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА Доповідач: Герман Катерина, ст.гр. ОП–31 Науковий керівник: к.е.н., доцент Мирончук З.П.	262

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СОНЯШНИКАРСТВА В ПІДПРИЄМНИЦЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ Доповідач: Слотвінський Р., ст. гр. Птб – 21 Науковий керівник: к.е.н., доцент Райтер Н.І.	289
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОГО ЖИТТЯ Доповідач: Бернацький В., ст. гр. Птб – 42сп Науковий керівник: д.е.н., професор Губені Ю.Е.	292
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА Доповідач: Маслюк В, ст. гр. Пт – 51 Науковий керівник: к.е.н., доцент Зеліско Н.Б.	295
ЖІНКИ В БІЗНЕСІ Доповідач: Дуткевич Ю., ст. гр. Пт – 11 Науковий керівник: д.е.н., професор Губені Ю.Е.	297
ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІКИ Доповідач: Роїк В., ст. гр. Пт – 51 Науковий керівник: к.е.н., доцент Зеліско Н.Б.	300
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Доповідач: Рибка С., ст. гр. Птб – 31 Науковий керівник: к.е.н., доцент Маркович Н.В.	303
МАРКЕТПЛЕЙСИ, ЯК ПЕРСПЕКТИВНА БІЗНЕС-МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ ПРОДОВОЛЬЧИМИ ТОВАРАМИ Доповідач: Скопик В., ст. гр. Птб – 21 Науковий керівник: к.е.н., доцент Крупа В.Р.	305
МЕТОДИКА ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА Доповідач: Вакуленко В., ст. гр. Пт – 51 Науковий керівник: к.е.н., доцент Райтер Н.І.	309

МОТИВАЦІЯ РОЗВИТКУ СКОТАРСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ Доповідач: Довгунь А., ст. гр. Пт – 51 Науковий керівник: д.е.н., професор Яців І.Б.	312
НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СФЕРИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ УКРАЇНИ Доповідач: Пархомук Ю., ст. гр. Пт – 51 Науковий керівник: к.е.н., доцент Крупа В.Р.	316
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ КАФЕ В ЛОКАЛЬНИХ ГРОМАДАХ Доповідач: Курилко Д., ст. гр. Пт – 51 Науковий керівник: д.е.н., професор Губені Ю.Е.	319
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ Доповідач: Барбулат А., ст. гр. Пт – 11 Науковий керівник: д.е.н., професор Губені Ю.Е.	322
ОСОБЛИВОСТІ РЕІНЖИНІРИНГУ У ЛОГІСТИЧНИХ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАХ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ Доповідач: Крехтяк С., ст. гр. Птб – 41 Науковий керівник: к.е.н., доцент Маркович Н.В.	326
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ Доповідач: Кришталь В., ст. гр. Птб – 31 Науковий керівник: к.е.н., в.о. доцента Батюк Г.В.	329
РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА Доповідач: Жомір Н., ст. гр. Птб – 31 Науковий керівник: к.е.н., доцент Зеліско Н.Б.	331
РІВЕНЬ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЯК ІНДИКАТОР СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА Доповідач: Гарник Д., ст. гр. Пт – 51 Науковий керівник: д.е.н., професор Яців І.Б.	335

РОЗРОБКА СИСТЕМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА Доповідач: Працун П., ст. гр. Птб – 61 Науковий керівник: к.е.н., доцент Райтер Н.І.	338
ПОЛПШЕННЯ СПОЖИВНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ МАКАРОННИХ ВИРОБІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ Доповідач: Корсакова О., ст. гр. Птб – 31 Науковий керівник: к.е.н., в.о. доцента Батюк Г.В.	341
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВЩИНИ Доповідач: Молінський В., ст. гр. Птб – 21 Науковий керівник: к.е.н., доцент Лисюк О.В.	344
ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ Доповідач: Нестер Т., ст. гр. Пт – 31 Науковий керівник: к.е.н., доцент Маркович Н.В.	346
ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА ПЕСТИЦИДИ В УКРАЇНІ Доповідач: Скубиш А., ст. гр. Пт – 51 Науковий керівник: д.е.н., професор Яців І.Б.	349
ФРАНЧАЙЗИНГОВІ ТОРГОВЕЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ Доповідач: Панат Т., ст. гр. Птб – 31 Науковий керівник: к.е.н., доцент Крупа В.Р.	352
ФУНКЦІОНУВАННЯ ІТ-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Доповідач: Король А., ст. гр. Пт – 51 Науковий керівник: д.е.н., професор Яців І.Б.	356
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЬВІВЩИНИ Доповідач: Косарева В., ст. гр. Птб – 21 Науковий керівник: к.е.н., доцент Лисюк О.В.	359

<p>ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ Доповідач: Палиг Ю. Науковий керівник: к.е.н., доц. Лисюк О.</p>	362
<p style="text-align: center;">РОЗДІЛ 7. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ І ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ТА СВІТІ</p>	366
<p>АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Доповідач: Михалевич С.М., ст.гр. Пр-21 Науковий керівник: к.ю.н., доц. Руданецька О.С.</p>	366
<p>АКТУАЛЬНІ ЗМІНИ В ЗЕМЕЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ Доповідач: Зінчук Н.В., ст.гр. Пр-21 Науковий керівник: д.е.н., проф. Грещук Г.І.</p>	369
<p>ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ Доповідач: Криса С.А., ст. гр. Пр-41 Науковий керівник: к.ю.н., в. о. доц. Музика Я.І.</p>	371
<p>ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ ФУНКЦІЙ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА Доповідач: Навроцький Д.Б., ст. гр. Пр-42сп Науковий керівник: к.ю.н., в. о. доц. Нестеренко А.О.</p>	373
<p>ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ Доповідач: Бурбило Б.Р., ст.гр. Пр-41 Науковий керівник: к.ю.н., доц. Руданецька О.С.</p>	376
<p>ЩОДО ПОНЯТТЯ «ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ» ТА ВИЗНАЧЕННЯ ЇХ ПРАВ Доповідач: Зінчук Н.В., ст.гр. Пр-21 Науковий керівник: к.ю.н., доц. Туркот О.А.</p>	378

РОЗДІЛ 8. ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	382
ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМ БЮДЖЕТОМ ЖИДАЧІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ Доповідач: Данилишин Р., ст.гр. Фін-61 Науковий керівник: к.е.н., доц. Шолудько О.В.	382
ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ КАПІТАЛОМ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ Доповідач: Ганчар Ю., ст.гр. Фін-61 Науковий керівник: к.е.н., доц. Шолудько О.В.	385
ВПЛИВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ Доповідач: Войтина В., ст.гр. Фін-41 Науковий керівник: к.е.н., доц. Рубай О.В.	389
ВПЛИВ РІЗНИХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ, ОПТИМІЗАЦІЮ ТА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ Доповідач: Колодій Р.А., ст.гр. Фін-7 курсу ННІЗ та ПО Науковий керівник: к.е.н., доц. Грицина О.В.	392
ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ ТА КРАЇН ПАРТНЕРІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ У НАЙБЛИЖЧІЙ ПЕРСПЕКТИВІ Доповідач: Лобай О., ст.гр. Фін-41 Науковий керівник: к.е.н., доц. Синявська Л.В.	395
ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ Доповідач: Гошко Ю., ст.гр. Фін-41 Науковий керівник: к.е.н., доц. Синявська Л.В.	398

ЗАХОДИ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ Доповідач: Турків А., ст.гр. Фін-61 Науковий керівник: к.е.н., доц. Агрес О.Г.	400
ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ В УКРАЇНІ Доповідач: Кізяк Н .М., ст.гр. Фін-61 Науковий керівник: к.е.н., доц. Грицина О.В.	403
ІНВЕСТИЦІЙНІ ТРЕНДИ В УКРАЇНІ Доповідач: Марків Р., ст.гр. Фін-11з Науковий керівник: к.е.н., доц. Марків Г.В.	406
КРИПТОВАЛЮТА ЯК РОЗРАХУНКОВИЙ ЗАСІБ Доповідач: Петрик Н., ст.гр. Фін-21 Науковий керівник: к.е.н., доц. Агрес О.Г.	409
МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ Доповідач: Закревський М., ст.гр. Фін-7 Науковий керівник: к.е.н., доц. Колодій А.В.	410
МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ЯК ОСНОВА САМОСТІЙНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ Доповідач: Юрик Т, ст.гр. Фін-31 Науковий керівник: к.е.н., доц. Рубай О.В.	413
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД Доповідач: Шуп'яний В.В., ст.гр. Фін-71 Науковий керівник: к.е.н., доц. Колодій А.В.	416
ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ ДЛЯ ПРИСКОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОГРЕСУ В ЕКОНОМІЦІ ТА АГРАРНОМУ СЕКТОРІ Доповідач: Руська А., ст.гр. Фін-21 Науковий керівник: к.е.н., доц. Марків Г.В..	418

ПЕРСПЕКТИВИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В МІСЦЕВИХ ГРОМАДАХ Доповідач: Онищук І.М., ст.гр. Фін-7 ННІЗ та ПО Науковий керівник: к.е.н., доц. Колодій А.В.	421
ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ Доповідач: Чорна Т, ст.гр. Фін-7 ННІЗПО Науковий керівник: к.е.н., доц. Грицина О.В.	424
РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ Доповідач: Ніколаєнко Є., ст.гр. Фін-7 ННІЗПО Науковий керівник: к.е.н., доц. Колодій А.В.	426
РИНОК СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ Доповідач: Долбан В., Шевчук Р., ст.гр. Фін-21 Науковий керівник: к.е.н., доц. Агрес О.Г.	429
СТРАХУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В ЧАС ВІЙНИ Доповідач: Окунець М., ст.гр. Фін-7 ННІЗПО Науковий керівник: к.е.н., доц. Грицина О.В.	431
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В СИСТЕМІ ВІДТВОРЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ПРОДУКТУ Доповідач: Ярошко П. В., ст.гр. Фін-51, Гадомська З. П., ст.гр. Фін-51 з Науковий керівник: к.е.н., доц. Східницька Г.В.	434
РЕЗЕРВИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ Доповідач: Войтович Т. П., Билень М. В. ст.гр. Фін-51 Науковий керівник: к.е.н., доц. Східницька Г.В.	438

**РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРИКЛАДНІ
АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

*Степчук С.
студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Колач С.
к..е.н., доцент, доцент кафедри економіки
Львівський національний університет природокористування*

**ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Вступ. В сучасних умовах господарювання сільськогосподарські підприємства мають забезпечити ефективне і конкурентоспроможне використання усіх наявних ресурсів. В процесі виробничо-комерційної діяльності аграрні товаровиробники постійно зустрічаються з новими викликами та загрозами, тому їм потрібно своєчасно та оперативно реагувати як на негативні прояви, так і своєчасно виокремлювати та використовувати перспективні. Головним чинником, який визначає ступінь економічної спроможності реагувати на зазначені процеси є ефективне використання ресурсів підприємства, тобто їх ресурсного потенціалу. В той же час, слід зазначити, що механізм формування ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств розглянутий не в повній мірі і не завжди відповідає завданням підвищення їх конкурентоспроможності та перспективам розвитку.

Результати дослідження.

У теоретичних працях вчених, присвячених аналізу використання економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств, зазначається розмаїття його характеристик, таких як економічний, науково-технічний, виробничий, трудовий, інформаційний та природно-ресурсний. Дослідження про економічну категорію «потенціал» почали активно обговорювати наприкінці 70-х - на початку 80-х років ХХ століття. Сучасні наукові публікації все частіше використовують терміни, такі як підприємницький потенціал, інтелектуальний потенціал, фінансовий потенціал, інноваційний потенціал [1].

Походження терміну «потенціал» визначається латинським словом «potential», що означає силу, можливість та потужність. Потенціал розглядається як наявні резерви та активовані ресурси, які можуть бути використані для досягнення мети, чи вирішення завдання. Це можливості для

окремої особи, суспільства чи держави в конкретній галузі, чи економіці загалом. Визначення потенціалу виокремлює два основні аспекти: як суму резервів і можливість досягнення певного результату .

На перший погляд, це може здатися двома різними підходами до визначення «потенціалу», проте між ними існує глибока взаємодія: у обох випадках потенціал пов'язаний з можливістю досягнення певного результату, що залежить від наявності ресурсів. Це положення може служити вихідною точкою для розкриття сутності різних аспектів потенціалу.

Під поняттям «потенціал підприємства» маємо на увазі економічну категорію, яка охоплює кількісні показники кожного ресурсу та їх потенційні характеристики. Дієздатність потенціалу підприємства забезпечується цілеспрямованим використанням наявних структурних елементів у процесі економічної діяльності [2].

Виробничий потенціал сільського окремо взятого господарства включає земельні, матеріальні і трудові ресурси, спрямовані на ефективне виробництво сільськогосподарської продукції. Ресурси є основою матеріальною базою виробництва та застосовуватися можуть у різних комбінаціях. Вони представляють витратну частину виробничого процесу та визначають лише те, що може бути у результаті виробничого процесу отримано.

Ресурсний потенціал сільськогосподарського виробництва розглядається зокрема, через призму трьох груп агрегованих ресурсів: соціальних, природних і виробничих. Соціальна складова трудові ресурси включає здатність управлінського апарату, працівників господарської системи та колективів до ефективного ресурсного використання.

Одним з найбільш дискусійних питань (особливо в аграрній науці) є обґрунтування переліку показників, які необхідно враховувати в процесі оцінки ефективності використання економічного потенціалу. На нашу думку, розробити універсальну систему таких показників неможливо, враховуючи диверсифікацію сільськогосподарських підприємств та тенденцію до освоєння нових нетрадиційних напрямків сільського господарства.

Базові показники поділяються на три категорії, які повинні враховуватися всіма виробниками. До них відносяться:

1) Показники, що характеризують кількісні параметри ресурсу (площа сільськогосподарських угідь та ріллі, поголів'я худоби та птиці, кількість працівників, доступні інвестиційні ресурси, обсяг доступної інформації тощо).

2) Показники, що характеризують якість ресурсів (наприклад, якість ґрунту, кваліфікація персоналу).

3) Ефективність використання ресурсів (наприклад, фондвіддача, продуктивність праці, матеріаловіддача, врожайність, продуктивність худоби та птиці).

Як зазначалося вище, оцінка повноти (а в деяких випадках і ефективності)

використання потенціалу вимагає врахування здатності наявних ресурсів приносити максимально можливі результати. Для цього краще звернутися до досвіду інших сільськогосподарських підприємств зі схожою ресурсною базою та найвищою ефективністю їх використання. Звичайно, визначення такого потенціалу виключно на основі внутрішньої інформації та досвіду персоналу не завжди є точним і достовірним.

Для інноваційно-орієнтованих підприємств при виборі стратегічних векторів розвитку слід враховувати здатність суб'єкта господарювання розробляти та впроваджувати інновації на основі наявних ресурсів. При цьому слід враховувати, що види, вартість та ефективність інновацій значно варіюються залежно від розміру підприємства, його інвестиційної спроможності та регіону виробництва сільськогосподарської продукції. Тому аналіз показників інноваційної діяльності найбільш успішних конкурентів досліджуваних суб'єктів господарювання має слугувати основою для визначення наявного ресурсного потенціалу для забезпечення інноваційного розвитку.

Висновки. Головними перспективними напрямками підвищення ефективності використання потенціалу сільськогосподарських підприємств вважаємо наступні: впровадження диверсифікації виробництва з урахуванням ресурсного потенціалу, спеціалізації та природно-кліматичних умов; посилення фінансового потенціалу підприємства за рахунок залучення від позичкового капіталу, який збільшить можливості капіталу підприємства, посилить фінансовий стан і отримати додатковий дохід від функціонування позичкового капіталу; удосконалення інформаційного потенціалу сільськогосподарського підприємства передбачає заходи щодо спрямування витрат на придбання більш адаптивного програмного забезпечення та оновлення технічних засобів. Ці витрати враховують витрати на постійне оновлення, підтримку програмного забезпечення, ремонт технічних засобів, їх модернізацію; підвищення ефективності управління трудовим потенціалом сільськогосподарського підприємства, що пропонується за рахунок формування ефективної системи мотивації персоналу; ефективна система стимулювання високопродуктивної праці, заснована на ринковому мотиваційному механізмі, повинна базуватися на врахуванні основних спонукальних прийомів, які б стимулювали трудовий потенціал до систематичного вдосконалення власної професійної майстерності, підвищення якості робочої сили, найповнішої реалізації трудової мотивації. Комплексне застосування цих заходів сприятиме підвищенню ефективності використання потенціалу сільськогосподарського підприємства, що впливатиме на посилення його конкурентного стану на ринку.

Бібліографічний список:

1. Агробізнес України 2021 [Електронний ресурс] . Інфографічний довідник: [сайт]. URL: http://agrex.gov.ua/wpcontent/uploads/Infografikasilsko_gogospodarstvaUkrayinividBakerTilly taLatifundist.pdf.
2. Замора О.І. Основні тенденції формування і використання трудових ресурсів. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. №4. С. 85-91.

Юрчик Б.

студент 3 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Черевко І.

Д.е.н., професор, професор кафедри економіки

Львівський національний університет природокористування

ЕКОНОМІЧНІ КРИЗИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Вступ. Економічні кризи є невід’ємним елементом функціонування світової економічної системи. Вони становлять важливий елемент історії світової економіки, впливаючи не лише на стан окремих країн, а й на динаміку міжнародних економічних відносин. Економічні кризи є невід’ємною частиною економічного життєвого циклу, здатні генерувати широкомасштабні наслідки як на національному, так і на глобальному рівнях. Тому метою проведених досліджень було встановлення, як економічні кризи впливають на розвиток економіки та економічних відносин як у негативному, так і в позитивному контексті.

Результати дослідження.

Економічні кризи – це явища, що характеризуються раптовим згортанням економічної діяльності, що призводить до величезних фінансових втрат, спаду виробництва та загальної економічної дестабілізації. Вони можуть мати різні джерела, включаючи фінансові, банківські, валютні чи економічні кризи. За останні десятиліття кілька ключових криз визначили хід міжнародних економічних відносин.

Економічною кризою називають крах, рецесію, економічний спад або колапс, це економічний зрив, викликаний рядом зовнішніх факторів. Економічна криза – це період серйозних змін в економіці окремих країн, особливо якщо вона має глобальний вимір. Це призводить до економічного ослаблення і порушення

рівноваги не в одній чи кількох країнах, а в десятку чи навіть у всіх країнах світу. З'являється низка несприятливих явищ, таких як: падіння ВВП та зростання безробіття.

Фінансова криза визначається по-різному, наприклад, як: надмірна торгівля) [2]; ситуація, коли банкрутство одного банку створює атмосферу недовіри навколо інших банків і призводить до розорення банків, які перебувають дійсно в хорошому стані [1, с.305]; це ситуація, за якої відбуваються швидкі зміни на фінансовому ринку, пов'язані з недостатньою ліквідністю, неплатоспроможністю суб'єктів ринку, а також спадом виробництва або поглибленням уже наявного спаду. Результатом цих змін є порушення основної функції фінансового ринку (несприятливий вибір призводить до неефективного розподілу коштів між суб'єктами, які можуть оптимально використовувати фінансові ресурси).

Різні типи криз можуть виникати послідовно і виникати одночасно. Проте, незалежно від специфікації фінансового краху, його наслідком завжди є дуже серйозна економічна криза, яку найбільше відчують найслабші – люди, підприємства, країни. Багато фахівців з фінансового ринку стверджують, що стабільність фінансових ринків (відсутність фінансових криз) є суспільним благом і має бути забезпечена на благо всіх громадян, тому її формування потребує втручання держави. Незважаючи на те, що в ринковій економіці ринкові та пов'язані з ним механізми забезпечують економічну ефективність і раціональну поведінку учасників ринкової гри, вони не забезпечують стабільності фінансової системи та не усувають фінансові кризи та системний ризик (для всієї фінансової системи).

Економічні кризи здатні викликати глибокі зриви в національних економіках, що негативно відбивається на міжнародних економічних відносинах. Коли фінансові системи руйнуються або виробництво падає, країни стикаються з такими проблемами, як зростання безробіття, зниження доходів і загальна соціально-економічна нестабільність. Ці явища, у свою чергу, впливають на їх здатність вести зовнішню торгівлю та брати участь у міжнародних економічних ініціативах. У контексті міжнародних економічних відносин кризи, як правило, породжують протекціонізм. Стикаючись з економічними труднощами, країни часто звертаються до оборонної політики, запроваджуючи торговельні бар'єри та обмеження для захисту свого внутрішнього виробництва. Це явище може призвести до падіння світової торгівлі, що матиме далекосяжні наслідки для країн, залежних від експорту. Водночас економічні кризи можуть сформувати нові форми міжнародного співробітництва. Міжнародні організації та держави, помічаючи спільні переконання, часто докладають зусиль для вироблення спільної відповіді на кризу. Однак перед обличчям економічних труднощів багато країн змушені брати борги, що, у свою чергу, впливає на їх здатність брати участь у

міжнародних фінансових ініціативах. Збільшення боргу може призвести до залежності та вплинути на автономію держави у прийнятті рішень на міжнародній арені.

За даними СОТ (Світова організація торгівлі), у 2008 році світова економіка зіткнулася з однією з найсерйозніших фінансових криз в історії. Велика депресія мала прямий вплив на міжнародні економічні відносини, сприяючи реструктуризації багатьох аспектів світової економіки. Основні причини кризи 2008 року полягали в надмірному фінансовому ризику, пов'язаному з іпотекою в Сполучених Штатах. Банки, інвестовані в ці ризиковані інструменти, зазнали величезних збитків, що призвело до каскаду банкрутств і колапсу фінансового ринку. Хоча коріння кризи були в основному американськими, її наслідки швидко поширилися на міжнародному рівні. Глобалізація фінансів зробила фінансові установи в усьому світі взаємопов'язаними за допомогою різноманітних фінансових інструментів. Банки та компанії по всьому світу зазнали збитків, а криза спровокувала хвилю рецесії в багатьох країнах. Символом кризи став крах американського інвестиційного банку Lehman Brothers у вересні 2008 року. Рішення не надавати допомогу Lehman Brothers вплинуло на довіру до фінансових установ у всьому світі. Це, в свою чергу, змусило банки уникати взаємних операцій, що призвело до краху світового фінансового ринку.

Фінансова криза 2008 року поставила міжнародне співтовариство перед викликами, які вимагали спільних дій. Зростання економічного протекціонізму, зміни в динаміці світової торгівлі та реструктуризація фінансових установ були неминучими. Міжнародним організаціям, таким як Міжнародний валютний фонд, довелося адаптувати свої стратегії та підходи до управління глобальною економікою.

Криза мала величезні наслідки для міжнародних фінансових ринків. Інвестори втратили довіру до фінансових інструментів, і ризики стали більш очевидними. У результаті глобальні ринки капіталу змінилися, а фінансове регулювання було посилено в багатьох країнах, щоб запобігти подібним кризам у майбутньому. Поширення кризи на реальну економіку сприяло зростанню безробіття та поглибленню соціальної нерівності в усьому світі. Багатьом країнам довелося зіткнутися з соціальною напруженістю, спричиненою економічними труднощами, що мало довгострокові наслідки для стабільності їхніх суспільств.

Дослідження показують, що економічна криза 2008 року мала значний вплив на міжнародні економічні відносини, сформувавши як торговельні відносини, так і механізми міжнародного фінансування. Відмінності в гнучкості та адаптивності окремих країн вплинули на те, наскільки ефективно вони впоралися з викликами, спричиненими цією кризою.

Висновки. Економічні кризи є невід'ємною частиною сучасного економічного ландшафту, неминуче впливаючи на міжнародні економічні відносини, породжуючи як виклики, так і можливості. Збільшення міжнародного співробітництва, розвиток альтернативних джерел зростання та зосередження на спільних викликах можуть допомогти мінімізувати негативні наслідки кризи та відкрити нові перспективи для розвитку світової економіки. Хоча вони створюють виклики, вони також створюють можливість реструктуризації економічної системи на глобальному рівні. Країни повинні діяти разом, щоб протистояти наслідкам криз, одночасно вживаючи заходів для побудови більш стабільних і сталих економічних систем. Оскільки глобальна економіка стає дедалі складнішою, важливість міжнародної співпраці у врегулюванні криз стає вирішальною для забезпечення тривалої стабільності та процвітання.

Бібліографічний список:

1. Marshall A. Money, Credit and Commerce. London: Macmillan & Co. Limited, 1923, 620 p.
2. Smith A. Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów. Tom 1. Wydawnictwo Naukowe PWN, 2024, 504 s.

Трач Х.

*студентка I курсу магістратури
ННІ заочної та післядипломної освіти*

Науковий керівник: Черевко Г.

*Д.е.н., професор, зав. кафедри економіки
Львівський національний університет природокористування*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ

Вступ. В умовах зростаючого дефіциту державного бюджету в Україні питання ефективного використання державних коштів набуває все більшої актуальності, що зумовлює наявність широкого поля для здійснення відповідних наукових досліджень цієї проблеми. Тому метою даної статті є представлення результатів вивчення значення бюджетування у раціоналізації використання державних коштів з метою підвищення ефективності їх витрачання.

Результати дослідження. Економічна ефективність, яка є одним із основних способів оцінки здійснюваної господарської діяльності, визначається як спосіб вимірювання результативності та цілеспрямованості даної діяльності,

виражається відношенням величини отриманого ефекту до вкладу факторів, що використовуються для досягти їх. У випадку суб'єктів сектору державних фінансів специфіка їх діяльності передбачає специфічні методи збирання фінансових ресурсів і визначає конкретний розподіл публічних ресурсів, відповідний для даного суб'єкта. Дослідження використання державних коштів у контексті ефективності чи раціональності викликає проблеми у виборі показників вимірювання та критеріїв оцінки. Вказати чітке рішення в принципі неможливо через напрями розподілу державних ресурсів. Здійснені витрати, як правило, не піддаються використанню економічного вимірювання ефектів використання понесених витрат. Якісні інструменти зазвичай використовуються для вимірювання ефективності державних коштів, витрачених на громадську безпеку, охорону здоров'я, соціальну допомогу, освіту чи навчання. Використана при цьому категорія - соціальна ефективність, яка є оцінкою результату (життя, здоров'я, якості освіти) - має якісний характер. Ефект не має ціни, але витрати піддаються вимірюванню і зазвичай є дуже високі. Аналіз ефективності досягнення цілей, які важко виміряти, проводиться шляхом порівняння описово виражених результатів з очікуваннями та стандартами. Ціль, яка не піддається вимірюванню, може складатися з одного або кількох вимірюваних елементів, які використовуються для аналізу ефективності, але остаточна оцінка найчастіше є дискреційною.

Тенденція економізації діяльності в державному секторі, пов'язана з необхідністю раціоналізації державних видатків та максимізації доходів, вимагає від органів законодавчої та виконавчої влади розробки та подальшої реалізації ефективних стратегій регіонального розвитку. Точність рішень, прийнятих сьогодні, визначає ефективність і економічність поставлених перед підприємством завдань і в майбутньому. Мірою ефективності управління фінансами є найбільш ефективне досягнення поставленої мети. Досягнення наміченої мети вимагає виконання конкретних завдань і застосування конкретних способів дій. Одним із найважливіших інструментів досягнення поставлених цілей є бюджет. Основне завдання бюджету полягає в тому, щоб направляти осіб, які приймають рішення, до встановлених цілей і покласти на них відповідальність за результати. У цьому сенсі інформація, що міститься в бюджетах, є важливим інструментом стимулювання, орієнтованого на конкретну діяльність і оперативні рішення. Бюджетування покликане сприяти координації та інтеграції всіх сфер діяльності суб'єкта державного сектору. Бюджет, що встановлює точно визначені значення, яких призначений адміністратор повинен досягти або підтримувати протягом строго визначеного періоду планування, є шкалою порівняння фактично досягнутих цінностей і, отже, виконує наглядову та контрольну функцію. Мотиваційна функція бюджету виражається вказівкою на масштаби дій і зобов'язання щодо конкретних проектів.

Правильно проведене бюджетування, яке є процесом безперервного моніторингу виконання запланованих проєктів, має позитивно впливати на підвищення ефективності використання державних коштів [2, с.683]. Конкретизовані цілі, виражені в числових значеннях, що підлягають циклічній оцінці, повинні співвідноситись із запланованими значеннями. У разі виявлення відхилень організаційні підрозділи, відповідальні за виконання завдань, що не відповідають плану, повинні надати відповідні пояснення. Після виявлення причин розбіжностей органи місцевого самоврядування повинні вживати коригувальних та превентивних заходів, спрямованих на покращення процесу реалізації намічених намірів. У ситуації, коли з об'єктивних причин немає змоги реалізувати заплановані завдання, незалежно від того, чи йдеться в плані про отримання доходів чи про виконання витрат, раціональною дією є коригування запланованих проєктів. Проте на практиці під час виконання бюджету відповідні органи вносять багато коректив, спрямованих на «втління» запланованих намірів, що в свою чергу звільняє їх від відповідальності за результат, знецінює мотиваційну функцію бюджету та негативно впливає на про ефективність використання державних коштів.

Виділення коштів на виконання окремих завдань, визначених законом, обмежує свободу формування видатків і зміцнює бюджет. Свобода вибору цілей, досягнення яких потребує ресурсів та обмеження форм фінансування окремих завдань створюють надто жорсткий корсет для незалежного управління. Однак видається несправедливим рекомендувати обмеження самостійності витрачання коштів як чинника, що запобігає марнотратству державних коштів і спрямовує збільшення доходів на оплату праці органів самоврядування та службовців. Це прагнення не підтверджується ні структурою, ні динамікою зростання видатків [1]. Також немає ознак того, що вибір, зроблений на центральному рівні, є більш раціональним, ніж пріоритети, сформульовані на місцевому чи регіональному рівнях.

Висновки. Раціональне господарювання в публічному секторі економіки вимагає моніторингу ефективності використання державних коштів. Сутність такої ефективності полягає у ступені досягнення цілей, на які ці кошти були призначені.

Бібліографічний список

1. Gąsiorek E. Efektywność wykorzystania środków publicznych. Wybrane problemy. Prace naukowe uniwersytetu ekonomicznego we wrocławiu, 2010, №144, с. 142-156.
2. Stiglitz J.E., Economics of the Public Sector, Princeton University Press, Princeton, 2000, 822 p.

Вітвіцький Б.

*студент 1 курсу магістратури
факультету управління, економіки та права*

Науковий керівник: Черевко Г.

*Д.е.н., професор, зав. кафедри економіки
Львівський національний університет природокористування*

ЕФЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ ЙОГО ПРОДУКЦІЇ

Вступ. Сільське господарство як галузь знаходиться серед усіх галузей економіки чи не у найтіснішому контакті із навколишнім природним середовищем з огляду на те, що, з однієї сторони - безпосередньо використовує природні ресурси (землю, воду, повітря) для здійснення виробничого процесу, з іншої сторони – практично всі відходи виробництва продукції виводяться з галузі знову ж таки у природне середовище, але в значній частині вже як забруднювачі цього середовища. Тому завданням проведених досліджень було встановити основні і найбільш ефективні напрями використання відходів сільського господарства з метою зниження навантаження на навколишнє природне середовище..

Результати дослідження. У сільськогосподарському виробництві утворюються різні відходи. Тип відходів, що утворюються на фермах, залежить від напрямку виробництва, що здійснюється на даній фермі, а їх кількість залежить від обсягу виробництва, а також від способу організації виробництва. Буває, що ті самі продукти, вироблені в одному господарстві, будуть товарним продуктом, коли для нього є ринок збуту, або сировиною для подальшого виробництва, або це будуть відходи, з якими невідомо, що робити. Наприклад, сіно, коли в господарстві є рослинна і тваринницька продукція, є цінним кормом, а коли немає тварин і ринку збуту сіна, воно стає відходами. Подібно, наприклад, є з вовною, коли немає потреби в обробці цього цінного матеріалу [1].

Для переробки органічних відходів сільського господарства та агрохарчової промисловості використовуються різні біологічні та хімічні процеси. Найпоширенішими є: компостування, анаеробне бродіння, електродіаліз (тобто міграція іонів в електричному полі), окислення, піроліз (тобто процес розкладання органічних речовин, що відбувається при високих температурах без використання кисню) і спалювання.

Після переробки відходи можна використовувати як добриво або використовувати на деградованих ґрунтах для рекультивації земель. Органічні відходи плодоовочевої галузі після попереднього консервування також можуть бути використані на корм. Значна частина органічних відходів сільського

господарства може бути використана для отримання з них енергії. Наприклад, метанове бродіння біомаси проводять для отримання суміші газів, т. зв. біогаз, з якого зазвичай виробляють біометан. Постійно розвиваються технології використання органічних відходів, що утворюються на фермах і в агрохарчовій промисловості, удосконалюються способи отримання енергії, що міститься в органічній масі. При цьому приділяється увага повторному використанню відходів для удобрення ґрунту.

Сільськогосподарське виробництво не може уникнути утворення відходів, таких як пластик, упаковка, деталі машин і цілі машини, шини, масла, батареї та акумулятори, гума, брухт і будівельне сміття. Значну групу відходів також становлять хімічні засоби захисту рослин, ветеринарні препарати, непотрібні електричні та електронні пристрої.

Органічні добрива, які часто неправильно зберігаються, перетворюються з цінного продукту сільськогосподарського виробництва на важкі відходи, що загрожує забрудненню води такими сполуками, як азот і фосфор, спричиняє евтрофікацію води, а також забруднює її патогенними організмами (наприклад, бактеріями *Salmonella*) [1].

У рослинництві побічними продуктами є частини рослин, які не можна використовувати в прямих виробничих процесах. Потім вони стають відходами. Це також можуть бути цілі рослини, які не можна використовувати на фермі в певний час. Завдяки найбільшій площі полів, які використовуються для виробництва зерна, кількість утвореної біомаси дуже велика. Солому використовують як корм і як підстилку в тваринництві. На фермах, де не ведеться тваринництво, солома, на жаль, дуже часто стає відходами. Її необхідно максимально заорати в поле, оскільки така процедура дозволяє підтримувати належний рівень гумусу в ґрунті. Частина соломи також використовується в енергетичних цілях. Якщо солому зібрати в тюки і залишити на полі, що, на жаль, є звичним явищем у нашому сільському господарстві, вона стає відходами, а не цінним кормом, мульчею, удобренням ґрунту чи енергоносієм.

Інші напрями рослинництва також виробляють побічну продукцію, яка раніше була кормом для тварин і зараз не використовується (наприклад, листя цукрових буряків). Залишати їх у полі – не найкращий вихід через можливість розмноження шкідників і хвороб, які харчуються листям. Їх можна використовувати як субстрат в сільськогосподарських біогазових установках, і тільки після отримання біогазу їх можна використовувати для цілей добрива.

Значна група відходів утворюється у тваринництві. Це насамперед екскременти тварин, з яких виготовляють добрива (гноївку, гній). Вони широко використовуються як природні добрива. При цьому необхідно дотримуватись нормативних актів щодо термінів, доз та способів застосування цих добрив. Це має велике значення для раціонального використання запліднювальних властивостей екскрементів тварин і запобігає загрозі природному середовищу.

У тваринництві, крім екскрементів тварин, утворюється ще одна група відходів – мертві тварини та їх рештки. Вони можуть виникати на фермах, у ветеринарних установах, а також на промислових підприємствах, де використовуються тварини (бойні) та інших місцях, де переробляються продукти тваринного походження. Їх можна розділити на три категорії: I - матеріали, які не можна використовувати через їх надзвичайну шкідливість, наприклад, тварини, які загинули внаслідок зараження небезпечними хворобами, і продукти, отримані від таких тварин, мертві домашні, лабораторні та екзотичні тварини, а також відходи, в яких виявлено заборонені речовини; ці відходи не придатні для метанового бродіння і обов'язково потребують утилізації на сміттєспалювальному заводі; II - матеріали, придатні для переробки, але отримані з них продукти не придатні для споживання тваринами (гній, вміст травного тракту, залишки очисних споруд боєнь, відходи, що містять сторонні тіла, мертві тварини, плоди та ембріони); III - продукти від тварин, у яких не було виявлено жодних симптомів захворювання [1]. Це частини забитих тварин, які вважаються придатними для споживання людиною, але не призначені для споживання з комерційних причин, наприклад, туші тварин, забитих на бійні, шкури та кров тварин після забою корм для тварин, шерсть, пір'я, волосся, роги, сире молоко, жирова тканина, відходи громадського харчування.

Переробка сільськогосподарської продукції, яка все частіше здійснюється на рівні ферм, створює широкий спектр відходів і побічних продуктів, які можуть становити загрозу для природного середовища. Однак ми можемо вигідно управляти багатьма з них на рівні ферми, щоб вони не стали відходами, а цінною сировиною для подальшого сільськогосподарського виробництва чи для енергетичної промисловості. Якщо на фермі використовуються відходи агропродовольчого виробництва, їх необхідно правильно зберігати, щоб не забруднювати довкілля. Наприклад, жом - побічний продукт цукрового заводу - дуже хороший корм з високою поживністю. Жом іноді сушать, що навіть дорожче, ніж силосування в поліетиленових мішках. Проте вироблений з них корм є безпечний для навколишнього середовища під час зберігання. В якості корму можна також використовувати фруктові та овочеві вичавки, отримані при виробництві соків і напоїв, а також варення. Якщо у нас немає такої можливості, їх можна використовувати як добриво, але тут теж слід пам'ятати про терміни, протягом яких можна вивозити добрива на поле, і про дози, які не можна перевищувати.

Висновки. Підвищення рівня ефективного використання відходів сільськогосподарського виробництва дає можливість вирішити як проблему зменшення навантаження на навколишнє природне середовище, так і підвищити ефективність галузі сільського господарства за рахунок продуктивної утилізації, повторного використання та переробки цих відходів.

Бібліографічний список

1. Kostuch Jas. 2019. Zagospodarowanie odpadów pochodzących z gospodarstw rolnych. URL: <https://modr.pl/gospodarka-wodno-sciekowa-i-odpady/strona/zagospodarowanie-odpadow-pochodzacych-z-gospodarstw> (Дата доступу: 12.02.2024).

Кравець Д.
студент 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Колач С.
К.е.н., доцент, доцент кафедри економіки
Львівський національний університет природокористування

ІННОВАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. Давно минули часи, коли аграрії працювали наосліп, на свій страх та ризик. Нині їх сфера діяльності – це високотехнологічна галузь з використанням ІІ та GPS-технологій. У таких реаліях стає очевидним, що галузева специфіка агробізнесу потребує унікальних бізнес-процесів та спеціалізованих рішень. І це зовсім не пуста забаганка, адже в агросекторі потрібно враховувати безліч факторів, від прогнозу погоди та складу ґрунту до розрахунку логістики та боротьби з розкраданням урожаю та палива.

Результати дослідження.

У цьому питанні на допомогу сільському господарству приходять ІТ. Його основні переваги: автоматизація сільського господарства та оптимізація бізнес-процесів в аграрній галузі. Технологічні рішення для аграрного сектору пропонують ІТ-інновації, які забезпечують фермерів інструментами управління ресурсами, моніторингу посівів, прогнозування врожайності та підвищення ефективності операцій. Іншими словами, спеціалізовані системи для аграрної галузі допомагають фермерам скорочувати збільшувати прибуток та скорочувати витрати.

Розробка індивідуального ПЗ пропонує компаніям різні рішення для оптимізації процесів в агровиробництві:

- для середніх та великих сільськогосподарських підприємств.
- Для автоматизації бухгалтерського обліку на агропідприємствах.
- для підприємств зернової та борошномельної галузі.

Кажучи про переваги ПЗ для аграрної галузі, варто згадати оптимізацію таких функцій та можливостей:

- **Ефективне керування агропідприємством.** Нові агротехнології та ПЗ допомагають складати графіки посівів, збирання врожаю, застосування добрив та інших агротехнічних заходів. Це знижує ризики та підвищує ефективність процесів.
- **Управлінські рішення сільського господарства.** Індивідуальний софт дозволяє оптимізувати використання землі, води, добрив та інших ресурсів для зростання врожаю та рентабельності.
- **Моніторинг та аналітика в сільському господарстві.** Ця функція дозволяє моніторити стан посівів, погодні умови та інші параметри. Крім того, аграрне ПЗ для обліку та аналітики дозволяє компаніям приймати своєчасні та зважені рішення.
- **Точне землеробство.** Інтеграція аграрних систем з технологіями GPS і дронів уможливорює точне землеробство, приймаючи аграрні рішення на основі даних.
- **Інновації у сільському господарстві.** Автоматизація поливу, збирання, обробітку ґрунту та інших операцій дозволяє розвантажити персонал від виконання безлічі рутинних завдань.

З урахуванням стрімкого розвитку ІТ-сектору, софт стає неодмінною частиною агросектору, сприяючи його модернізації та підвищенню продуктивності з мінімальною кількістю співробітників. Сьогодні як ніколи важливий аналітичний підхід в агробізнесі та автоматизацію процесів, перетворюючи людину на управлінця, а не просто виконавця, який цілими днями виконує малоефективну рутинну роботу. [1].

Для України характерна залежність економічного зростання від експорту сировини і агропромислової продукції з низьким ступенем переробки, який виключає або значно знижує інноваційну складову виробництва. Непідготовленість більшості підприємств до реалій сучасної економічної ситуації України пояснюється, в першу чергу тим, що минуле було практично повністю визначене і обмежене плановими завданнями, зовнішнє середовище не стимулювало, а часто навіть перешкоджало формуванню інноваційних моделей управління. Через це, при входженні підприємства, не орієнтованого на інновації в нове динамічне середовище, виникає конфлікт, що веде до необхідності, або постійно, оперативного підлаштування під зміни, що вже відбулися, або формувати специфічні механізми управління, що дозволяють прогнозувати майбутні зміни і адекватно на них реагувати, тобто створювати механізми управління інноваціями.

Складна структура процесу створення нововведення, нові форми його організації вимагають суттєвої реконструкції і вдосконалення діючої системи управління цим процесом. Вони повинні здійснюватися комплексно: зверху

вниз, реалізуючи загальні принципи та вимоги стосовно єдиної централізованої системи управління, і знизу вгору, реалізуючи особливості загальних принципів та вимог стосовно конкретного процесу, пов'язуючи при цьому показники і методи оцінки, планування та стимулювання в єдину дієву систему.

Інноваційні процеси не володіють автоматизмом дії навіть в умовах ринкових відносин. Вони потребують - як макрорегулювання (на рівні держави), так і мікрорегулювання (на рівні окремого господарського утворення). Це тим більше важливо, адже на сьогоднішній день склалися несприятливі умови і тенденції в галузі управління інноваційною діяльністю. [2].

В економічній літературі виділяють три напрями розвитку організації: екстенсивний, інтенсивний, та інноваційний, який на сьогодні привертає особливу увагу.

Висновки. Інноваційний тип розвитку – спосіб економічного зростання, що базується на постійних і систематичних нововведеннях, спрямованих на суттєве поліпшення усіх аспектів діяльності господарської системи, для створення інноваційних товарів і формування конкурентних переваг, на періодичному перегрупуванні сил, обумовлений логікою НТП, цілями і завданнями розвитку системи, можливістю використання певних ресурсних факторів у створенні інноваційних товарів і формуванні конкурентних переваг [3, с. 58].

Вибір такого типу розвитку підприємства обумовлений об'єктивними причинами:

- інноваційний товар здатний створити значні конкурентні переваги, які дозволять підвищити конкурентоспроможність та економічну стійкість підприємства;
- свою нішу на ринку можна зайняти випустивши якісно новий товар, який зможе виділитися на переповненому ринку товарів та послуг;
- загальною тенденцією до персоналізації потреб і споживчих характеристик товару;
- дрібні товаровиробники повинні дотримуватися інноваційної стратегії для забезпечення стійкості свого існування та протистояння корпораціям, які прагнуть монополізувати ринок.

Для практичної реалізації інноваційного шляху розвитку економіки необхідним є формування певної моделі розвитку, котра передбачає використання нових організаційних форм у виробничій і підприємницькій сфері, що суттєво прискорить процеси передачі інноваційних розробок у різні галузі.

Інноваційна модель розвитку економіки – це теоретичне вираження інноваційних пріоритетів, напрямів, структур, систем мотивації, стратегій, механізмів тощо, які спрямовані на формування інноваційного типу розвитку національної економіки [3, с. 59].

Бібліографічний список:

1. Демиденко Л. М. Організаційно-економічні напрями інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 20. Ч. 1. С. 72–75. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_20/1/19.pdf (дата звернення: 12.11.2022).
2. Осецький В. Л., Куліш В. А. Інноваційна індустріалізація в агропромисловому комплексі України. Економіка АПК. 2020. № 4. С. 54–65. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202004054> (дата звернення: 11.11.2022).
3. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посібник / В.І. Захарченко, Н.М. Корсікова, М.М. Меркулова. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.

Кривов'язя В.

студентка 2 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Березівський З. П.

к.е.н., доцент кафедри економіки

Львівський національний університет природокористування

ІННОВАЦІЇ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. У сьогоденнішому технологічно розвиненому світі одним із головних завдань підприємств є здобуття конкурентних переваг. Зараз світова економіка динамічно розвивається та виникає потреба у постійному розвитку та оновленні засобів виробництва за рахунок інновацій.

Результати дослідження. Інновації та розвиток технологій, зменшення перешкод для входження на ринок, поява нових учасників є саме тими чинниками, що можуть підвищити рівень конкуренції на світовому ринку. Щоб досягти стійкої конкурентної переваги на ринку, підприємець повинен зосередитися на кількох ключових аспектах: інновації, якість, орієнтованість на клієнта, лідерство, позиціонування на ринку, адаптивність, маркетинг і продажі. Зосереджуючись на цих сферах і постійно вдосконалюючи свою бізнес-практику, можливо працювати над створенням сильної та стійкої конкурентної переваги на ринку.

Інновація являє собою процес створення або впровадження будь-чого нового, що може призвести до значних покращень у різних сферах життя, таких як наука, технології, бізнес, культура тощо.

Впровадження інновацій може бути потужним джерелом конкурентної переваги для компаній. Шляхом постійного вдосконалення продуктів, процесів та послуг компанії можуть надати унікальні пропозиції на ринку. Інновації дозволяють підвищувати ефективність, знижувати витрати, покращувати якість продукції та залучати нових клієнтів [1].

Завдяки постійній роботі над інноваціями компанії можуть випереджати конкурентів, створюючи унікальні рішення та продукти, які відповідають на потреби споживачів краще, ніж у інших компаній. Це дозволяє підтримувати відомість бренду, збільшувати ринкову частку та доходи.

Таким чином, інновації можуть стати ключовою стратегією для досягнення конкурентної переваги, сприяючи розвитку та успіху компанії в довгостроковій перспективі.

Багато хто думає, що інноваціями можуть займатися тільки великі компанії з достатньою кількістю ресурсів. Але це не так, оскільки, малі підприємства через більшу гнучкість є важливими партнерами великого бізнесу в тих питаннях, які для великих компаній є не цікавими. Проте така співпраця вимагає створення відповідної міжгалузевої кооперації. Технологічні парки та інші інтегровані структури, що здійснюють інноваційну діяльність, часто демонструють ефективність такого типу співпраці протягом усього інноваційного циклу. Зосередження на впровадженні нововведень у вигляді інноваційних продуктів у бізнес-практиці, засвідчене успіхом у технологічно розвинених економіках, дозволяє господарствам та підприємствам отримати тимчасове перевагу на місцевому ринку. Це пояснюється тим, що використання конкурентами тих самих інноваційних продуктів, буде лише питанням часу.

Головними джерелами інноваційних ідей є:

- раптові події для підприємства чи галузі, у якій воно працює;
- невідповідність між реальністю, такою, якою вона є, і її віддзеркаленням в думках і в оцінках людей;
- нововведення, що виникають при необхідності вдосконалення технологічного процесу;
- раптові зміни у структурі галузі або ринку;
- демографічні зміни;
- зміни у сприйняттях та настроях споживачів;
- нові знання, які отримані науковцями чи працівниками окремих підприємств при правильній оцінці можливості їх успішної реалізації можуть стати джерелом ідей для майбутніх інноваційних товарів [2].

Висновки. Отже, для досягнення лідерства у певній економічній галузі чи на ринку, підприємству необхідно застосовувати у виробництві інноваційні підходи, які повинні базуватися на постійному аналізі економічної сфери й передбаченні ймовірних технологічних змін у ній. Інновації в сучасному бізнесі відіграють важливу роль у формуванні конкурентних переваг підприємства. Одним з ключових факторів, що сприяє створенню конкурентної переваги, є доступ до необхідних ресурсів для досягнення успіху. Цей процес значною мірою залежить від знань, навичок, компетентності та таланту людей, які беруть участь у ньому.

Бібліографічний список:

1. Ніколаєвський О. Бізнес-інформаційні технології як головний аспект конкурентної переваги сучасного бізнесу. *Computer-integrated technologies: education, science, production*. № 49. 2022. С. 54–62.
2. Джерела інновацій. Технологічний трансфер. URL: https://stud.com.ua/26277/menedzhment/dzherela_innovatsiy_tehnologichniy_transfer (дата звернення: 20.02.2024).

*Германович М.
студент 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Черевко І.
Д.е.н., професор, професор кафедри економіки
Львівський національний університет природокористування*

МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД ТА СВІТОВИЙ БАНК: РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ

Вступ. Міжнародний валютний фонд (МВФ) і Світовий банк є двома найважливішими фінансовими установами у світі. Вони були створені для підтримки фінансової та економічної стабільності на міжнародному рівні. Обидві ці інституції відіграють ключову роль в управлінні глобальною фінансовою системою, а їхні функції включають нагляд, кредитування, технічну допомогу та впровадження макроекономічної політики. Тому метою даної статті є представлення результатів дослідження ролі і значення ролі і значення цих двох установ, а також їхній вплив на національні та на світову економіку.

Результати дослідження. Міжнародний валютний фонд – міжнародна організація, яка діє в рамках ООН і займається питаннями економічної

стабілізації у світі. Фонд був заснований у 1944 році, штаб-квартира розташована у Вашингтоні. Після Другої світової війни виникла потреба в діях, спрямованих на усунення змін, які відбулися в багатьох спустошених війною країнах, зокрема через: створення міжнародної організації для протидії збуренням на міжнародному валютному ринку. В даний час Міжнародний валютний фонд виконує 4 важливі функції:

- регулятивну – полягає в нагляді за валютними обмеженнями, що застосовуються країнами-членами, і дотриманням правил валютного курсу;
- кредитну – МВФ надає фінансову допомогу країнам-боржникам-учасникам, які натомість зобов'язані проводити економічні реформи та інші стабілізаційні заходи;
- консультативну – реалізується через низку консалтингових послуг та співпрацю між країнами-учасниками;
- контролну – полягає у нагляді з боку МВФ за узгодженими програмами коригування та перевірці цілей, на які виділяються кредитні кошти [3].

Основною діяльністю МВФ є надання позик державам-членам для компенсації тимчасових дисбалансів у їхніх платіжних балансах шляхом надання їм можливості купувати валюту іншої держави-члена за свою власну валюту. Кредити надаються за т. зв загального обліку та ряд постійних і тимчасових т. зв кредитні засоби. Умови кредиту, отриманого за окремими системами, дещо відрізняються. Після закінчення терміну, на який надано позику, країна повинна викупити свою валюту в МВФ за конвертовану валюту або золото.

Основні кредити надаються за т. зв загальний рахунок, заснований на двох основних принципах: збільшення фінансових ресурсів даного члена МВФ не може перевищувати 25% на рік і взагалі не може перевищувати 200%. Це означає, що держава-член може взяти кредит у МВФ у валюті іншого члена на суму, що не перевищує 125% її частки в статутному капіталі МВФ, оскільки вона сплачує 75% цієї частки у своїй валюті. Купівля валюти за т. зв загальний рахунок здійснюється 5 траншами (резервний і 4 кредитних), кожен в розмірі 25% частки в МВФ в будь-якій.

Світовий банк (World Bank) – фінансова установа, створена, як і International Monetary Fund в результаті рішень Бреттон-Вудської конференції в липні 1944 року, а розпочала свою діяльність 25 червня 1946 року як елемент Міжнародної валютної системи, яка отримала назву International Currency System from Bretton Woods. Головною причиною його створення було бажання відбудувати зруйновані Другою світовою війною країни Європи та Японію. Наразі установа об'єднує 189 країн-членів, а її штаб-квартира знаходиться у Вашингтоні. В даний час найважливіші цілі Світового банку включають (цілі, викладені в Декларації тисячоліття ООН): ліквідація бідності та голоду, сприяння загальному доступу до освіти, сприяння рівним правам

жінок і чоловіків, зниження дитячої смертності, поліпшення матеріальних умов життя, боротьба з ВІЛ/СНІДом, малярією та іншими захворюваннями, сприяння сталому розвитку, природоохоронна діяльність [1, с. 54-56].

Світовий банк не є банком у прямому значенні цього слова. Він надає довгострокові позики за пільговими відсотковими ставками найбільш потребуючим державам-членам і державним підприємствам (після отримання державних гарантій), субсидії, технічну допомогу - наразі все для цілей боротьби з бідністю та фінансування розвитку таких сфер суспільного життя, як охорона здоров'я, освіта, захист навколишнього середовища та розширення інфраструктури. Але натомість це вимагає певних політичних дій, таких як боротьба з корупцією, розвиток демократії та, що найважливіше, розвиток приватного сектору. Кошти для кредитування менш розвинених країн надходять із внесків держав-членів, погашення попередніх боргів країнами та через випуск облігацій на світових ринках капіталу [2, с. 78-84].

Висновки. Таким чином, і Міжнародний валютний фонд, і Світовий банк відіграють ключову роль у сприянні фінансовій стабільності та економічному розвитку в усьому світі. МВФ зосереджується на стабілізації валюти та економічній політиці, тоді як Світовий банк зосереджується на фінансуванні проектів розвитку. Обидві установи також надають технічну допомогу та консультації країнам-членам, допомагаючи їм здійснити реформи та досягти довгострокової економічної стабільності.

Бібліографічний список:

1. Bornaś B. 2006. *Finanse międzynarodowe*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 400 s.
2. Chrabonszczewska E. 2005. *Międzynarodowe organizacje finansowe*, Wydawnictwo SGH, Warszawa, 397 s.
3. Międzynarodowy Fundusz Walutowy (International Monetary Fund - IMF). 2020. URL: <https://stat.gov.pl/statystyka-miedzynarodowa/institucjeorganizacje-miedzy-narodowe/onz-organizacja-narodow-zjednoczonych/imf-miedzynarodowy-fundusz-walutowy/?fbclid=IwAR0f89Eo4i48ruPFcudxfsisjK978Kf7JjxsYIvmQH3LOANMMqqJrMyGU> (Доступ: 14.02.2024).

Загородній Л.

студент 1 курсу магістратури

факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Васирина О.

к.е.н., доцент кафедри економіки

Львівський національний університет природокористування

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА ВОЄННОГО ЧАСУ

Вступ. Зерновиробництво належить до стратегічно важливих галузей аграрної економіки України, оскільки вона забезпечує значну частину доходів сільськогосподарських підприємств, займає більше половини посівних площ, зумовлює сталий попит і високу потребу людей у споживанні продуктів харчування, для яких зерно є сировиною, а також є незамінним джерелом створення повноцінної кормової бази для розвитку тваринницьких галузей. З огляду на сучасні зміни, що відбуваються в зернопродуктовому підкомплексі, першочергового значення набувають питання організації системи ефективного зерновиробництва, що значною мірою визначається не лише внутрішніми, а й зовнішніми чинниками.

Результати дослідження. Багатоаспектне питання підвищення економічної ефективності доцільно розглядати в розрізі окремих компонентів виробничо-господарської діяльності підприємств сільського господарства. Підвищення економічної ефективності підприємств внутрішньогосподарської галузі виробництва зернових і зернобобових забезпечується за наступними напрямками:

- додатковий обсяг виробленої продукції;
- додаткові грошові потоки від реалізації продукції;
- додатковий прибуток;
- використання додаткових обсягів ресурсів, передусім за рахунок підвищення відношення робітників до праці;
- покращення репутації підприємства.

Як видно, отримання більшого обсягу виробництва є основою для стратегій підвищення рівня ефективності. Це повинно бути пов'язано з розширенням виробництва та іншими складовими операціями компанії, такими як матеріальне забезпечення, збут, переробка, фінанси тощо. Розрахунок і планування резервів, а також підвищення рівня показників ефективності вимагає ретельного аналізу. Наприклад, при внесенні мінеральних або органічних добрив урожайність зернових і зернобобових культур збільшується за рахунок кількості відповідних складових, а також низки інших факторів, які зазвичай не враховуються.

У 2022 році найбільше підприємств 58,5 % вирощували зернові та зернобобові культури на площі до 100 га. Найнижчі обсяги виробництва становили 3,7 відсотка, а найнижча урожайність становила 30,2 центнери на га. Найменше (504) підприємства вирощують зернові та зернобобові на площах більше 3000 га. Вони досягли найвищої врожайності 56,6 центнерів на га та найвищого обсягу виробництва 30,5%. Група з кількістю підприємств від 1000,01-2000,00 га, яка складається з 5,8 %, посіла друге місце з обсягом виробництва 22,6 % і врожайністю 46,3 ц/га. Таким чином, аналіз виробництва зернових та зернобобових показує, що при використанні найбільшої площі збору врожаю можна досягти найвищого обсягу виробництва та найвищої урожайності за допомогою сортів зернових та зернобобових, які мають високу урожайність (табл.1).

Таблиця 1 - Групування сільськогосподарських підприємств України за розмірами зібраної площі зернових та зернобобових культур у 2022р.

Площа, га	Кількість підприємств		Обсяг виробництва		Урожайність, ц/га
	од.	%	тис. т	%	
до 100,00	19026	58,5	1934,0	3,7	30,2
100,01-200,00	3559	10,9	1899,5	3,7	36,6
200,01-500,00	4213	13,0	5410,0	10,5	40,0
500,01-1000,00	2765	8,5	8300,4	16,1	42,2
1000,01-2000,00	1880	5,8	11694,6	22,6	46,3
2000,01-3000,00	566	1,7	6694,1	12,9	48,6
більше 3000,00	504	1,6	15785,4	30,5	56,6
Всього по підприємствам	32513	100,0	51718,0	100,0	46,4

Українські аграрії продовжують вирощувати сільськогосподарську продукцію, коли це дозволяє збереження сільськогосподарських угідь, демонструючи високу стійкість до війни.

Встановлено, що сільське господарство втратило майже чверть бізнесу, а прямі збитки становлять 6,6 млрд дол США, а непрямі збитки становлять 34,5 млрд дол США. Кожен день протягом другого року війни наші аграрії зазнають значних збитків. Насамперед, втрачено понад 30% усіх посівних площ і понад 70% зрошуваних площ.

Експорт зерна через портові термінали був припинений з початку війни в Україні [1]. Сьогодні залізничні перевезення є важливою частиною експорту зернових культур. Експорт перевозиться в порти на Дунаї, а також в румунський порт Констанца, який також знаходиться в країнах Балтії. З'ясувалося, що залізничний і автомобільний транспорт в середньому збільшують витрати на зернові культури на 20%–40% [1].

Як зазначено в проекті Національного плану відновлення України щодо збільшення пропускнуєї спроможності пунктів перегрупування вантажних вагонів, так і в пропозиції Європейської Комісії щодо створення стандартів ЄС залізничних колій у пунктах перетину кордону з Україною, перенаправлення морського транзиту на залізницю вимагає приведення ширини колії та залізничних вагонів України до стандартів ЄС.

Не менш важливим є збільшення місткості бункерів для зерна в Україні відповідно до стандартів ЄС. Проблеми виникають за межами України, оскільки зернові бункери українського розміру завеликі для європейських залізничних платформ. Надання Україні субсидій на виробництво або придбання зернових бункерів європейського розміру, переміщення європейських зернових бункерів до українського кордону після виконання існуючих контрактів, і модернізація залізничних вагонів для транспортування зерна є потенційними способами вирішення цих проблем.

Удосконалення сільськогосподарської транспортної інфраструктури України є життєво важливим для відновлення здатності України експортувати сільськогосподарську продукцію, а також для переміщення попереднього врожаю з ферм, щоб створити більше місця для майбутніх і поточних урожаїв. Фермери потребують постійних і тимчасових транспортних засобів для розширення доступу до сховищ, щоб відновити транспортні можливості України.

Поліетиленові мішки, які можуть вмістити до 250 метричних тонн, є найкращим варіантом тимчасового зберігання для уряду України, і вони можуть зберігатися там протягом 17 місяців. Український парламент звільнив поліетиленові мішки та інше обладнання від імпортного мита, оскільки він визнав необхідність розширення потужностей України зі зберігання зерна. Тим не менш, український уряд не оприлюднив планів відновлення українських постійних сховищ, з яких оцінюється, що приблизно десять відсотків були пошкоджені або знищені. Уряд буде стимулювати інвестиції в цю важливу сільськогосподарську інфраструктуру за допомогою планів відновлення постійного сховища України, включно з Національним планом [2].

Висновки. Таким чином, заходи, спрямовані на підвищення економічної ефективності виробництва продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами після війни, повинні бути скеровані інституційними структурами, щоб створити необхідні кондиції для інтенсифікації сільського господарства.

Бібліографічний список

1. Наумов, М., Рибак, Г. (2023). ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПОРТУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Економіка та суспільство*, (52). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-80>
2. Експорт зерна з України: чи є альтернатива заблокованим морським портам? URL: <https://www.dw.com/uk/eksport-zerna-z-ukrainy-chy-ye-alternatyva-zablokovany-morskym-portam/a-61901563>

Поташник М.

*студентка 1 курсу магістратури
факультету управління, економіки та права*

Науковий керівник: Черевко Г.

Д.е.н., професор, зав. кафедри економіки

Львівський національний університет природокористування

ОРГАНІЧНА ПРОДУКЦІЯ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. Рівень технологічного розвитку більшості країн на сьогодні є настільки високий, що конкурувати на ринках сільськогосподарської продукції її виробникам стає все важче. В сучасних умовах основним чинником формування міцної конкурентоспроможної позиції на ринку могут бути тільки модернізація самої продукції, виразно позитивна зміна її якості, що може сформувати підвищення попиту саме на таку продукцію. Конкретним прикладом вирішення проблеми є виробництво продукції на засадах органіки. Тому завданням проведених досліджень було встановити основні переваги органічної продукції сільського господарства над традиційним її варіантом, а також вказати на окремі можливі проблеми, пов'язані із переходом на органічний тип виробництва.

Результати дослідження. Органічне сільське господарство та виробництво органічних продуктів харчування з кожним роком стають все більш популярними та прибутковими, а кількість органічних продуктів, що продаються в багатьох країнах, невпинно зростає. Частково це є результатом зростаючого занепокоєння з приводу безпеки широко використовуваних пестицидів

бажання сприяти більш екологічним технологіям виробництва продуктів харчування.

Вирази «органічний», «екологічний» і «біо» дуже схожі, хоча ними часто зловживають багато виробників і виробників [1]. Але органічні продукти харчування не завжди мають сертифікат - є кілька груп продуктів, які відповідають усім вимогам, але не можуть бути позначені сертифікатом, наприклад, гриби, лісові фрукти чи дичина.

Більшість визначень «органічного» виключає використання генетично модифікованих (ГМ) культур або тварин. Хоча немає чітких доказів того, що ГМ-культури шкідливі самі по собі, багато людей вважають за краще уникати їх у принципі.

Методи органічного сільського господарства також є набагато менш жорстокі до тварин. Хороші методи органічного сільського господарства передбачають, що тварини їдять більш природну дієту та живуть у більш природних умовах, особливо якщо це також «вільний вигул».

Виробництво органічних продуктів харчування, як правило, є більш екологічним і безпечним для навколишнього середовища. Насправді органічні господарства є більш різноманітні за видами рослин і тварин. Як і

Світ органічної продукції має численні переваги над світом продукції конвенційної. Однією з переваг, про яку слід згадати на самому початку, є відсутність штучних добавок і консервантів, а також висока якість, що робить її особливо рекомендованою для людей, схильних до харчової алергії. Використання натуральних продуктів, таких як гній, означає, що отримані овочі та фрукти мають більшу харчову цінність і більше вітамінів, ніж ті, що вирощуються в теплицях і поливаються штучними добривами.

Органічна їжа має більш виразний смак і запах, ніж звичайна їжа.

Процес виробництва органічної їжі постійно контролюється - від посіву, переробки до доставки споживачеві. Органічні продукти не містять хімічних залишків або їх рівень значно нижчий, ніж у випадку звичайних харчових продуктів. Органічні продукти можуть мати менший рівень пестицидів і залишків пестицидів. У зв'язку із зростаючим занепокоєнням щодо ролі комерційних пестицидів у спричиненні раку у людей це стає важливішим, ніж будь-коли. Однак було б помилкою, якби не згадати, що 70% неорганічних культур також не мають залишків пестицидів. Проте, все-таки, краще перестраховатися, ніж шкодувати! [1].

Органічні продукти полегшують наслідки багатьох захворювань - підтримуючи процес очищення організму - органічні продукти, завдяки вирощуванню без використання добрив і хімікатів, не містять шкідливих речовин, які можуть частково залишатися в організмі [2]. Органічні продукти зазвичай представлені непереробленими або мінімально переробленими. Тому вони мають різко нижчий рівень гідрогенізованих жирів, наявність

яких пов'язують із захворюваннями серця та іншими проблемами зі здоров'ям, тому їх дійсно слід уникати.

Органічні продукти зазвичай не містять консервантів. Насправді існує дуже мало хімічних речовин, які можна використовувати і при цьому називати органічними. Багато людей мають алергію на ці консерванти, а деякі дослідження пов'язують їх із раком.

Придбання органічних продуктів місцевого виробництва також сприяє розвитку економіки та дозволяє підтримувати сімейні фермерські господарства. Вирощування органічної їжі, також відомої як сертифікована їжа, має набагато менший вплив на навколишнє середовище, що полегшує збереження деяких регіонів нашої країни природно чистими та вільними від хімікатів [2].

Органічна їжа має багато переваг, але слід пам'ятати, що не все ідеально і навіть у таких продуктів є свої недоліки. Купуючи органічну продукцію вперше, можна бути здивованим її зовнішнім виглядом, оскільки органічні овочі часто менші, викривлені та потерті. Також часто буває так, що їх смак суттєво відрізняється від того, до якого звик наш організм, який досі отримував лише оброблені продукти у великих кількостях.

Дуже важливо пам'ятати, що оброблена органічна їжа зазвичай має менший термін зберігання, ніж звичайна їжа, тоді як свіжі овочі набагато легше зберігати через відсутність хімічних сполук. Останньою і, напевно, найбільш часто обговорюваною відмінністю між звичайними та органічними продуктами харчування є їх ціна. Вища ціна органічних продуктів харчування тісно пов'язана з вищими витратами на їх виробництво.

Терміни «здорова їжа», «натуральна їжа», «slow food» зовсім не означають органічну їжу - згадані терміни використовуються лише в маркетингових цілях і можуть стосуватись як сертифікованих, так і несертифікованих продуктів харчування.

Висновки. Перехід сільського господарства на виробництво органічної продукції є об'єктивною вимогою дня, що пов'язано із необхідністю зменшувати шкідливий вплив продуктів харчування на організм людини. Органічна продукція сільського господарства має як потужні переваги, так і певні недоліки, на які потрібно звертати увагу при переорієнтації виробництва в сторону органіки.

Бібліографічний список

1. Jakie są zalety (i wady) “przejęcia na produkcję ekologiczną”? URL: <https://checkmybodyhealth.com/pl/2019/07/08/jakie-sa-wady-i-zalety-korzystania-z-produktow-ekologicznych/> (Дата доступу: 11.02.2024).

2. Zalety i wady oraz fakty i mity żywności ekologicznej. 2019. URL: <https://zywnosc-ekologiczna.com.pl/blog/zywnosc-ekologiczna-wiedza/zalety-i-wady-oraz-fakty-i-mity-zywnosci-ekologicznej/>(Дата доступу: 11.02.2024).

*Лисак Д.
студент 3 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Черевко І.
Д.е.н., професор, професор кафедри економіки
Львівський національний університет природокористування*

ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Вступ. Сучасна глобалізація економіки хоч і приносить багато переваг, але водночас пов'язана з багатьма загрозами. У цьому есе ми проаналізуємо аспекти глобалізації, які впливають на суспільство на різних рівнях. Використовуючи літературу та інформацію з веб-сайтів, ми спробуємо зрозуміти, які переваги приносить глобалізація, а також визначимо існуючі загрози. Ми розглянемо, як цей процес формує нашу реальність, створюючи глобальні спільноти, одночасно виявляючи соціальну нерівність. Аналізуючи ці питання, ми створимо більш повну картину впливу економічної глобалізації на добробут суспільства в усьому світі. В умовах сучасного світу глобалізація стала невід'ємним елементом нашої реальності. Її вплив на економіку незаперечний, тому ця тема є така важлива та актуальна.

Результати дослідження. Глобалізація – це процес все більш тісної та реальної інтеграції національних економік, що проявляється в динамічному збільшенні товарообігу, міжнародних потоків капіталу та послуг, що є наслідком зростаючої тенденції розглядати весь світ як ринок збуту [1, с.18].

Наслідки глобалізації надзвичайно різноманітні. Вони охоплюють майже всі сфери економічного, культурного та політичного життя. Однак слід пам'ятати, що він проникає в усі площини, яких торкається.

Глобалізація в економічному аспекті передбачає створення глобального вільного ринку, вільної торгівлі та вільного ринку капіталу. Це означає вільний і необмежений потік капіталу, товарів, послуг і людей майже по всьому світу. Завдяки технічному прогресу зменшуються витрати на потік інформації, що дозволяє легко контролювати капітал. Глобалізація означає свободу для капіталу. Його плодом є автономія ринку капіталу. Ринок створюється поза національними кордонами. Внаслідок глобалізації економічна діяльність була емансипована від держави. Відбувається процес концентрації капіталу. Малі та

середні підприємства банкрутують. Великий капітал інвестує там, де є сприятливі умови і, насамперед, дешева робоча сила. Якщо виникнуть труднощі, столиця може переїхати в інше сприятливе місце, незалежно від наслідків цього рішення для місцевої громади, наприклад, у вигляді безробіття [3, с. 163]. Аналізуючи доступні джерела, також дізнаємося, що внаслідок глобалізації багаті стають багатшими, бідні біднішими, що ще більше нарощує масштаб суспільних нерівностей. Тобто соціальні нерівності поглиблюються в міру інтенсифікації розвитку процесів глобалізації.

У політичному аспекті суть глобалізації полягає в центральній ролі міжособистісних структур (наприклад, Європейського Союзу, Світового банку, Міжнародного валютного фонду). У наш час створено транснаціональні компанії та створено транснаціональний капітал. Виникли нові центри влади по відношенню до держави. Це прихована сила глобального масштабу. Міжнародні корпорації відіграють вирішальну роль на політичній сцені. Результатом є криза національної держави з її традиційною концепцією суверенітету. Державі в основному залишається тільки фіскальна політика [3, с. 164]. У результаті глобалізації уряди поступово втрачають вплив на такі сфери, як захист прав людини, безпека, економіка та соціальна політика. Найважливіші рішення з цих питань приймаються в наднаціональних організаціях. Громадську думку формують ЗМІ, які контролюються транснаціональними корпораціями.

Глобалізація у своєму культурному аспекті безпосередньо пов'язана з ІТ-революцією. З одного боку, ринок став носієм нової культури, нав'язуючи власний стиль мислення, дій та оцінки. З іншого боку, засоби масової інформації та Інтернет надають доступ до раніше невідомих культур, моделей мислення, традицій тощо. Потік інформації та майже необмежений доступ до неї унеможливають глибокі роздуми над нею. Це призводить до наслідування моделей поведінки та диктату моди. У ЗМІ всі точки зору представлені як рівні.

Це зрештою призводить до релятивізму культур і цінностей [3, с. 167]. Глобалізація також пов'язана з багатьма злочинними та патологічними явищами. Швидкий потік інформації та сучасні комунікаційні можливості сприяють розвитку діяльності організованих злочинних груп, які охоплюють уже не окремі країни, а цілі регіони світу та мають практично необмежений доступ до величезних фінансових ресурсів, отриманих від незаконної торгівлі зброєю, наркотики та люди [2, с.443].

Висновки. Глобалізація – це явище, яке розуміється широко. Багато джерел дають йому різні визначення. Має багато прихильників і противників. Аналізуючи літературу про глобалізацію, можна помітити, що цей процес має два наслідки для світової економіки. Глобалізація несе з собою безліч загроз, які з часом зростають, зокрема: знищення природного середовища, поглиблення соціальної нерівності. Але, з іншого боку, ми можемо помітити переваги, без

яких сучасна економіка не могла б функціонувати та працювати на тому рівні, якого вона досягла завдяки глобалізації. Цей процес охоплює всі сфери життя світу. Простежується поділ на три сфери: економічну, політичну та соціально-культурну. Хоча ми бачимо чіткий поділ, ми повинні пам'ятати, що глобалізація взаємопроникає в усіх аспектах, яких вона торкається. Аналізуючи переваги та загрози, пов'язані з процесом глобалізації, ми не можемо чітко оцінити його достовірність або визначити, чи є його існування добрим чи поганим. Усунути або зупинити теж неможливо. Це неминуче. З часом цей процес прогресує та поглиблюється, тому ми повинні навчитися визнавати та посилювати переваги глобалізації та шукати рішення для пом'якшення пов'язаних з нею загроз. Підводячи остаточні висновки: проблема не в глобалізації, а в тому, як ми її сприймаємо, і в тому, чи здатні ми максимально використати переваги, які вона пропонує.

Бібліографічний список

1. Budnikowski A. 2001. Międzynarodowe stosunki gospodarcze. Polskie ; Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, 419 s.
2. Rymarczyk J. 2006. Międzynarodowe stosunki gospodarcze. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, 453 s.
3. Zasępa T. 2006. Globalizacja – szansą czy zagrożeniem porządku międzynarodowego? Roczniki Teologiczne, 8, s. 161–185.

***Бобик С.**
студентка 1 курсу магістратури
факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Яців С
к.е.н., доцент кафедри економіки
Львівський національний університет природокористування*

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА В СІЛЬСЬКОГОСОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВСЬКІЇ ОБЛАСТІ

Вступ. Доходи сільськогосподарських товаровиробників залишаються на низькому рівні, що не дозволяє активно впроваджувати нові технології, вести розширене відтворення й протистояти диспаритету цін на сільськогосподарську

продукцію, що йому постачаються, росту цін на послуги тощо. Через нестачу сировини у складному економічному стані опинилися переробні підприємства. Їх виробничі потужності використовуються неповністю, зношується матеріально-технічна база, розпалися сировинні зони цих підприємств. Наслідком є надто низький рівень споживання продуктів тваринницького походження на душу населення. При цьому виникають проблеми з реалізацією вітчизняної продукції навіть за умов скорочення обсягів її виробництва, що зумовлюється недоліками у функціонуванні ринку. Низький рівень ефективності виробництва продукції тваринництва виявляється саме на стадії реалізації продукції. Отримуючи недостатнє відшкодування за представлену до продажу продукцію, сільськогосподарські відмовляються від утримання худоби. В умовах скорочення поголів'я і зменшення обсягів виробництва продукції господарствами населення це створює загрозу продовольчій безпеці держави.

Результати дослідження . Тваринництво є потужним локомотивом розвитку агропродовольчого сектору економіки, каталізатором глибинних економічних, соціальних та екологічних змін у продовольчих системах цілого світу та надзвичайно важливою відправною точкою для аналізу усього комплексу проблем, що стосуються розвитку сільського господарства.

Високий рівень конкуренції на світовому агропродовольчому ринку змушує сільгоспвиробників підвищувати ефективність своєї діяльності, впроваджувати інновації в технології утримання тварин. Однією з причин скорочення поголів'я є тривалий термін окупності інвестицій, низька рентабельність, відсутність підтримки з боку держави та низька культура споживання яловичини в країні. Львівську область не можна віднести до м'ясного регіону, так як вона не займає ключового місця у виробництві м'яса на одну особу .

Для більш детального аналізу щодо ситуації у Львівській області, щодо стану м'ясного скотарства проведемо аналіз поголів'я великої рогатої худоби у підприємствах табл.1.

Таблиця 1 .Динаміка кількості великої рогатої худоби у підприємствах Львівської області (на кінець року, тис.гол)*

Показник	2020 р.	2021р	2022р.	2022рік у % до 2020р.
Усі категорії господарств	144,3	126,7	99,0	68,6
у тому числі : сільськогосподарські підприємства	16,2	14,8	15,3	94,4
господарства населення	128,1	111,9	83,7	65,3

* Сформовано за джерелами: [1]

Проводячи дослідження протягом 2020-2022 років по кількості великої рогатої худоби, то можна спостерігати зменшення кількості поголів'я на 31,4%, в сільськогосподарських підприємствах на 5,6%, господарствах населення на 34,7%.

Загальну картину обсягів виробництва м'яса можна доповнити інформацією про зміни у структурі виробленого м'яса табл. 2.

Таблиця 2. Виробництво м'яса сільськогосподарськими виробниками Львівської області, (у забійній масі тис. т)*

Вид м'яса	2015 р	2020 р	2021р	2022р.	2022р. до 2015р.,%
Усі категорії господарств					
Всього м'яса	119,9	129,1	147,3	147,2	122,7
у тому числі: яловичина	27,9	24,4	21,6	17,4	62,3
свинина	47,7	38,3	47,2	53,0	111,1
баранина	0,2	0,1	0,2	0,2	100,0
птиця	42,7	64,5	76,3	74,2	173,8
кролятина	0,8	0,9	0,9	0,8	100,0
конина	0,6	0,9	1,1	1,6	у 2,7р
Сільськогосподарські підприємства					
Всього м'яса	60,6	76,8	97,4	100,5	165,8
у тому числі: яловичина	3,0	1,2	1,9	1,2	40,0
свинина	24,1	20,1	29,8	36,0	149,3
птиця	33,5	55,5	65,7	63,3	188,9
Господарства населення					
Всього м'яса	59,3	52,3	49,9	46,7	78,7
у тому числі: яловичина	24,9	23,2	19,7	16,2	65,0
свинина	23,6	18,2	17,4	17,0	72,0
баранина	0,2	0,1	0,2	0,2	100,0
птиця	9,2	9,0	10,6	10,9	118,5
кролятина	0,8	0,9	0,9	0,8	100,0

* Сформовано за джерелом: [5]

З даних таблиці 2 видно, що в структурі виробництва м'яса в сільськогосподарських підприємствах області займає виробництво м'яса птиці, його обсяги зросли на 88,9%, а також виробництво свинини на 49,3%. За даний період знизилось виробництво яловичини на 60,0%. Дана ситуація виникла через зменшення кількості поголів'я в м'ясній галузі. Якщо в попередні роки в господарствах населення була більш стабільна ситуація щодо виробництва

м'яса, то за даний період вона є більш стабільною прогнозованою, так як виробництво даної продукції здійснюється в даній категорії, для задоволення особистих потреб

Висновки. Стратегії розвитку м'ясного скотарства на регіональному чи національному рівні передбачають формування певних інституційних умов для окремих виробників. Для реалізації таких стратегій розробляють цільові програми розвитку галузі, які реалізують на відповідних рівнях за участі органів влади, основних суб'єктів господарювання, їх об'єднань, представників споживачів. Якщо м'ясне скотарство є лише однією з галузей сільськогосподарського підприємства, причому не основною, то вплив від інвестиції в таке підприємство, спрямований на розвиток інших його галузей, матиме опосередкований позитивний вплив і на виробництво яловичини. Спільною для переважної більшості сільськогосподарських підприємств проблемою є слабкий притік кваліфікованих та ініціативних працівників. Загальною проблемою є недостатній зв'язок виробництва з аграрною наукою.

Бібліографічний список

1. База даних Головного управління статистики у Львівській області. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/statbank_lviv/Dialog/statfile.asp?lang=1
2. Босенко А. В. Стратегія державного регулювання агропромислового комплексу . Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Економіка. 2015. Вип. 5 (4). С. 17–24.
3. Дикань О. В. Удосконалення сутності та структури інноваційного потенціалу підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. Вип. 50. С. 282-285.
4. Станько В.Ю., Яців С.Ф. Формування ефективності м'ясного скотарства у сільськогосподарських підприємствах. Агросвіт. Науково-практичний журнал. № 13-14. 2016. С 12-17
5. Тваринництво України : статистичний збірник / Державна служба статистики України, 2022 [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Баран А.

*студентка 2 курсу скороченої форми навчання
факультету управління,
економіки та права,*

Саракун В.

*студентка 2 курсу
факультету управління,
економіки та права,*

Науковий керівник: Сиротюк Г.

*к.е.н., доцент кафедри економіки
Львівський національний університет
природокористування*

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. В сучасних умовах глобалізації та швидких темпів розвитку економіки забезпечити конкурентоспроможність підприємства можна завдяки вдосконаленню технологій виробничого процесу, тобто забезпечення інноваційного розвитку підприємства. Сільськогосподарські підприємства, які провадять інноваційну діяльність, мають конкурентні переваги на ринку, тобто вони займають вищі конкурентні позиції на ринку сільськогосподарської продукції. Для того, щоб адаптувати всі внутрішні ресурси підприємства до всіх змін, які відбуваються на внутрішньому і зовнішньому необхідно впровадження інновацій у їх розвиток.

Результати досліджень. Нині сільськогосподарські підприємства мають не дуже високий рівень інноваційної діяльності, але без неї стабільний розвиток та висока конкурентоспроможність підприємств на ринку практично неможлива.

Інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств, на думку науковців О. Олійника та І. Сідельнікова, «полягає у розробці та впровадженні прогресивних методів ведення виробничо-господарської діяльності, в основі яких лежать методи ефективного виробництва продукції, застосування нового покоління техніки, smart-технологій, використання нової кадрової політики з урахуванням накопиченого наукового та інноваційного потенціалу» [2, с. 73].

Інноваційна діяльність сільськогосподарських підприємств дещо відрізняється від підприємств інших галузей. Науковці виділяють особливості інноваційної діяльності у сільськогосподарському виробництві. До них відносяться наступні: відмінності за регіонах країни через різні природно-кліматичні умови; сезонність виробництва окремих видів продукції; багато різних видів продукції сільськогосподарського виробництва; відмінності у технологіях вирощування і переробки продукції; залежність технологій

вирощування продукції рослинництва від кліматичних умов, логістики, ринків збуту та інших факторів; віддаленість виробників сільськогосподарської продукції від центрів науково-технічної продукції; різниця в освітньому рівні працівників аграрної галузі [1].

Інноваційну діяльність аграрного сектору можна подати схематично у вигляді наступних 4 етапів (рис. 1).

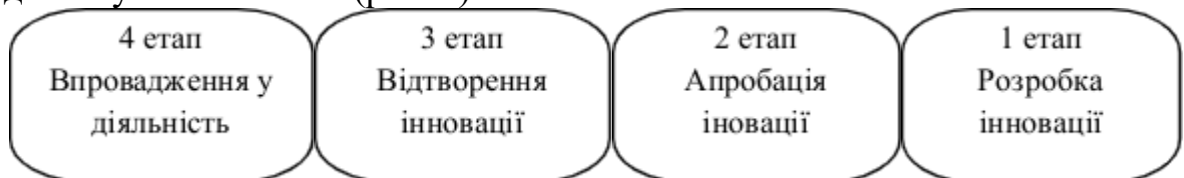

Рисунок 1. Етапи впровадження інновацій у сільськогосподарському виробництві

Побудовано на основі [1]

Загальну технологію впровадження інновацій в сільськогосподарське підприємство подамо схематично (рис. 2).

Рисунок 2. Модель впровадження інновацій у сільськогосподарське підприємство

Узагальнено на основі [3]

З метою підвищення ефективності, оптимізації управління ресурсами та збільшення обсягів виробництва багато сільськогосподарських підприємств вже активно впроваджують сучасні інноваційні технології:

1. Сільськогосподарські дрони – для моніторингу врожаю, оцінки стану культур, виявлення шкідників, картографування полів.
2. Автоматизація процесів – використання автоматизованих систем управління та контролю для оптимізації виробничих процесів.
3. Системи моніторингу та аналітики - впровадження систем, які забезпечують постійний моніторинг стану посівів, ґрунту, атмосферних умов та інших факторів для точного аналізу даних.
4. Прецизійне землеробство - використання GPS-технологій та датчиків для точного дозування ресурсів (добрив, води) та оптимізації виробничих площ.
5. Біотехнології вирощування рослин - застосування сучасних генетичних технологій для поліпшення врожайності та стійкості рослин до шкідників та хвороб.
6. Інтернет речей (IoT) у сільському господарстві – з'єднання різних пристроїв та сенсорів через Інтернет для збору та обміну даними, що сприяє ефективному управлінню господарством.

Ці інноваційні рішення спрямовані на покращення якості виробництва, збільшення ефективності використання ресурсів та стійкості аграрного сектору до зовнішніх впливів.

Впровадження інновацій у сільському господарстві сприяє підвищенню результативності, ефективному використанню ресурсів, зменшенню впливу на екологію та формуванню стійкого та конкурентоспроможного аграрного сектору. Проте для повноцінного впровадження інновацій важливими є державна підтримка, навчання фахівців і розвиток необхідної інфраструктури.

Висновки. Отже, інновації стають важливим інструментом для досягнення стратегічних цілей сільськогосподарських підприємств, сприяючи їх ефективному розвитку та адаптації до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Бібліографічний список

1. Невлад В. Ф. Вплив інноваційних процесів на розвиток агропромислового комплексу України. *Інфраструктура ринку*. Випуск 51. 2021. С. 200-204.
2. Олійник О.В., Сідельнікова І.В. Інноваційна діяльність: особливості розвитку і активізації в аграрному виробництві. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Серія: «Економіка»*. 2017. Вип. 17. С.73-82.
3. Руденко Г. Р. Особливості впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств. 2015. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream> (дата звернення: 22.02.2024).

Касьян О.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Черевко І.

Д.е.н., професор, професор кафедри економіки

Львівський національний університет природокористування

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ВИРОБНИКИ ТА СПІЛЬНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПОЛІТИКА ЄС

Вступ. Аграрній сфері економіки притаманна певна специфіка, яка створює об'єктивну необхідність регулювання її функціонування. В країнах ЄС ця функція сконцентрована у вигляді Спільної Сільськогосподарської Політики (Common Agricultura Policy – CAP), яка діє вже понад 60 років, постійно удосконалюючись і достосовуючись до актуальних потреб сільськогосподарських виробників. Тому метою проведеного дослідження було ідентифікувати основні категорії сільськогосподарських виробників у ЄС та схарактеризувати основні риси і напрямки регулюючої діяльності CAP.

Результати дослідження. До 2050 року світове виробництво продуктів харчування повинно подвоїтися, щоб задовольнити потреби зростання населення та зміну харчових звичок. Сільське господарство має справлятися з впливом зміни клімату на біорізноманіття, ґрунт і якість води, а також із вимогами світового ринку [2].

Сільське господарство, харчова промисловість і пов'язані з ними послуги забезпечують понад 44 мільйони робочих місць у ЄС, і лише в сільськогосподарському секторі працює 20 мільйонів людей. Завдяки різноманітному клімату, родючому ґрунту, технічним навичкам фермерів і якості продукції ЄС є одним із головних світових виробників і експортерів сільськогосподарської продукції. [2].

У 2020 році в ЄС було 9,1 мільйона ферм, переважну більшість з яких, приблизно 93%, можна класифікувати як сімейні ферми, тобто ті, якими керує сім'я і де принаймні 50% робочої сили є членами сім'ї [1] . Дані Євростату показують, що майже шість із десяти ферм у ЄС (близько 57%) управлялися виключно власником та членами його родини. У наступних 36% домогосподарств члени сім'ї становили щонайменше 50% загальної робочої сили [1].

У 2020 році сімейні ферми використовували приблизно 61% із 157,4 млн га сільськогосподарських угідь і 78% працюючих у сільському господарстві та утримували 55% тварин, які вирощуються в ЄС. На них також припадало приблизно 56% усієї сільськогосподарської продукції.

За даними Євростату, хоча несімейні ферми становили лише близько 7% усіх ферм у ЄС у 2020 році, вони мали набагато більшу частку землі, яка

використовувалася для сільськогосподарського виробництва – близько 39%; в них працювало 22% осіб від усіх, які працюють у сільському господарстві; вони утримували 45% тварин; виробляли приблизно 44% продукції [1].

Сімейні ферми становили щонайменше 80% усіх ферм у всіх країнах ЄС, крім Естонії (65%) і Франції (58%). Країни ЄС з найбільшою часткою сімейних ферм – Греція, Румунія та Польща – близько 99% у кожній[1].

Спільна сільськогосподарська політика — це набір правил, прийнятих ЄС для забезпечення єдиної сільськогосподарської політики в країнах ЄС. Започаткована в 1962 році шістьма країнами-засновницями тодішнього Європейського співтовариства, це найстаріша політика ЄС, яка все ще діє. Вона має:

- забезпечити громадян ЄС доступними, безпечними та високоякісними продуктами харчування
- гарантувати належний рівень життя фермерам
- охороняти природні ресурси та довкілля [3].

САР — це партнерство між суспільством і сільським господарством, яке забезпечує стабільне постачання продовольства, гарантує дохід для фермерів, захищає навколишнє середовище та підтримує динамічний розвиток сільських територій. САР підтримує динамізм і життєздатність сільських територій за допомогою різних фондів і заходів. САР також сприяє сталому розвитку сільських територій, переслідуючи три довгострокові цілі: підтримка конкурентоспроможності сільського та лісового господарства, забезпечення сталого управління природними ресурсами та кліматичні заходи, а також досягнення сталого розвитку сільської економіки та громад.

Щоб допомогти фермерам подолати ці виклики та врахувати нове ставлення та очікування громадян, сільськогосподарська політика ЄС суттєво змінилася за останні десятиліття. Він охоплює різні сфери, зокрема: якість харчових продуктів, відстежуваність, торгівля та просування сільськогосподарської продукції в ЄС. ЄС надає фінансову підтримку фермерам, заохочує стійкі та екологічно чисті практики та водночас інвестує у розвиток сільської місцевості.

Реформована САР, яка почала діяти з 2023 року, містить низку вдосконалень, завдяки яким:

- сільське господарство відіграє більшу роль у досягненні екологічних і кліматичних цілей ЄС
- менші фермерські господарства отримують більш адресну підтримку
- держави-члени можуть більш гнучко адаптувати заходи до місцевих умов[3].

Різні інституції ЄС співпрацюють над формуванням, впровадженням, моніторингом та оцінкою харчової та сільськогосподарської політики. Національні та місцеві органи влади впроваджують правила, погоджені на рівні ЄС. Кошти з бюджету ЄС надаються державам-членам відповідно до правил,

встановлених на рівні ЄС. ЄС також стежить за тим, як застосовуються правила та за їх дієвістю, і координує зміни до них.

Висновки. Сільське господарство ЄС охоплює діяльність великої кількості різнорідних виробників сільськогосподарської продукції. З метою врегулювання їх діяльності в цьому інтегративному угрупованні сформовано Спільну Сільськогосподарську Політику (Common Agricultura Policy – CAP), яка діє вже понад 60 років, постійно удосконалюючись і достосовуючись до актуальних потреб сільськогосподарських виробників. Вона охоплює як напрями стимулювання сільськогосподарського виробництва і надання допомоги виробникам сільськогосподарської продукції, так і розвиток сільських регіонів та визначення ключових пріоритетів у цьому розвитку на різні перспективи.

Бібліографічний список

1. Ciechanowicz A. Jakie gospodarstwa rolne przewazaja w Unii Europejskiej? Eurostat podal dane. 2023. URL: <https://forsal.pl/biznes/rolnictwo/artykuly/9329427,jakie-gospodarstwa-rolne-przewazaja-w-unii-europejskiej-eurostat-poda.html> (Дата доступу: 11.02.2024).
2. Tętniące życiem obszary wiejskie i wysokiej jakości produkty rolne. 2023. URL: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/agriculture_pl (Дата доступу: 11.02.2024).
3. Wspólna polityka rolna. 2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/cap-introduction/> (Дата доступу: 11.02.2024).

Жигайло Р.
*студентка 1 курсу магістратури
факультету управління,
економіки та права,
Науковий керівник: Сиротюк Г.
к.е.н., доцент кафедри економіки
Львівський національний університет
природокористування*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РИНКУ ЯГІД

Вступ. Однією з ключових галузей на сьогодні, яка привертає увагу споживачів, є ягідництво. Визначальним чинником, який впливає на тенденції та перспективи розвитку ринку ягід в Україні, є зростання світового ринку ягід. Це,

в свою чергу, сприяє швидкому закладанню нових ягідних насаджень українськими фермерами, пошуку шляхів для підвищення продуктивності ягідників, впровадженню інновацій у цьому секторі та формуванню нових моделей організації ягідного бізнесу. Крім того, виникає потреба в кооперації малих товаровиробників для спільної переробки та експорту ягід, що також визначає перспективи росту у цій галузі. Тому, висвітлення сучасних тенденцій та перспектив ринку ягід є актуальною та важливою темою сьогодення.

Результати досліджень. Ягідний ринок України, в тому числі й Львівської області, в останні роки стрімко розвивається, проте йому притаманний двоїстий характер. З одного боку, спостерігається збільшення споживання та активний розвиток ринку. З іншого боку, економічна криза, військовий стан, зниження реальних доходів населення, девальвація гривні, проблеми у сфері кредитування і сезонний характер бізнесу негативно впливають на потенціал інвестицій та розвитку виробництва.

Підвищений попит на ягоди зумовлений зростаючою свідомістю споживачів про важливість збалансованого харчування та його вплив на здоров'я. Крім того, зміни в кліматичних умовах та технологічний прогрес сприяють розвитку нових методів вирощування ягід. Відкриття нових сортів, використання тепличних технологій та екологічно чистих методів вирощування дозволяють забезпечити стабільний попит на ягоди протягом всього року.

Динаміка виробництва плодів-ягідних культур у Львівській області має позитивну тенденцію до зростання. У 2022 р. валове виробництво сягнуло 1424 тис. ц, що на 58 % більше порівняно з 2010 р. (рис. 1).

Сьогодні зростає попит на нішеві ягідні культури, такі як жимолость, а також на малину та лошину. Для українських виробників ягід одним з найцікавіших експортних ринків збуту є ринок Європейського Союзу (ЄС).

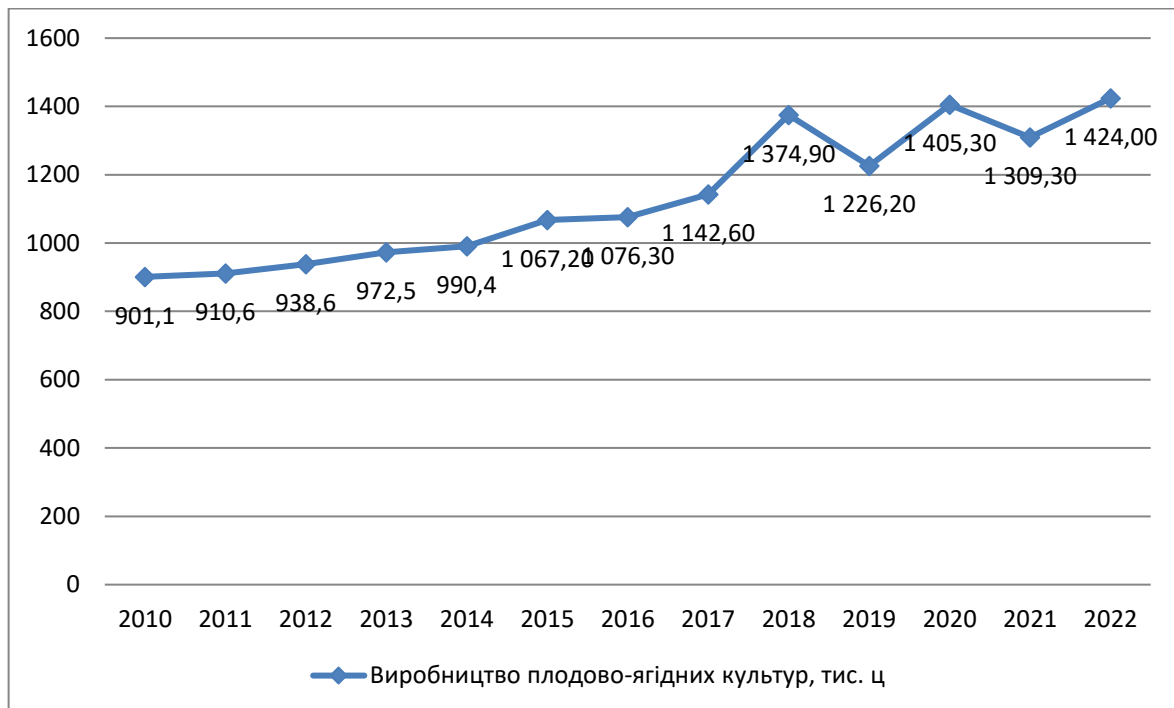

Рисунок 1. Динаміка виробництва плодово-ягідних культур у Львівській області

Побудовано за даними Головного управління статистики у Львівській області [3]

Хоча частка України у світовому виробництві ягід незначна, проте присутність на окремих ринках та з певним видом продукції (малина, дикороси), на ринку ЄС стає помітним. Щороку країни ЄС імпортують заморожених дрібних ягід на суму 560 млн. євро. Частка України тут становить лише 45-60 млн. євро – близько 9% [2, с.11]. Якщо раніше з України експортувалися дикорослі ягоди, то підписання договору про Асоціацію з ЄС і як наслідок скасування імпорتنних квот до ЄС створили передумови для експорту свіжих і заморожених ягід з України.

Європейський ринок плодово-ягідної продукції для України найбільш привабливий, особливо для експорту ягідної продукції у свіжому вигляді, тому що [1]:

- транспортування ягоди, особливо з Західних областей нетривале в часі, відстань доставки набагато менша ніж від деяких наявних експортерів ягідної продукції до ЄС;

- переваги землекористування в Україні порівняно з фермерами переважної більшості Європейських країн (1-2 га) полягають у можливості використання значних консолідованих площ (50-100 га) ягідників, що створює умови для формування необхідних для експорту товарних партій продукції, застосування сучасних ефективних технологій вирощування, післязбиральної доробки тощо;

- сучасний європейський ринок характеризується не лише ємністю (у країнах ЄС проживає понад 500 млн. людей), а й високими доходами населення порівняно з доходами населення в Україні.

При аналізі сучасної ситуації на ринку ягід можна виокремити декілька найважливіших аспектів:

1. Споживачі все більше віддають перевагу продуктам, які вирощуються без застосування хімічних добрив та пестицидів. Ягоди, як екологічно чистий продукт, отримують підвищений попит на ринку.
2. Виробники постійно розширюють асортимент ягід, пропонуючи нові сорти та гібриди. Це стимулює інтерес споживачів та забезпечує стабільний попит на ринку.
3. Сучасні технології, такі як гідропоніка, аеропоніка та інші методи вирощування, сприяють підвищенню врожайності та якості ягід. Виробники, які впроваджують ці технології, можуть мати конкурентну перевагу.
4. Малина залишається однією з ключових культур на ринку ягід в Україні. За останні роки спостерігається збільшення площ під малиною, а також вдосконалення технологій вирощування та збору.
5. Зростаючий попит країн Євросоюзу та інших країн світу на ягоди з України відкриває нові перспективи для експортерів. Розширення експортних ринків може сприяти збільшенню обсягів виробництва.
6. Рекламні кампанії та освітні заходи щодо користі для здоров'я ягід сприяють підвищенню усвідомленості серед споживачів та створюють попит на продукцію.
7. Набуває популярності серед туристів агротуризм, в тому числі збору ягід. Це не лише додає додатковий дохід фермерам, але й сприяє підтримці інтересу до сільськогосподарського виробництва.

Вирощування ягід є прибутковою галуззю сільськогосподарського виробництва, але при цьому існують ризики, які можуть впливати на врожайність і прибутковість, а саме: кліматичні умови; хвороби та шкідники; нестача води; неправильне внесення добрив; технічні ризики; економічні ризики тощо.

Висновки. Звідси, ринок ягід в Україні має значним потенціалом для зростання. Збільшення виробництва, використання новітніх технологій та розширення експортних ринків можуть сприяти ефективному розвитку галузі. Проте важливо враховувати ризики, такі як погодні умови та конкуренція на світовому ринку та вдосконалювати стратегії виробників для досягнення стійкого успіху на ринку ягід в Україні.

Бібліографічний список

1. Галат Л. М. Світовий ринок ягід: сучасні тенденції та перспективи для України. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8636> (дата звернення: 01.03.2024).
2. Ринок заморожених ягід. *Плантатор*. 2020. №1. С.10-13.
3. Сайт Головного управління статистики у Львівській області. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/statbank_lviv. (дата звернення: 01.10.2023).

Колачник М.

*студент 1 курсу магістратури факультету
управління, економіки та права,*

Гіль А.

*студентка 2 курсу факультету
управління, економіки та права,*

Науковий керівник: Сиротюк Г.

*к.е.н., доцент кафедри економіки
Львівський національний університет
природокористування*

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Вступ. В сучасному світі, коли зростає увага до екологічних проблем та стійкого розвитку, концепція «зеленої економіки» стає необхідністю. Одним з найперспективніших із позиції переорієнтації на «зелений» курс розвитку є аграрний сектор економіки. Сприятливий вплив зеленої економіки в аграрній сфері може забезпечити ефективне використання природних ресурсів, зменшення викидів шкідливих речовин та покращення якості ґрунтів. Стратегічні пріоритети розвитку зеленої економіки в аграрному секторі мають спрямовуватися на баланс між потребами людини та збереженням природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Результати досліджень. Зелена економіка є такою економічною діяльністю, яка пов'язана з виробництвом, розподілом та споживанням продукції та сприяє зростанню добробуту нації, при цьому не спричиняє екологічних втрат. Її основою є інвестування у розробку та впровадження технологій, які використовують альтернативні джерела палива та енергії, уможливають екологічно чисте виробництво та ведення сільського господарства. Впровадження цієї концепції дасть змогу усунути дисфункції, спричинені економічним зростанням.

I. Білокінна зауважує, що «зелена економіка» містить у собі велику кількість змін і це стосується не лише сільського господарства, а й способу господарювання загалом. Зміни стосуються процесів від вирощування рослин і розведення тварин до переробки відходів і будівництва. Науковиця наголошує, що планування післявоєнного відновлення країни має бути зеленим [1].

Зелена економіка сприяє добробуту та соціальній справедливості, сприяючи при цьому мінімізації навколишніх втрат.

Країни Європейського Союзу заявили про кліматичну нейтральність до 2050 року. У 2019 році представники ЄС розробили та впровадили Європейський зелений курс як нову стратегію зростання. Ця стратегія демонструє, як шляхом використання інновацій можна поліпшити якість життя та слугує прикладом для інших у досягненні стійкості та конкурентоспроможності [4].

На початку 2020 року Україна заявила про свої наміри стати частиною Європейської зеленої угоди, і прийняла низку ключових законодавчих актів, які є фундаментом для імплементації стратегії екологізації країни. У 2020 році було ухвалено Закон України «Про Основні засади державної екологічної політики України на період до 2030 року», який визначає відданість держави до цілей сталого розвитку та принципів «зеленої економіки». Ці принципи спрямовані на досягнення збалансованого еколого-економічного росту країни. Необхідність повноцінного переходу до засад «зеленої економіки» визначена у вказаному законі, в якому зазначено необхідність трансформацій у всіх сферах інституційної, економічної та політичної діяльності [2]. Визнання цих стратегічних законів є кроком вперед у розвитку екологічно стійкої та відповідальної парадигми.

Перетворення аграрного сектору на засадах «зеленої економіки» вимагає чітких цілей, принципів, напрямів та інструментів реалізації. Ці компоненти становлять єдину систему змін, спрямовану на збереження, розширення та відновлення природного капіталу в аграрному секторі як ключового економічного активу та джерела загального благополуччя.

Основними принципами аграрної сфери в «зеленій економіці» є: сталість та збереження природних ресурсів; ефективне використання енергії та ресурсів; використання екологічно чистих технологій; сприяння відновленню ґрунтів та збереження водних ресурсів; підвищення ресурсоефективності; системності й комплексності в стратегії трансформаційних зрушень у природно ресурсній сфері; забезпечення цілісності аграрних екосистем.

Ці принципи становлять основу для створення сталого, екологічно відповідального та конкурентоспроможного аграрного сектору.

Цільові індикаторами, визначені стратегічними документами України, а також Європейським зеленим курсом (ЄЗК) щодо впровадження принципів «зеленої економіки» у сфері аграрного виробництва подані у таблиці 1.

Таблиця 1

**Цільові індикатори імплементації принципів «зеленої економіки» та ЄЗК
у сфері аграрного виробництва**

Індикатори	Ціль
Скорочення використання небезпечних пестицидів	на 50 %
Скорочення використання антибіотиків у тваринництві	на 50 %
Розширення частки органічного виробництва від загального виробництва	до 25 %
Зменшення використання добрив	на 20 %
Рекультивация земель	не менше 4,3 тис. га
Збільшення площі заліснення території	до 17 %
Частка площі сільськогосподарських угідь екстенсивного використання у загальній території країни	15,8 %
Збільшення обсягів використання відновлюваних і альтернативних джерел енергії	на 55 %
Зменшення викидів парникових газів	< 60 % обсягу у 1990 р.

Складено на основі [4]

Впровадження концепції «зеленої економіки» у практичну діяльність суб'єктів аграрного сектору потребуватиме залучення значних фінансових ресурсів, за рахунок коштів як державного, так і приватного сектору.

Виділимо ключові стратегічні пріоритети розвитку «зеленої економіки» в аграрному секторі [3]:

1. Створення нормативно-правової бази з питань розвитку «зеленої економіки», гармонізованої із стандартами ЄС.
2. Використання сучасних енергоефективних технологій у сільському господарстві (сонячні панелі, вітроенергетика, енергозберігаючі системи).
3. Збільшення площі під органічним сільським господарством та надання підтримки фермерам, які виробляють екологічно чисту продукцію.
4. Розробка програм для збереження родючості ґрунтів, запобігання ерозії та забрудненню водних ресурсів.
5. Створення зон для збереження природних екосистем, підтримка біорізноманіття.
6. Впровадження систем управління відходами в сільському господарстві та розвиток програм вторинної переробки.
7. Заохочення використання ефективних методів зрошення, оптимізація використання добрив та раціональне використання води.
8. Запровадження програм освіти та консультування для фермерів щодо екологічної справедливості та сталого сільського господарювання.

9. Надання підтримки та стимулювання для досліджень та інновацій в аграрному секторі, спрямованих на створення нових екологічно чистих рішень та технологій.

10. Поширення інформації про привабливість «зеленої економіки» в середовищі інвесторів та менеджерів.

Висновки. Отже, впровадження стратегічних пріоритетів розвитку «зеленої економіки» в аграрній сфері визначає новий шлях для сталого розвитку, сприяючи екологічній відповідальності та забезпеченню ефективного використання ресурсів у сільському господарстві.

Бібліографічний список

1. Білокінна І. Д. Зелена економіка як вимога часу та основа успішного післявоєнного відновлення країни. *Вісник Хмельницького національного університету «Економічні науки»*. 2023, № 2. С.79-88.
2. Про Основні засади державної екологічної політики України на період до 2030 року. Закон України від 28 лют. 2019 року № 2697-VIII URL: <http://surl.li/fkcmt> (дата звернення: 22.02.2024).
3. Смолій Л. В., Діхтяренко Н. В. Стратегічні пріоритети розвитку «зеленої економіки» в аграрному секторі в умовах євроінтеграції. *Агроекологічний журнал*. №1. 2023. С.6-15.
4. The European Green Deal sets out how to make Europe the first climate-neutral continent by 2050, boosting the economy, improving people's health and quality of life, caring for nature, and leaving no one behind URL: <http://surl.li/fkcle> (дата звернення: 20.02.2024).

Стегніцький П.

*студент 1 курсу магістратури
факультету управління,
економіки та права,*

Бобик В.

*студентка 2 курсу факультету управління,
економіки та права,*

Науковий керівник: Сиротюк Г.

*к.е.н., доцент кафедри економіки
Львівський національний університет
природокористування*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. В умовах зростаючої конкуренції, ефективне використання ресурсів аграрних підприємств стає важливим аспектом їх успіху та стійкості. Розуміння та вивчення теоретичних основ ефективності використання ресурсів в сільському господарстві є актуальним завданням, оскільки воно дозволяє розробляти стратегії та методи, спрямовані на оптимізацію виробничих процесів.

Результати досліджень. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства є одним з головних елементів виробничих і економічних завдань підприємства, реалізація яких спрямована на підвищення його ефективності.

Ефективне використання ресурсів аграрних підприємств визначається економічними, організаційними та соціальними аспектами.

Економічними аспектами ефективності використання ресурсів аграрних підприємств є оптимізація виробництва, зниження витрат та максимізація прибутковості. Ефективне використання землі, праці, капіталу та інших ресурсів сприяє підвищенню виробничої потужності аграрного сектору та покращенню економічних показників підприємств.

Організаційні аспекти управління аграрними підприємствами включає в себе ефективну організацію робочих процесів, управління персоналом, використання сучасних технологій та інновацій. Забезпечення оптимального використання ресурсів потребує вдосконалення організаційної структури підприємства та впровадження ефективних управлінських практик

Соціальні аспекти ефективності – це забезпечення сталого розвитку аграрного сектору, що передбачає врахування соціальних вимірів, таких як підтримка співтовариств, створення робочих місць та забезпечення соціальної відповідальності підприємств.

Існує досить розгалужена класифікація ресурсів підприємства: за фізичним змістом, за призначенням в процесі виробництва, за ступенем використання у

виробничому процесі тощо. Розглядаючи класифікацію ресурсів, Н.Баган окрім природних, матеріальних, трудових та фінансових виділяє нематеріальні, енергетичні, інформаційні ресурси та час, як ресурс підприємства [1] (рис. 1).

Рисунок 1. Види ресурсів аграрних підприємств
Узагальнено на основі [1, 2]

Перелік ресурсів, що визначають ефективність аграрного підприємства, не є вичерпним, оскільки під впливом конкретних умов можуть виникати інші фактори, які значно впливають на його діяльність. Проте для типового аграрного підприємства, яке діє на ринкових умовах, врахування цих факторів забезпечує отримання найбільш об'єктивної оцінки його стану.

Недостатньо володіти інформацією про наявність матеріальних, фінансових, трудових, природних та інших ресурсів, доцільно знати як їх ефективно використати, тобто мати інформацію про технології виробництва та управління ними. Оскільки сфера аграрного виробництва постійно еволюціонує через невпинний розвиток інновацій, виникає необхідність оцінювати різноманітні ресурси та розглядати пропозиції для успішного впровадження та ефективного функціонування їх в діяльності підприємства.

Ефективність використання ресурсів аграрних підприємств визначається їх здатністю до досягнення максимального результату при мінімальному використанні ресурсів. Це означає оптимальне використання фінансових, людських, матеріальних, природних та інших ресурсів з метою досягнення найвищого рівня виробництва і прибутковості при збереженні екологічної стійкості.

Основні аспекти ефективного використання ресурсів аграрних підприємств:

1. Ефективність використання ресурсів полягає в тому, щоб досягти максимальної продуктивності на кожному етапі виробництва.
2. Збалансоване використання земель, води, добрив та інших аграрних ресурсів дозволяє досягти оптимальної врожайності без надмірного витрат.
3. Ціленаправлене використання фінансових ресурсів на основі стратегічного планування і бюджетування допомагає забезпечити ефективність виробництва.
4. Ефективне управління персоналом і використання людських ресурсів допомагає забезпечити високий рівень працездатності, мінімізуючи витрати на працю.
5. Діяльність аграрних підприємств має бути ефективною в умовах змінного клімату, ринкових умов.
6. Збереження природних ресурсів і зменшення негативного впливу на навколишнє середовище є ключовими аспектами ефективності в аграрному виробництві.
7. Використання сучасних технологій та інновацій в сільському господарстві дозволяє підприємствам підвищувати продуктивність і ефективність виробництва.

Науковці виділяють три види сучасних інновацій для аграрного підприємства [3]:

1. Продуктові (засоби вирощування нових (удосконалених, модифікованих) сортів рослин; інноваційні технології розведення продуктивніших та ефективніших порід тварин; технології вирощування органічної продукції).
2. Виробничі (нові технології обробітку ґрунту; індустріальні технології у тваринництві, науково-обґрунтовані системи землеробства і тваринництва; передові методи застосування добрив та засобів захисту рослин; інноваційні ресурсозберігаючі технології в АПК).
3. Організаційно-управлінські (формування інтегрованих структур і розвиток кооперації в АПК; досконаліші форми технічного обслуговування і забезпечення ресурсами АПК; нові форми мотивації та організації праці; створення економічних інноваційно-консультаційних систем у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності).

Висновки. Отже, ефективність використання ресурсів в аграрних підприємствах відіграє важливу роль для досягнення максимальної продуктивності і прибутковості при збереженні сталості та стійкості господарювання.

Бібліографічний список

1. Баган Н. В. Теоретичні основи ефективності використання ресурсів аграрних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021, № 3. С. 282-287.
2. Вяткін П.С. Фактори забезпечення потреб в ресурсах сільськогосподарських підприємств. URL: <https://cutt.ly/kE9k9Jr>.
3. Скрипник В. В. Інноваційний розвиток аграрних підприємств України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інстит.»*. № 20, 2021. С. 19-24

*Копитко А.
студентка 2 курсу факультету управління, економіки та права
Стороцьук О.
студент 1 курсу магістратури
факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Яців С
к.е.н., доцент кафедри економіка
Львівський національний університет природокористування*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В СІЛЬСЬОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Вступ. Зерновиробництво є однією з основних галузей сільськогосподарського виробництва в Україні, базовим елементом зернопродуктового підкомплексу. Стан цієї галузі є одним із основних чинників продовольчої безпеки країни, формування її економічного потенціалу. Більшість зерна, виробленого в сільськогосподарських підприємствах, йде на експорт. Від експорту зерна Україна в останні роки одержувала до 20% виручки від продажу товарів за кордон. Розвиток зернової галузі в сільськогосподарських підприємствах не повинен орієнтуватися лише на нарощування обсягів виробництва та експорту продукції. Потрібно забезпечувати й належний рівень економічної ефективності виробництва зерна.

Результати дослідження. Основним видом продукції зернової галузі є зерно – продукт, який має багатоцільове призначення. Зокрема, виділяють: продовольче зерно – використовується для переробки та виготовлення харчових продуктів, фуражне зерно – призначене використання після переробки для

годовлі худоби та птиці у вигляді комбікормів, дерті тощо, а також зерно технічного призначення – використовується для промислової переробки на інші продукти (спирт, медичні препарати, крохмаль та ін.) [3].

Учені відзначають, що, попри досягнуті вагомні результати функціонування зернової галузі в Україні має місце значний потенціал для її подальшого розвитку. Загалом він оцінюється у 80-100 млн тонн щорічного виробництва зерна, а за деякими оцінками – і до 120 млн тонн [1, с. 123]. Виробляючи понад 100 млн тонн зерна, Україна могла би щорічно експортувати його в обсязі близько 70 млн тонн [6, с. 68]. Фактичні показники обсягів виробництва українського зерна та його експорту наведені в табл. 1

Таблиця 1. Динаміка обсягів виробництва та експорту зерна в Україні*

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Обсяг виробництва зерна, тис. т	70057	75143	64933	86010	53864
у т. ч. пшениці	24606	28328	24877	32151	20729
кукурудзи	35801	35880	30290	42110	26187
ячменю	7349	8917	7636	9437	5608
Обсяг експорту зерна, тис. т	42940	57925	52245	51573	38539
у т. ч. пшениці	16373	20022	18060	20071	11218
кукурудзи	21441	32346	27916	24676	24978
ячменю	3596	4143	5046	5656	2142
Вартість експорту зерна, млн дол. США	7240,6	9633,3	9410,7	12343,8	9108,2
у % до загального обсягу експорту товарів	15,3	19,2	19,1	18,1	20,6

* Сформовано за даними Державної служби статистики України

Основними виробниками зерна в Україні є сільськогосподарські підприємства. Ними у 2021 року було вироблено 81,2% від загального обсягу одержаного зерна, у 2022 році – 78,5%. Також значні обсяги виробництва зерна припадають на господарства населення, які використовують продукцію вирощування зернових культур в основному для внутрішнього споживання. Сільськогосподарські підприємства виробляють зернову продукцію для продажу, причому значна частина її в кінцевому результаті йде на експорт.

Сільське господарство Львівської області є галуззю, яка упродовж останніх років демонструє позитивну динаміку розвитку. Про це свідчить збільшення обсягів виробництва в області продукції сільського господарства (в постійних цінах 2016 року). Цей показник у 2022 році порівняно з 2018 роком зріс на 17,1%. Слід зазначити, що аграрії області забезпечили зростання обсягів виробництва продукції і в умовах воєнного стану: у 2022 році порівняно з попереднім відповідний показник зріс на 3,4% [4].

Зернова галузь у Львівській області займає помітне місце в системі сільськогосподарського виробництва. Однак загалом природно-кліматичні умови для її розвитку не такі сприятливі, як у низці інших регіонів. Детальніша інформація про обсяги виробництва зерна в області наведена в табл. 2.

Таблиця 2. Динаміка виробництва зерна у Львівській області*

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2018 р., %, +/- п.
Обсяг виробництва, тис. т	1440,0	1643,7	1607,4	1827,9	1904,6	132,3
у т. ч. в с.-г. підприємствах	1024,4	1204,0	1189,1	1361,5	1426,4	139,2
Виробництво зерна у Львівській області у % до загального в Україні	2,1	2,2	2,5	2,1	3,5	+1,4 п.
Виробництво зерна в с.-г. підприємствах Львівської області у % до загального в усіх категоріях господарств	71,1	73,2	74,0	74,5	75,0	+ 3,9 п.

* Сформовано за джерелами: [2, 5]

Обсяг виробництва (валовий збір) зерна у Львівській області у 2022 році порівняно з 2018 роком зріс майже на третину, а порівняно з 2021 роком – на 4,1%. Зростання відповідного показника відбулося в основному за рахунок збільшення виробництва продукції вирощування зернових і зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах. Так, одержаний ними валовий збір зерна у 2022 році порівняно з 2018 роком збільшився на 39,2%, а порівняно з попереднім роком – на 4,8%. Простежувалася тенденція до збільшення обсягів виробництва зерна і в господарствах населення Львівської області. Однак відбувалося це значно нижчими темпами. Основними виробниками зерна в області є підприємства, частка яких у загальному його виробництві у 2022 році становила 75,0%, причому в динаміці цей показник зростав.

Висновки. Виробництво зерна відіграє важливу роль в економіці багатьох малих сільськогосподарських підприємств. Цим підприємствам складно вирішувати всі питання, пов'язані з первинною переробкою, зберіганням, вигідною реалізацією зерна. Для захисту своїх інтересів агровиробники можуть реалізовувати проєкт зі створення зернового обслуговуючого кооперативу, ядром якого буде кооперативний елеватор. Зерновий обслуговуючий кооператив

може стати ефективним засобом протидії монополістичному тиску з боку особливо потужних учасників зернового ринку. При створенні кооперативу важливо дотримуватися принципів кооперації, серед яких – добровільність членства, демократичність управління кооперативом. При реалізації відповідного бізнес-проєкту важливою є підтримка з боку держави, отримання допомоги від дорадчих служб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крилова І. Г., Гураль Ю. І. Експортні можливості України в зерновиробництві. *Modern economics*. 2018. № 12. С. 120-125.
2. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур за їх видами та по регіонах. Державна служба статистики України, 2023 [online]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Про зерно та ринок зерна в Україні : Закон України від 04.07.2002 р. № 37-IV : станом на 16 жовтня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-15#Text>.
4. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 21.07.2020 р. № 819-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#n333>.
5. Продукція сільського господарства у постійних цінах за регіонами. Державна служба статистики України, 2023 [online]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Рослинництво України 2022 : стат. зб. Державна служба статистики України [сайт]. Київ, 2023. 181 с. URL: www.ukrstat.gov.ua.
7. Сиротюк Г. Розвиток та ефективність зерновиробництва: регіональний аспект. *Аграрна економіка*. 2021. Т. 14, № 1-2. С. 67-74

Воробець Н.

*студент 1 курсу магістратури
факультету управління, економіки та права*

Науковий керівник: Васирина О.

к.е.н., доцент кафедри економіки

Львівський національний університет природокористування

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГОВИХ КАНАЛІВ ЗБУТУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Вступ. На сьогодні одним із найдинамічніших ринків у світі є ринок органічної продукції. Передумовами для цього стали зростаючий попит споживачів на екологічно чисті й безпечні для здоров'я людей продукти харчування. В Україні розвиток органічного виробництва в агропродовольчій системі, незважаючи на існуючі проблеми, є багатообіцяючим і може бути перспективним для нашої держави за вмілого використання родючих чорноземних ґрунтів і завдяки міцним традиціям ведення сільськогосподарського виробництва в злагоді з природою. Однією з важливих умов розвитку вітчизняного ринку органічної продукції є формування сталих і надійних маркетингових джерел збуту такої продукції

Результати дослідження. Потенційними споживачами органічної продукції є близько 5 % населення великих та близько 1-2 % населення середніх міст України. Сьогодні великого значення набуває проведення активної комунікаційної політики в суспільстві з метою інформування споживачів про особливості її виробництва, корисність для здоров'я та внесок у збереження навколишнього середовища. На органічну продукцію орієнтуються насамперед: люди з вищою освітою; середній та вищий соціальні класи; люди з високою купівельною спроможністю; люди, що піклуються про здоров'я своєї родини й орієнтуються на високоякісну продукцію; сім'ї з дітьми до 7 років. [2]

Щоб досягти доброї обізнаності споживачів про органічну продукцію і створити попит на неї важливо вивчити успішний досвід провідних країн ЄС і проводити інтенсивну рекламну кампанію через ЗМІ, підкреслюючи переваги органічних продуктів для людського здоров'я, пов'язання їх з позитивними атрибутами, такими як “добробут”, “тривалість життя”, “традиційна кухня”, “народна культура”. Недостатність ефективної діяльності зі створення внутрішніх рішень в Україні очевидна, а експорт у країни ЄС концентрується у рамках кількох агроінвестуючих компаній. Збутом органічної продукції закордон займаються такі компанії - трейдери як Украгрофін, Топфер Інтернешнл та інші. Невеликі органічні виробники намагаються збути свої продукти споживачам головним чином через ринки традиційного виробництва. На відміну від європейських країн в Україні не існує магазинів органічної

здорової продукції або хоча б спеціалізованих вітрин у супермаркетах та гастрономах. Переробні структури також не достатньо розвинуті. Інтенсивний маркетинг органічних продуктів в Україні через мережі гуртової торгівлі та супермаркетів має значний потенціал для розвитку внутрішнього ринку органічних продуктів і може створювати, а в подальшому і стимулювати попит споживачів. Це може сприяти створенню позитивного ставлення громадськості до органічного сектора в цілому і, в основному, буде стимулювати споживання органічної продукції, розвиток органічного агровиробництва та переробки в Україні. Велика проблема полягає в тому, що через обмежений асортимент органічних продуктів українського виробництва, супермаркети також запропонують великий обсяг імпортової продукції, що створить серйозну конкуренцію для українських виробників. [1]

Інші маркетингові стратегії, які можна використати керуючись досвідом країн ЄС, особливо Австрії та Нідерландів:

- Органічні господарства можуть об'єднати свої зусилля в кооперативи для маркетингу своєї продукції під спільною маркою (назвою, емблемою) у спеціалізовані магазини та ресторани, котрі можуть бути і їхньою власністю;
- У кооперативах по переробці продукції органічні виробники можуть виготовляти специфічні органічні продукти харчування і продавати гуртовикам;
- Співробітництво між виробниками органічної продукції і громадськими чи приватними закладами харчування, наприклад у лікарнях, школах тощо може бути ще одним напрямком маркетингу органічних продуктів.

Для розширення збуту органічної продукції можна також використовувати інші успішні приклади з-за кордону. Так свого часу Голландія надала допомогу Чеській Республіці у промоції споживання органічної продукції, як найбільш здорового харчування через створення спеціальних ресторанів, в яких кухарі із Голландії готували страви із сертифікованих органічних продуктів. В організації збуту та переробки органічної продукції дуже важливою є кооперація фермерів. Слід також звернути увагу на можливість збуту органічної продукції на комбінати дитячого харчування, оскільки наше суспільство зараз розвивається таким чином, що не кожна доросла людина може собі дозволити платити більше за органічний статус продуктів харчування, але майже ніхто з батьків не пошкодує коштів для зорового харчування своїх дітей.

Важливим каналом реалізації органічної продукції повинен стати прямий збут, основними перевагами якого є виключення посередників, скорочення витрат на рекламу та транспортування продукції і в результаті збільшення прибутку фермера. Прямий продаж потрібно супроводжувати придорожніми рекламними стендами, торговельними павільйонами, застосовувати продаж продукції з використанням електронної та звичайної пошти, телефону тощо. Для налагодження ефективного прямого продажу потрібен певний період, під час якого встановлюються контакти з потенційними покупцями, і підвищується

обізнаність останніх про якість продукції даної торгової марки та довіра до неї; час роботи має бути постійним і не змінюватися протягом тривалого періоду; в разі реалізації продукції на роздрібному ринку чи у магазині велике значення має оформлення товару, вигляд магазину та прилавка. Ефективному формуванню попиту та пропозиції заважає низка проблем: переважання експорту й нерозвиненість внутрішнього ринку органічної продукції; складність переходу до органічних методів господарювання (особливо для малих підприємств); високі тарифи на сертифікаційні та інспекційні послуги; відсутність надійної гарантії збуту продукції; нестача переробних потужностей; обмежений асортимент вітчизняної органічної продукції (дефіцит продукції тваринництва та складної технологічної переробки); сильно завищені ціни на сертифіковану органічну продукцію; відсутність законодавчої бази; нерозвиненість інфраструктури ринку, каналів збуту органічної продукції; слабка обізнаність споживачів про органічні продукти харчування та слабка екологічна свідомість населення; низька купівельна спроможність; високий ступінь недовіри з боку споживачів до будь-яких гарантій якості. [2]

Висновки. Враховуючи іноземний досвід, одним із факторів для перспективного розвитку вітчизняного ринку органічної продукції є здійснення ефективної маркетингової діяльності суб'єктів господарювання в агропродовольчій системі України, яка залежить від збалансованості розподілу каналів збуту та від вибору відповідної маркетингової стратегії для різних груп товарів. Дослідження ж мотиваційних факторів здійснення процесу купівлі органічної продукції потенційними споживачами дасть змогу підприємству ефективно організувати свою маркетингову діяльність.

Бібліографічний список

1. Кутаренко Н. Канали збуту органічної продукції. Товари і ринки. 2014. №1. С 26-36.
2. Лупенко Ю.О. Формування попиту та пропозиції на ринку органічної продукції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/689/1/Organic_20132_3-9.pdf

Вовк В.

*студент 1 курсу магістратури
факультету управління економіки та права,*

Процик Д.

*студент 1 курсу магістратури
факультету управління економіки та права*

Науковий керівник: Березівський З. П.

к.е.н., доцент кафедри економіки

Львівський національний університет природокористування

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

Вступ. Однією з основ функціонування аграрних підприємств у теперішніх умовах виступає досягнення високого рівня життя та своєчасне забезпечення продовольством населення. Саме тому, головною метою діяльності цих підприємств за умов постійних змін зовнішнього та внутрішнього середовищ є підвищення ефективності їх діяльності на перспективу.

Результати дослідження. Ефективність виробництва визначається співвідношенням отриманих результатів до затрат живої праці та засобів виробництва. Вона є узагальнюючою економічною категорією, якісна характеристика якої представлена високою результативністю використання живої праці та праці, уречевленої у засобах виробництва.

Економічна ефективність вирощування зернових культур полягає у отриманні максимальної кількості продукції за найменших затрат коштів та праці на виробництво одиниці продукції. Ефективність включає у себе не тільки відношення одержаних результатів і затрат виробництва. У ній також відображається якість продукції та її можливість задовольнити потреби споживачів [2].

Будучи економічною категорією, ефективність відображає дію об'єктивних економічних законів, що проявляється у результативності діяльності. Ефективність є відображенням залежності результату від використаних засобів виробництва і затраченої живої праці. Головним показником, що використовується для оцінювання економічної ефективності сільськогосподарського виробництва є ріст виробництва зернової продукції за умови найменшого витрачання живої та уречевленої праці та раціонального використання наявних фінансових, матеріальних, трудових, земельних та інших ресурсів. Кінцевим результатом, що очікується в даному випадку, буде обсяг валової продукції за мінусом спожитих засобів виробництва, наприклад, амортизаційних відрахувань, вартості насіння тощо.

Ми маємо розрізнити так поняття як «ефект» і «економічна ефективність». Ефект – це досягнутий результат, що має різні форми прояву від тих чи інших дій, що здійснюються в процесі сільськогосподарського виробництва. Якщо розглядати це в контексті ринкової економіки, то ним буде виступати перш за все, ступінь фактичної (очікуваної) реалізації інтересів власників засобів виробництва. Прикладом може бути ефект, отриманий від застосування добрив у вигляді приросту урожаю [1].

Одного і того самого ефекту можна досягнути різними способами чи за умови різного використання ресурсів. В той же час, однакові витрати ресурсів можуть призводити до одержання різного ефекту, що й відображає показник економічної ефективності.

У теперішній час перед аграрними підприємствами головною проблемою саме є підвищення економічної ефективності функціонування. Його вирішення потребує розробки нових методичних підходів, концептуальних положень та аналітичних інструментів.

Основними чинниками підвищення ефективності вирощування зернових культур виступають:

- раціональне використання ресурсів з метою зниження собівартості продукції; покращення соціального рівня життя працівників та підвищення заробітної плати;
- покращання та раціоналізація управлінської та виробничої структури підприємства внаслідок вдосконалення спеціалізації;
- державна підтримка та соціальна політика;
- встановлення цінового паритету на аграрну та промислову продукції; використання сучасної техніки та технологій;
- підвищення кваліфікації працівників та вдосконалення організацій праці тощо.

Найважливішим показником економічної ефективності вирощування зернових культур виступає одержана маса прибутку, що розраховується як сума грошових надходжень від продажу продукції підприємством та витрати, понесені на виробництво та логістику.

Важливим чинником впливу на розмір виручки від реалізації зернової продукції є покращання її якісних параметрів. Якісна продукція, на відміну від неякісної, має підвищений попит та може реалізовуватися за вищою ціною. Неякісна продукція в зв'язку з меншим попиту змушує виробників реалізовувати її за нижчими, ніж у конкурентів, цінами, що в свою чергу знижуватиме рівень рентабельності та загальну прибутковість підприємств. В окремих випадках це може призвести і до збитковості діяльності даних сільськогосподарських підприємств.

Висновки. Отже, важливою умовою підвищення ефективності виробництва зернової продукції є можливість використання сучасної

високопродуктивної сільськогосподарської техніки та прогресивних технологій підприємством та його забезпеченість усіма необхідними ресурсами.

Бібліографічний список

1. Козак О. А., Грищенко О. Ю. Розвиток зернової галузі України на сучасному етапі. *Економіка АПК*. 2016. № 1. С. 38–47.
2. Кваша С. М., Ільчук М. М., Коновал І. А. Економічне обґрунтування програми виробництва зерна пшениці в Україні. *Економіка АПК*. 2013. №3. С. 16-24.

**РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ АСПЕКТІВ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАКОРДОННИХ РИНКАХ**

Крупа Д.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Федів Р.

*Ст. викл. кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу
Львівський національний університет природокористування*

**АНАЛІЗ ВПЛИВУ, А ТАКОЖ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ
ЗОВНІШНЬОЇ ТА БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄС У ХХІ СТОЛІТТІ**

Теоретичні основи зовнішньої та безпекової політики ЄС

Історія зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу (ЄС) має відмінний розвиток, що суттєво вплинув на роль ЄС на міжнародній арені. Виникнення ЄС відбулося в післявоєнний період, коли увага була спрямована на забезпечення миру та стабільності в Європі після руйнівних наслідків Другої світової війни. Маастрихтський договір 1992 року визначив структуру ЄС та її зовнішню політику, встановивши основи для єдиної валюти, спільного громадянства та зміцнення взаємодії між країнами-членами.

Послідовні договори, такі як Амстердамський, Ніщський та Лісабонський, продовжили процес інтеграції та розширили повноваження ЄС у зовнішніх справах та безпеці. Наприклад, Лісабонський договір встановив політичні та інституційні рамки для спільної зовнішньої політики та політики безпеки, надаючи ЄС більшу роль та вплив у світі.

Глобальна стратегія ЄС зовнішньої та безпекової політики, прийнята у 2016 році, стала важливим кроком у визначенні стратегічних цілей та пріоритетів ЄС на міжнародній арені. Ця стратегія відображає відповідь ЄС на сучасні геополітичні виклики, такі як тероризм, конфлікти та зміни клімату, і покликана зміцнити роль ЄС на міжнародній арені.

Інституційна структура ЄС, зокрема Європейська Рада, Європейська Комісія та Європейська Служба Зовнішніх Дій, грають важливу роль у формулюванні та виконанні зовнішньої політики. Взаємодія між цими інституціями, а також з державами-членами, забезпечує єдиний підхід ЄС до зовнішньої політики та політики безпеки.

Основними принципами та цілями зовнішньої та безпекової політики ЄС є забезпечення стабільності, миру та безпеки в регіоні та за його межами, сприяння міжнародному співробітництву та зміцнення ролі ЄС в світі. Ці принципи

відображають зобов'язання ЄС до міжнародного порядку та правилам, а також готовність приймати активну роль у розв'язанні глобальних проблем.

Зовнішня та безпекова політика ЄС є важливою складовою європейської ідентичності та визначає роль ЄС у світі. ЄС продовжує розвивати свою зовнішню політику, реагуючи на нові виклики та прагнучи забезпечити стабільність та мир як у регіоні, так і у світі.

Аналіз впливу зовнішньої та безпекової політики ЄС у XXI столітті

Зовнішня політика Європейського Союзу (ЄС) зазнала значних змін у XXI столітті, адаптуючись до глобальних викликів і конкуренції. Введення Лісабонської угоди відобразилося у зміцненні дипломатичних представництв ЄС, що сприяло ефективнішій координації зовнішньополітичних дій та захисту інтересів блоку. ЄС активно працює над встановленням себе як самостійного геополітичного гравця шляхом зміцнення економічної безпеки та сприянням відкритій торгівлі. Відповідь на міжнародні виклики вимагає посилення діалогу та співпраці на різних міжнародних форумах, що потребує більшої гнучкості та адаптивності від ЄС.

У контексті трансатлантичних відносин ЄС намагається зберегти міцні зв'язки зі Сполученими Штатами, одночасно прагнучи до більшої автономії та активності в зовнішніх справах. Розвиток позитивних сценаріїв може підсилити трансатлантичну єдність, але існує ризик негативного розвитку, який може послабити ці зв'язки. ЄС використовує різноманітні інструменти та стратегії для адаптації до глобальних викликів, зміцнення своєї позиції на міжнародній арені та розвитку відносин з ключовими партнерами. Посилення делегацій ЄС та активізація дипломатичної присутності є ключовими аспектами цього впливу.

Таким чином, ЄС адаптується до сучасних геополітичних реалій шляхом зміцнення економічної безпеки, підтримки відкритої торгівлі та розвитку стратегічних відносин. Посилення його ролі на міжнародній арені вимагає співпраці з різними регіонами світу та збалансованого підходу до трансатлантичних відносин.

Роль Європейського Союзу (ЄС) у глобальній безпеці та боротьбі з тероризмом включає широкий спектр дій і ініціатив, охоплюючи співпрацю з країнами-партнерами, такими як Україна, у сфері юстиції, свободи та безпеки. Співробітництво з Україною стосується боротьби з тероризмом, організованою злочинністю та кіберзлочинністю, а також контролю за кордоном і захисту персональних даних. План дій між Україною та ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ має на меті наблизити Україну до політики ЄС у цих сферах.

ЄС також активно працює над адаптацією своїх підходів до боротьби з тероризмом, зосереджуючись як на репресивних, так і на профілактичних заходах. Це включає покращення обміну інформацією між державами-членами, контроль кордонів, боротьбу з фінансуванням тероризму та запобігання

радикалізації через інтернет та у в'язницях. ЄС також співпрацює з великими інтернет-компаніями для видалення незаконного контенту.

Одним із ключових аспектів є підтримка транскордонної безпеки та управління міграцією, що сприяє боротьбі з тероризмом та забезпеченню безпеки громадян і партнерів ЄС. Ці зусилля включають підтримку країн-партнерів у проблемних ситуаціях та активізацію участі ЄС у глобальній боротьбі з тероризмом.

Розширення ЄС має значний вплив на його зовнішню політику та стратегії безпеки. Нові держави-члени розширюють територію, населення та економічний потенціал ЄС, але також ставлять перед ним нові виклики щодо інтеграції та адаптації. ЄС працює над адаптацією своїх політичних інструментів та механізмів для ефективної реакції на ці виклики.

Європейська політика сусідства (ЄПС) демонструє, як ЄС забезпечує стабільність на своїх кордонах через партнерство та співпрацю зі своїми сусідами. Плани дій ЄПС охоплюють широкий спектр питань, від політичного діалогу до економічної інтеграції, що допомагає зміцнити стабільність у регіоні.

ЄС здійснює комплексні дії для забезпечення безпеки своїх громадян та партнерів, співпрацюючи з країнами-партнерами, адаптуючи свої підходи до боротьби з тероризмом та розширюючи зону стабільності на своїх кордонах.

Особливості реалізації зовнішньої та безпекової політики ЄС у контексті сучасних викликів

Європейський Союз активно реагує на стратегічні виклики у сфері безпеки, розробляючи та впроваджуючи різноманітні ініціативи та інструменти. Одним із ключових кроків стало прийняття "Стратегічного компасу" — документа, що має на меті зміцнення політики безпеки та оборони ЄС до 2030 року. У цьому контексті ЄС зосереджується на розвитку розвідувальних можливостей, створенні гібридних інструментів для виявлення та реагування на гібридні загрози, розвитку політики кіберзахисту та посиленні присутності в морській, повітряній та космічній сферах. Особлива увага приділяється необхідності інвестування в можливості та інноваційні технології, зменшенню технологічної та промислової залежності, а також зміцненню стратегічного партнерства з НАТО та ООН.

Глобальні кризи, такі як пандемія COVID-19, мають істотний вплив на зовнішню політику та стратегії безпеки ЄС. Відповідно до "Стратегічного компасу", ЄС прагне адаптуватися до змінюваних глобальних умов, зокрема через розвиток власних оборонних спроможностей та взаємодію з ключовими міжнародними партнерами. Важливу роль відіграє Європейський фонд миру, який є позабюджетним інструментом для фінансування ініціатив ЄС в рамках Спільної політики безпеки та оборони, включаючи військову допомогу третім країнам.

Технологічні інновації стали ключовим елементом зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу в XXI столітті, відкриваючи нові можливості і виклики для регіональної та глобальної безпеки. Однією з найважливіших областей застосування технологій є кібербезпека.

У світлі зростаючих загроз кібератак та кібершпигунства, ЄС активно розвиває свої кіберзаходи, зокрема шляхом створення Європейської агенції з кібербезпеки та заснування мережі Національних центрів кібербезпеки. Ці ініціативи спрямовані на підвищення рівня захисту критично важливих інфраструктур, важливих для зовнішньої та безпекової політики ЄС, від кіберзагроз.

Крім того, технологічні інновації в області дронів, штучного інтелекту та аналізу великих даних також мають великий потенціал у забезпеченні безпеки ЄС. Наприклад, використання дронів для нагляду за морськими кордонами допомагає у боротьбі з нелегальною міграцією та торгівлею людьми, тоді як застосування штучного інтелекту дозволяє прогнозувати та запобігати можливим загрозам з боку терористичних організацій.

Проте, разом з новими можливостями, технологічні інновації також створюють нові виклики та загрози. Наприклад, зростаюча залежність від цифрових технологій може зробити ЄС більш вразливим до кібератак, тоді як використання штучного інтелекту може породжувати етичні питання та створювати потенційні проблеми в сфері приватності.

Отже, важливо розглядати технологічні інновації у контексті зовнішньої та безпекової політики ЄС з урахуванням їхнього потенціалу для забезпечення безпеки та стабільності, а також урахування їхніх можливих негативних наслідків та ризиків.

Майбутнє зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу визначатиметься комплексом факторів, включаючи геополітичну обстановку, економічний розвиток, технологічні та соціокультурні тенденції.

Однією з ключових тенденцій є зростання геополітичної конкуренції між світовими державами та блоками, такими як США, Китай та Росія. У цьому контексті, ЄС може зростати як гравець у міжнародних відносинах, використовуючи свої економічні, політичні та технологічні ресурси для сприяння своїм інтересам та встановлення правил гри в міжнародному порядку.

Другою важливою тенденцією є зміна вектора безпекових загроз, зокрема зростання кіберзагроз, гібридної війни, тероризму та кліматичних змін. Для ефективного протидії таким загрозам, ЄС буде працювати над посиленням своїх кіберзаходів, розвитком гнучких механізмів реагування та співпраці з іншими міжнародними партнерами.

Третім важливим аспектом є розвиток технологій та їх вплив на зовнішню та безпекову політику ЄС. Зокрема, штучний інтелект, квантові технології та

біотехнології можуть змінити обличчя військових конфліктів, дипломатичних переговорів та геополітичних стратегій.

У цьому контексті, ЄС буде займатися вивченням та регулюванням розвитку нових технологій з огляду на їхній потенціал для забезпечення міжнародної безпеки та стабільності.

Загалом, майбутня зовнішня та безпекова політика Європейського Союзу буде визначатися комплексом факторів, і успішність її реалізації залежатиме від здатності ЄС адаптуватися до нових викликів та використовувати свої ресурси та можливості для досягнення своїх стратегічних цілей у міжнародних відносинах.

Висновки. Зовнішня та безпекова політика Європейського Союзу (ЄС) є ключовим елементом його діяльності на міжнародній арені. Історично розвинувшись після Другої світової війни та встановивши свою структуру згідно з Маастрихтським договором 1992 року, ЄС продовжує активно адаптуватися до сучасних глобальних викликів. Глобальна стратегія ЄС зовнішньої та безпекової політики, прийнята у 2016 році, відображає стратегічні цілі та пріоритети Союзу на міжнародній арені.

У XXI столітті ЄС активно працює над зміцненням своєї геополітичної ролі шляхом розвитку економічної безпеки, підтримки відкритої торгівлі та розвитку стратегічних відносин з ключовими партнерами. Він також зосереджується на адаптації до змін у трансатлантичних відносинах та впровадженні комплексних заходів щодо боротьби з тероризмом та змін у безпеці.

Останній розділ підкреслює значення технологічних інновацій у зовнішній та безпековій політиці ЄС, вказуючи на їхній потенціал для забезпечення безпеки та стабільності, а також на необхідність урахування можливих негативних наслідків та ризиків. Майбутня політика ЄС буде визначатися геополітичною конкуренцією, зміною безпекових загроз та розвитком технологій, і вимагатиме ефективної адаптації та стратегічного використання ресурсів для досягнення своїх цілей.

Бібліографічний список

1. Hill, Christopher, Michael Smith, and Sophie Vanhoonacker, eds. "International Relations and the European Union." Oxford University Press, 2017.
2. Biscop, Sven. "Europe, Strategy, and Armed Forces: The Making of a Distinctive Power." Routledge, 2012.
3. Howorth, Jolyon. "Security and Defence Policy in the European Union." Palgrave Macmillan, 2014.
4. Menon, Anand, and Benjamin Martill, eds. "European Foreign Policy: From Effectiveness to Functionality." Rowman & Littlefield International, 2017.

5. Kaunert, Christian, and Kamil Zwolski, eds. "The Routledge Handbook of European Security." Routledge, 2013.
6. Peterson, John, ed. "The Common Foreign and Security Policy of the European Union: Assessing and Evaluating the Role of the EU in the World." Routledge, 2015.
7. Sjursen, Helene. "The EU's Common Security and Defence Policy: Learning Communities in International Organizations." Palgrave Macmillan, 2016.
8. Hillion, Christophe. "The European Union and the International Legal Order: Discord or Harmony?" Cambridge University Press, 2008.
9. Keukeleire, Stephan, and Jennifer MacNaughtan. "The Foreign Policy of the European Union." Palgrave Macmillan, 2008.
10. Jørgensen, Knud Erik, Mark A. Pollack, and Ben Rosamond, eds. "The Handbook of European Union Politics." Sage, 2007.

Оставненко Р.

студент 6-го курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Томашевський Ю.М.

доцент кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу

Львівський національний університет природокористування

АНАЛІЗ ВПЛИВУ СВІТОВОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ НА ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ

Вступ. Проблема продовольства для людини практично існувала завжди, ця проблема є однією з найдавніших глобальних проблем. Голод, як найбільший її прояв та великі соціальні лиха, вражають людей як у минулому, так і в сучасний період історії. Продовольча проблема є глобальною, оскільки її вирішення вимагає спільних зусиль усіх країн, незалежно від їхньої політичної системи. Вона також взаємозв'язана з іншими глобальними проблемами, такими як демографічна, екологічна, енергетична і інші.

Глобальна продовольча проблема є однією з найбільш серйозних та складних викликів для людства в XXI столітті. За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), у 2020 році близько 768 мільйонів людей у світі зазнали недостатнього продовольчого забезпечення, що становить 9,9% світового населення. У 2022 році, вже близько 811 мільйонів людей у світі страждають від голоду. Це означає, що вони не мали достатньої калорійності або розмаїтості їжі для покриття своїх енергетичних та поживних потреб. Крім того, близько 2,37 мільярдів людей у світі зазнали недостатнього доступу до

безпечного, здорового та харчового продовольства, що становить 30,4% світового населення. Це означає, що вони не мали можливості придбати або споживати їжу, яка була б достатньою за кількістю та якістю для покращення свого здоров'я та добробуту.

Результати дослідження. Агропромисловий комплекс є важливим елементом сталого розвитку, оскільки він впливає не тільки на продовольчу безпеку, але й на економічний розвиток, соціальне благополуччя та охорону навколишнього середовища. АПК може сприяти досягненню цілей сталого розвитку ООН щодо нульового голоду, відповідального споживання та виробництва, боротьби з зміною клімату тощо.

Агропромисловий комплекс має значний вплив на економічний розвиток країни. Зокрема, АПК є великим джерелом робочих місць, особливо в сільських районах. Зайнятість у сільському господарстві, а також в супутніх галузях, таких як продукція харчових товарів, обробка та транспортування, сприяє зниженню безробіття і збільшенню доходів сільського населення. Також агропромисловий сектор забезпечує виробництво продуктів харчування для внутрішнього споживання та експорту. Це не лише задовольняє базові потреби населення, але й впливає на зменшення залежності від імпорту харчових товарів. Крім того, виробництво і експорт сільськогосподарської продукції є важливим джерелом валютних доходів для багатьох країн. Це сприяє збільшенню експортного потенціалу та поліпшенню торговельного балансу. І звичайно ж, АПК допомагає у розвитку інфраструктури та соціальних послуг в сільських районах, що включає в себе будівництво шляхів, систем зрошення, шкіл, лікарень та інших об'єктів, що підтримують життя на селі. До того ж, агропромисловий сектор використовує сучасні технології для поліпшення виробництва та підвищення продуктивності, що включає в себе використання сільськогосподарських машин, сучасних методів обробки ґрунту, а також біотехнологій. Ну і зрештою, агропромисловий комплекс грає ключову роль у забезпеченні сталості постачання продовольства. Розвинуті системи виробництва та ефективного управління господарствами допомагають запобігати кризам продовольства та забезпечують населення харчовою безпекою.

Узагальнюючи, АПК визначається як ключова галузь для економічного розвитку багатьох країн, особливо тих, де він є великим сегментом економіки. Від успіху цього сектора залежить не тільки економічний розвиток, але й соціальне благополуччя і сталість системи харчування.

Агропромисловий комплекс має прямий вплив на ВВП країни. Наприклад, в Україні АПК є однією з найважливіших галузей економіки. У 2023 році частка АПК у ВВП України становила 10,4%. Цей показник є відносно стабільним протягом останніх років. АПК також впливає на експорт продукції та сировини, адже експорт є важливим джерелом валютних надходжень для України. У 2023 році експорт продукції АПК становив 46,2% від загального обсягу експорту

товарів. Україна є світовим лідером з експорту соняшникової олії, ріпаку, кукурудзи, пшениці та інших сільськогосподарських культур. АПК є важливим роботодавцем в Україні. У цій галузі зайнято близько 4,5 мільйонів осіб. Це близько 10% від загальної кількості зайнятих в економіці країни. АПК є важливим постачальником сировини для інших галузей економіки, таких як переробна промисловість, машинобудування, транспорт та логістика. Розвиток АПК сприяє розвитку цих галузей та підвищенню конкурентоспроможності української економіки на світовому ринку.

Висновки. Сучасний світ активно стикається з глобальною продовольчою проблемою, не дивлячись на увагу, яку їй приділяє світова спільнота і окремі країни. Це актуалізується через постійне збільшення світового населення та відповідний підйом світового попиту на харчові продукти, процес урбанізації та індустріалізації, а також сучасні глобальні екологічні проблеми та зміни в торговій політиці провідних аграрних країн. Прогноз динаміки виробництва світових продовольчих ресурсів на майбутнє також є непростим викликом, зумовленим об'єктивними глобальними причинами. Умови дефіциту необхідних ресурсів при глобалізації повинні б сприяти їхньому раціональному використанню в масштабах світу; однак на практиці це призводить до збагачення лише тих структур, які контролюють ці ресурси.

Таким чином, вирішення сучасних викликів міжнародної економічної безпеки вимагає комплексного підходу. Експертна світова спільнота повинна прийти до висновку про необхідність розробки єдиної стратегії для вирішення глобальної продовольчої проблеми. Це передбачає вироблення єдиної стратегії для реалізації економічних і соціальних інтересів держав, спрямованої на виживання і прогрес людської цивілізації. Головною метою є вирішення загальносвітової проблеми – забезпечення населення земної кулі продуктами харчування і позбавлення його від недоїдання та голоду.

Бібліографічний список

1. Попко, О. В. (2019). Важливість глобальної продовольчої проблеми для України. «Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування, (2(88)), 46–51.
2. Отенко І.П., Ломовських Л.О., Пархоменко Н.О., Єфремова Н.О. Сучасні тенденції розвитку економіки сільського господарства України. Вісн. ХНАУ. Серія «Економічні науки». Харків: ХНАУ, 2020. № 2. С. 91-105.
3. Томашевський Ю.М., Томашівський О.З. СВІТОВИЙ АПК ТА ЙОГО РОЛЬ У ВИРІШЕННІ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ. Трансформаційні зміни національної економіки в умовах євроінтеграції : VII Всеукраїнська науково-практична конференція, 6-7 грудня 2023 року. Львів : Львівський НУП, 2023. С.55-59.

Демський І.
*студент 2-го курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Томашевський Ю.М.
доцент кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу
Львівський національний університет природокористування*

ВЗАЄМНЕ СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР В АГРОПІДПРИЄМСТВАХ

Вступ. У світовій практиці з'явився новий тип страхових організацій, який почав активно розвиватися та удосконалюватися. Ці організації мають статус товариства, утвореного одним або декількома спорідненими підприємствами, що зацікавлені в забезпеченні себе захистом від зустрічних ризиків. Ця конкретна форма організації стала причиною того, що такі товариства стали відомі під терміном "captive", що в перекладі означає "залежний". У багатьох країнах цей тип страховиків відомий як товариство взаємного страхування.

Результати дослідження. Товариство взаємного страхування – це організаційний статус страховика, в якому кожен страхувальник одночасно є співвласником майна страховика, тобто це об'єднання страхувальників з метою надання взаємодопомоги. Товариство взаємного страхування менше спрямоване на комерційні цілі, ніж акціонерний тип організації страховика.

Товариство взаємного страхування надає агропідприємствам ряд переваг порівняно з традиційним класичним страхуванням:

1. управління товариством здійснюється членами-страхувальниками, що дає можливість їм самим визначати розподіл і напрямки ефективного використання страхових резервів відповідно до їхніх потреб;
2. можливість надання знижок або зменшення розмірів тарифів у разі потреби;
3. об'єднання членів різних товариств сприяє послабленню потреби в перестрахованні ризиків, оскільки має місце територіальне розподілення їхніх ризиків.

Досвід багатьох розвинених країн підтверджує, що товариства взаємного страхування є пріоритетною та важливою формою організації страхування в сільському господарстві. У США товариства взаємного страхування забирають 27% ринку загальних видів страхування. В Канаді їхня питома вага становить 25% на ринку страхових послуг. У Західній Європі товариства взаємного страхування забирають від 0,25% (Ірландія) до 52% (Швеція) ринку загальних видів страхування. В Японії ці товариства складають 5,1% ринку загальних видів страхування.

Досвід Великої Британії переконливо демонструє переваги таких товариств у сільському господарстві, де вони існують вже понад 70 років.

Товариство взаємного страхування є структурною ланкою Національного союзу фермерів Великої Британії, що практично об'єднує більше ніж 90% всіх аграріїв країни та має значний вплив на розвиток аграрного сектору економіки. Товариство нагромаджує значні страхові резерви, які використовуються для інвестицій у сільське господарство. Незважаючи на наявність дуже потужних страхових компаній у Великобританії, ніхто не наважується вийти на ринок агрострахування, оскільки не може конкурувати з товариством взаємного страхування, яке має значно нижчі тарифи.

Незважаючи на те, що в Україні на сьогоднішній день така форма страхового захисту не використовується, потреба у таких товариствах у сільськогосподарському страхуванні зростає з кожним роком. Хоча вже були певні спроби організації системи страхування сільськогосподарських ризиків у рамках страхових пулів. Потреба у створенні пулу ґрунтується на необхідності розвитку страхового ринку в сільському господарстві та об'єднанні зусиль провідних страховиків країни для створення дієвої системи страхового захисту для сільськогосподарських виробників.

Товариства взаємного страхування мають значні переваги, особливо в сільськогосподарському страхуванні. Ось деякі з них:

- фінансовий стан сільськогосподарських товаровиробників, зокрема, їхня платоспроможність, особливо потребує надання їм страхових послуг на рівних засадах;
- потенційним страхувальникам необхідна наявність більш демократичних форм страхових відносин, які базуються на принципах взаємодопомоги;
- страхувальники зацікавлені в тому, щоб на вітчизняному страховому ринку існувала здорова конкуренція.
- зростає попит на якісне страхування сільськогосподарських ризиків, оскільки комерційне страхування не може повністю задовольнити потреби виробників як за якістю послуг, так і за їх вартістю.

Висновки. Отже, для підвищення якості та зниження вартості страхування пропонується утворення товариств взаємного страхування на основі об'єднань сільськогосподарських виробників. Товариства взаємного страхування дають своїм членам-страхувальникам можливість визначати розподіл і напрямки ефективного використання страхових фондів на власний розсуд відповідно до їх потреб. Крім того, вони забезпечують можливість отримання, у разі потреби, знижок та зменшення розмірів тарифів. У випадку об'єднання членів різних товариств, також зменшується потреба в перестрахованні ризиків, оскільки має місце територіальне розподілення їхніх ризиків.

Бібліографічний список

1. Навроцький С. А. Шляхи вдосконалення сільськогосподарського страхування / С. А. Навроцький // Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т.Шевченка : Сер. Економіка. – 2002. - № 60-61. – С. 66-67.
2. Садура О.Б., Томашевський Ю.М. Страхування природно-кліматичних ризиків рослинництва у сучасних умовах / О.Б. Садура, Ю.М. Томашевський // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 9(33). – Ч.3. – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Герасимчук З.В. – Луцьк, 2012. – С. 213-234.
3. Томашевський Ю.М. Переваги системи самострахування та взаємного страхування агропідприємств. *The X International Science Conference «Trends and prospects development of science and practice in modern environment»*, November 22 – 24, Geneva, Switzerland. P.87-91.

Чуба В.-Ю.

студент 4 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Федів Р.

*Ст. викл. кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу
Львівський національний університет природокористування*

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ЗАХІДНИМИ ДЕРЖАВАМИ-СУСІДАМИ

Вступ. Сучасні відносини України з західними сусідами, особливо з Польщею та Угорщиною, відіграють ключову роль у контексті міжнародної політики та регіональної безпеки. Ця тема набуває особливої актуальності на тлі російської агресії, що зумовлює потребу в зміцненні взаємодії та вирішенні існуючих конфліктів. У контексті сучасних геополітичних викликів, які ставить перед Україною та її західними сусідами російська агресія, відносини України з країнами Центральної та Східної Європи, зокрема з Польщею та Угорщиною, набувають особливої ваги. Ці відносини визначають не лише регіональну безпеку, але й мають значення для ширшого європейського та трансатлантичного порядку денного.

Сучасний етап відносин України з її західними сусідами вимагає не лише вирішення існуючих конфліктів, але й розробки стратегій зміцнення регіональної безпеки та стабільності. У цьому контексті важливим є залучення міжнародних організацій, таких як Європейський Союз та НАТО, до процесу

підтримки України та сприяння діалогу між країнами регіону. Така підтримка може включати не лише політичні та економічні заходи, але й сприяння реалізації конкретних проєктів, спрямованих на підвищення безпеки, розвиток інфраструктури, а також наукове та освітнє співробітництво.

Подальше розширення взаємодії та співробітництва між Україною та її західними сусідами має стати одним з ключових факторів забезпечення стабільності та розвитку у регіоні. Це вимагає не лише політичної волі з боку урядів, але й активної участі громадянського суспільства, наукових та культурних кіл, з метою будування міцних і тривалих відносин, заснованих на спільних цінностях, повазі та співпраці.

Польща, яка має довгу історію як складних, так і дружніх відносин з Україною, у сучасних умовах виступає одним з найактивніших партнерів України на міжнародній арені, особливо в контексті російської агресії. Взаємодія між країнами охоплює широкий спектр сфер, включаючи політичну підтримку, економічне співробітництво, а також військово-технічне партнерство. Важливим аспектом є також культурний та історичний діалог, який допомагає подолати історичні розбіжності та будувати міцні відносини на основі взаєморозуміння та спільних цінностей.

Відносини України з Угорщиною також мають свою специфіку, обумовлену, зокрема, питаннями національних меншин та мовного законодавства. Незважаючи на певні напруження, які час від часу виникають у двосторонніх відносинах, обидві країни прагнуть до діалогу та знаходження взаємоприйнятних рішень. Співпраця у сферах економіки, енергетики, освіти, а також у контексті євроінтеграційних процесів України відіграє ключову роль у зміцненні двосторонніх відносин.

Відносини України та Польщі

Історичні розбіжності та спільні виклики формують фундамент відносин між Україною та Польщею в сучасний період, особливо в контексті євроінтеграційних процесів та забезпечення регіональної безпеки. Незважаючи на складні моменти в історичному минулому, обидві країни демонструють приклад конструктивного діалогу та прагнення до співпраці, що є ключовим у контексті європейської інтеграції та протистояння зовнішнім викликам. Одним із важливих аспектів двосторонніх відносин є економічна взаємодія, зокрема у сфері агропродовольчої торгівлі. Нещодавній конфлікт, пов'язаний з ембарго на імпорт українського зерна та іншої агропродукції до Польщі, викликав занепокоєння щодо потенційного впливу на відносини між країнами. Це ембарго було введено на тлі занепокоєння польських фермерів щодо збільшення конкуренції та можливого падіння цін на місцевому ринку в результаті лібералізації торгівлі з Україною. Після зняття Єврокомісією обмежень на імпорт українського зерна в середині вересня 2023 року, Польща, Словаччина та

Угорщина оголосили про збереження власних заборон, що призвело до подання Україною позовів до Світової організації торгівлі.

Президент України Володимир Зеленський наголосив на важливості солідарності у Європі, висловлюючи занепокоєння щодо дій, які, на його думку, можуть сприяти інтересам росії. Польща, у відповідь, висловила рішучий протест проти заяв Володимира Зеленського.

Блокада кордону, посилила увагу до проблем перевізників і призвела до політичного напруження. Польські перевізники, за підтримки праворадикальної партії "Конфедерація", виступили проти нібито недобросовісної конкуренції з боку українських далеkobійників, закликаючи до скасування "транспортного безвізу" між Україною та ЄС.

Зустрічі між урядовцями та перевізниками, які блокують кордон, не принесли вирішення конфлікту, внаслідок чого Єврокомісія розглядала можливість розпочати карну процедуру проти Польщі. Україна та Польща розглядали можливість подання позовів для відшкодування збитків, завданих блокуванням прикордонних пунктів пропуску через мітинг перевізників. Зусилля з вирішення цього конфлікту включали пропозиції України щодо запуску смуг для порожніх вантажівок для полегшення транспортного сполучення, але очікування на відповідь з польської сторони залишались безрезультатними.

Тристоронні перемовини між Україною, Польщею та Єврокомісією також не привели до конкретних результатів, підкреслюючи глибину розбіжностей між сторонами. Європейська комісія попередила про можливість розгляду карних заходів проти Польщі, що вказує на серйозність ситуації та потребу в швидкому вирішенні існуючих проблем.

З іншого боку, дії словацьких перевізників, які провели попереджувальну акцію та погрожували приєднатися до польської блокади, роблять ситуацію ще складнішою. Це демонструє, що проблема має ширший регіональний вимір та потребує комплексного підходу до вирішення.

Польські та українські уряди, разом з Європейською комісією, продовжують шукати шляхи вирішення кризи, що включає блокування кордону та зерновий конфлікт. Ці зусилля вимагають готовності до компромісу та взаєморозуміння з метою забезпечення взаємовигідної торгівлі та співпраці в регіоні.

Ця ситуація є важливим прикладом того, як економічні інтереси та політичні розрахунки можуть впливати на міждержавні відносини та вимагати від усіх сторін зусиль для досягнення стійкого рішення, яке враховує інтереси всіх учасників.

Відносини України та Угорщини.

Відносини між Україною та Угорщиною останнім часом відчували напруження, зокрема, після ухвалення в Україні закону про освіту у вересні 2017 року. Цей закон передбачає розширене використання української мови у сфері

освіти, що викликало занепокоєння щодо прав угорської меншини в Україні, зокрема на Закарпатті.

Український уряд стоїть на позиції, що не змінюватиме закон про освіту за вимогою Угорщини, аргументуючи це необхідністю інтеграції етнічних угорців Закарпаття шляхом володіння державною мовою. Це, за твердженням Києва, має сприяти кращій інтеграції у суспільство, полегшити вступ до українських університетів та знайти роботу.

У відповідь на закон Угорщина блокувала засідання комісії Україна – НАТО на найвищому рівні та заявила про готовність протистояти євроатлантичній інтеграції України до моменту внесення змін до закону. Водночас угорський уряд підкреслює свою підтримку Україні у протистоянні з росією.

Спроби вирішити конфлікт включали рекомендації Венеціанської комісії, яка запропонувала Україні внести зміни, щоб закон не дискримінував мови національних меншин. Незважаючи на ці рекомендації, компроміс між Києвом і Будапештом залишається недосяжним, обидві сторони тримаються своїх позицій.

Ситуація відображає ширші виклики у захисті прав меншин при забезпеченні володіння всіма громадянами державною мовою. Вона також підкреслює тонку грань, яку країнам потрібно знайти між національною ідентичністю та правами етнічних меншин. Триваючий діалог та переговори між Україною та Угорщиною, з залученням міжнародних організацій, підкреслюють складність досягнення компромісів які враховують права та ідентичності всіх сторін.

Роль російської пропаганди у відносинах України з західними сусідами

Російська пропаганда продовжує бути значним викликом для України, спрямовуючи свої зусилля на підрив української державності та її міжнародних відносин, особливо з країнами Заходу. Через різноманітні канали інформаційного впливу росія намагається поширити наративи, які дискредитують Україну, ставлять під сумнів її здатність до самостійного розвитку та суверенітету. Наративи, що Україна вчиняє військові злочини, програє на полі бойових дій, а допомога Заходу лише поглиблює конфлікт, є лише частиною ширшої кампанії з інформаційного впливу росія намагається змінити сприйняття України на міжнародній арені, поширюючи міф про "один народ" та намагається заперечити українську ідентичність, культуру та мову. Ці зусилля включають спотворення історичних фактів та пропагування ідеї про спільну з росією історію та культуру, що нівелює ідентичність України як самостійної нації.

У відповідь на ці виклики, Україна активізувала зусилля щодо захисту своєї інформаційної простору, зокрема через підвищення медіаграмотності

населення, співпрацю з міжнародними партнерами для нейтралізації проросійських наративів та зміцнення кібербезпеки.

Одним із ключових елементів інформаційного протистояння є робота над зміцненням української національної ідентичності та просуванням правдивої інформації про ситуацію в Україні та її історію. Це передбачає відстоювання унікальності української культури, мови та історії в контексті її незалежності та суверенітету.

Для подолання російської пропаганди та інформаційної війни, Україна та її партнери продовжують працювати над покращенням своєї інформаційної політики, активізацією міжнародного співробітництва та використанням правдивої інформації як засобу протидії дезінформації.

російська пропаганда продовжує впливати на геополітичне становище України, спрямовуючи свої зусилля на підрив української державності та відносин з міжнародною спільнотою. Стратегії Кремля включають дезінформацію, що ставить під сумнів суверенітет України та її здатність до самостійного розвитку. Особливо активно росія намагається змінити міжнародне сприйняття України через міфи про "один народ" та заперечення української ідентичності, культури та мови, а також спотворення історичних фактів для пропагування ідеї про спільну з росією історію та культуру.

У відповідь на ці виклики, Україна активізувала заходи щодо захисту свого інформаційного простору, включно з підвищенням рівня медіаграмотності населення, співпрацею з міжнародними партнерами для нейтралізації проросійських наративів та зміцненням кібербезпеки. Важливою складовою інформаційної боротьби є робота над зміцненням української національної ідентичності та просуванням правдивої інформації про історію та сучасність України.

У цьому контексті Україна також розробляє проекти, спрямовані на знищення російських інформаційних осередків в мережі, зменшення рівня булінгу та цькування в інтернеті, протидію наркотикам та шахрайству, а також організацію навчань з кібергігієни і просвітницької діяльності з метою залучення громадян до активної громадянської позиції.

На міжнародному рівні Україна отримує підтримку від стратегічних партнерів, які визнають необхідність об'єднання зусиль для протистояння ворожій пропаганді. Важливим аспектом є створення міжнародних хабів для координації зусиль у протидії інформаційним загрозам, а також розвиток медіаграмотності і тренінгів для журналістів Україна розгорнула широкомасштабні заходи протидії російській пропаганді та дезінформації, що є ключовим аспектом захисту національної безпеки і суверенітету. Ці заходи охоплюють різні сфери, включаючи законодавчі ініціативи, кібербезпеку, просвітницькі кампанії та міжнародне співробітництво. Наприклад, було зареєстровано законопроект щодо заборони діяльності УПЦ МП в Україні,

відповідно до даних соціологічної групи "Рейтинг", яка показала, що понад половина українців підтримують таку ініціативу. Однак парламент вирішив відкласти розгляд цього питання, аби уникнути можливого розколу суспільства.

Значну увагу приділено також кібербезпеці та боротьбі з фейковими новинами. Зокрема, були створені чатботи для перевірки підозрілих ресурсів та їх подальшого блокування, а також запроваджено низку тренінгів з кібергігієни для підвищення обізнаності населення щодо інформаційної гігієни та заохочення до активної громадянської позиції.

На міжнародному рівні Україна активно співпрацює з партнерами для протидії російській дезінформації. Ця співпраця включає обмін досвідом та координацію зусиль з країнами Європи, що також стикаються з інформаційним тиском рф. Важливість міжнародного хабу з протидії інформаційним загрозам та ефективної боротьби з дезінформацією наголошена представниками країн та міжнародних організацій, які визнають досвід України в цій сфері як важливий ресурс для інших держав.

Ці заходи підкреслюють важливість комплексного підходу до протидії інформаційним загрозам, що включає законодавчі ініціативи, кібербезпеку, освітні програми та міжнародну співпрацю.

Висновки. Вивчення взаємовідносин України з її західними сусідами, а також аналіз ролі російської пропаганди в міжнародній арені, дозволяє зробити кілька важливих висновків. Перш за все, історичні суперечки між Україною та Польщею, а також конфлікт навколо закону про освіту з Угорщиною, підкреслюють складність відносин України з її найближчими європейськими партнерами. Незважаючи на це, обидві сторони прагнуть до діалогу та пошуку компромісу, що демонструє спільне бажання зміцнювати регіональну безпеку та стабільність. З іншого боку, вплив російської пропаганди та інформаційної війни на міжнародне сприйняття України є значним. росія активно намагається підірвати українську державність та зменшити міжнародну підтримку України, поширюючи дезінформацію та спотворюючи факти. Однак, зусилля України та її західних партнерів щодо протидії цій агресії, зокрема через підвищення рівня медіаграмотності, кібербезпеки та міжнародної співпраці, демонструють важливість об'єднаних дій у боротьбі з гібридними загрозами.

В цілому, можна констатувати, що відносини України з її західними сусідами, а також протидія російській пропаганді, вимагають складного балансу між захистом національних інтересів і підтримкою міжнародної солідарності. Успіх в цих сферах має критичне значення не лише для України, але й для зміцнення європейської безпеки та стабільності в ширшому регіональному контексті. Співпраця та діалог залишаються ключовими інструментами вирішення існуючих конфліктів та протистояння зовнішнім викликам, дозволяючи будувати міцніші та стабільніші міждержавні відносини.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Макогон Ю.В. Міжнародні стратегії економічного розвитку: підручник / та ін.; за заг. ред. Ю. В. Макогона. Вид. 3-тє, доп. й випр. К.: Освіта України, 2009. 420 с.
2. Залізник Л. Х., Бойко М. Д. Україна в системі міжнародних відносин: Навчальний посібник. К.: Знання, 2011. 356 с.
3. Павленко О.А. Зовнішньополітична стратегія України: пріоритети, виклики, перспективи. Київ: НІСД, 2013. 228 с.
4. Кузьмін М.Є., Петров В.І. Геополітичні виклики сучасності та Україна. Львів: Астролябія, 2015. 289 с.
5. Горбулін В.П. Світова гібридна війна: Український фронт. Київ: НІСД, 2017. 332 с.
6. Шевчук В.І. Європейська інтеграція України: виклики та перспективи. Київ: К.І.С., 2018. 174 с.
7. Білорус О.Г. Глобалізація та безпека розвитку України. Київ: КНЕУ, 2012. 254 с.
8. Орехова Д.Ю., Сіденко В.Р. Україна в контексті глобальних трансформацій економіки. Київ: Наукова думка, 2014. 316 с.
9. Мороз О.М. Відносини України з країнами Центральної та Східної Європи: історія, сучасність, перспективи. Львів: Літопис, 2016. 192 с.
10. Литвин В.Г., Павленко С.І. Україна на шляху до Європейського Союзу: перешкоди та можливості. Київ: Фенікс, 2019. 240 с.
11. Сушко О., Вакуленко М. Східне партнерство для України: від політики до економіки. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2021. 352 с.
12. Кравченко В.А. Зовнішня політика України: стратегії та реалії. Київ: Ніка-Центр, 2020. 288 с.

Хотинський Н. А.
*студент 2 курсу факультету
управління, економіки та права*
Науковий керівник: Козут М. В.
*в. о. доцента кафедри
міжнародних економічних відносин та маркетингу
Львівський національний університет природокористування*

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА СИСТЕМУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Сьогодні час все стрімкіше розвиваються цифрові технології, адже все більше галузей залучають їх у своїй діяльності, що дозволяє їм підвищити ефективність виконання завдань та конкуренто спроможність підприємства. Саме тому можна сміло говорити про актуальність теми діджиталізації, що в останній роки все більш набирає популярності серед менеджерів підприємств. Але слід зазначити, що цей процес займає дуже багато ресурсів організації, саме тому перед тим як впроваджувати цифрові технології в підприємство потрібно проаналізувати чи доцільно вам це робити саме зараз. Також впровадження цифрових технологій передбачає великі зміни в структурі будь-якої сфери діяльності. У цій роботі ми проаналізуємо, як впливає впровадження цифрових технологій в сферу міжнародних економічних відносин.

Для ефективного впровадження цифрових технологій у сферу міжнародної торгівлі, потрібно реорганізувати деякі складові. В першу чергу потрібно реорганізувати кадрову політику компанії. Не можливо впроваджувати цифрові технології у зовнішньоекономічні зв'язки компанії без теоретично та практично підготовлених кадрів. В наступну чергу для того щоб діджиталізація стимулювала таку сферу діяльності як міжнародні економічні відносини, потрібно вже сьогодні впроваджувати новітні технології в бізнес-процеси компаній на мікрорівні. Компаніями які займаються зовнішньоекономічною діяльністю потрібно оцифрувати дані, які мають до неї відношення, зокрема, це розмитнення товарів, розрахунки за міжнародними контрактами, послуги митних брокерів, перевізників і тд. Також важливим пунктом функціонування компанії є визначення руху торговельних компаній. Процес діджиталізації дасть змогу зайти на нові ринки збуту, удосконалити обмін інформації та дасть змогу вивчити структури світових ринків. [1]

Новітні технології мають великий потенціал у підвищенні економічного зростання окремих підприємств та країн і, як наслідок, їхньої глобальної конкурентоспроможності. Проте їхнє майбутнє вкрай важко прогнозувати, вони можуть вкрай змінити національний та глобальний розподіл коштів і призвести до значних структурних перетворень. Це може призвести до нестабільності та

непередбачуваності у економічному та політичному середовищі. Політики країн не зможуть передбачати майбутні події у світі, що у свою чергу приведе до неможливості розробки стратегії майбутнього розвитку держав.

Ще однією зміною яку породить діджиталізація міжнародних економічних відносин є віртуальна міграція трудових ресурсів. Новий вид трудової міграції не замінює фізичну міграцію, а скоріш доповнює її, та становить новою частиною глобальної економіки. Поняття віртуальної міграції демонструє, що сьогоденна суть глобальної економіки закладається у переході світової економіки з фізичного світу в інформаційний, а не у прозорих кордонах і транснаціональних компаніях. Це показує що сьогоденна економіка не базується на звичайному нам попиті та пропозиції, вона трансформується в ринок на якому все більш важлива і цінна інформація. [2]

Отже, впровадження цифрових технологій в сферу міжнародних економічних відносин є досить важливим, тому що це дає можливість деяким країнам розкрити свій потенціал та збільшити свою ефективність та конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Також варто розуміти, що процес діджиталізації є досить складним та затратним процесом і далеко не кожна країна готова до таких змін, через це будуть країни які лідирують в діджиталізації економіки та навпаки країни які відстають від нововведень. Але ситуація на міжнародній арені з кожним роком змінюється, також з кожним роком науковий прогрес все збільшується та вдосконалюється, і саме тому ця тема буде актуальною для досліджень і в майбутньому. [3]

Бібліографічний список

1. Румянцев А. П., Яремович П. П. Діджиталізація георегіональних векторів міжнародних торговельних потоків. Науково-практична конференція «Діджиталізація сучасної системи міжнародних економічних відносин». 2019. С.
2. Іващенко О. А. Технологічна готовність країн в умовах діджиталізації сучасної системи міжнародних економічних відносин. Науково-практична конференція «Діджиталізація сучасної системи міжнародних економічних відносин». 2019. С. 31–35.
3. Ухова А. В. Діджиталізація міжнародної міграції висококваліфікованих працівників у 21 ст. Науково-практична конференція «Діджиталізація сучасної системи міжнародних економічних відносин». 2019. С. 108–110.

Мороз Д.
студ. групи МЕВ-41
Науковий керівник – ст. викладач
Кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу
Федів Р.Д.
Львівський національний університет природокористування

ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ НА ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ СКЛЯНИХ ВИРОБІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Екологічний вплив на виробництво та споживання скляних виробів може бути різнобічним і залежить від кількох умов, включаючи методи виробництва, використання вторинної сировини та повторне використання скла. Процес виробництва скла вимагає значних енергетичних витрат, зокрема для плавлення скляної сировини при високих температурах. Це може призводити до викидів парникових газів та інших забруднюючих речовин у атмосферу.

З іншого боку, використання вторинної сировини у виробництві скляних виробів може значно зменшити екологічний відбиток, зменшуючи потребу у витраті енергії та обсягах видобутку сировини. Повторне використання скляних виробів також сприяє зменшенню відходів та негативного впливу на довкілля.

Фактори навколишнього середовища, пов'язані з виробництвом і споживанням виробів зі скла, є важливими для оцінки впливу цієї галузі на навколишнє середовище та сучасну економіку. Однією з ключових сфер впливу є виробничий процес, який зазвичай включає видобуток і переробку сировини, такої як пісок, кальцинована сода та вапно. Цей процес може призвести до виснаження природних заповідників і забруднення водних джерел.

Крім того, енергетичні витрати на плавлення скла також важливі для виробництва. Використання невідновлюваних джерел енергії в цьому контексті може призвести до збільшення викидів парникових газів та інших забруднюючих речовин.

Управління відходами – ще один важливий аспект. Хоча скло легше відновити та переробити, неправильна утилізація може призвести до забруднення навколишнього середовища, особливо якщо відходи неправильно оброблені або перероблені.

У той же час транспортування сировини та готової продукції призводить до викидів вуглецю та інших забруднюючих речовин, що відображається на екологічних аспектах транспортування [2].

На здоров'я людини також впливають екологічні фактори, оскільки скло відоме своєю хімічною стійкістю, що забезпечує безпеку споживачів.

Беручи до уваги всі ці аспекти, важливо розробити стійку стратегію виробництва та споживання скляних виробів, спрямовану на захист природних ресурсів, скорочення викидів та мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище в сучасних економічних умовах. Ці фактори необхідно враховувати при розробці стійкої стратегії.

Небезпечні викиди газу, пов'язані з виробництвом скла, походять від використання фтору для прискорення кипіння та гасіння скла, що сприяє виділенню фтору в газову фазу. У той же час до 50% фтору в кінцевому підсумку виділяється. Сполуки фтору утворюються також при хімічному поліруванні скла (кристалів). З метою зменшення викидів фтору в навколишнє середовище рекомендується використовувати не фторвмісну сировину, а також використовувати сухий або вологий спосіб очищення вихлопних газів.

Стічні води скляного виробництва містять зважені частинки та розчинені сполуки. Наприклад, стічні води скляного заводу, де виготовляють деталі, містять пісок, соду, мило та глину [1]. Виробництво листового скла включає скляні покриття та абразиви, а виробництво скловолокна та скляних виробів включає органічні смоли та сполуки фтору.

Забезпечити захист водозбору шляхом зменшення споживання води та впровадження замкнутих систем оборотного водопостачання.

Очищення стічних вод, що містять токсичні сполуки, є складним завданням. Наприклад, під час виробництва кристалів у стічних водах можна виявити свинець, фторид, фтористий кремній, сірчану кислоту та їх солі. Для очищення цих відходів використовуються реагенти, процеси адсорбції та іонного обміну.

В цілому, ефективний управління цілим циклом життя скляних виробів, починаючи від видобутку матеріалів і закінчуючи вторинним використанням, може сприяти зниженню негативного екологічного впливу цього матеріалу.

Бібліографічний список:

1. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році. – К.: Міністерство екології та природних ресурсів України.- 2017.– 308 с.
2. Щорічні доповіді регіональних Державних управлінь охорони навколишнього природного середовища.

Чуба В. М.

*студент 5 курсу факультету
управління, економіки та права*

Науковий керівник: Козут М. В.

в. о. доцента кафедри

міжнародних економічних відносин та маркетингу

Львівський національний університет природокористування

ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

Екологічна відповідальність компаній відіграє критичну роль у сучасному світі, допомагаючи зменшити негативний вплив на довкілля через зниження викидів, ефективне використання ресурсів і впровадження рециклінгу. Вона також сприяє підвищенню екологічної освіти серед співробітників, партнерів та клієнтів, в той час як вимоги до дотримання екологічних стандартів у ланцюгах поставок розширюють позитивний ефект на більш широке коло учасників. Ініціативи з екологічної відповідальності стимулюють інновації та знаходження нових способів зниження впливу на навколишнє середовище, що не тільки зменшує витрати, але й підвищує ефективність. Такі практики значно покращують репутацію компанії, роблячи її більш привабливою для споживачів, інвесторів та талантів, що збільшує її конкурентоспроможність. Водночас активне дотримання екологічних законів допомагає уникнути судових позовів та штрафів. Врешті-решт, екологічна відповідальність відображає соціальну відповідальність компанії та її внесок у сталий розвиток, підкреслюючи її роль у формуванні кращого майбутнього [2].

Екологічна відповідальність має значний вплив на міжнародний бізнес у різних аспектах. Наприклад, споживачі стають все більш свідомими щодо екологічних питань і часто віддають перевагу продукції та послугам компаній, які демонструють відповідальне ставлення до довкілля. Компанії, які ігнорують екологічні норми, можуть зіткнутися з негативною громадською думкою, що вплине на їхній бренд і репутацію.

Багато країн запроваджують строгі екологічні закони та нормативи, що вимагають від компаній впровадження заходів для зниження впливу на довкілля. Невиконання цих вимог може призвести до значних штрафів і санкцій, а також обмежень на діяльність компанії в певних регіонах.

Також варто зазначити, що інвестори та кредитори все більше звертають увагу на екологічну відповідальність компаній. Екологічно відповідальні компанії можуть залучати інвестиції легше і за більш вигідними умовами. З іншого боку, компанії з поганими екологічними показниками можуть зіткнутися з труднощами при залученні капіталу. Екологічна відповідальність впливає на

управління ланцюгами поставок. Компанії прагнуть працювати з постачальниками, які також дотримуються екологічних стандартів, щоб знизити ризики і покращити стійкість свого бізнесу. Екологічні виклики стимулюють інновації, оскільки компанії розробляють нові, ефективніші та екологічно чисті технології та продукти. Це не тільки допомагає зменшити вплив на довкілля, але й підвищує конкурентоспроможність компанії на ринку [1].

Вартим уваги є те, що деякі країни та регіони встановлюють екологічні критерії для товарів та послуг, які імпортуються на їх територію. Відповідність цим критеріям є обов'язковою для доступу до цих ринків. Екологічна відповідальність перестає бути просто "додатковим бонусом" для компаній і стає необхідною умовою їхнього успіху та сталого розвитку в глобалізованому світі.

Впровадження екологічної відповідальності в бізнес-практики приносить значні вигоди не тільки компаніям, але й державі та суспільству в цілому, сприяючи вирішенню ключових екологічних проблем, дотриманню міжнародних норм та стандартів з урахуванням екологічного аспекту, а також збереженню населенням свого здоров'я. У зв'язку з цим, держава повинна стимулювати заходи, які підтримують екологічну відповідальність серед підприємств, вважаючи покращення стану довкілля пріоритетною задачею для кожного бізнесу. Сьогодні більшість компаній по всьому світу, незалежно від виду діяльності чи місця розташування, розуміють важливість екологічної відповідальності та її роль у забезпеченні конкурентних переваг [3].

Екологічна відповідальність має три ключові аспекти: стимулювання, компенсація та профілактика, які разом спрямовані на підтримку збалансованого співіснування економічних і екологічних інтересів шляхом запобігання, мінімізації та відновлення екологічних збитків. До визначальних ознак екологічно відповідальної компанії належать цілісне корпоративне бачення, засноване на принципах сталого розвитку; встановлення захисту та відновлення навколишнього середовища як стратегічних пріоритетів; визнання того, що економічна діяльність відбувається в межах обмежених екосистем; діяльність, що відповідає екологічному законодавству; відповідальність за завдану шкоду довкіллю; корпоративна культура, збудована на екологічних цінностях.

Бібліографічний список

1. Грішнова О.А., Думанська В.П. Екологічний вектор соціальної відповідальності // Економіка та управління. – 2015. – №3. – С. 32 – 41.
2. Кошевець В.В. Екологічна відповідальність бізнесу: переваги та обмеження.//Наукове товариство Івана Кушніра – 2012. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua>

3. Охріменко О.О. Соціальна відповідальність/ О.О. Охріменко, Т.В Іванова. – навч. посіб. для вищ. навч. закл. – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». – К.: 2015. – С. 102 – 111.

*Жалинська В.
студ. групи МАРК-41
Науковий керівник – ст. викладач Федів Р.Д.
Львівський національний університет природокористування*

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК БІРЖОВИХ СИСТЕМ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Інформаційні технології (ІТ) відіграють ключову роль у формуванні та розвитку біржових систем у сучасній світовій економіці. Ці технології впливають на всі аспекти біржової діяльності, забезпечуючи її ефективність, прозорість та доступність для різних учасників ринку.

По-перше, ІТ дозволяють створювати потужні електронні торгові платформи, на яких відбувається купівля-продаж цінних паперів. Це спрощує процес торгів, робить його більш швидким та автоматизованим. Алгоритмічна торгівля, розумні контракти та інші ІТ-інструменти дозволяють учасникам ринку ефективно реагувати на зміни у фінансовому середовищі.

По-друге, інформаційні технології сприяють збільшенню прозорості на фінансових ринках. Електронна обробка та зберігання даних дозволяють швидко та точно отримувати інформацію про цінові рухи, обсяги угод та інші ключові показники [1]. Це створює умови для більш глибокого розуміння ринкових тенденцій та ризиків.

По-третє, технології впливають на розвиток нових фінансових інструментів та продуктів. Вони сприяють виникненню криптовалют, деривативів, екзотичних опцій та інших інноваційних продуктів. Це розширює можливості для інвесторів та забезпечує різноманітність фінансових інструментів на ринку.

По-четверте, ІТ допомагають управляти ризиками та забезпечувати безпеку на фінансових ринках. Сучасні системи аналізу даних, штучний інтелект та блокчейн-технології забезпечують високий рівень кібербезпеки та захисту від шахраїв та кібератак.

Загалом, інформаційні технології визначають новий рівень розвитку біржових систем, зробивши їх більш доступними, швидкими та інноваційними.

Також помітний вплив інформаційних технологій на біржові системи проявляється у вдосконаленні процесів аналізу та прийняття рішень. Аналітичні платформи, розроблені на базі Штучного Інтелекту (ШІ) та машинного навчання, дозволяють швидко обробляти величезні обсяги фінансової інформації та прогнозувати можливі ризики. Штучний інтелект, автономні автомобілі, та розширена реальність - ці та інші теми в центрі уваги інвесторів цього річ. Серед лідерів у сфері дослідження та розвитку штучного інтелекту знаходяться Apple, Facebook, Amazon, Google, Microsoft, Uber, а також ряд великих інвестиційних фондів по всьому світу [2].

Управління портфелем та ризиками стає більш точним та адаптивним завдяки автоматизованим алгоритмам та прогностичним моделям.

Технології блокчейн також здійснюють значний вплив на біржові системи, забезпечуючи безпеку та надійність угод. Системи децентралізованого обліку дозволяють уникнути посередників у торгівельних операціях, зменшуючи ризики та вартість транзакцій. Блокчейн також може полегшити ведення реєстрів власності та визначення прав на цінні папери, що сприяє додатковій прозорості та недоступності для фальсифікацій.

Однією з суттєвих переваг використання інформаційних технологій у біржових системах є підвищення доступності для різних категорій учасників ринку. Віртуальні торгові платформи та мобільні додатки надають можливість індивідуальним та інституційним інвесторам здійснювати операції з будь-якого місця у світі та в будь-який час. Це сприяє глобалізації та розвитку міжнародних фінансових ринків.

Узагальнюючи, інформаційні технології відкривають нові можливості для ефективного та інноваційного функціонування біржових систем, роблячи їх більш гнучкими, швидкими та надійними в умовах сучасної глобалізованої економіки. Успішне впровадження та використання ІТ дозволяє фінансовим ринкам ефективно функціонувати в умовах сучасної світової економіки, забезпечуючи стійкість та конкурентоспроможність.

Бібліографічний список:

1. Малик І. П. Тенденції розвитку інформаційної економіки в Україні / І. П. Малик // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2013. – Випуск 1 (14). – С. 27.
2. Цифрове Співтовариство: Україна та ЄС готують спільний проект в сфері цифрового ринку – URL <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/06/29/7051397/>

Крупа Д. А.
*студент 5 курсу факультету
управління, економіки та права*
Науковий керівник: Козут М. В.
*в. о. доцента кафедри
міжнародних економічних відносин та маркетингу
Львівський національний університет природокористування*

ВПЛИВ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

Умови ринку спонукають господарські суб'єкти до знаходження шляхів збільшення ефективності своєї діяльності. Торгівельна сфера стає все більш привабливою через можливості розширення експорту та імпорту товарів. Втім, у цій області притаманні високі рівні конкуренції, що іноді веде до проявів недобросовісної конкуренції. Саме потреба усвідомлено впливати на розвиток та формування внутрішньої та зовнішньої торгівлі обумовлює ключові напрямки досліджень у сфері регулювання торговельної активності [1].

Недобросовісна конкуренція в міжнародному бізнесі має значний вплив на компанії, індустрії та економіки країн загалом. Вона охоплює різноманітні практики, включаючи, але не обмежуючись, інтелектуальну власність, підробку товарів, недобросовісну рекламу, шпигунство за конкурентами та використання комерційних таємниць без дозволу. Розглянемо основні аспекти впливу недобросовісної конкуренції на міжнародний бізнес у табл.1. [2].

Таблиця 1

Аспекти впливу недобросовісної конкуренції на міжнародний бізнес

Чинник	Сутність
Збитки для брендів та виробників	Недобросовісна конкуренція може призвести до значних фінансових збитків для компаній, які інвестують значні ресурси в розробку, виробництво та маркетинг своїх товарів. Підробка товарів знижує продажі оригінальної продукції та шкодить репутації бренду.
Вплив на інновації	Компанії можуть бути менш мотивовані інвестувати в дослідження та розробки, якщо є високий ризик того, що їхні інновації будуть незаконно скопійовані або використані. Це може сповільнити темпи інновацій та технологічного прогресу.
Втрата доходів держави	Нелегальна торгівля підробленими товарами та інші форми недобросовісної конкуренції знижують обсяги офіційного продажу, що впливає на збір податків та

	може призвести до втрати доходів для державного бюджету.
Ризики для споживачів	Підроблені товари часто мають нижчу якість і можуть бути небезпечними для споживачів, створюючи ризики для здоров'я та безпеки. Це також підриває довіру споживачів до ринку.
Нерівні умови конкуренції	Компанії, які займаються недобросовісною конкуренцією, отримують несправедливу перевагу над тими, хто дотримується правил, створюючи нерівні умови на ринку. Це може обмежити можливості для чесних компаній розвиватися та конкурувати.
Міжнародні торговельні конфлікти	Недобросовісна конкуренція може призвести до міжнародних торговельних спорів та конфліктів, особливо коли країни не можуть домовитися про стандарти захисту інтелектуальної власності та їх виконання.

Міжнародна спільнота, включаючи такі організації, як Всесвітня організація торгівлі (ВТО), Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO), і регіональні угоди, працюють над створенням та застосуванням міжнародних стандартів для боротьби з недобросовісною конкуренцією. Це включає розробку міжнародних угод, спрямованих на захист інтелектуальної власності, а також співпрацю у сфері правоохоронної діяльності для виявлення та припинення незаконної діяльності [3].

Таким чином, конкуренція відіграє ключову роль в механізмі ринкової економіки, як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях, стимулюючи компанії до ефективного використання ресурсів для удосконалення та розробки нових товарів і послуг у прагненні максимально реалізувати свій економічний потенціал. На міжнародному ринку ключовими гравцями є транснаціональні корпорації (ТНК), які є потужними гравцями, що оперують за межами національних кордонів у різних секторах економіки, впливаючи на міжнародні економічні відносини. Вони здійснюють свою діяльність, ефективно інтегруючи глобальне управління та локальну автономію своїх підрозділів, розробляючи глобальні бізнес-стратегії.

ТНК, які конкурентоспроможні, створюють системи, здатні швидко адаптуватися до ринкових вимог. Конкурентоспроможність виступає як індикатор здатності компанії стійко витримувати внутрішні та зовнішні виклики, що стають все гострішими на фоні глобалізації та експансії бізнесу за кордоном. У ситуації інтенсивної конкуренції важливо використовувати всі можливі конкурентні переваги для підвищення своєї конкурентоспроможності. ТНК досягають транснаціональної конкурентоспроможності через розробку складних

управлінських стратегій, злиття та стратегічні альянси, а також через залучення прямих іноземних інвестицій.

Бібліографічний список

1. Економічна безпека підприємства: [підручник]/ [А.М.Дідик, О.Є Кузьмін, В.Л.Ортинський, Г.В. Козаченко, Ю.С. Погорєлов, О.В, Ілляшенко]: за заг. Редакцією А.М. Дідика – НУ «Львівська політехніка», ТзОВ «Видавнича група «Бухгалтери України», 2019. – 624 с.
2. Кравчук Г.В. Концептуалізація базових понять конкуренції та конкурентоспроможності страхових компаній. Вісник Української академії банківської справи. 2011. № 1. (30) С. 97–101. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/62213/5/Kravchuk_insurance_company.pdf
3. Мочерний С.В., Устенко О.А., Чоботар С.І. Основи підприємницької діяльності: Посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2003. 280 с.

Кацаров А.

студент 6-го курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Томашевський Ю.М.

доцент кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу

Львівський національний університет природокористування

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ КОНТРОЛЮ ЗА ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИМИ УСТАНОВАМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Вступ. Політика розвинутих країн характеризується розробкою стратегічних планів для зміцнення економічної безпеки країни, на яку прямо впливає фінансова стійкість та ефективність фінансово-кредитних установ. Розуміючи критичну важливість результатів діяльності цих установ і їхню роль у забезпеченні економічної стабільності, в усіх країнах діють відповідні наглядові органи, які відповідають за контроль за їхньою роботою. Ці країни розглядають фінансово-кредитний сектор як ключовий компонент економічної системи та розробляють стратегії, спрямовані на його покращення та зміцнення. У цьому контексті органи нагляду грають важливу роль у забезпеченні дотримання нормативів, регулювань та стандартів безпеки. Однією з ключових функцій цих органів є забезпечення економічної безпеки через ефективний контроль за діяльністю фінансово-кредитних установ, попередження фінансових

криз та впровадження стратегій їхньої стійкості. Враховуючи динамічний характер глобального фінансового середовища, ці країни намагаються постійно адаптувати свої стратегії та політики, реагуючи на зміни в економіці та нові виклики. Такий підхід сприяє утриманню стійкої фінансової системи та міцній економічній безпеці країни в цілому.

Результати дослідження. В розвинених країнах впроваджується стратегія розвитку фінансового ринку, керована відповідними регулюючими органами, з урахуванням забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ. Ці органи видають рекомендації та встановлюють обов'язкові умови, спрямовані на підтримку стабільності та впорядкування фінансового сектору. Для визначення особливостей контролю за діяльністю фінансово-кредитних установ проводиться аналіз роботи органів нагляду у різних країнах. Наприклад, Чеський національний банк здійснює нагляд за фінансовим ринком та його установами. Він активно відстежує розвиток подій та впроваджує нові вимоги, ініціює кроки для їх реалізації та розробляє систему нагляду за фінансовими ринками, яка має чіткі обов'язки та цілі. Чеський національний банк володіє законодавчо визначеною незалежністю у сфері нагляду, дозволяючи вживати заходів до підпорядкованих фінансово-кредитних установ на власний розсуд. Забезпечується організаційні заходи для гарантування незалежності нагляду від будь-якої іншої діяльності, яка може призвести до конфлікту інтересів у його наглядовій роботі.

У наглядовій діяльності враховуються висновки аналізу економічної стабільності фінансово-кредитних установ, які здійснюються в рамках макропруденційної політики. Організація нагляду за діяльністю цих установ структурована таким чином, щоб інформація перетікала безперебійно, а на кожному рівні управління приймалися відповідні рішення. Важливе місце у системі контролю за діяльністю фінансово-кредитних установ Чехії відводиться питанню уникнення конфлікту інтересів між наглядовою роботою Чеського національного банку та приватними інтересами персоналу. Це означає, що пріоритет надається об'єктивності та незалежності в прийнятті рішень, а забезпечення прозорості та ефективності в обміні інформацією сприяє оперативному та ефективному нагляду за фінансовим сектором.

Основними завданнями контролю за діяльністю фінансово-кредитних установ є:

- забезпечення дотримання фінансово-кредитними установами законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку України є одним з основних завдань контролю за діяльністю фінансово-кредитних установ. Контроль за дотриманням законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України здійснюється за допомогою різних методів, зокрема перевірок, інспекцій, звітності. Перевірки проводяться для оцінки відповідності діяльності фінансово-

кредитної установи вимогам законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України. Вони можуть бути плановими або позаплановими. Інспекції проводяться для перевірки дотримання фінансово-кредитною установою вимог законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України у певній сфері діяльності. Звітність є одним із основних джерел інформації про діяльність фінансово-кредитної установи. Національний банк України встановлює для фінансово-кредитних установ обов'язкові форми звітності та порядок її подання;

- захист прав вкладників та клієнтів фінансово-кредитних установ є одним з основних завдань контролю за діяльністю фінансово-кредитних установ. Це завдання передбачає, що вкладники та клієнти фінансово-кредитних установ мають право на: своєчасне та повне отримання належних їм коштів та послуг; захист своїх інтересів у разі виникнення форс-мажорних обставин; відшкодування збитків, завданих фінансово-кредитною установою;
- запобігання фінансовим злочинам є одним з основних завдань контролю за діяльністю фінансово-кредитних установ. Це завдання передбачає, що фінансово-кредитні установи повинні вжити всіх необхідних заходів для запобігання фінансовим злочинам, зокрема: впровадження системи внутрішнього контролю та управління ризиками; навчання персоналу фінансово-кредитних установ основам протидії фінансовим злочинам; співпраця з правоохоронними органами у розслідуванні фінансових злочинів.

Висновки. Отже, міжнародний досвід вказує на те, що ефективний контроль над фінансово-кредитними установами не лише зменшує ризики для фінансової системи, але і сприяє сталому економічному розвитку та економічній безпеці держави. Загалом, доведено те, що ефективний контроль за діяльністю фінансово-кредитних установ є важливою передумовою для забезпечення стабільності фінансової системи та економічної безпеки держави. Необхідно поєднувати пруденційний нагляд, міжнародну співпрацю та орієнтацію на захист інтересів учасників ринку для досягнення оптимальних результатів.

Бібліографічний список

1. Черв'як, А. (2021). Міжнародний досвід з контролю за діяльністю фінансово-кредитних установ як основа їх економічної безпеки. *Економіка та суспільство*, (24). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-53>
2. Давиденко М. Л. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові установи як суб'єкти протидії корупції в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2016. Вип. 21. С. 145-148.

3. Томашевський Ю. М., Агрес О. Г. Трансформаційні зміни національної економіки в умовах євроінтеграції : *VII Всеукраїнська науково-практична конференція, 6-7 грудня 2023 року*. Львів : Львівський НУП, 2023. С.20-24.

Головкевич Ю.

*Студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Гаврилюк І.
К.е.н., в.о. доц. кафедри міжнародних економічних відносин та
маркетингу
Львівський національний університет природокористування*

«ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА» ЯК СКЛАДОВА МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Вступ. Багато країн, які стали на шлях до зеленої економіки, вдосконалюють виробничі процеси, створюють нові, більш ефективні продукти, стимулюють економічні інновації та структурні зміни та створюють умови для фінансової інтеграції шляхом перегляду складу та ефективності державних витрат. Не менш важливим для екологізації економік цих країн є підвищення довіри інвесторів завдяки підвищенню передбачуваності та стабільності, створенню більш збалансованих макроекономічних умов і стабільних цін на природні ресурси. Крім того, для того, щоб сформулювати ефективну політику підтримки зеленої економіки, будь-якій країні потрібна надійна інформація, яка відображає взаємозв'язок між економікою та навколишнім середовищем.

Основна передумова концепції «зеленої» економіки полягає в тому, що економічна та екологічна політика може стимулювати «зелену» економіку та підвищити ефективність використання вуглецевої, енергетичної та матеріальної, одночасно захищаючи природні активи та покращуючи якість життя людей. Іншими словами, «зелена» економіка означає стимулювання економічного зростання та розвитку, одночасно забезпечуючи захист природних активів. Як вбачається, саме від такої синергії й залежить благополуччя людства. Отже, наразі необхідно продовжувати стимулювати зелені інвестиції та інновації, які є основою сталого зростання і відкривають нові економічні можливості для будь-якої країни світу.

Зарубіжні вчені визначають поняття «зеленої економіки» як процес перетворення, що показує диспропорції та нефункціональність сучасної економіки, результатом якого є добробут людства та справедливий доступ до

ресурсів для кожного члена суспільства в умовах екологічної та економічної цілісності [2].

У 2019 році Європейська комісія запустила Європейську «Зелену угоду», це відповідь Європейського Союзу на глобальну кліматичну надзвичайну ситуацію (European Green Deal). EGD – це комплекс заходів щодо зменшення викидів парникових газів та досягнення ресурсоефективної економіки до 2050 року. EGD впливає на всі сектори економіки, включаючи сільське господарство, промисловість, послуги, енергетику, фінанси, транспорт і будівництво. Це означає, що продукти, які продаються на ринку ЄС, повинні відповідати високим стандартам екологічності. Якщо ви експортуєте до ЄС, потрібно зрозуміти, як політика EGD може вплинути на ваш бізнес, і підготуватися до цих наслідків [1].

Політика EGD може змінити спосіб виробництва та споживання товарів. Це означає, що товари, які продаються на ринку ЄС, у тому числі товари, імпортовані з третіх країн, повинні відповідати вищим екологічним стандартам і стандартам сталого розвитку. З моменту запуску EGD було запроваджено багато політик і деякі важливі рішення будуть прийняті в наступному році. Тим не менш, мало відомо про те, як і коли відбуватиметься впровадження цих політик, але все ж важливо дізнатися про цілі EGD, щоб бути готовими дотримуватись вищих стандартів.

Європейська зелена угода спрямована на захист, підтримку та покращення природних ресурсів, територій та екосистем ЄС, а також на захист здоров'я та добробуту європейських громадян від екологічних ризиків і наслідків зміни клімату. Для досягнення цілей щодо зміни клімату 2% ВВП Європи буде витрачено на зелену економіку, включаючи нову інфраструктуру, державні закупівлі, дослідження та розробки та реструктуризацію промисловості. EGD також прагне відігравати провідну роль у глобальних діях щодо зміни клімату. Однак ЄС не може виконати свій кліматичний мандат поодиночі, і для цього вирішальним є залучення союзників і торгових партнерів у всьому світі. ЄС визнає, що цей перехід буде складнішим для деяких регіонів, секторів і працівників. Ще одна мета EGD — зробити Європу лідером глобальних кліматичних заходів. Щоб досягти цього, ЄС співпрацює з союзниками та торговими партнерами по всьому світу. Крім того, ЄС визнає, що деяким регіонам, галузям промисловості та працівникам перехід буде складнішим.

Рис.2.2. Сфери політики Європейської Зеленої Угоди
Джерело: сформовано автором на підставі [3].

Результати дослідження. Таким чином, Європейська зелена угода буде використовувати справедливий та інклюзивний підхід, щоб забезпечити справедливий перехід. Європейська «зелена угода» була оприлюднена Європейською комісією 11 грудня 2019 року, а законодавчі пропозиції були представлені 14 липня 2021 року. Пропозиції включають різні кроки, які можуть відбутися найближчими днями, такі як Європейський закон про клімат і стратегії каналізації, перехід у сфери, що мають значне економічне значення, зокрема енергетику, промисловість, мобільність, транспортування, біорізноманіття і харчування.

Висновки. Таким чином, аналіз досвіду країн ЄС щодо розвитку «зеленої» економіки дає можливість сформулювати основні інструменти, а саме «зелені» кластери, «зелену» енергетику, екологічну модернізацію транспорту, виробництво органічної продукції. Всі країни ЄС головним у розвитку «зеленої» економіки визначають енергетичний сектор, у якому переважає виробництво енергії з відновлюваних джерел та підвищення рівня енергоефективності.

Бібліографічний список

1. Очолення зеленого переходу. Європейська Комісія. URL: https://state-of-theunion.ec.europa.eu/state-union-2022/state-union-achievements/leading-greentransition_uk

2. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. URL: <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy>
3. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ <https://www.rac.org.ua/uploads/content/600/files/edg-translation-ukr-final.pdf>

Довганюк В.
студент 2-го курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Томашевський Ю.М.
доцент кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу
Львівський національний університет природокористування

ЗНИЖЕННЯ ВАРТОСТІ СТРАХОВИХ ПРЕМІЙ ДЛЯ СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР

Вступ. Недостатній розвиток ринку страхування в сільському господарстві гальмує загальний прогрес аграрного сектору економіки та стале економічне зростання суспільства в цілому. В Україні цей ринок знаходиться на відносно низькому рівні та має ряд невирішених проблем. Одна з основних проблем полягає у високих страхових тарифах для сільськогосподарських культур. З іншого боку, складна фінансово-економічна ситуація більшості виробників сільськогосподарської продукції також гальмує поширення страхування в аграрній сфері. Тому навіть сільськогосподарські підприємства, які є високо прибутковими, не виявляють бажання страхувати свої культури.

Результати дослідження. Один із методів, що дозволяє зменшити ризик, - це поділ ризику, який сприяє зниженню кумуляції збитків та розміру збитків у випадку настання ризику. Поділ ризику зменшує залежність між подією та причиною, а також ймовірність того, що подія не вплине на весь об'єкт страхування. Методи, що використовуються на етапі ідентифікації ризиків, такі як фінансування, базуються на документальній звітності, експертизі та розрахункових показниках (абсолютних та відносних значеннях).

При розрахунку страхових тарифів для страхування врожаю сільськогосподарських культур страхові компанії повинні враховувати різноманітні об'єктивні фактори, які впливають на визначення таких тарифів. Ці фактори включають чинне законодавство, соціально-економічні умови, природно-кліматичні умови, математичні розрахунки, статистичні показники та власний досвід роботи. Формування тарифів значною мірою залежить від показників врожайності сільськогосподарських культур, які можуть варіюватися

в залежності від регіону, впливу природних факторів та дотримання агротехнічних умов.

Необхідно також враховувати вплив різних факторів, таких як випадкові коливання урожайності, заявлені збитки, катастрофічні втрати врожаю та рентабельність вирощування сільськогосподарських культур. Це дозволить зменшити розміри тарифів і зробити страхові послуги більш доступними для потенційних страхувальників.

Висновки. Отже, загальне фінансове навантаження на сільськогосподарські підприємства стає важливим критерієм при виборі страхового продукту, що є своєрідною мірою їхньої привабливості на ринку. Це також визначає поведінку ключових учасників ринку - сільськогосподарських підприємств, страховиків і банків. Страхова тарифна ставка є одним із двох основних чинників формування фінансового навантаження. Тому вибір такої ставки має бути здійснений не лише з позицій ринкової конкуренції, але й з урахуванням ринкових пропозицій. Цей підхід забезпечить відповідність можливостям сільськогосподарських виробників та їхнім цілям на ринку. Таким чином, важливо проводити аналіз та оцінку сукупного фінансового навантаження на сільськогосподарські підприємства.

Бібліографічний список

1. Соціально-економічні аспекти стійкого розвитку економіки України. *Колективна монографія під ред. д.е.н., професора О.О. Непочатенко.* Умань: СПД Сочінський, 2016. 300 с.
2. Онисько С.М., Томашевський Ю.М. Вплив інвестиційної діяльності на фінансово-економічний стан сільськогосподарських підприємств Львівщини. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціальноорієнтованій системі управління підприємством* : Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1. м. Полтава, 31 березня 2021 року. Полтава, 2021. с.471-473.
3. Томашевський Ю.М. Вдосконалення страхових тарифів при страхуванні врожаю сільськогосподарських культур. *Вчені Львівського національного університету природокористування виробництва: каталог інноваційних розробок / за заг. ред. В. В. Снітинського, І. Б. Яціва. Вип. 22.* Львів: Львів. нац. ун-т природокористування, 2022. С. 71-72.

Сагала П.

студент 2-го курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Томашевський Ю.М.

доцент кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу

Львівський національний університет природокористування

МОДЕЛІ СТРАХОВИХ ПРОГРАМ СТРАХУВАННЯ ВРОЖАЇВ В РІЗНИХ КРАЇНАХ

Вступ. У багатьох країнах світу існують та успішно функціонують різні програми гарантійного захисту сільськогосподарських виробників від природно-кліматичних ризиків. Це важливий аспект, оскільки страхування сільськогосподарських ризиків сприяє економічній стабільності та позитивно впливає на формування фінансових результатів виробників, а також забезпечує безпеку у галузі продовольства для держави в цілому.

Результати дослідження. Країни Європейського Союзу мають власні програми страхування для сільськогосподарських виробників, які відрізняються за ступенем участі держави у цьому процесі. Наприклад, у Греції влада через свої організації адмініструє програми підтримки, збирає страхові внески та гарантує покриття збитків. Іспанія і Португалія мають свої системи, де держава субсидує страхові внески та бере участь у перестрахованні, а приватні компанії інтегровані у цю систему й беруть на себе частину ризику, яка не покривається державою. У Італії, Франції, Німеччині та Австрії переважно діють приватні системи, проте рівень субсидування страхових внесків може варіюватися. Наприклад, Німеччина не надає жодних субсидій, тоді як Італія значно їх субсидує.

У Чилі надаються фінансові субсидії підприємствам у випадках, коли родючість культури становить менше 67% від її середньої урожайності. Уряд Чилі підтримує страхування врожаю за допомогою субсидій для страхових платежів, виділяючи кошти для фінансування половини витрат на страхові внески.

У Канаді використовується програма страхування «СІ», яка передбачає субсидовані заощадження для фермерів, програму гарантії доходів, а також підтримку рівня доходів фермерів не нижче 70% від попереднього рівня. У США система має такі форми: покриття адміністративних витрат, субсидування страхових платежів, надання послуг з перестраховання. Американські аграрії мають можливість у рамках федеральної програми страхуватися не лише від погодних ризиків, а й від можливого зменшення ціни на сільськогосподарську продукцію або зниження доходу господарств. Це значно розширює можливості при виборі страхового продукту, який здатний максимально забезпечити бізнесові інтереси.

В Україні також діє система підтримки сільськогосподарських виробників, за якою компенсуються страхові внески за обов'язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур за рахунок державного бюджету у розмірі не менше 50% витрат, понесених сільськогосподарськими підприємствами. Крім того, був затверджений перелік страхових ризиків, які можуть бути піддані страхуванню. Можна впевнено стверджувати, що до початку повномасштабного вторгнення ситуація в Україні відповідала найкращим міжнародним практикам.

Висновки. Отже, досвід страхування в розвинених країнах показує, що сільське господарство там постійно отримує фінансову підтримку від держави. Це допомагає підняти рівень розвитку сільського господарства та забезпечити стабільне та якісне виробництво продовольства.

Бібліографічний список

1. Грицаєнко Ю.В. Ринок страхування сільськогосподарських ризиків. *Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи»*, 08-22.11.2010, Том 1, м. Харків, ХНТУСГ. С. 129-132.
2. Томашевський Ю.М. Ринок страхування сільськогосподарських ризиків в Україні. *Вісник Вінницького державного аграрного університету* : "Економіка". №12. 2008. С.84-90.

Лизун В.

*студентка 4 курсу факультету управління,
економіки та права*

Науковий керівник: Булик О.

*к.е.н., доц. кафедри міжнародних економічних
відносин та маркетингу
Львівський національний університет
природокористування*

ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В КРАЇНАХ ЄС

Вступ. Міграційна політика Європейського Союзу є важливою та суперечливою темою в останні роки. Період 2020-2023 років був особливо значущим, оскільки ЄС зіткнувся з такими викликами, як пандемія COVID-19, триваючі конфлікти на Близькому Сході та в Африці, повномасштабне

вторгнення в Україні, а також зростаючі глобальні міграційні тенденції. Міграційна політика ЄС є унікальним прикладом для розуміння складного взаємозв'язку між національним суверенітетом, правами людини та міжнародним співробітництвом. Оскільки ЄС намагається впоратися з припливом мігрантів, політичні рішення, прийняті як на рівні ЄС, так і на національному рівні, можуть дати цінну інформацію про те, як держави балансують між своїми внутрішніми інтересами та зобов'язаннями за міжнародним правом. Крім того, вивчення міграційної політики ЄС може дати уявлення про мінливий політичний ландшафт Європи, оскільки імміграція стає ключовим питанням для багатьох політичних партій і виборів.

Результати дослідження. Європейський Союз створювався як унікальний для свого часу торговельно-економічне об'єднання, у межах якого фундатори закладали принцип вільного руху товарів, капіталу та робочої сили. Отже, сама природа економічної інтеграції ЄС побудована на принципах прийнятності міграції, її використання для економічного зростання окремих країн, перетворення на потужну рушійну силу економіки через інструменти обміну досвідом. Характерне у 1980-ті рр. «м'яке» співробітництво за принципом міжурядового підходу співпраці продемонструвала його недоліки у зв'язку зі складною процедурою прийняття рішень, відсутністю чітко визначених цілей, закритістю переговорів з міграційних проблем і викликало необхідність прийняття спеціальних заходів у сфері міграційної політики. Ключовим аспектом, що спрацював тригером для проведення міграційної політики, була демографічна ситуація в європейських країнах – старіння населення країн Європи – та потреби на ринку праці.

Важливим і якісно новим кроком у регулюванні міграційних процесів було підписання 1992 р. Договору про створення Європейського Союзу (Маастрихтської угоди). Політика у сфері притулку, правила перетину зовнішніх кордонів і контролю на них, імміграційна політика були кваліфіковані як такі, що становлять спільний інтерес. Запровадження шенгенської зони стало основою у формуванні єдиного європейського міграційного простору. Найважливішою нормою Конвенції стала ст. 2, що передбачила пересування громадян через кордони країн-учасниць Угоди (країни Шенгена) без прикордонного контролю [1].

З 2000-х років в Європі почався так званий міграційний перехідний етап, що має своє вираження у перетворенні території, з якої населення зацікавлено поїхати, у територію, щодо якої зростає інтерес [2]. На базі аналізу ситуації у міграційній сфері Європейського Союзу сформовано і закріплено принципи міграційної політики: прозоре і якісне нормативне підґрунтя забезпечення легальної міграції, відповідність міграції потребам сучасного ринку праці, справедливий розподіл обов'язків і взаємна довіра між країнами, які входять до складу ЄС. Відмова від внутрішнього контролю на кордоні в рамках

Шенгенської угоди обмежила державний суверенітет на користь свободи пересування, держави погодилися на таке обмеження, розуміючи необхідність такого кроку та його важливість у рамках інтеграції. Країни Шенгенської зони стерли внутрішні кордони без створення необхідної правової й інституційної основи та без укладання домовленостей щодо створення колективних інституцій захисту зовнішніх кордонів, управління міграцією та надання притулку.

Про ці вади регулювання Євросоюзу вперше заговорили під час фінансової кризи 2008-2012 років, а прогалини Шенгенської системи виявилися під час кризи біженців 2015-2016 років. Масовий наплив мігрантів із країн Близького Сходу й Африки до Європи став причиною масштабної міграційної кризи. У даний період на територію ЄС прибувало більше мільйона мігрантів кожного року. Задля подолання міграційної кризи у 2015 році Європейською комісією було запропоновано систему заходів що стосувалася удосконалення міграційної політики Євросоюзу. Було ухвалено рішення щодо посилення присутності Європейського Союзу в світі, підкріплене Планом дій щодо боротьби із контрабандою мігрантів на 2015-2020 роки [3].

На нинішньому етапі Євросоюз зіштовхнувся із найбільш серйозною міграційною кризою, котру він коли-небудь переживав й це рекордна кількість українських біженців або зростання кількості прохань про притулок із інших країн, а брак кваліфікованої імміграції до ЄС. В цілому близько шести мільйонів українських біженців було зареєстровано у Європі і 6,2 мільйона у усьому світі відповідно до стану на вересень 2023 року. Члени Євросоюзу (ЄС) впровадили Директиву про тимчасовий захист (TPD), котрою гарантувався біженцям із України доступ до житла, медичної допомоги і соціального забезпечення. Найбільше людей, зареєстрованих для одержання тимчасового захисту у Євросоюзі, було у Чехії, Німеччині і Польщі.

Відповідно до оцінок Frontex (Європейського агентства із охорони зовнішніх кордонів країн-членів Євросоюзу), найближчими роками міграційний тиск на Європу продовжить збільшуватися, що насамперед, обумовлено зростанням кількості воєнних конфліктів, економічною нестабільністю і масовим безробіттям у багатьох країнах світу [4]. Це вказує на потребу перегляду міграційної політики ЄС, котра зіштовхнулася із безпрецедентними проблемами:

- зростання масштабів нерегулярної міграції;
- загроза зростання організованої злочинності;
- протистояння між країнами, які хочуть обмежити доступ для мігрантів та країнами, які готові приймати їх надати;
- недієва система розподілу мігрантів з «країн першого в'їзду»;
- «витіснення» мігрантів на кордонах Балканського маршруту;

➤ негативний вплив мігрантів на культурну сферу країн Європейського Союзу

Висновки. Досліджені тенденції в міграційній політиці Європейського Союзу продемонстрували складний ландшафт, який обумовлений різноманітними соціально-політичними факторами. Еволюція зазначеної політики відображає постійний пошук балансу між гуманітарними імперативами, економічними міркуваннями, міркуваннями безпеки, а також національними інтересами держав-членів. Незважаючи на зусилля, спрямовані на гармонізацію та солідарність, відмінності між країнами-членами зберігаються, що призводить до труднощів у досягненні єдиної та узгодженої міграційної політики. Адаптивність і реагування на динамічні геополітичні події в поєднанні з цілісним підходом, що враховує багатогранні аспекти міграції, залишаються вирішальними у формуванні майбутньої траєкторії міграційної політики ЄС. Перспективи розвитку міграційної політики Європейського Союзу у 2023-2024 роках є невизначеними. Однак, застосовуючи більш комплексний і скоординований підхід, Європейський Союз міг би розробити більш ефективну стратегію управління міграцією, а також усунути першопричини нерегульованої міграції.

Бібліографічний список

1. Безушко М.С. міграційна політика ЄС: виникнення та проблеми сьогодення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №1 URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-uncategorised/122-1-2020>
2. Сокурєнко В.А., Хрякова Н.О., Міграційна політика ЄС: сучасні парадигми. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2021. С. 239-244 URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/08/44.pdf>
3. Курилюк Ю., Родінова, Н., Овчар П. / Проблеми та перспективи міграційної політики ЄС. *Економіка та суспільство*. 2022. №46. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-34>
4. Record arrivals on Western African route in October. *Frontex*. URL: <https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/record-arrivals-on-western-african-route-in-october-uNCHfO>

Магера М.Є.

*Науковий керівник: ст. викладач кафедри МЕН
та маркетингу **Федів Р.Д.***

*Львівський національний університет
Природокористування*

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У зовнішньоекономічній діяльності України можна виділити три етапи. Перший етап - це радянський післявоєнний період і до років перебудови економіки. В цей період Зовнішньоекономічні зв'язки колишнього Радянського Союзу розвивались по-різному: в роки "холодної" війни менш інтенсивно, а пізніше більш інтенсивно. Але в цілому об'єм зовнішнього торгового обігу постійно збільшується. Так, в 1960 р. він складає 10 млрд. карбованців, в 1970 - 22 млрд., в 1980 р. - 91 млрд., в 1985 - 145 млрд. карбованців. Проте в середині 80-х років темпи росту зовнішньоторгового обігу Союзу почали різко знижуватись. На це вплинули такі фактори, як: відстала стратегія і структура зовнішньоторгового обігу, некоректне використання експортного потенціалу, відчуження виробників від зовнішніх ринків. Підприємства не мали права безпосередньо виходити на зовнішні ринки. Всі питання знаходились у віданні держави та її органів, що максимально знижувало зацікавленість виробників у розвитку експортної продукції, покращення її якості і технічних характеристик. Другий етап - роки перебудови економіки, в тому числі зовнішньоекономічної діяльності в Україні в складі СРСР. Цей етап характеризувався ліквідацією державної монополії; на зовнішню торгівлю та зміною принципів організації управління зовнішньоекономічної діяльності. Під час цього етапу міністерства і відомства, об'єднання і підприємства отримали розширення прав, для виходу на зовнішній ринок. Також було подальше вдосконалення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Про те підприємства, що одержали право виходу на зовнішній ринок, не володіли належним досвідом ведення експортно-імпортних операцій, достатніми знаннями в галузі ділових відносин і етиці міжнародного бізнесу.

Третій етап - характеризує собою період реформування і розвитку зовнішньоекономічної діяльності і її управління в Україні як суверенній державі. Вступ країни на шлях самостійного розвитку вимагало вироблення нової концепції зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням проведення Україною самостійної зовнішньоекономічної політики. На даному етапі зовнішньоекономічній діяльності України надається ще більшого значення. Вона розглядається не тільки як складова частина господарської діяльності підприємства, але й як важливий фактор економічного росту, створення

передумов більш інтенсивного розвитку інтеграційних процесів на мікрорівні. В цей період Україна активно веде співпрацю з різними державами та світовими установами, розвиває ринкові відносини з ними. Україна починає вести співпрацю з Європейським Союзом, Великою Сімкою, країнами СНД і Балтії, Китаєм та Індією також з країнами Близького і Середнього Сходу та іншими. Відносини з цими країнами протягом часу сильно змінювались так Україна має теплі відносини та веде стратегічне партнерство з країнами Великої Сімки. Україна веде курс євроінтеграції та має хороші відносини з більшістю країн Євросоюзу. Після агресії Російської Федерації економічні відносини із нею були зруйновані та почала зростати напруженість у відносинах з державам, які так чи інакше підтримували РФ. 10 квітня 2022 року Уряд ухвалив рішення про повне ембарго на імпорт товарів з РФ. Стосовно Республіки Білорусь ембарго на торгівлю не було введено оскільки ВРУ не визнала Білорусь державою-агресором. Також уряд України значно спростив отримання ліцензій на зовнішньоекономічні операції Так, згідно з Постановою № 214 від 10 березня 2022 року КМУ було внесено зміни до постанови КМУ № 362 від 18 травня 2005 року, згідно з якими, зокрема, встановлено, що до припинення чи скасування воєнного стану в Україні збір за видачу ліцензії на експорт (імпорт) товарів не справляється. З початку війни перелік товарів, експорт яких підлягає ліцензуванню було змінено КМУ вже декілька разів. Так, було внесено до переліку товарів, експорт яких підлягає квотуванню та ліцензуванню, м'ясо великої рогатої худоби за окремими позиціями, жито, овес, гречку, просо, цукор, сіль, а також мінеральні добрива. Для усіх таких товарних позицій постановами від 5 та 12 березня було запроваджено квоти у розмірі 0 тон, тобто фактично експорт таких товарів з України було тимчасово заборонено. 24 березня 2022 року експортні обмеження стосовно добрив було пом'якшено. Були проведені митні реформи, результатом яких стало запровадження можливості імпорту більшості товарів за спрощеним способом на підставі подання попередньої митної декларації без справляння митних платежів, без проведення митного огляду, фітосанітарного контролю, а також заходів нетарифного регулювання. Україна швидко, ефективно та гнучко керує своєю зовнішньоекономічною діяльністю та реагує на нові виклики, які стають перед нею.

Бібліографічний список

1. ЗЕД України: суть, мета і принципи державного регулювання.
URL:<https://osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19399/>.
2. Розвиток української зовнішньоекономічної діяльності.
URL:<https://osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19263/>.
3. Урядовий портал URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-uhvaliv-rishennya-pro-povne-embargo-na-import-tovariv-z-rosiyi>.

4. Зовнішньоекономічна діяльність в умовах війни.
URL:https://biz.ligazakon.net/analytics/210611_zovnshnoekonomchna-dyalnst-v-umovakh-vyni.

Сокирко С.
студент 6-го курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Томашевський Ю.М.
доцент кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу
Львівський національний університет природокористування

РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ КРАЇН В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Вступ. Одним з основних історичних здобутків людського суспільства є така організація суспільної праці, за якої окремі особи (колективи, країни) спеціалізуються на виробництві певних товарів та послуг, а потім обмінюються здобутками своєї праці, користуючись механізмом ринкових відносин. Важливою формою суспільного поділу праці є географічний, або територіальний, поділ праці. Цей вид поділу праці передбачає спеціалізацію конкретних територій у виробництві певних товарів і послуг, а також виникнення товарних обмінів між ними, при яких спеціалізовані території виробляють товари та послуги з меншими витратами порівняно з іншими областями. Формування спеціалізації територій може бути обумовлене різними факторами, такими як природно-ресурсні особливості (наприклад, можливість вирощування певних сільськогосподарських культур або наявність мінеральних ресурсів) чи економічні та соціальні умови (наявність кваліфікованих робочих сил, капіталу і т. д.), а також історичними та національними особливостями.

Результати дослідження. Найвищою формою суспільного поділу праці є територіальний поділ праці (ТПП), що представляє собою вищий рівень розвитку суспільно-територіального поділу праці між різними країнами. Основною характеристикою ТПП є економічно вигідна спеціалізація окремих країн у виробництві конкретних товарів та послуг, а також обмін цими продуктами на світових ринках.

Європейський союз виступає однією з найбільш розвинених груп країн у світі, з високим стандартом життя для свого населення. Це відображено, зокрема, у середньому показнику ВВП на душу населення. Загалом, ці показники відображають відносно високий рівень для середніх країн світу. Успіхи народів

Європи були досягнуті не лише в результаті довгого періоду післявоєнного відновлення, але й базуються на досягненнях західноєвропейських країн у попередні століття. Незважаючи на часті конфлікти між європейськими державами, народи цих країн не стали "вічними ворогами", а міжнародне співробітництво стало постійним фактором історії Західної Європи. Відсутність вираженого економічного розриву в цій групі країн була одним із чинників стабільного зростання двосторонніх зв'язків та обміну товарами і послугами. У цих країнах ще в XVII-XIX століттях був високий рівень культурної освіти; існували найтісніші економічні зв'язки - тут діяли економічні та валютні альянси; вже з часів римського панування були побудовані добре розвинуті транс'європейські дороги, а пізніше - залізничні магістралі, телеграфно-телефонний зв'язок; традиційно існувала висока культурна взаємодія між народами.

Територіальний поділ праці має важливе економічне значення через такі аспекти:

- підвищення продуктивності праці у світовому масштабі. Шляхом ефективного розподілу праці між країнами, кожна країна може спеціалізуватися на тих виданнях виробництва, де вона має конкурентні переваги, що призводить до загального збільшення продуктивності праці у світі;
- розвиток продуктивних сил. Територіальний поділ праці сприяє прогресивному розвитку технологій і виробництва шляхом концентрації і спеціалізації виробництва;
- концентрація виробництва та його спеціалізація. Країни можуть спеціалізуватися на виробництві тих товарів і послуг, в яких вони мають відносні переваги, що призводить до збільшення ефективності та конкурентоспроможності глобального виробництва;
- створення і підсилення експлуатації одних країн іншими: Територіальний поділ праці може призводити до експлуатації відсталих країн з більш розвиненими країнами через нерівний обмін товарами та послугами;
- використання природних та придбаних переваг країн. Країни можуть використовувати свої природні та придбані переваги для виробництва товарів і послуг, що сприяє їхньому економічному розвитку та збільшенню конкурентоспроможності на територіальному ринку.

Висновки. Отже, територіальний поділ праці відіграє ключову роль у створенні глобальної економічної системи, де кожна країна спеціалізується на виробництві тих товарів і послуг, в яких вона найбільш ефективна, що сприяє загальному економічному зростанню та підвищенню життєвого рівня населення.

Отже, для України важливо активно взяти участь у територіальному поділі праці, розвивати свої природні та наукові ресурси, підтримувати інновації та

розвивати торговельні відносини з іншими країнами для досягнення успішного розвитку та підвищення добробуту населення.

В будь-якому випадку усі країни світу залучені до територіального поділу праці. Тому дослідження територіального поділу праці є одним з актуальних питань, як української економіки так і сучасної світової. На теперішньому шляху соціально-економічного розвитку Україна має близькі зовнішньоекономічні взаємозв'язки приблизно зі 100 країнами світу. В нинішній час Україна залучена в міжнародний поділ праці у 2-3 рази слабкіше, ніж провідні країни Заходу або нові індустріальні країни. Також можна сказати й по других показниках: по продуктивності праці США перевищує Україну майже в 10 разів; Німеччина, Велика Британія – у шість; Франція – у вісім. А по оплаті праці США перевищує Україну в 12 разів; Франція – в 9; Німеччина і Велика Британія – у 8 разів.

Для того щоб Україна активно приєдналася до міжнародного поділу праці, потрібно переглянути та перебудувати усі аспекти зовнішньоекономічного механізму країни. Це означає, що важливо провести комплексну оцінку місця та ролі національної економіки в контексті зовнішньоекономічних зв'язків.

Бібліографічний список

1. Кучин С.П., О.П. Коваль, Н.С. Шабанова. Рівень участі України в міжнародному поділі праці. URL: http://www.rusnauka.com/27_NII_2010/Economics/72013.doc.htm (дата звернення: 23.10.2023).
2. Журба А.В., Рисована М.В., Табачкова Н.А. Україна в міжнародному розподілі праці: стан, проблеми і перспективи. Збірник, 2018. с.8.
3. Рівень участі України в міжнародному поділі праці URL: <https://library.if.ua/book/69/5106.html> (дата звернення: 29.10.2023).

Куцаба М.

студ. групи МЕВ-41

Науковий керівник- ст. викл. Федів Р. Д.

Львівський національний університет природокористування

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ

Повномасштабне російське вторгнення в Україну супроводжується руйнацією інфраструктури, погіршенням економіки та негативним впливом на

демографію країни. Війна з РФ вимагає від України зусиль, спрямованих на трансформацію безпекового середовища, яке дозволить країні зберегти суверенітет, територіальну цілісність, підвищити захищеність кордонів і громадян, та забезпечити сталий розвиток. Як приклади для створення оптимальної безпекової моделі для України розглядалися: економічне відновлення Південної Кореї і роль оборонної підтримки з боку Сполучених Штатів Америки, а також безпекові моделі взаємодії США з Тайванем та Ізраїлем.

24 травня 2022 року оголошено про створення міжнародної консультативної групи, яка розроблятиме пропозиції щодо гарантій безпеки для України. Цю групу очолили спільно керівник Офісу Президента України Андрій Єрмак і экс-генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен. 1 липня 2022 року відбулось перше засідання Групи з питань безпеки для України. 13 вересня 2022 року співкерівники цієї групи презентували «Київський безпековий договір. The Kyiv Security Compact. Міжнародні гарантії безпеки для України: рекомендації». У запропонованих рекомендаціях зазначається, що найсильнішою гарантією безпеки для України є її здатність захищатися від агресора відповідно до статті 51 Статуту ООН, а гарантії мають бути політично та юридично обов'язковими для виконання на основі двосторонніх угод, але об'єднані в межах спільного документа «Київський безпековий договір».[2]

12 липня 2023 року на саміті НАТО у Вільнюсі країни «Великої сімки» погодили Спільну декларацію підтримки України. Наступний крок — укладення двосторонніх безпекових угод між Україною та окремими країнами-гарантами. Кожна з країн працюватиме з Україною над конкретними двосторонніми довгостроковими зобов'язаннями та домовленостями у сфері безпеки. У разі майбутнього збройного нападу з боку росії країни мають негайно провести консультації з Україною, щоб визначити відповідні подальші кроки. Наразі до «гарантій безпеки» приєдналися 30 країн.

Україна та Канада уклали безпекову угоду 24 лютого 2024 року під час візиту прем'єр-міністра Канади Джастіна Трюдо до Києва в другі роковини повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Президент Володимир Зеленський наголосив, що «це потужне і вчасне рішення, яке є важливим внеском у посилення української стійкості», а також подякував за внесок Канади в забезпечення ЗСУ дронами, бронетехнікою, боєприпасами, за допомогу в розбудові інфраструктури для F-16.[2]

Основними компонентами зобов'язань з безпеки, наданих Україні Канадою, є:[1]

- у 2024 році Канада надасть Україні макроекономічної та військової підтримки на суму 3,02 мільярда канадських доларів (понад 2,2 мільярда доларів США);

- угода передбачає створення Канадсько-українського стратегічного безпекового партнерства, яке визначає сфери для посилення співпраці в різних галузях, зокрема оборони;
- документ передбачає допомогу у зміцненні спроможностей України для належного реагування не лише на новий збройний напад Росії на Україну, але й на можливу ескалацію поточної агресії;
- угода відзначає провідну роль Канади в поверненні в Україну депортованих або примусово переміщених до РФ дітей та закріплює блок щодо підтримки українських ветеранів війни;
- документ закріплює відданість Канади підтримці зусиль України на шляху реформ, необхідних для реалізації прагнень до членства в НАТО.

Співпраця між Україною та Сполученими Штатами Америки у сфері безпеки має важливе значення як для обох країн, так і для міжнародної стабільності. Починаючи з початку конфлікту на сході України в 2014 році, ця співпраця відображається у різних аспектах.

На військовому рівні, Сполучені Штати надали Україні важливу військову допомогу, у тому числі протитанкове озброєння, радіоелектронні засоби, техніку та боєприпаси. Навчальні програми, які проводилися спільно, сприяли підвищенню бойової готовності українських військових. Важливим аспектом була також співпраця у реформуванні українського війська та правоохоронних структур.

У сфері безпеки, підтримка реформ та антикорупційних заходів є важливим елементом співпраці. Сполучені Штати надали підтримку українським антикорупційним органам та інституціям для зміцнення правової системи та ефективного протидії корупції. Це включало консультації, фінансову допомогу та спільні програми.

Особлива увага була приділена санкціям проти Російської Федерації у зв'язку з агресією на сході України. Україна та США спільно працювали над удосконаленням та узгодженням санкційних заходів для підтримки територіальної цілісності та суверенітету України.

На гуманітарному рівні, Сполучені Штати надали значну гуманітарну допомогу для підтримки цивільного населення на території, що постраждала від конфлікту. Крім того, спільні програми у сфері кібербезпеки спрямовані на Північноамериканське партнерство у сфері безпеки: перспективи та виклики. Загальний результат цієї співпраці полягає у зміцненні безпеки та стабільності в Україні та регіоні загалом. Це партнерство відображає спільну визнану мету зміцнення демократичних інститутів, правової держави та міжнародного порядку.

Бібліографічний список

1. «Україна підписала угоду про співробітництво у сфері безпеки з Канадою – Зеленський» URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-uhoda-kanada-ukrayina-harantiyi-bezpeky-tryudo/32833679.html>
2. Європейська правда «Україна підписала першу безпекову угоду з державою за межами Європи» URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/02/24/7180378/>

Мороз Д.

студ. групи МЕВ-41

Науковий керівник – ст. викладач Федів Р.Д.

Львівський національний університет природокористування

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КЕРАМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ПРОМИСЛОВОСТІ БУДМАТЕРІАЛІВ: МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ

Будівельна галузь є економічною основою будь-якої країни і беззмінно перспективною галуззю. Це важливий показник загальної ефективності всієї економічної системи. Промисловість створює велику кількість робочих місць і також залежить від продукції різних галузей на ринку економіки. У будівельній галузі промисловість будівельних матеріалів займає важливе місце для економіки країни.

Його прогрес тісно пов'язаний з його досягненнями в інфраструктурі. Крім того, розвиток промисловості будівельних матеріалів продовжує відігравати ключову роль, оскільки будівельні проекти вступають у наступний етап, такий як технічне обслуговування, ремонт, реконструкція та інші будівельні роботи. Тому будь-яку галузь необхідно постійно аналізувати та контролювати, щоб переконатися, що її зростання відповідає зростаючим потребам галузі.

Промисловість будматеріалів є невід'ємною частиною будівельної індустрії, а тому їх розвиток є взаємозалежним. Розвиток керамічної галузі у промисловості будматеріалів є необхідною складовою зростання капітального будівництва та впровадження нових ефективніших технологій [1].

Тенденція розвитку керамічної промисловості у міжнародній та національній промисловості будівельних матеріалів визначається багатьма важливими аспектами.

З міжнародної точки зору технологічні інновації є ключовим фактором у покращенні ефективності виробництва та якості керамічних матеріалів. Зокрема, цифровий друк та автоматизація процесів дозволяють виготовляти продукцію ефективніше. Гармонізація міжнародних стандартів безпеки та якості важлива для взаємного визнання продукції на різних ринках і сприяння експорту.

Екологічні аспекти також впливають на розвиток керамічної індустрії. Зростаючий попит на екологічно чисті матеріали та виробничі процеси вимагає від промисловості особливої уваги до розробки та впровадження більш екологічних технологій [2].

Глобальна конкуренція вимагає від компаній, які спеціалізуються на виробництві кераміки постійного пошуку інноваційних рішень і підвищення ефективності виробництва. Це включає не тільки вдосконалення технологій, а й розробку нових продуктів, які відповідають вимогам сучасних ринків.

На національному рівні ринкові умови, такі як будівельна активність та економічна стабільність, визначають попит на керамічні будівельні матеріали. А наявність місцевих ресурсів, таких як сировина та енергія, впливає на конкурентоспроможність національних виробників.

Промислова політика, включаючи державну підтримку та стимули, може вплинути на розвиток керамічної індустрії. Місцеві нормативні вимоги щодо якості та безпеки продукції можуть визначати технічні процеси та виробничі витрати. Інновації та дослідження відіграють важливу роль у підтримці конкурентоспроможності національного бізнесу в глобальному масштабі.

Залучення інвестицій для розробки нових технологій і методів виробництва може сприяти підвищенню рівня виробництва кераміки, тим самим стимулюючи попит покупців, які зацікавлені у «вічній» плитці і тд.

Підсумовуючи, керамічна промисловість повинна поєднувати глобальні та національні підходи, враховуючи технічні та екологічні вимоги, щоб ефективно конкурувати на ринку будівельних матеріалів та відповідати сучасним викликам.

Україна має потенціал для розвитку інноваційних технологій у сфері виробництва керамічних виробів. В українських виробників є величезні перспективи, є незайняті ринкові ніші, які можна сміливо використовувати.

Для успішного інноваційного розвитку українських керамічних виробів необхідні:

- Підтримка зі сторони держави;
- Зменшення податків для компаній, які працюють над інноваційними технологіями;
- Повні безвідсоткові кредити (на умовах індексації інфляції) на пріоритетні інноваційні проекти, але за рахунок державного бюджету України;
- Можливість отримання змішаного фінансування, але пожертвувати як грантами, так і власними коштами одночасно;

- Відкрита конкуренція вітчизняних виробників за новітні та майбутні технології [3].

Отже, можна зробити висновок, що українські виробники мають великі перспективи у розвитку керамічних матеріалів, взявши на озброєння хоча б частину з наведених вище рекомендацій. Українські підприємства з виробництва керамічної продукції стануть більш конкурентоспроможними та вийдуть на новий рівень розвитку.

Бібліографічний список:

1. World Energy Resources 2016, World Energy Council, (Світові енергоресурси, Світова Енергетична Рада), Wales, United Kingdom
2. Антибактеріальна керамічна плитка : веб-сайт. URL: <http://kerama-center.com.ua/9-news/144-antibacterialnaya-plitka.html> (дата звернення: 16.02.2024).
3. Характеристика будівельних матеріалів : веб-сайт. URL: https://blokbud.lviv.ua/pinobloku_harakterustuka.html (дата звернення: 22.02.2024).

Мельничук Р.І.

Ст. групи Мев-51

*Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу **Федів Р.Д.***

Львівського національного університету природокористування

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІК

Цифрова економіка — це не окрема галузь, а віртуальне середовище, яке доповнює нашу реальність. Все частіше цифрова економіка переплітається з традиційною економікою, роблячи чітке розмежування все складнішим. Основними продуктами цифрової економіки є ті ж самі товари і послуги традиційної економіки, що надаються за допомогою комп'ютерного обладнання і цифрових систем на кшталт глобальної мережі Інтернет. Це має свої переваги, головною з яких є підвищення доступності звичайних користувачів до певних ринків (товарних чи послуг), а не лише великих компаній, зниження трансакційних витрат, підвищення ефективності і конкурентоспроможності.

Водночас слід зазначити, що серед науковців і практиків не існує єдиного підходу до визначення поняття цифрової економіки. У класичному розумінні «цифрова економіка» – це діяльність, в якій ключовими факторами (засобами) виробництва є цифрові дані та їх використання, що дозволяє суттєво збільшити ефективність / продуктивність у різних видах економічної діяльності. Також «цифровою економікою» називають економіку, котра застосовує цифрові технології та сервіси. Часто вживають терміни «економіка даних», «інтернет-економіка», «нова економіка», або «веб-економіка».

Натомість, С. Коляденко розглядає цифрову економіку як таку, що базується на виробництві електронних товарів і сервісів високотехнологічними бізнес-структурами і дистрибуції цієї продукції за допомогою електронної комерції. Тобто під цифровою економікою автор розуміє виробництво, продажі і постачання продуктів через комп'ютерні мережі. С. Веретюк розглядає цифрову економіку з врахуванням її потенційних можливостей – як ще нереалізовану трансформацію всіх сфер економіки завдяки перенесенню всіх інформаційних ресурсів та знань на комп'ютерну платформу. Департамент комунікацій та цифрової економіки Австралії визначає цифрову економіку як глобальну мережу економічних та соціальних заходів, реалізованих через такі платформи, як Інтернет, а також мобільні та сенсорні мережі. Узагальнюючи існуючі визначення цифрової економіки, слід зазначити, що у більшості визначень прелює компонентний підхід при розгляді економічної сутності цифрової економіки.

Так, Міжнародна організація OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) та, вчений Томас Мезенбург виділяють три основні компоненти цифрової економіки: - підтримуюча інфраструктура (апаратне та програмне забезпечення, телекомунікації, мережі та ін.); - електронний бізнес або e-business бізнес (ведення господарської діяльності та будьяких інших бізнес-процесів через комп'ютерні мережі); - електронна комерція або e-commerce (дистрибуція товарів через Інтернет). Отже, цифрова економіка – це інноваційна динамічна економіка, що базується на активному впровадженні інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій в усі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства, що дозволяє підвищити ефективність та конкурентоспроможність окремих компаній, економіки та рівень життя населення. Цифрова економіка виступає основою Четвертої промислової революції та третьої хвилі глобалізації.

У зв'язку з тим, що інтенсивний розвиток цифрової економіки розпочався відносно недавно, ніхто з науковців не виділяв економічну діяльність, здійснювану шляхом застосування інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, в якій основними засобами (факторами) виробництва є цифрові (електронні, віртуальні) дані (як числові, так і текстові), в окремий сектор економіки. Однак слід зауважити, що з початком нового століття в розвинених

країнах світу з'являються нові способи секторального структурування економіки відповідно до цього контексту, а також нові пріоритети її розвитку. Як наслідок, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) запропонувала власну методологію структурування економіки. Відповідно до методології ОЕСР в економіці виокремлюються шість стратегічних секторів: перший та другий сектори охоплюють галузі високотехнологічної та середньо-високотехнологічної промисловості, четвертий і п'ятий – ділові послуги, а шостий – соціально спрямовані види діяльності сфери послуг, що забезпечують повноцінний розвиток людини. У більш деталізованому вигляді до складу стратегічних секторів згаданої методології входять такі види економічної діяльності: 1) фармацевтичне виробництво, виробництво офісного обладнання, лічильних машин та комп'ютерів, виробництво радіо-, телевізійного та комунікаційного обладнання, виробництво медичних препаратів та інструментів, точних вимірювальних та оптичних приладів, авіаційна та космічна промисловість; 2) виробництво хімікатів, виробництво машин та устаткування, не вказаних в інших позиціях, виробництво електричних машин та апаратури, виробництво автомобілів, причепів та напівпричепів, виробництво залізничного та транспортного обладнання; 3) поштові та телекомунікаційні послуги; 4) фінансове посередництво, страхування та пенсійне фінансування, допоміжна діяльність у сфері фінансового посередництва; 5) оренда машин та обладнання, комп'ютерне та телекомунікаційне обслуговування, дослідження та розробки, інші ділові послуги (за винятком операцій з нерухомістю); 6) освіта, охорона здоров'я, соціальна допомога. Як бачимо, збільшення частки стратегічних секторів економіки, а також частки високо- та середньо-технологічних складових в обробній промисловості є показником розбудови економіки, що заснована на новітніх досягненнях у сфері інформаційних та комунікаційних технологій.

Характерною особливістю цифрової економіки – це її зв'язок з економікою на вимогу (on-demand economy), яка передбачає не продаж товарів і послуг, а отримання доступу до них саме в той момент, коли це потрібно. Отримання замовлень відбувається онлайн, а їх виконання - офлайн. Переваги економіки на вимогу це: висока швидкість отримання необхідної послуги або товару; зниження їх вартості для кінцевого користувача завдяки зниженню кількості посередників; спрощення виходу постачальників товарів і послуг на користувачів.

Вважається, що технологічні зміни мають значний вплив на економічний розвиток країни. За даними Світового банку цифрові дивіденди (або результати від цифрових трансформацій) - це динамічне зростання економіки, бізнес діяльності, а отже і податкові надходження, притік нових інвестицій тощо. Для успішного формування цифрової економіки потрібні ефективно функціонуючі три компоненти: нормативно-правова база, яка б сприяла конкуренції і виходу

на ринок підприємствам, дозволяла фірмам повною мірою використовувати цифрові технології для конкуренції та інновацій; навички, необхідні працівникам, бізнесменам, державним службовцям, для використання можливостей цифрових технологій; ефективні і підзвітні інститути, що використовують інтернет для розширення прав і можливостей громадян.

Натомість має місце помітний фактичний вплив цифрових технологій на підвищення продуктивності праці робітників як малозабезпечених, так і забезпечених, зокрема щодо з'єднання людей з робочими місцями і ринками (для малозабезпечених – середній, для забезпечених – високий). Водночас цифрові технології для малозабезпечених верств населення мають низький вплив на збільшення віддачі людської праці, а для забезпечених – середній вплив. Подібна ситуація склалася і для споживачів цифрових послуг. На сьогодні збільшення додаткових переваг для споживачів має середній вплив для малозабезпеченого населення і високий вплив для забезпеченого населення. Отже, проведений аналіз щодо фактичного впливу цифрових технологій на малозабезпечені та забезпечені верстви населення та працюючих засвідчив, що на сьогодні більші переваги від використання цифрових технологій мають забезпечені працюючі та споживачі. Щодо потенційного впливу цифрових технологій в майбутньому, то не тільки забезпечені, але й малозабезпечені працюючі та споживачі матимуть значні переваги, зокрема в частині підвищення продуктивності праці та переваг для споживачів. Втім, в умовах розвитку цифрової економіки актуальною залишається проблема забезпечення цифрових дивідендів для кожного громадянина з врахуванням того, що цифрові технології змінюють бізнес-моделі, характер праці та способи надання послуг. Наглядним прикладом є надання послуг фірмою Uber, яка використовує автомобілі, смартфони, хмарні обчислення, інфраструктуру інших компаній та клієнтів, вилучає неефективних посередників і в результаті має проривну бізнес-модель, яка значно скорочує витрати та забезпечує ефективність.

Зауважу, що на сьогодні як для національної, так і глобальної економіки, актуальною є проблема забезпечення ефективності цифрових технологій та посилення їх позитивного впливу на економічне зростання та соціально-економічний розвиток країн. У зв'язку з цим більшість вчених і практиків вважають пріоритетним завданням в глобальному масштабі підвищення доступності до Інтернету, в т.ч. і цінової. Що ж до України, то за даними американського веб-сайту Speedtest.net, який використовують для аналізу пропускної швидкості Інтернету, Україна має досить розвинутий швидкий широкопasmовий інтернет, але мобільний інтернет у неї повільний. У всіх сусідніх країнах мобільний інтернет кращий, ніж в Україні. У трійку лідерів серед країн світу з найшвидшим Інтернетом увійшли Сінгапур, Південна Корея і Гонконг. Україна займає 39-ю позицію зі 133 країн за швидкістю широкопasmового Інтернету (Fixed Broadband). Поряд з нами у рейтингу —

Ірландія (37), Польща (38), Росія (40), Естонія (41). У рейтингу мобільного Інтернету Україна лише на 109 місці зі 122-х. Україну випередили такі сусідні країни: Молдова на 43 місці, Польща – 49, Білорусь – 69 і Росія – 72 (дані за 2017 рік).

Зауважу, що розвинуті країни приділяють значну увагу розвитку цифрової економіки. Європейська комісія виділяє п'ять вимірів програми цифрового підприємництва: а) цифрові знання та ринок ІКТ; б) цифрове бізнессередовище; в) доступ до фінансів для бізнесу; г) цифрові навички працюючих та електронне лідерство; д) створення підтримуючої підприємницької культури.. Для оцінки рівня технологічного розвитку в країнах Європейського Союзу та ступеня запровадження інноваційних технологій у суспільстві та, зокрема, в економіці використовують Індекс DESI (The Digital Economy and Society Index) [12]. Індекс розраховується від 0 до 1. Оцінюються обсяги людського капіталу, інтеграція цифрових технологій, цифрові громадські послуги, якість засобів зв'язку та використання Інтернету. У 2017 році країни ЄС отримали найвищі оцінки за такими складовими індексу DESI: зв'язок (0,63), людський капітал (0,55) та поширення цифрових громадських послуг (0,55). Втім, потребує покращення інтеграція цифрових технологій у підприємницьку діяльність (0,37), використання інтернету (0,48). Відповідно до значення індексу DESI, у 2017 році лідерами з розвитку цифрових технологій серед країн Європейського Союзу є Данія, Фінляндія, Швеція, Нідерланди, Люксембург, Бельгія, Великобританія, Ірландія, Естонія, Австрія.

Одним із чинників, що впливає на рівень цифровізації національних економік є наявність стратегій розвитку та стимулювання цифрових технологій. Так, за офіційними даними, в країнах Євросоюзу налічується понад 30 національних та регіональних ініціатив щодо цифровізації. Також зазначимо, що ОЕСР визначено тренди та ключові технології для розвитку цифрової трансформації. Тренди щодо інвестицій в технології представлені у табл. 5. Наведені в табл. 5 показники свідчать про істотне варіювання рівня інвестицій в різні технології в залежності від сектора і бізнес-моделі. Усвідомлення важливості цифровізації для розвитку України знайшло відображення в «Концепції розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2018-2020 роки», основними акцентами є інноваційний розвиток і перехід до стратегії цифровізації економіки, яка базується на «інформації як інструменті знань»] з урахуванням досвіду розвитку цифрової економіки в різних країнах, які реалізують стратегії розвитку в концепціях «Індустрія 4.0», «Інтернет +». На думку фахівців, «завдяки розвитку цифрової економіки до 2021 р. можна забезпечити додатково 5% до ВВП України», не зважаючи на те, що середня сума інвестицій на одного працюючого в ІТ-індустрії майже в 2,5 рази менше, ніж в переробній промисловості), (подібні тенденції існують і в європейських країнах),

проте ці інвестиції швидше окупаються. Проаналізуємо відмінності цифрової економіки від інших секторів економіки.

Основний ресурс економіки. Основними ресурсами всіх секторів економіки є засоби виробництва (засоби та предмети праці). В епоху цифрової економіки основним ресурсом є невичерпна, точна, надійна, правдива та своєчасна інформація. На відміну від інших ресурсів, інформацію можна використовувати неодноразово. Основою цифрової економіки є те, що інформація, дані й технології доступні завжди й всюди за рахунок хмарних сервісів і мобільності, що приводить до нового формату взаємодії, адже рішення легко масштабуються, аналітика стає інтелектуальною, точковою, трансформується взаємодія попиту та пропозиції, продукція персоніфікується.

Переважаючий тип господарських зв'язків. Ієрархічний тип зв'язків є основою аналогової економіки (менеджер – фірма – економіка регіону – економіка країни – глобальна економіка). Цифрова економіка ґрунтується на господарських зв'язках, основою яких є використання платформ. Платформа – це програмний додаток, який дає змогу керівництву підприємства під час ведення бізнесу онлайн управляти своїм сайтом, продажами та операціями. Цифрові платформи покликані створювати середовище для максимально зручної взаємодії великої кількості учасників. Такий тип господарських зв'язків називають економікою на вимогу (“on-demand economy”), яка передбачає не продаж товарів та послуг, а отримання доступу до них саме в той момент, коли це потрібно. Отримання замовлень відбувається онлайн, а їх виконання – офлайн.

Перевагами економіки на вимогу є висока швидкість отримання необхідної послуги або товару; зниження їх вартості для кінцевого користувача завдяки зниженню кількості посередників; спрощення виходу постачальників товарів і послуг на користувачів.

Ринки. У звичних секторах економіки головним критерієм виділення ринків є географічний (локальні, регіональні, національні, світові ринки). Цей фактор обумовлює певні труднощі під час здійснення спроби компанії збільшити свій ринок збуту. За рахунок можливостей Інтернету цифрові компанії можуть виходити на глобальний ринок набагато швидше, ніж це було десятиліття тому. Трансформується також двосторонній ринок з жорстко фіксованим лідерством однієї-двох компаній. З'являється багатосторонній комунікативний простір мережових взаємодій, в якому лідерство змінюється частіше, а період домінування однієї компанії виявляється коротшим, лідер стає менш значущим і помітним. Збут продуктів. Збут продукції у звичних секторах економіки найчастіше супроводжується великою кількістю посередників (виробник – торговий агент – оптовий торговець – роздрібний торговець – споживач). У цифровій економіці Інтернет дає змогу скоротити або прибрати зовсім посередників на шляху від виробника до споживача. Споживач може самостійно знайти виробника, а за допомогою автоматичного документообігу той зможе

безпосередньо взаємодіяти з усіма своїми контрагентами. Отже, з'явилися бізнес-модель M2C (“manufacturer to customer”, «виробник – споживачу») і зворотна C2M з можливістю персоналізованого виробництва товарів, що володіють необхідними або бажаними для цього споживача оригінальними властивостями. Інформаційні та комунікаційні технології дають змогу «зістикувати» виробника з кожним кінцевим споживачем. Скорочуються довгі ланцюжки посередників, зокрема інституційні. Це дає змогу реалізувати механізм, економічно вигідний для всіх учасників, крім посередників.

Темпи змін в економіці. Прогнози економістів щодо показників цифрової економіки вселяють великі надії. Згідно з прогнозами МВФ обсяг цифрової економіки у світі у 2025 році сягне 23 трлн. дол. США порівняно з 12,9 трлн. у 2017 році. Основою такого зростання стане трансформація галузей економіки на базі інтелектуальних підключень. Велике поширення Інтернету по Україні дасть змогу поширити використання цифрових сервісів на багато сфер. Так, збільшення кількості користувачів з 5 млн. у 2016 році до 15 млн. уже у 2021 році дасть змогу 95% усіх магазинів, салонів, сервісів проводити розрахунки безготівково. Це зменшить витрати на друк паперових грошей і сприятиме виходу економіки з тіні. Зростуть продуктивність праці й доходи громадян. Рівень корупції значно зменшиться, бо більшість транзакцій буде проходити в електронній формі та автоматично у кількох реєстрах. Цифрова сфера може формувати понад 300–400 тис. нових робочих місць по всій країні, міста стануть зручнішими, перейдуть на цифрові платформи управління інфраструктурою та сервісом. Найбільший ефект зростання в новій економіці дадуть оптимізація виробничих і логістичних операцій (1,4–4% зростання), підвищення ефективності ринку праці (ефективний і швидкий пошук роботи й заповнення вакансій, можливості віддаленої роботи, нові професії й робочі місця) (2,1–2,9% приросту ВВП). Якщо подивитися на світову економіку, то можна помітити, що вплив тільки Інтернету речей може додавати від 4 до 11 трлн. дол. США щорічно. Тут найбільший внесок дасть впровадження Інтернету речей перш за все у сферу виробництва (1,2–3,7% на рік) та створення «розумних» міст (0,9–1,7% на рік). Зміни на ринку праці. Автоматизація знижувала кількість робочих місць у виробництві протягом багатьох десятиліть (управління вантажівками, написання новин, ведення бухгалтерського обліку тощо). Алгоритми штучного інтелекту загрожують зникненню робочих місць середнього класу як ніколи раніше. Ідея заміни лікарів, юристів або навіть президентів штучним інтелектом уже не здається такою фантастичною. Якщо раніше автоматизація позбавила роботи багатьох працівників ручної та важкої фізичної праці, то тепер «в зоні ризику» виявляються інтелектуальні професії. З такими проблемами вже зіткнулися країни з найбільш розвинутою цифровізацією. Зокрема, США, які протягом багатьох років виводили виробництво зі своєї країни на території інших країн, а всередині залишали науково-дослідницьку та проектну діяльність. Підсумком

цієї діяльності є безробіття й банкрутство цілих міст, таких як Детройт. На прикладі США видно, що одним з головних аспектів цифровізації є складність передбачення соціальних наслідків. З іншого боку, вважається, що роботизація підвищить продуктивність праці, рівень зарплат і може скоротити робочий час.

Отже, виходячи з вищенаведеного та проаналізувавши визначення цифрової економіки, наведені в українській та світовій науковій літературі, ми пропонуємо таке бачення цієї категорії: цифрова економіка – це окремий сектор економіки, в якому господарська діяльність здійснюється суб'єктами господарювання шляхом застосування інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, де основними засобами (факторами) виробництва є цифрові (електронні, віртуальні) дані (як числові, так і текстові).

Бібліографічний список

1. Карчева Г. Т. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки / Г. Т. Карчева, Д. В. Огородня, В. А. Опенько // Фінансовий простір. - 2017. - № 3. - С. 13-23
2. Плікус І. Й. Цифрова економіка: ключові тренди в світі та перспективи для України [Електронний ресурс] / І. Й. Плікус // Молодий вчений. - 2019. - № 12(2). - С. 470-476
3. Чмерук Г. Г. Цифрова економіка як окремий сектор національної економіки держави [Електронний ресурс] / Г. Г. Чмерук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2019. - Вип. 27(2). - С. 92-97.

**РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ МАРКЕТИНГОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ І МІЖНАРОДНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА
ІНСТИТУЦІЙ**

Вихопень Х.

*студентка 4 курсу факультету управління,
економіки та права*

Науковий керівник: Булик О.

*к.е.н., доц. кафедри міжнародних економічних
відносин та маркетингу*

*Львівський національний університет
природокористування*

**БРЕНДИНГ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

Вступ. Розвиток ринкової економіки в Україні зумовлює диференціацію ринку, який характеризується високим рівнем конкуренції, динамічним розвитком технологій, швидкою появою нових товарів та послуг. Враховуючи такі умови, підприємства змушені брати до уваги всі потреби споживачів та здійснювати цілеспрямовану, систематизовану діяльність, направлену на задоволення як їхніх функціональних, так і емоційних, соціальних, психологічних потреб. Актуальність питання щодо підвищення ефективності брендингу полягає в тому, що рівень конкурентоспроможності виробника залежить не лише від якості продукції, а, також, є наслідком її презентабельності та ступеня довіри споживачів, а тому, ефективний брендинг та витрати на нього можна визначати як інвестиційні, оскільки від них очікуються майбутні вигоди.

Результати дослідження. Брендинг – це процес створення і просування бренду, а також управління ним [1]. Мета цього процесу проявляється через створення, оновлення, зміцнення і закріплення на ринку позиції, з формуванням довгострокової переваги серед конкурентів. Бренд можна описати наступними характеристиками: певне враження про товар у думках споживачів; найцінніший нематеріальний актив компанії: її назва, логотип, символ, слоган, мелодія, люди в її рекламі; все те, що транслює, говорить і робить компанія; сприйняття компанії в цілому: її сервісу, продукту, корпоративної культури; сто відсоткова гарантія очікувань споживачів і очікуваної поведінки компанії; враження споживачів, якими можна керувати, розробляючи правильну стратегію бренду.

Зміст конкурентоспроможності підприємства полягає у вмінні сформувати систему брендингу таким чином, щоб задовільнити потреби споживачів і збільшити прибутковість своєї діяльності в умовах конкурентного середовища. За допомогою брендингу можна формувати довгострокову перевагу серед конкурентів, орієнтуючись на споживача і його потреби, змінюючи і оновлюючи певний продукт: упаковку, рекламне звернення, методи стимулювання збуту і інші елементи маркетингу, які в загальному об'єднанні певною ідеєю та фірмовим стилем, що виділяє його серед конкурентів та формує імідж. Завдяки брендингу можна підтримувати запланований обсяг продажу і забезпечити збільшення прибутковості та розширення асортименту. Виходячи з цього, підприємству рекомендується краще вивчати і розуміти чинники, що визначають потреби споживача. Це підтверджують і численні дослідження, в яких самі споживачі пояснюють свою поведінку щодо звернення до іншого бренду тим, що вони не відчувають уваги і прихильності виробників.

В Україні на сьогодні існує чимало брендів, частина з яких відома і за кордоном. За даними агентства MPP Consulting проекту УкрБренд-2016, де визначено топ-100 українських брендів, до першості найкращих входять такі бренди як Моршинська, вартість якого 512 млн дол., Roshen (335 млн дол), Приват Банк (304 млн дол), Sandora (207 млн дол), Nemiroff (263млн дол), Оболонь (247млн дол), Нова пошта (182млн дол), Київстар (179млн дол), Rozetka.ua (157 млн дол) [2]. В основному до сотні найдорожчих входять компанії лікєро-горілчаної та пиво-безалкогольної галузей, сфера роздрібної торгівлі, виробництво продуктів харчування, виробник мінеральних вод. Останніми в списку йдуть туризм, легка промисловість та ювелірна галузі. Оцінка ефективності брендингу може визначатися за допомогою різних показників. Найбільш раціональним способом є показник норми повернення інвестицій у бренд Цей підхід є найскладнішим і, в той же час, найважливішим аспектом успішного управління брендом. За даними С. Девіса, більшість компаній віддають перевагу восьми показниками. Цей спосіб оцінки ефективності отримав назву ROBI 8 (Return on Brand Investment) - вісім вимірників норми повернення інвестицій у товарну марку [3]. Отже, однією з концептуальних засад розвитку ефективного брендингу, особливо в Україні, та переходу його на новий, систематизований, удосконалений, більш професійний рівень ведення є формування стратегій побудови та презентації компаніями свого бренда.

На сьогоднішній день в сучасних умовах ринкової конкуренції брендинг безпосередньо впливає на рівень прибутковості компанії. За даними Brand Finance, рейтинг Топ - 5 найвпливовіших брендів світу, який був складений з урахуванням якості маркетингу компаній, їх чистого прибутку та середнього доходу з одного клієнта, очолили наступні компанії: Ferrari (вартість бренду 3,6 млрд \$), Google (інтернет, вартість бренду 52,1 млрд \$), Coca-Cola

(вартість бренду 34,2 млрд \$), PwC (консалтинг, вартість бренду 16,4 млрд \$), Hermes (модний дім, вартість бренду 4,5 млрд \$)[4].

Існує низка методів вартісної оцінки бренду. Серед основних із них слід зазначити такі [5]:

1) метод «premium-price»: різниця між ціною продукції брендованої фірми і такої, що не є брендом, множиться на натуральний обсяг продажу;

2) метод підрахунку витрат, які були понесені для «розкручування» торговельної марки на шляху її еволюціонування до статусу бренду, однак не завжди ці витрати обернуться бажаним результатом, тобто створенням дійсного бренду;

3) розрахунок вартості заміщення бренду, тобто та сума витрат, на які компанії необхідно піти за нинішніх умов з метою досягнення аналогічних позицій для небрендованої продукції даного типу, проте відсутній критерій того, що гіпотетичний бренд відповідає дійсному;

4) метод дисконтованих грошових потоків враховує розмір додаткових доходів, одержаних від торговельної марки (бренду), а також додаткових витрат, що були понесені для досягнення позицій. На базі всім відомого методу обчислюють вартість дисконтованого грошового потоку, який і розглядається у якості оцінки бренду як нематеріального активу.

Висновки. Безперечно, усі зазначені підходи і методи оцінок мають право на існування і виправдовують себе на практиці, але потребує удосконалення система методів оцінки позицій бренду на ринку. Слід також наголосити на тому, що використання західних технологій брендингу та запропонованої методики оцінки ринкових позицій бренду при побудові шляхів його стратегічного розвитку передбачає проведення постійних маркетингових досліджень, зокрема споживацьких переваг, мотивів здійснення покупок, адже бренд є живим лише у тому разі, якщо він відповідає потребам ринку (покупця). Приведення внутрішніх можливостей бренду у відповідність до зовнішніх вимог є невід'ємною частиною побудови стратегії його розвитку.

Отож, брендинг в сучасній економіці – це потужний інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства серед інших аналогів. Споживання товарів в світі, де конкуруючі товари-аналоги не дуже відрізняються один від одного, бренд є часто єдиним, що дозволяє організації виділитися і показати свою індивідуальність серед інших.

Бібліографічний список:

1. Що таке брендинг і навіщо він потрібний. URL: <https://sendpulse.ua/blog/what-is-branding>

2. Trade with Ukraine: для українських експортних товарів створили власний бренд. URL: <https://telegraf.design/news/trade-with-ukraine-dlya-ukrayinskih-eksportnih-tovariv-stvorili-vlasnij-brend/>

3. Денисенко М.П., Мельник А.О., Зінорук Л.В. Брендінг як чинник підвищення ефективності діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/13.pdf

4. Воронюк А. Тенденції розвитку маркетингу та брендінг майбутнього. URL: <https://koloro.ua/blog/brending-i-marketing/trendymarketinga-i-brendinga-2019.html>

5. Гриценюк В.В., Руснак А.В., Надточій І.І. Сутність брендінгу та його роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/158.pdf.

Вихопень Х.А.

студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Федів Р.Д.

*Ст. викл. кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу
Львівський національний університет природокористування*

ЛОГІСТИКА ТОВАРІВ І ПОСЛУГ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Новий етап російсько-української війни став випробуванням для бізнесу. Складнощі з вантажоперевезенням спонукали негайно трансформувати та оптимізувати бізнес-процеси. Один із ключових викликів, з якими змушені були зіткнутися українські компанії — переформатування логістики.

Вторгнення практично паралізувало експортні можливості України, а спроби перевозити зернові сухопутним транспортом призвели до логістичного колапсу.

Фізичні обсяги експорту в 2022 році скоротилися на 38,4%. Але результати, як для умов воєнного часу можна вважати позитивними.

Виклики для логістичної галузі з'явилися за декілька років до нового етапу російсько-української війни. Через пандемію ринок почав прискорено локалізуватися та переносити ланцюги постачання ближче до країни виробництва чи реалізації продукції. Але у 2022 році компанії змушені були приймати рішення максимально швидко.

З якими логістичними проблемами зіткнувся український бізнес?

- **Відмова від накопичення.** Чим більше товарів знаходиться на складах, тим вищий обсяг заморожених фінансів. До того ж довго тримати товари на складах небезпечно — у разі атаки їх можна втратити.

- **Зміна складських умов.** Найбільший хаб (70–80% професійних складських площ) знаходився у Київській області. З початком бойових дій компанії змушені були перевезти товари на захід України, де в принципі не було складських площ такої величини.

- **Складнощі з закупівлею товарів.** Проблеми пов'язані насамперед з обмеженістю асортименту й постачальників, блокуванням портів та навантаженням на залізничну інфраструктуру.

- **Ускладнення логістичних операцій.** Блокпости, огляди, комендантська година — все це ускладнює перевезення вантажів. Крім того, необхідно заздалегідь планувати запасні маршрути, оскільки є ризик нових атак.

Попри проблеми, які існують, значна частина компаній продовжує працювати. Підприємці закуповують товари за кордоном, переважно в Європі й Америці, та реалізують в Україні. Європейські й американські виробники вражають асортиментом, якістю товарів та доступними цінами, що робить імпорт продукції вигідним навіть з урахуванням витрат на логістику.

Як працюють логістичні шляхи під час вторгнення

Морський транспорт

Морські перевезення та порти України до війни були основним способом для експорту продукції агропромислового комплексу, який у 2021 році приніс \$27,9 млрд. Крім того, вони були основними шляхами експорту і для металургії (\$16 млрд), хімічної промисловості (\$2,7 млрд), мінеральних добрив (\$8,42 млрд) та іншої продукції.

Росія, заблокувавши українські порти, завдала потужного удару по економіці України. До повномасштабного вторгнення значну частину імпорту та близько 70% експорту здійснювали саме морським сполученням (орієнтовно на \$47 млрд), а для сільськогосподарської продукції цей показник становив майже 90%.

Нині Україна контролює найбільші порти, на які припадало понад 85% морського вантажообігу: Миколаївський, Ольвію, Одеський, Чорноморський і Південний.

Повноцінно працюють та збільшують вантажопереробку три невеликі порти у гирлі Дунаю: Ізмаїльський, Ренійський та Усть-Дунайський. У мирний час на них припадало трохи менше, ніж 5% експорту.

У цього напрямку є великий потенціал, зважаючи на ситуацію з іншими портами. До відкриття зернового коридору саме на ньому трималася експортна логістика країни.

Порти Дунаю нині не в змозі повноцінно замінити пропускну спроможність, що йшла крізь морські порти, адже:

- фізично вони можуть обробляти до 10 млн тонн на рік, у той час як морські – до 250 млн тонн;

- у порти на Дунаю можуть заходити невеликі судна та баржі, тобто партії будуть маленькі, що фізично обмежує географію доставки вантажів і підвищує вартість доставки;
- пропускна спроможність річкових портів менша, що фізично обмежує вантажопотік.

Попри це Україна планує збільшити ефективність дунайських портів, побудувавши більше складів, причалів та обладнання для перевантаження.

Залізниця

Вантажні перевезення залізницею у 2022 році скоротилися на 65,3%. Фактично перервалися транзитні перевезення міжнародними коридорами сполученням Азія – Європа.

Окрім того, слід взяти до уваги існуючі суттєві проблеми із вивезенням продукції, які виникли через перевантаження залізничного сполучення та вузькі місця. Причиною стали:

- обмеження пропускної спроможності на пунктах пропуску;
- обмеження в проведенні контрольних процедур прикордонниками, митниками та фітосанітарною інспекцією, як зі сторони України, так і суміжних країн;
- технологічні обмеження, пов'язані зі зміною візків вагонів на інший розмір колії (з українського 1520 мм на 1435 мм європейського);
- обмеження пропускної спроможності залізничної інфраструктури суміжних країн (сортувальні станції, пропускна спроможність колій і маршрутів, кількість рухомого складу);
- обмеження на стиках взаємодії різних видів транспорту: європейські порти не спроможні обробляти таку кількість зернових у вагонах;
- обмеження складської інфраструктури: фізична відсутність складів для обробки/зберігання та накопичення зернових тощо.

У 2022 році черги на прикордонних переходах іноді складали майже 40 тис. вагонів. Так близько 20% вантажів, які очікували на перетин кордону, стояли в чергах більше, ніж 30 діб.

Через це підприємці нерідко втрачали кошти, тому що замовники відмовлялися від партій товарів, адже збільшення терміну доставки до кінцевого споживача могло призводити до псування вантажу.

Крім того, за кожен день простою вагонів йшли нарахування на вантажовласника, а згідно з умовами контракту могли накладатися штрафні санкції.

Через втрати, яких повномасштабна війна завдала Укрзалізниці, Міністерство інфраструктури України збільшило на 70% тарифи на залізничні перевезення вантажів у межах України та пов'язані з ними послуги.

Нині їх знизили до 30%, але такий варіант усе ще не вигідний для агропідприємців. У них зменшується прибуток, поглиблюється дефіцит обігових

коштів, вони починають економити на вирощуванні, відмовляючись, наприклад, від добрив та інших технологій по підвищенню врожайності. Зрештою, найімовірніше, у 2023 році ми спостерігатимемо зменшення врожаю зернових.

Повітряний транспорт

У 2021 році поштовантажопотоки через аеропорти України зросли на 21,1%, порівняно з 2020 роком, і становили 63,2 тис. тонн.

Нині повітряний простір над Україною закритий для польотів цивільної авіації. Це унеможлиблює операційну діяльність як українських, так і іноземних авіакомпаній, зокрема для перевезень вантажів.

Загалом в Україні є 19 цивільних аеропортів, у 12 з них зруйновано аеродромні комплекси (злітно-посадкові смуги, будівлі та інші споруди). Орієнтовні збитки через пошкодження аеропортів та аеронавігаційного обладнання складають близько 200 млрд грн.

Автомобільний транспорт

Оскільки перевезення вантажів морським і залізничним транспортом мають свої обмеження, вітчизняний ринок транспортних послуг почав надавати пріоритет автомобільному транспорту для перевезень вантажів, а вантажовідправники та перевізники були вимушені змінити логістику експортних перевезень і спрямувати вантажі на західні прикордонні переходи.

Організація перевезень автомобільним транспортом стала складним завданням через низьку пропускну спроможність прикордонних переходів на заході України, а вартість логістики значно зросла, адже відстань транспортування до портів ЄС збільшилась у рази.

Крім того, бізнес почав масово стикатися з проблемами в європейських портах. Це стосується і роботи митних та інших контролюючих органів, часу роботи терміналів та якості обслуговування.

Українські вантажовідправники звикли отримувати інформацію 24/7, тож вони відчули велику різницю, почавши працювати з логістичними компаніями Румунії, Польщі та Туреччини.

Оскільки велику кількість вантажів спрямували на сухопутні шляхи, пункти пропуску були заблоковані. Наприклад, у серпні та вересні ситуація на українсько-польському кордоні в напрямку пункту пропуску "Ягодин" була катастрофічною.

Тисячі вантажівок стояли в смузі по півтора-два тижні. Псувалися товари, через що експортери й перевізники зазнавали мільйонних збитків. На початку вересня черга досягла рекордних значень у понад 2 600 вантажівок і розтягнулася на 58 км, майже досягнувши Ковеля.

Хоча місцями ще бувають затори, але нині ситуацію вдалося стабілізувати. Насамперед цьому сприяло збільшення кількості персоналу в контролюючих органах, крім того, стабілізувалась робота на всіх пунктах пропуску, тому що серед перевізників уже немає хаотичної погоні з одного місця в інше.

У сфері автоперевезень під час війни сталися й позитивні зрушення. Держава ввела так званий транспортний безвіз або ж скасувала адміністративний бар'єр у вигляді дозволів на автомобільні перевезення, який був стримуючим фактором для вільного ринку.

З листопада українці напружено слідкували не лише за подіями на фронті, а й за ситуацією на польському кордоні, де місцеві перевізники влаштували масштабний страйк, заблокувавши для українських далекобійників усі ключові пункти пропуску. Основною вимогою протестувальників було скасування так званого "транспортного безвізу", тобто повернення для українських водіїв дозволів на перетин кордону, які діяли до повномасштабної війни – нібито для захисту польських перевізників від, як вони заявляли, "нечесної конкуренції".

Через блокаду український бізнес зазнав шалених збитків. Ба більше, попри обіцянки протестувальників пропускати військові та гуманітарні вантажі, волонтери неодноразово скаржилися на несвоєчасні поставки дронів, різних комплектуючих та навіть медичних препаратів, необхідних для українських захисників.

За підрахунками Європейської Бізнес Асоціації, в середньому один день простою вартує одній компанії втрат у розмірі близько 1 мільйона гривень. І блокування руху на кордоні польськими перевізниками вже призвело до численних негативних наслідків для бізнесу та їх контрагентів за кордоном.

"Суттєво зростають витрати на перевезення, що впливає на собівартість продукції та цінову конкурентоспроможність компаній. Бізнес вже повідомляє про дефіцит транспорту, зокрема й через небажання перевізників брати замовлення на час страйку", - повідомляють в Асоціації.

Висновки. Нині бізнес адаптувався, переорієнтувався й почав розвивати нові експортні шляхи сухопутними коридорами через країни Європи. Їх умовно можна розділити на два глобальних напрями: західний транспортний коридор на Польщу, Німеччину та Балтійські країни і південний транспортний коридор здебільшого на Румунію.

Поки на західному кордоні відбувається боротьба з заторами на автошляхах, пропускною здатністю пунктів пропуску, різницею в ширині залізничної колії та іншими викликами, на південному кордоні ситуація дещо інша, але не менш цікава: це корупція на митниці, і не тільки з української сторони, а й румунської.

Попри всі негаразди треба відзначити неабияку допомогу зі сторони колег експедиторів із сусідніх країн. З початку війни українцям сильно та практично допомагали асоціації експедиторів з Туреччини, Румунії, Болгарії, Польщі та Словаччини, активну позицію зайняли колеги з Угорської асоціації.

Адаптація – це одна з сутностей логістики, яка не може зупинятися, бо зупинка – це відсутність торгівлі й обміну товарами, практично відсутність споживання, що в сучасному світі дорівнює відсутності життя.

Попри великий шок, який українська транспортно-логістична система пережила на початку війни, вона впоралася з викликом і змогла забезпечити транспортування необхідних товарів до та з України.

Бібліографічний список:

1. Логістика під час війни: Як українському бізнесу організувати транспортні потоки. *Інтернет видання.* 07.09.2022.
URL:https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3566470-logistika-pid-cas-vijni-ak-ukrainskomu-biznesu-organizuvati-transportni-potoki.html
2. Берестенко В. Як логістика адаптувалася до війни. *Інтернет видання.* 24.07.2023. URL:<https://www.epravda.com.ua/columns>
3. Жирій К. Вихід з Польщі: український бізнес адаптується до блокади кордону. *Інтернет видання.* 14.12.2023.
URL:<https://www.unian.ua/economics/transport/vihid-z-polshchi-ukrajinskiy-biznes-adaptuyetsya-do-blokadi-kordonu-12483465.html>

*Толкачов А. В., ст.гр. Марк-31
Науковий керівник: доц. Хірівський Р.П.*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ

Глобальне сповільнення економічного зростання, пов'язане з епохою пандемії COVID-19 має безпосередній вплив на розвиток Інтернет-маркетингу. В результаті того, що мільйони людей перешли на самоізоляцію та віддалений режим роботи, або ж зовсім позбулися робочих місць, у зв'язку зі скороченням підприємств малого та середнього бізнесу, суттєво виросло використання електронних засобів комунікації, а як результат - Інтернет-маркетингу [1]. Користувачі активно почали цікавитись усіма видами доставки (з on-line замовленням), on-line навчання, on-line послуги, on-line торгівля та on-line розваги [2].

З глобальним розвитком інформаційних технологій, доступність для кожної людини смартфонів та планшетних комп'ютерів, зростанням відсотку населення, котре активно користується мобільними пристроями та ПК для комунікації та пошуку будь-якої інформації в мережі інтернет, виробники та дистриб'ютори слідом за провайдером сфери послуг почали активно застосовувати технології інтернет-маркетингу для збуту продукції. Доцільно зауважити, що раніше увага приділялась таким дорогим маркетинговим

інструментам, як розвиток та просування інтернет-сайту, дослідження ринку (конкурентного середовища, товарів та споживачів), створення та SEO-просування інтернет-магазинів, то по мірі зростання конкуренції в інтернет-просторі акцент виробниками наразі перенесено в сферу соціальних мереж та вірусного маркетингу.

Найактуальнішими інструментами в Інтернет-просторі на сьогодні вважаються:

- контекстна реклама (Google Adwards);
- таргетована реклама (Facebook, Instagram, YouTube);
- банерна реклама;
- SEO-оптимізація (просування в пошукових системах);
- SMM (Social Media Marketing - просування в соціальних мережах);
- E-mail-розсилка.

Змінились й погляди інтернет-маркетологів на функції сайту й каналів його просування. Головними критеріями оцінки інструментів інтернет-маркетингу стали:

- витрати (рівень конверсії та вартість ліду);
- тривалість (швидкість настання ефекту й можливість його збереження на тривалий термін);
- системність (необхідність витрат часу на регулярні дії по роботі з інструментом);
- цільовий показник (можливість підвищити найбільш відстаючий показник в роботі з аудиторією) [3].

Пандемія COVID-19 внесла суттєві зміни у всі сфери економіки, викликавши стагнацію та спад одних сегментів та зріст в інших. Найбільш сильно постраждали: туристичний бізнес, бронювання апартаментів; готельно-ресторанний (HoReCa) бізнес; роздрібна торгівля непродуктової групи; імпорт в різних сферах; рекламний бізнес; освіта; івент-бізнес; сфера розваг й послуг; окремі B2B напрями.

Падіння попиту допускає можливість зниження витрат на активну рекламу, але стимулює створення ресурсної подушки для швидкого старту після кризи. Мова йде про маркетингові ресурси, які можна активно використовувати в довгостроковій перспективі, тобто можливостях для підвищення рівня рентабельності інвестицій в маркетинг та перегляду каналів просування товару:

- оновлення сайту;
- оновлення та стратегічний запас контенту ;
- оновлення продуктових лінійок в залежності від змінившихся вподобань аудиторії та з врахуванням послаблення конкурентів та їх ніш;
- підвищення якості продукції, оскільки після завершення періоду рецесії, звична вартість при високій якості продукції буде перевагою;
- фокус на інструментах підвищення довіри, комунікації та програми

лояльності, щоб утримати аудиторію, яка в період кризи має час для більш ретельного вивчення альтернатив.

Всі галузі економіки та сфери послуг, котрі продовжують функціонувати, активно почали переходити в online й розвивати канали інтернет-просування, з акцентом на SMM та e-mail розсилки. В залежності від ситуації на ринку оптимізуються й пости виробників.

В період пандемії COVID-19 Інтернет-маркетинг зазнав суттєвих трансформацій. Зменшились рекламні бюджети великих виробників, внаслідок чого акцент перенесено на низьковитратні прямі канали комунікацій з клієнтами (соціальні мережі, пряма e-mail розсилка тощо). Одночасно почалась модернізація й оптимізація інтернет-сайтів, покращення якості контенту й адаптація їх формату роботи для зручного користування споживачами в режимі on-line.

Для підприємств малого бізнесу, особливо які зазнали втрат за час пандемії, можна зробити наступні рекомендації по веденню маркетингової активності і впровадження інструментів Інтернет маркетингу в свою діяльність:

1. Зареєструвати власний бізнес на безкоштовному сервісі Google Мій бізнес;
2. Отримати підтвердження реєстрації на Google mapі;
3. Налаштувати пошукову рекламу та досліджувати метрику конверсії;
4. Долучитися до соціальних мереж для ведення бізнесу;
5. Вкластися у маркетингові депозити (SEO, контентмаркетинг);
6. Здійснити оптимізацію та налаштувати автоматизацію ведення бізнесу.

Перелік використаної літератури:

1. Дучинська, Н. І., & Склема, Г. В. (2017). Інтернет-маркетинг в Україні. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Економіка, (25, вип. 11 (1)), С. 89-92.
2. Добренко, О. О. (2017). Інфраструктурні аспекти інтернет-маркетингу в Україні. Економіка і менеджмент культури, С. 69 - 73.
3. Кордзая, Н. Р. (2015). Інтернет-маркетинг та його сучасний стан в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки, (12 (2)), С. 17-20.
4. Кутепова, В. О. (2014). Інтернет-маркетинг в Україні, проблеми та перспективи розвитку. Управління розвитком, (1), С. 47-49.

Вихопень Х.А.

студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Гаврилюк І.І.

*к. е. н., в.о. доцента кафедри міжнародних економічних відносин та
маркетингу*

Львівський національний університет природокористування

РЕКЛАМА У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: АНАЛІЗ, ТРЕНДИ ТА ПРОБЛЕМИ

Вступ. У січні 2022 року в Україні було 31,10 мільйона користувачів Інтернету, що становить 71,8% від загальної кількості населення, що на 1,7 відсотка більше ніж у 2021 році. В той час як кількість користувачів соціальних мереж зросла значно більше. На початок 2022 року становила 64,6 відсотка від загальної чисельності населення, що на 8,9 відсотків більше ніж минулоріч. [15]

Найпопулярнішою соціальною мережею на території України залишається Facebook. Користувачі Facebook в Україні у 2022 році. У листопаді 2021 року в Україні було понад 24 мільйони користувачів Facebook. [1] Однак ближче до кінця 2021 року Meta внесла значні зміни у спосіб звітування про потенційне рекламне охоплення для своїх різних платформ. Найочевиднішою зміною став перехід до звітності про прогнозоване охоплення у вигляді діапазону (наприклад, 10 000–15 000), замість публікації абсолютних цифр (наприклад, 12 500) [2]. Проаналізовані дані компанії означають, що охоплення реклами Facebook в Україні на початку 2022 року становить 35,7 відсотка від загальної кількості населення, або 49,7 відсоткам локальної бази користувачів Інтернету, незалежно від віку.

На другій позиції за популярністю серед українців є соціальна мережа YouTube. У 2021 році кількість користувачів YouTube в Україні досягла приблизно 18,72 мільйона. Очікується, що до 2025 року вона осягне 24,11 млн. Популярність платформи та її спеціалізація на відеоконтенті значно збільшує обсяги рекламного охоплення, що у 2022 році становило 64,6%, або вражаючі 90,0% загальної бази користувачів Інтернету в Україні [5]. Можна стверджувати, що формат відеореклами залишатиметься найефективнішим.

Незважаючи на лідерство Facebook, Instagram продовжує випереджати його серед користувачів до 33 років. Станом на листопад 2021 року Instagram використовували понад 14,3 мільйона людей в Україні. За останні роки, кількість користувачів соціальної мережі постійно зростала, але у вересні 2021 року різко знизилася. Також варто відзначити, що реклама Instagram в Україні на початку 2022 року показується 51,8 відсоткам локальної бази користувачів Інтернету [5].

Стрімкого зростання зазнала соціальна мережа TikTok. Охоплення користувачів цього відеододатку в Україні зросло до 30 відсотків у травні 2021

року. Для порівняння, у серпні 2019 року лише три відсотки онлайн-аудиторії по всій країні використовували додаток. Щодо ефективності реклами на платформі, то вона охопила 30,0% усіх дорослих віком від 18 років в Україні на початку 2022 року [4].

Серед інших соціальних мереж в Україні також виділити Twitter із аудиторією приблизно 1,16 мільйона користувачів. За прогнозами, до 2025 року вона досягне 1,39 мільйона користувачів. [4] Охоплення реклами Twitter в Україні було дорівнює 2,9% локальної бази користувачів Інтернету на початку 2022 року [3].

Соціальні мережі відіграють важливу роль у розвитку більш сталих практик в організаціях. По-перше, вони підвищують обізнаність про сталий розвиток, по-друге, відкривають можливості для активної участі і, по-третє, є важливим джерелом інформації для компаній. Дослідження показують, що соціальні медіа допомагають просувати екологічну поведінку, а залучення знаменитостей через соціальні медіа-платформи також впливає на ставлення споживачів до екологічно чистих продуктів.

Соціальні мережі сьогодні є важливим каналом комунікації для бізнесу і широко використовуються як важливий засіб обміну інформацією та ідеями, створення контенту та висловлення думок. Крім того, соціальні медіа докорінно змінили спосіб комунікації між бізнесом і споживачами, забезпечивши більш інтерактивний досвід покупок та ефективний засіб отримання важливої інформації про товари.

На жаль, тренди реклами в соціальних медіа напряму пов'язані із проблемами суспільства, адже люди звикли боротися із відчуттям дискомфорту споживаючи продукти та послуги. Facebook Instagram та ін. є потужними засобами майданчиками для стимулювання попиту на ці засоби боротьби із різними формами дискомфорту: починаючи із фізіологічного (голод, нестача теплового одягу, потреба у лікуванні) і закінчуючи психологічним (недостатня самореалізованість, низька самооцінка). Тривожною тенденцією реклами у соціальних мережах, є зростаюча кількість дописів та оголошень із негативним забарвленням.

Експеримент проведений дослідниками виявив значний вплив типу звернення на залучення та поведінку споживачів. В ході дослідження позитивна, негативна та коактивна реклама спрямована на збір пожертв. поширювалися в соціальних мережах протягом тижня, охопивши близько 21 000 користувачів. Кількість рекламних впливів із негативним забарвленням становив 7203, із позитивним – 6773, а із примусовим – 7078. На негативне оголошення натиснуло 323 користувача, на позитивне – 244, на коактивне 220. Негативне оголошення отримало 4 коментарі, примусове лише один, а позитивне оголошення не отримано жодних коментарів. Негативним оголошенням поділилася 5 користувачів, позитивне та примусове були поширені по 2 рази. Але найбільшою

виявилася різниця у кількості заповнення цільової форми на оформлення пожертв. Із усіх людей охоплених негативним оголошенням 16 зробили пожертву, а сегменти, що були охоплені позитивним та примусовим здійснили по 6 транзакцій [2].

Результати дослідження що негативні заклики є більш переконливими. Негативні заклики домінують і на практиці, оскільки 70% соціальної реклами використовують негативні заклики. Основним рушієм є психологічний дискомфорт, а негативні заклики використовуються для створення емоційного дисбалансу з метою спонукання до зміни поведінки. Така висока частка негативних закликів викликає серйозне занепокоєння. Негативні заклики призводять до розвитку механізму подолання, наприклад, ігнорування або відхилення повідомлення, що знижує його ефективність.

Крім того, негативні заклики домінують у соціальній рекламі, що призводить до десенсібілізації до негативних емоцій, що потенційно може призвести до того, що такі заклики стають менш ефективними. Нарешті, негативні заклики можуть служити для зміцнення стереотипів, ще більше стигматизуючи деяких людей.

Висновки. Проаналізувавши звіти та дослідження науковців і маркетологів, можна зробити висновки про поточну ситуацію та перспективи реклами в соціальних мережах. Кількість користувачів соціальних мереж продовжуватиме зростати, Youtube та Instagram залишатимуться найпривабливішими платформами для реклами, а TikTok продовжуватиме охоплювати все більшу частку рекламної аудиторії. Екологія та сталий розвиток залишатимуться серед ключових трендів, а негативна тональність реклами, яка довела свою ефективність, буде використовуватися все частіше.

Бібліографічний список

1. Degenhard J., Forecast of the number of Youtube users in Ukraine from 2017 to 2025, 20.07.2021, URL:<https://www.statista.com/statistics/1122681/youtube-audience-by-age-and-gender-in-ukraine/> .
2. Elagina D., Facebook users in Ukraine from September 2018 to November 2021, 27.01.2022, URL:<https://www.statista.com/statistics/1030044/facebook-users-ukraine/> .
3. Facebook та Instagram в Україні – 2022 січень, Plusone social impact, 2022, URL: <https://plusone.com.ua/research/> .
4. Baumeister, R.F.; Vohs, K.D.; Nathan DeWall, C.; Zhang, L. How emotion shapes behavior: Feedback, anticipation, and reflection, rather than direct causation. Personal. Soc. Psychol. Rev. 2007, 11, 167–203. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1088868307301033> .

5. Heinonen, K. Consumer Activity in Social Media: Managerial Approaches to Consumers Social Media Behavior. *J. Consum. Behav.* 2011, 10, 356–364.

*Щерба І.В., ст.гр. Марк-31
Науковий керівник: доц. Хірівський Р.П.*

РОЗВИТОК B2B МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ.

За динамічних умов сьогодення доцільно говорити про B2B маркетинг як про новий інструмент організації ефективного управління підприємствами, організаціями й установами, що функціонують на промислових ринках. Як відомо, промисловий ринок є найважливішим складником економіки будь-якої країни, тому виникає необхідність і важливість його дослідження та практичного застосування на основі розуміння головних методів і принципів промислового або B2B маркетингу.

B2B (як вид економічної бізнес-діяльності у сфері матеріального виробництва і промислових послуг маркетинг) спрямований на задоволення потреб промислових підприємств, установ і організацій у сировині, матеріалах, комплектувальних виробках, устаткуванні, послугах тощо через процеси обміну на промислових ринках, а також на підвищення ефективності випуску і збуту товарів промислового призначення шляхом вивчення і задоволення попиту на промислову продукцію та сервісне обслуговування клієнтури.

Необхідність застосування B2B маркетингу промисловими підприємствами зумовлена потребою забезпечення ефективного розвитку в нових умовах глобалізації, посилення конкуренції, прискорення науково-технічного прогресу, зміни вимог і поведінки організацій-споживачів, зниження результативності традиційних маркетингових підходів, зростання очікувань із боку суспільства щодо впливу кожного суб'єкта на загальноекономічний розвиток держави [1].

B2B маркетинг доцільно розглядати діяльністю у сфері ринку продукції виробничо-технічного призначення, націленою на просування товарів і ділових послуг від підприємств, що їх виробляють, до тих організацій і установ, які закупають їх для подальшого використання у виробництві або перепродажу.

Основним предметом B2B маркетингу є сукупність взаємин між різними учасниками ринку, що виникають унаслідок ділової активності, тобто відносин купівлі-продажу. Тоді об'єктом B2B маркетингу є промисловий ринок, а його суб'єктами - виробники, посередники, банки, державні органи, агенти, брокери та фірми обслуговування [2], які офіційно діють на цьому ринку, вступають у

ділові стосунки і здійснюють власну діяльність у межах, що передбачені статутами самих підприємств і чинним законодавством, із метою отримання бажаного ефекту, традиційно пов'язаного із прибутком [3].

B2B маркетинг охоплює цілісний комплекс ділових взаємин між різними господарюючими суб'єктами, які здійснюються у межах галузі чи території. До базових принципів промисловий маркетингу як ефективного напряму господарювання в сучасних умовах належать такі:

- вільний вибір ринковими суб'єктами власної мети функціонування та стратегії розвитку;
- пристосування до мінливих вимог потенційних організацій-споживачів;
- цілеспрямований вплив на попит різних категорій клієнтів для його належного формування;
- гнучкість у досягненні поставлених цілей і швидке пристосування до зміни умов навколишнього середовища [4];
- комплексний підхід до вирішення проблем, визначення мети діяльності з урахуванням наявних ресурсів і можливостей підприємства.

Виходячи з цього, основними завданнями B2B маркетингу стає виявлення існуючого і формування потенційного попиту на промислову продукцію та послуги; організація науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок для створення нової чи модифікації освоєної промислової продукції; планування і реалізація виробничої, збутової та фінансової політики підприємств; розроблення й реалізація маркетингової політики цін щодо промислової продукції та послуг; забезпечення розподілу і переміщення товарів у межах промислових ринків; створення ефективної системи маркетингових комунікацій; аналіз і контроль результатів маркетингової діяльності в цілому.

З іншого боку, B2B маркетинг необхідно розглядати як філософію ведення бізнесу у сфері промислового виробництва. За цих умов її основою мають стати такі важливі положення:

- 1) на промисловому ринку маркетингові дії виробника мають базуватися на первинних потребах організацій-покупців, які є корпоративними клієнтами;
- 2) маркетингова орієнтація на розуміння потреб клієнта має органічно переплітатися через дії всіх функціональних підрозділів підприємства;
- 3) якісне задоволення потреб організацій- клієнтів слід розглядатися як оптимальний засіб досягнення власних довгострокових цілей щодо підвищення рівня прибутковості підприємств-виробників.

B2B маркетинг доцільно розглядати як сучасний інструмент ефективного управління підприємствами, як вид економічної діяльності та філософію ведення бізнесу у сфері промислового виробництва. Цей вид маркетингу спрямований на якісне задоволення потреб корпоративних клієнтів, на підвищення ефективності взаємин на промислових ринках й оптимізацію суспільних трансформацій загалом.

Перелік використаної літератури:

1. Kotler Ph., Setiawan I. Marketing 3.0: From Products to Customers to the Human Spirit. John Wiley&Sons, 2010. 208 p.
2. Хамініч С., Ліхтер А. Соціально-етичний маркетинг як складова бренд-орієнтованого управління підприємством. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2015. № 7. С. 402-403.
3. Зозульов О., Василенко А. Схема аналізу поведінки споживачів на промисловому ринку. Маркетинг в Україні. 2017. № 1. С. 24-31.
4. Черненко О. На шляху до пост-цифрового маркетингу в Україні. Маркетинг в Україні. 2016. № 3. С. 4-11.

Куцаба М.

студ. групи МЕВ-41

Науковий керівник- ст. викл. Федів Р. Д.

Львівський національний університет природокористування

РОЛЬ БРЕНДУ У МІЖНАРОДНОМУ МАРКЕТИНГУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СПОЖИВАЧІВ

За останні десятиліття економічне середовище маркетингу істотно змінюється. Відбувається збільшення кількості підприємств на ринку та зниження суттєвих відмінностей між ними, що вимагає застосування чіткої корпоративної політики, застосування засобів маркетингової комунікації та професійних підходів до формування їх іміджу. Тому в умовах невизначеності та загострення конкурентної боротьби все більшого значення набуває підхід, орієнтований на ефективне використання маркетингових комунікацій, що стає ключовим фактором успіху будь-якої компанії.

Через маркетингові комунікації здійснюється налагодження між продавцем та потенційними клієнтами взаємозв'язку, який із часом, за умови вдалого впровадження, може перетворитись у покупку. Ефективний комунікаційний процес сприяє формуванню лояльних відносин між брендом та споживачем. Усі елементи і функції системи маркетингових комунікацій повинні бути спрямовані на донесення до клієнта об'єктивної та переконливої інформації не тільки стосовно самого товару, але й стосовно бренду.[1]

Поняття «бренд» (від англ. Brand - клеймо) означає ставити, випалювати клеймо на будь-чому, ставити фабричну марку. Досліджуючи походження цієї категорії можна також розглядати скандинавське коріння («branna» - палити,

випалювати) та шведське («brand» – вогонь). Створення ефективного бренду дає можливість виробнику переконати потенційного споживача у наявності вигоди для нього.[3]

Більшість сучасних корпорацій, установ і підприємств розуміють, що їх успіх повинен підтримуватись проведенням постійної комунікативної політики. Це допомагає завжди залишатись в інформаційному просторі, що, своєю чергою, дає можливість проводити моніторинг запитів клієнтів тієї чи іншої інформації, яка надається установами, корпораціями та підприємствами.

Бренд виконує декілька важливих функцій:

1. Ідентифікація компанії-виробника;
2. Полегшення процесу вибору споживачем необхідного товару, здатного задовольнити його потреби;
3. Гарантія компанією постійності якості усіх продуктів, які вона просуває на ринок від певним брендом.

Завдяки іміджу, сформованому засобами маркетингових комунікацій, у свідомості споживачів існує позиція марки, чітко відмінна від конкурентів [1].

Сучасний світ бізнесу – це постійна конкурентна боротьба, саме тому брендинг є ефективним засобом створення конкурентної переваги як у сфері бізнесу, так і у сфері соціального життя.

Інформація про товар або його торговельну марку, укладена в бренді, впливає на споживача, спонукаючи його до певних дій. Спочатку важливо сформувати емоційне відношення споживача до торгової марку на основі інформації, поданої брендом, а також створити позитивний зворотний зв'язок між брендом і споживачем.

Маркетинговий комунікаційний процес між брендом і споживачем – це процес, спрямований на встановлення ефективного контакту з метою обміну інформацією, що містить бренд, в усному чи письмовому вигляді шляхом використання певних засобів і символів. Це система встановлення контактів між брендом і споживачами для прямого і непрямого інформування, переконання та нагадування про торговельну марку. Позитивні емоції у споживача виникають або в процесі безпосереднього вживання товарів конкретної марки, або в процесі рекламування, отримання інформації, яка відображає характер бренду.[1]

Відносини між споживачем і брендом залежать від уявлень покупця і його очікування в отриманні позитивних емоцій від придбання товару. Залежно від символічного змісту бренду можливі три види відносин зі споживачем:

- емоційні відносини формуються на основі почуттів, що викликаються у споживача брендом (позитивних і негативних емоцій);
- поведінкові відносини можна розглядати як дії споживача, викликані мотивуванням бренду до практичного результату, тобто як намір придбати товар;

- раціональні відносини формуються на основі знання, оцінки, переконання та поінформованості покупця про бренд.

У процесі функціонування бренду всі види відносин тісно переплетені. Від того, наскільки правильно сформована символіка бренда, залежить їх гармонійна взаємодія. В кінцевому рахунку від того залежать ефективність і повноцінність бренду.

Формування системи відносин бренду зі споживачем залежить від людського фактору. Людський фактор впливає і на процес формування символіки бренду, і на процес просування і функціонування його на ринку. У системі відносин «бренд – споживач» головним елементом є людина, тому механізм взаємовідносин між брендом і споживачем носить імовірнісний характер і залежить від безлічі факторів.

Успішний бренд є поєднанням продукту, що задовольняє функціональні потреби споживачів, і додаткової цінності, яка надає споживачеві відчуття переваги цього продукту над конкурентами [3]. Бренди мають певний потенціал ринкового просування і охоплення ринку, здатність поширювати свій імідж на різноманітну продукцію. Формування довгострокової купівельної переваги певного товару перед конкурентами – основне завдання брендингу.[2]

Отже, брендинг – це маркетингова діяльність по створенню споживчого враження, яке є частиною іміджу підприємства та формує ставлення цільових сегментів ринку до бренду. Брендинг товару будь-якого підприємства свідчить не лише про спроможність виробника/торговця створювати, розвивати, підтримувати і захищати свою торгову марку, а й певною мірою характеризує ступінь розвитку ринкових відносин, інтенсивність конкуренції та розвиток маркетингових комунікацій у суспільстві.[2]

Брендинг здійснюється за допомогою певних прийомів, методів і засобів, що дають змогу довести розроблений бренд до покупця і не лише сформувати в його свідомості імідж марки товару, а й надати допомогу, зорієнтувати споживачів на сприйняття функціональних та емоційних елементів товару.

Незважаючи на те що бренди в реальному житті обмежені своїми фізичними параметрами, проведений аналіз показав, що створення ефективного комплексу інтегрованих маркетингових комунікацій стає можливим за умови використання єдиної (інтегрованої) стратегії розвитку бренда. Саме бренд є інтегруючим елементом системи маркетингових комунікацій, оскільки поєднує в собі мету (формування потреби), процес (реалізація мети) та результат (формування лояльності споживачів).

Бібліографічний список

1. Діброва Т.Г. Комунікативні аспекти управління торговою маркою як засіб формування іміджу марочного товару / Т.Г. Діброва // *Маркетинг в Україні*. 2000. № 4. С. 24–26
2. Мельник І.В. Бренд, брендинг, торгова марка як ключові терміни реклами / І.В.Мельник // *Наукові записки Інституту журналістики*. - Том 39. 2010. С. 175-179.
3. Шаманська О. І., Марчук Ю. А. // *Ефективна економіка* 2013 № 2, URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1846>

*Лень Є. Ю.
студент 5 курсу факультету
управління, економіки та права
Науковий керівник: Козут М. В.
в. о. доцента кафедри
міжнародних економічних відносин та маркетингу
Львівський національний університет природокористування*

СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ: АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ ТА ПОТЕНЦІЙНИХ РИЗИКІВ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ

Тема соціально відповідального маркетингу (СВМ) набуває все більшої актуальності у світовій бізнес-практиці. Враховуючи зростаючу глобальну увагу до питань сталого розвитку, корпоративної етики та соціальної відповідальності, компанії, які інтегрують соціальну відповідальність у свої маркетингові стратегії, виявляються на передовій інновацій та конкуренції.

Сучасний розвиток бізнес-процесів вимагає встановлення стійких та успішних економічних процесів. В даний час загальновідомим є той факт, що маркетинг є одним із найважливіших складових успішного функціонування підприємства, оскільки він представляє собою ключову складову його ринкової активності і знаходиться в центрі уваги споживачів та суспільства загалом. У зв'язку з цим, маркетингова концепція може бути розглянута як найбільш ефективна основа для впровадження соціально-відповідальної політики підприємства та гарантії його подальшого розвитку. Такий підхід відповідає об'єктивним реаліям соціально-економічного середовища, зокрема потребі споживачів у продуктах від виробників, які беруть на себе відповідальність за

екологічний та соціальний аспекти виробництва. Це визначає необхідність впровадження соціально-відповідального маркетингу в діяльність підприємств.

Розглянемо переваги, які можуть бути для компанії, яка є соціально-відповідальною у табл.1. [1]

Таблиця 1

Переваги СВМ

Перевага	Пояснення
Покращення корпоративного іміджу та репутації	СВМ допомагає компаніям будувати позитивний імідж у суспільстві, що веде до збільшення довіри та лояльності клієнтів.
Залучення та утримання споживачів	Сучасні споживачі все більше орієнтовані на бренди, що демонструють соціальну відповідальність. СВМ може сприяти формуванню глибоких та стійких зв'язків з клієнтами.
Вигода у конкуренції	Компанії, що практикують СВМ, часто виділяються серед конкурентів, що дає їм перевагу у привабленні споживачів, які віддають перевагу відповідальним брендам.
Підвищення мотивації та задоволеності працівників	Робота в компанії, яка піклується про соціальні питання, може значно підвищити задоволеність та лояльність співробітників.
Доступ до нових ринків	СВМ відкриває можливості для роботи на ринках, де існують строгі вимоги до соціальної та екологічної відповідальності.

Впровадження соціально відповідального маркетингу може мати ряд потенційних ризиків для компаній. Розглянемо детальніше у табл.2. [2].

Таблиця 2

Потенційні ризики СВМ

Ризики	Пояснення
Високі витрати	Зусилля зі сталого розвитку часто вимагають інвестицій в екологічно чисті технології, соціальні програми та внутрішні тренінги, що може збільшити операційні витрати.
Ризик звинувачень у «зеленому відмиванні» (greenwashing)	Якщо компанія рекламує себе як соціально відповідальну без суттєвих доказів своєї відданості цій ідеї, вона може зіткнутися з критикою та втратою довіри з боку споживачів.

Відволікання від бізнес-цілей	Надмірний фокус на соціальній відповідальності може відволікати управління від основних бізнес-цілей та знижувати загальну ефективність.
Соціальний опір	Деякі ініціативи можуть зустріти опір з боку зацікавлених сторін, особливо якщо вони сприймаються як обмеження звичних практик або звичаїв.
Комунікаційні ризики	Погано спланована комунікаційна стратегія може не передати повне розуміння СВМ споживачам, інвесторам і іншим зацікавленим сторонам, що може призвести до непорозумінь та зниження довіри.

Щоб уникнути цих ризиків, компаніям необхідно здійснювати ретельний аналіз перед впровадженням програм СВМ, розробляти чіткі цілі та метрики для вимірювання успіху, а також забезпечувати систематичний моніторинг і оцінку результатів реалізації таких програм. Крім того, важливо враховувати відгуки та очікування зацікавлених сторін, таких як споживачі, співробітники та громадськість. Це допоможе компанії коректувати свою стратегію та дії відповідно до умов і потреб, що змінюються, забезпечуючи ефективне впровадження програм соціально-відповідального маркетингу.

Бібліографічний список

1. Бондаренко С.М. Корпоративна соціальна відповідальність у концепції загального управління якістю на підприємствах легкої промисловості України. [Текст] / С.М. Бондаренко // Економічний простір. – 2016. – № 105. – С. 154–163.
2. Харченко Т. О. Принципи корпоративної соціальної відповідальності як фактор формування конкурентних переваг організації / Т. О. Харченко, К. П. Веденіна // Науково-практичний журнал «Економічні студії» Випуск 5 (18) грудень 2017 р. Україна, м. Львів. – 2017. — С. 15-20.

Я. В. Лукашук
студентка групи МАРК-1
Науковий керівник – К.Е.Н., старший викладач кафедри мев та
маркетингу ЛНУП
Федів Р.Д.

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СИСТЕМИ БІРЖ В УКРАЇНІ

Становлення ефективного правового біржового ринку є актуальним та важливим завданням для вітчизняної економіки. Проте, на сучасному етапі біржова діяльність в Україні характеризується низькою ефективністю. Це зумовлено рядом факторів, до яких відноситься економічна криза, наслідком якої є падіння обсягів виробництва та споживання вітчизняних біржових товарів, відставання законодавчо-нормативної бази, відсутність умов для впровадження ф'ючерсного обігу тощо. Слід відзначити, що сьогодні рівень біржової діяльності в Україні не відповідає вимогам світового досвіду. Існує широке коло невирішених проблем формування та ефективного функціонування біржового товарного ринку. Товарні біржі в Україні не посіли належного місця, як того вимагає ринкова економіка. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідження проблеми сучасного стану біржового ринку України, розроблення ефективних механізмів підвищення функціональності товарних бірж та визначення їх ролі в національній економіці.

Біржова діяльність в Україні все ще перебуває на стадії становлення. Обсяги біржової діяльності порівняно з іншими країнами є незначними. Біржова діяльність є провідною ланкою ринкової економіки та виступає складним механізмом, який чутливо реагує на всі соціально-економічні, політичні й соціо-психологічні процеси, що відбуваються в країні. Вона є індикатором ціноутворення в суспільстві. Багато вітчизняних учених досліджують проблеми розвитку біржового ринку України та шукають шляхи їх подолання. Використовуючи результати власних спостережень та узагальнюючи думки вітчизняних науковців, можна визначити найактуальніші проблеми біржового ринку України.

1. **Недосконала законодавча база.** На сьогоднішній день законодавча база, що регулює біржову діяльність та біржовий ринок в Україні функціонує за відсутності спеціалізованих загальнодержавних нормативних актів. За роки незалежності України розроблено та прийнято значну кількість законодавчих актів та нормативних документів щодо регулювання біржового ринку та стимулювання розвитку біржової торгівлі. Зокрема, це Закони, Укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, відомчі накази та розпорядження, постанови Ради національної безпеки та оборони, а також типові правила біржової торгівлі

різних видів товарів, продуктів та майна.

Проте наявні нормативно-законодавчі акти не вирішують принципово важливі та проблемні питання розвитку біржового ринку України. Основними нормативно-правовими актами, що регулюють біржову діяльність в Україні, є закони України «Про товарну біржу» та «Про цінні папери та фондовий ринок». На жаль, їх фрагментарність та неузгодженість з іншими законодавчими документами, що регулюють господарську діяльність вітчизняних економічних суб'єктів, заважає українським біржам досягти рівня роботи, притаманної для міжнародної біржової спільноти.

2. **Низький рівень організованості ринку.** Незважаючи на рекордну кількість офіційно зареєстрованих бірж (613 бірж станом на 01.01.2017 р.), в Україні біржовий ринок є штучно створеним і не виконує притаманні йому функції. Біржі переважно працюють у своєму ізольованому бізнес-середовищі або створюються для забезпечення бізнес-інтересів певної групи людей. Більшість бірж сьогодні відчувають кризу і знаходяться у стані припинення своєї діяльності. Дані Держкомстату України свідчать про те, що кількість діючих та реєстрованих бірж значно відрізняється. Аналіз статистичних даних показав, що в період з 2010 по 2017 роки близько 40% зареєстрованих в Україні бірж не здійснювали практичну діяльність.

3. **Низький рівень ліквідності.** Важливим відносним показником, що характеризує ефективність біржової торгівлі є показник ліквідності біржових торгів, який розраховується співвідношенням загальної вартості укладених на біржі угод до сумарного обсягу заявленої для продажу пропозиції. Незначний обсяг операцій на біржовому ринку обумовлює низьку ліквідність організованого ринку, що, своєю чергою, стримує його розвиток унаслідок неможливості нормальної роботи інвесторів з управління інвестиційними портфелями.

4. **Незначна кількість біржових інструментів.** За всієї різноманітності фінансових інструментів, у тому числі і похідних, в Україні присутній лише обмежений їх асортимент з обмеженим набором характеристик дохідності, ризиковості, захищеності тощо.

5. **Брак кваліфікованих спеціалістів та відсутність в Україні можливості до певного часу отримати профільну освіту.** Обмежена кількість інвестиційних компаній і брокерів, аналітичних та консалтингових компаній перешкоджають формуванню адекватно ринку праці біржових професіоналів.

Під національною системою біржової торгівлі треба розуміти сформовану через процес горизонтальної або вертикальної консолідації бірж біржову індустрію. Ця індустрія має встановити зв'язок між реальним сектором економіки і фінансовим, стимулювати науково-технічний прогрес і забезпечити вигідне і надійне розміщення накопичень громадян. Центральним ядром біржової індустрії мають стати універсальні національні біржі. Цей статус може

отримати біржа, зареєстрована відповідно до законодавства як фондова або товарна за умов, що ця біржа:

1) є регульованим ринком, який об'єднує не менш ніж дві третини ліцензованих регулятором учасників;

2) здійснює (в разі реєстрації як фондова) лістинг для акціонерних товариств, що мають стратегічне значення для української економіки;

3) здатна виконувати державне замовлення (в разі реєстрації як фондова) на первинне розміщення та забезпечує вторинний обіг державних і муніципальних цінних паперів;

4) використовує технології, що гарантують безперебійне виконання біржових угод і післяторговельне обслуговування цих угод;

5) забезпечує (в разі реєстрації як товарна) укладення біржових угод щодо певної товарної продукції і визнана державою та споживачами центром ціноутворення за цим видом (сортом, специфікацією) товару чи сировини;

6) взаємодіє з центральним депозитарієм цінних паперів, іншими інфраструктурними інституціями ринку цінних паперів та інших фінансових інструментів або центральною розрахунково-кліринговою установою, яка обслуговує строкові угоди, оформлені як похідні (деривативи);

7) є саморегульованою організацією, якій регулятором делеговані певні повноваження щодо контролю та нагляду за ринком, складовою якого вона є.

Оцінка біржової торговельної діяльності в Україні дає підстави стверджувати, що рівень розвитку біржової торгівлі в Україні є незадовільним і характеризується рядом проблем. Основними проблемами розвитку вітчизняної біржової торгівлі є недосконалість нормативного регулювання і неузгодженість законодавчої бази, низький рівень ліквідності біржових операцій на товарних біржах, присутність на торгах небіржових товарів, відсутність торгівлі ф'ючерсами та опціонами, відсутність біржової культури. Ключовими перспективами розвитку вітчизняної біржової торгівлі є налагодження ефективного розвитку біржової торгівлі агропродукцією, розвиток ринку відновлюваних джерел енергії, участь українських виробників в торгах на світових біржах, створення сприятливого законодавчого простору, впровадження державних програм щодо стимулювання участі в біржовій торгівлі, недопущення нарощування кількості бірж на товарному ринку, проведення просвітницьких заходів.

Бібліографічний список

1. Г. Завадських / «Проблеми становлення та розвитку біржового ринку України». 2018 р. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/7293/1/%21Макет%202%2837%292018-170-176.pdf>

2. А. Головка / «Сучасний стан та перспективи розвитку біржової торгівлі в Україні». 2023 р. URL: https://ufin.com.ua/analit_mat/rzp/052.htm
3. О. Ніколайчук / «Розвиток біржової торгівлі: сучасний стан та перспективи». Червень 2022 р. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-62-02.pdf>

*Макимець О.Л., ст.гр. Марк-31
Науковий керівник: доц. Хірівський Р.П.*

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ ТУРИСТИЧНИХ ТЕРИТОРІЙ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.

У світі та в Україні чітко проглядається тенденція до регіоналізації суспільно-економічних процесів, що значно активізували питання економічного розвитку регіонів. Покращення показників діяльності окремого регіону та підвищення його конкурентоспроможності сприятиме економічному зростанню та зміцненню економіки країни, оскільки розвиток держави тісно пов'язаний із розвитком регіонів.

Території та регіони на туристичному ринку, як товари чи послуги, потребують продуманої маркетингової політики. Кожне місто чи регіон мають визначити свої особливі ознаки й ефективно та у достатній кількості розповсюджувати інформацію про свої конкурентні переваги серед потенційних та існуючих туристів. Територіям варто знати свої сильні та слабкі ознаки, а також загрози від конкурентів. Необхідно точно визначити, якими туристичними ресурсами володіють території-конкуренти, і знайти способи диференціації та позиціонування себе так, щоб виділитись серед конкурентів.

В умовах створення системних і комплексних передумов для розвитку регіонального туризму, подолання наявних негативних тенденцій, поліпшення функціональної та технічної якості складових національного та регіонального туристичних продуктів мають стати пріоритетами в забезпеченні сталого розвитку туристичної галузі Львівського регіону загалом.

Основною метою державної та регіональної політики в сфері туризму має стати формування конкурентоздатного туристичного ринку (насамперед, на основі раціонального використання туристичних і курортних ресурсів і сучасної туристичної інфраструктури), що забезпечує задоволення широких потреб вітчизняних та іноземних туристів у туристичних і курортних послугах. Для підвищення конкуренто-спроможності сфери туризму необхідно посилити роль держави у цій сфері з одночасним формуванням ефективної моделі співпраці

держави, бізнесу та суспільства. Така діяльність повинна відбуватися на засадах соціальної співпраці шляхом гармонізації соціально-економічних відносин між державою, бізнесом (роботодавцями) та працівниками. Покладені на це зусилля повинні бути чітко синхронізованими та узгоджені зі загальними цілями і завданнями розвитку туристичної сфери [2].

Особливість туристичного маркетингу Львівщини полягає у специфіці туристичного продукту, його фіксованості у часі та просторі. Неможливо змінити місце розташування туристичного підприємства, адже воно розміщується саме біля туристичного ресурсу, донести його до споживача чи забезпечити сприятливі погодні умови. Попит на туристичний продукт може коливатися щодня, протягом тижня чи сезону. У пік сезону наплив туристів збільшується, а в міжсезоння засоби розміщення туристів (готелі, санаторії, туристичні бази тощо) можуть бути порожніми. Згідно з концепцією територіального маркетингу, стратегії позиціонування потрібно проводити як на мікро-, так і на макрорівні, тобто пропонувати сукупний продукт (послуги) місцевості, підкреслюючи особливості цього регіону, виділяючи унікальні характеристики продукту (послуги) тощо [2].

Реклама туристичного регіону повинна генерувати враження та правильно управляти ними. Виробники та продавці туристичних товарів і послуг повинні турбуватись не стільки про продаж товарів чи послуг, скільки про створення позитивних вражень і донесення їх до своєї цільової аудиторії, тобто будувати стійкий зв'язок між виробником та споживачем туристичного продукту [2]. У процесі підвищення туристичної привабливості Львівщини важливе місце посідає інформування туристів про принади регіону.

Туристично приваблива територія - це територія, яка має потенціал туристичних ресурсів, сучасну розвинену матеріально-технічну базу туризму та доступну і достатню для туриста інформацію про неї, які відповідали б потребам туристів і забезпечували досягнення максимального соціально-економічного ефекту від розвитку в її межах туристичної індустрії [1]. Підвищення туристичної привабливості території потребує належного і достатнього інформування. Адже від кількості доступної інформації про туристичну територію значною мірою залежить кількість туристів, які забажають відвідати цю територію.

Процес оцінювання туристичної привабливості Львівського регіону варто здійснювати у такій послідовності:

- формування переліку можливих заходів щодо підвищення туристичної привабливості регіону;
- проведення маркетингових досліджень з метою визначення рівня поінформованості та необхідної кількості коштів для належного рекламування туристичного регіону;

- оцінка економічної ефективності функціонування туристичних підприємств регіону;
- оцінка економічної ефективності функціонування туристичних підприємств регіону після здійснення належного (за рівнем, визначеним на другому етапі дослідження) інформування та рекламування;
- регулювання туристичної привабливості регіону шляхом коригування державних програм розвитку туризму у регіоні.

Використовуючи інструменти регіонального маркетингу, територію з наявними на ній туристичними ресурсами (джерела лікувальних ресурсів, історико-культурні пам'ятки, унікальні визначні місця тощо) та розвиненою туристичною інфраструктурою потрібно позиціонувати як товар. У туризмі Львівщини, з точки зору територіального маркетингу, усі його зусилля будуть спрямовані на конкретну місцевість з метою привертання туди туристів.

Маркетингова стратегія повинна враховувати цю особливість і будуватись на комплексі заходів щодо кожного аспекту цієї системи.

З метою підвищення туристичної привабливості території доцільно використовувати регіональний маркетинг, який передбачає [1]:

- рекламу регіону, яку необхідно спрямовувати на конкретного споживача чи інвестора;
- інформаційно-консультаційне сприяння успішній діяльності туристичних підприємств у регіоні, яке має мати інноваційний характер.

Для створення позитивного образу й іміджу туристичної території Львівської області у клієнтів доцільно створити фірмовий стиль, який дасть змогу їм виділити з безлічі пропонованих туристичних продуктів ті, які асоціюються з цією туристичною територією. Визнано, що ключову роль у просуванні будь-якої туристичної території, зокрема Львівської області, відіграє позиціонування та імідж. Зважаючи на це, таким питанням потрібно постійно приділяти значну увагу.

Оцінити привабливість туристичного бренду області можна, наприклад, за такими показниками: обізнаність; прихильність; інтерес; задоволення.

Між прихильністю до бренду та обізнаністю з ним існує висока позитивна кореляція; здатність подобатися є, очевидно, найкращим провісником ефективності продажів, оскільки рівень здатності подобатися гарантує з точністю 97 % успіх продажів; інтерес, безумовно, пов'язаний зі здатністю подобатися, а задоволення є, ймовірно, надійним показником у попередніх випробуваннях реклами туристичного продукту [3].

Отже, проаналізувавши ефективність результатів діяльності туристичної сфери Львівської області, можна зазначити, що основною метою державної та регіональної політики в сфері туризму має стати формування конкурентоздатного туристичного ринку (насамперед на основі раціонального використання туристичних і курортних ресурсів та сучасної туристичної

інфраструктури), що зуміє забезпечити задоволення широких потреб вітчизняних та іноземних туристів у туристичних та курортних послугах.

В умовах створення системних і комплексних передумов для розвитку регіонального туризму, подолання наявних негативних тенденцій, поліпшення функціональної та технічної якості складових національного та регіонального туристичних продуктів мають стати пріоритетами в забезпеченні сталого розвитку туристичної галузі Львівського регіону загалом.

Треба також зауважити, що запропонований у роботі комплексний метод оцінювання туристичної привабливості території може бути використано для визначення доцільності вкладення інвестиційних ресурсів у програму заходів щодо підвищення туристичної привабливості регіону, а також для обґрунтування необхідності та кількості рекламних та інформаційних ресурсів забезпечення цього процесу.

Перелік використаної літератури:

1. Мунін Г.Б. Маркетинг туризму : навч. посібн. / Г.Б. Мунін. - К. : Вид-во "Кондор", 2021. - 446 с.
2. Кудла Н.Є. Маркетинг туристичних послуг : навч. посібн. / Н.Є. Кудла. - К. : Вид-во "Знання", 2018. - 351 с.
3. Пальчук М.І. Особливості туристичного маркетингу / М.І. Пальчук // Культура народів Причорномор'я. - 2013. - № 38. - С. 147-148.

*Михайлюньо Р.Г., ст.гр. Марк-31
Науковий керівник: доц. Хірівський Р.П.*

УДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ПОЛІТИКИ РОЗПОДІЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ.

Аграрний маркетинг являє собою підприємницьку діяльність, спрямовану на організацію руху сільськогосподарської продукції до споживача, яка орієнтується на задоволенні інтересів: споживача - в ефективнішому задоволенні потреб через придбання якісної продукції; товаровиробника - в одержанні прибутку, забезпеченні сталого розвитку; держави - у підвищенні добробуту [1].

Управління маркетинговою діяльністю спрямовано на забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств на основі закономірностей функціонування і розвитку аграрного ринку. Маркетингова орієнтація докорінно змінює організаційну структуру підприємства, ставить підвищені вимоги до

рівня виконання обов'язків та професіоналізму працівників. При цьому управління маркетингом має здійснюватись системно і комплексно відповідно до основних принципів.

Для ефективного функціонування системи управління маркетингом в підприємницьких структурах, необхідно в повному обсязі використовувати внутрішню і зовнішню інформацію щодо середовища їх функціонування, оскільки це дасть змогу спрогнозувати асортимент, обсяги виробництва і реалізації продукції, виходячи з попиту і пропозиції на аграрному ринку, досліджувати конкурентів та споживачів. А результати останніх є основою для розробки ефективних управлінських рішень [2].

Управлінські рішення в області маркетингу стають однією з найбільш важливих складових управлінської діяльності. Ці рішення істотно впливають на функціонування аграрних підприємств, тому доцільно розглянути шляхи вдосконалення управління маркетинговою діяльністю [3].

Важливу роль у вдосконаленні системи управління маркетинговою діяльністю відіграє фінансова політика, яка стосується всіх сфер економічної діяльності аграрних підприємств.

Аграрні підприємства України розвиваються здебільшого за рахунок самофінансування. Здійснення діяльності за власні кошти не виключає проблеми з одержанням кредитів, що, у свою чергу, не вирішує проблеми недостатнього фінансуванням.

Потреба у фінансових ресурсах це об'єктивне явище в умовах розвитку економіки, адже зростає потреба поповнення обігових коштів аграрних підприємств, оновлення та модернізації основних фондів, використання нових технологій та матеріалів, пошуку нових ринків реалізації товарів. Підприємство, яке певним чином стабілізувалося у своєму розвитку, має утвердитися на своїх позиціях, а знання шляхів залучення інвестицій допоможе підвищити ефективність управління підприємством та ефективність використання наявних ресурсів.

В аграрній сфері значна потреба в обігових коштах перетворює кредитування на основне джерело фінансових ресурсів для господарської діяльності. Дієвим механізмом покращення фінансового забезпечення галузі є часткова компенсація з державного бюджету процентних ставок за кредитами банків. Але, нею можуть скористатися тільки великі аграрні підприємства.

Розв'язанням цієї проблеми може стати, об'єднання аграрних підприємств у агрохолдинги, асоціації, кооперативи. Перевагами такого об'єднання є можливість отримання коштів аграрними підприємствами, для яких недоступні кредити комерційних банків через відсутність ліквідної застави, кредитної історії, складну процедуру оформлення тощо. Такі формування дають можливість ефективно концентрувати зусилля не лише у виробництві, переробці та реалізації продукції, а й у залученні капіталу та реалізації інвестиційних

проектів шляхом розширення можливостей щодо гарантування повернення позик [2].

Проблемою залишається питання інвестиційного забезпечення інфраструктурних складових аграрних підприємств у системі управління маркетингом, оскільки інвестиційна привабливість інтегрованих аграрних підприємств досить низька [1].

Вдосконалення в системі управління маркетингом потребує кадрове забезпечення для аграрних підприємств. Нинішні умови економічного розвитку вимагають залучення висококваліфікованих фахівців, які вміють творчо мислити, аналізувати ситуацію, чітко формувати цілі та визначати шляхи їх досягнення, володіють методами об'єктивної оцінки та беруть на себе відповідальність при вирішенні складних економічних та управлінських завдань. Результат діяльності багатьох підприємств і накопичений у них досвід роботи з кадрами показує, що формування виробничих колективів, забезпечення високої якості кадрового потенціалу маркетологів є вирішальними чинниками ефективного виробництва.

Однією з першочергових умов формування необхідного кадрового потенціалу системи управління маркетингом і покращення його використання є створення в аграрних підприємствах кадрових служб, які за чисельністю і фаховим рівнем відповідали б сучасним вимогам. Це підтверджує дієвість рекомендації щодо встановлення в інтегрованій маркетинговій структурі тісної взаємодії з відділом кадрів з виконанням таких функцій: надання консультацій лінійним і функціональним керівникам з вибору ефективних методів управління персоналом, забезпечення планування потреби в персоналі, чітка технологія планування службової кар'єри та оцінювання праці фахівців з маркетингу.

Сучасна практика діяльності аграрного підприємництва показує, що маркетингові комунікації сприймаються, як правило, як допоміжна діяльність, часто ототожнюються лише з просуванням продукції, застосовуються відособлено, а не в комплексі з іншими елементами управління маркетингом. Переважно зусилля спрямовуються на використання окремих комунікаційних інструментів, при цьому інколи вони суперечать один одному. Однак саме використання маркетингових комунікаційних інструментів впливу на внутрішнє і зовнішнє середовище аграрного підприємства, аграрного ринку є одним із шляхів формування таких механізмів управління аграрним підприємством, які забезпечать його ефективне функціонування в умовах ринкових відносин.

Маркетингова стратегія аграрного підприємства має вирішальне значення у формуванні його взаємозв'язків із споживачами, від ефективності яких залежать обсяги реалізації, прибутки і, як результат, фінансовий стан підприємства. Це пояснюється тим, що вдало обрана й належним чином реалізована маркетингова стратегія надає аграрному підприємству переваги, що виявляються у підвищенні конкурентоспроможності підприємства та його товарної продукції, зниженні

чутливості споживачів до ціни, а також спрощенні доступу до фінансових, інформаційних і трудових ресурсів

Розробка та здійснення маркетингової стратегії аграрних підприємств передбачає поєднання різних стратегічних альтернатив. Ефективно діюча система управління маркетингом зможе забезпечити довгостроковий прибуток та стабільне положення підприємств на ринку.

Перелік використаної літератури:

1. Туболец К.Г. Шляхи вдосконалення управління маркетинговою діяльністю аграрних підприємств / К.Г. Туболец // Державне управління. 2018. Вип. 174. Т. 186. С. 129-132.
2. Карпенко Н. В. Управління маркетингом на підприємствах малого та середнього бізнесу: монографія / Н.В. Карпенко // Полтава. 2018. 363 с.
3. Іващенко А. А. Особливості управління маркетинговою діяльністю в аграрній сфері / А.А. Іващенко // Економіка АПК. 2016. № 2. С. 11-14.

РОЗДІЛ 4. РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ, ІНСТИТУЦІЙ ТА СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ

*Хотинський Н. А.
студент 2 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Колодій І. В.
В. о. доцента кафедри менеджменту імені професора Є. В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування*

АНАЛІЗ ПРОГРАМНИХ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ

Вступ. На сьогоднішній час великими кроками розвивається процес діджиталізації процесу управління організацією. Ця тема є досить важливою, адже основою будь-якого підприємства є менеджери та сама система управління. І сьогодні, завдяки науково-технічному прогресу та впровадження цифрових технологій у всі сфери життя людини є можливість підняти ефективність прийняття вірних рішень системою управління. Це можливо завдяки впровадженню цифрових технологій в процес управління підприємством. Але на сьогоднішній час, більшість підприємств в світі не впроваджують цифрові технології через певні свої переконань чи побоювання. Ця робота була написана, аби розвінчати ці побоювання і дати можливість менеджерам вибрати з запропонованих програмних забезпечень саме те, яке для них буде найефективнішим.

Результати дослідження. Під час написання цієї роботи нами було проведено опитування в електронному форматі, яке дає змогу з'ясувати, яка кількість підприємств використовує програмне забезпечення в управлінській діяльності, які саме додатки використовує підприємство та які функції найбільш ефективні в цих додатках. Анкетування змогли пройти 3% від загальної кількості підприємств в області. З всіх опитуваних 78% впроваджують в процес управління програмне забезпечення, 12% поки що ще ні і 10% не планують їх впроваджувати у майбутньому.

Також, у нашому опитуванні потрібно було зазначити яке саме програмне забезпечення використовується для організації управлінського процесу. Найбільш сучасним програмним забезпеченням для управління в Україні стало TeamHood, 39% респондентів зазначили саме це програмне забезпечення під час опитування. На другому місці за рейтингом знаходиться українське програмне забезпечення Worksection, його вибрало 26% опитуваних. На третьому місці знаходиться програма Notion, яку вибрало 18%.

Тепер детальніше проаналізуємо найпопулярніші програмні забезпечення за нашим опитуванням. Перше з яких є TeamHood. TeamHood – це програмне забезпечення, яке переважно використовується для команд, які займаються розробкою проєктів маркетингових бізнесів, також підходить для особистого планування свого робочого дня, тижня, місяця. [1]

Функціонал цього програмного забезпечення є дуже великим. Під час використання цієї платформи є можливість використовувати різні функції, такі як: дошка Канбана, діаграма Ганта, методика Agile, матриця Ейзенхауера і ще досить багато інших функцій. [1]

Наступним у нашому опитуванні було українське програмне забезпечення Worksection, яке дає можливість для ефективного управління проєктами, допомагає підвищити ефективність за рахунок систематизування повсякденних та робочих завдань. Це хмарне програмне забезпечення буде хорошим рішенням як для малого бізнесу, так і для великих компаній у різних сферах діяльності, таких як: цифрове агентство, веб-студія, маркетинг і так далі. [2]

Також Worksection допомагає менеджерам в процесі управління, а саме дає можливість проводити ефективний контроль в реальному часі виконання проєктів, відслідковувати їхній час та витрати, підлеглі мають можливість імпортувати дані з комп'ютера в свій робочий простір, що дає менеджеру можливість, не відволікаючись на інші месенджери, продивитись необхідні дані. [2]

Ще одним з найпопулярніших і найефективніших програмних забезпечень є Notion, яке використовується як для ведення своїх особистих завдань, ведення своїх нотатків та групування завдань, так і для управління великими командними проєктами. Програма використовується як для підприємств з традиційним підходом до організації робочого процесу, так і для Agile-підходами. [3]

Функціонал цього програмного забезпечення залежить від версії, яку ви вибрали під час реєстрації облікового запису, вони є для школи, для роботи, та для виконання проєктів. [3]

У Notion є дуже багато функцій, за якими створено певні шаблони для певних спеціальностей, наприклад тут можна знайти функції, які допоможуть дизайнерам, маркетологам, IT-спеціалістам і так далі. [3]

Висновки. Отже, проаналізувавши найсучасніші програмні забезпечення, які відзначили респонденти нашого опитування, можна сказати що всі вище згадані програмні забезпечення є досить ефективними для управління власними справами чи справами команди, вони мають як свої переваги так і недоліки. На сьогодні не існує універсального програмного забезпечення яке б підходило кожному підприємству на всі випадки. Але потрібно не забувати, що науково-технічний прогрес не стоїть на місці і можливо вже скоро на місце вищезгаданих програмних забезпечень прийдуть новіші та ефективніші, які замінять їх. Вже

сьогодні їхнім конкурентом може стати штучний інтелект який також досить швидко набирає популярність.

Бібліографічний список

1. ТОП 41 інструментів для продуктивності, які полегшують життя. *Worksection*. URL: <https://worksection.com/ua/blog/best-productivity-tools.html> (дата звернення: 19.02.2024).
2. З чого складається *Worksection*. *Worksection*. URL: <https://worksection.com/ua/guide/letter1.html> (дата звернення: 19.02.2024).
3. Огляд Notion: корисні функції та на що здатна програма. *ICOOLA*. URL: <https://icoola.ua/blog/programa-notion-na-iphone/> (дата звернення: 19.02.2024).

Савка І.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Лизак М.

PhD, в.о. доц. кафедри менеджменту ім. проф. Є.В. Храпливого

Львівський національний університет природокористування

ДИСТАНЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Вступ. Необхідність ефективного керівництва персоналом на відстані стає актуальною темою для більшості компаній, особливо тих, які мають міжнародні філії або співпрацюють із співробітниками, що працюють дистанційно.

Сьогодні багато з традиційних навичок управління вже не є ефективними, і керівники починають розуміти необхідність розробки нових стратегій та методів, зокрема:

- формулювання завдань для працівників, що працюють дистанційно без прямого контакту, забезпечуючи чіткі та зрозумілі вказівки.
- мотивація працівників, що працюють дистанційно для активної трудової діяльності.
- створення умов, щоб співробітники відчували себе часткою команди та були віддані компанії, навіть працюючи віддалено.

Результати дослідження. Для створення умов віддаленої роботи працівникам, керівництво підприємств активно впроваджує дистанційне управління. Дистанційне управління представляє собою віддалене керівництво командами та процесами, в якому використовуються канали інтернет-технологій,

засоби зв'язку, комп'ютерні системи, нові програмні продукти та телекомунікаційні засоби.

Дистанційне управління – це не особливий вид менеджменту, це якісний традиційний менеджмент, який покладається на ті самі навички, але має свою специфіку, оскільки відстань – це довга і складніша нитка управління. [1]

Дистанційне управління ґрунтується на принципах лідерства. Менеджер визначає завдання та терміни, отримує звіти про виконану роботу, при цьому не маючи можливості особисто спостерігати за співробітником в офісі. Під час віддаленої роботи, менеджерам доводиться більш активно контролювати досягнення результатів, ніж керувати самим процесом роботи.

В багатьох країнах Європи практикується віддалена робота з дому. Для успішної реалізації ефективної системи дистанційного управління на підприємстві важливо дотримуватись рекомендацій, таких як: чітке визначення цілей для всієї команди; створення сприятливих умов для самостійної роботи; спільний пошук прийнятних рішень; правильне делегування обов'язків; планування; моніторинг виконання робіт; правильний вибір технологій.

Дистанційне управління - це формування команди на відстані. Завдання керівника - створити такі умови, при яких кожен співробітник буде зосереджений на єдиному завданні, але в той же час усі разом будуть доповнювати один одного з метою досягнення спільної мети. Більшість співробітників віддаленої роботи ніколи не зустрічалася зі своїм роботодавцем особисто, але це не заважає їм ефективно співпрацювати на відстані за допомогою різних онлайн-сервісів та каналів. Успіх полягає в успішному управлінні, тобто в створенні сприятливих умов для найбільш продуктивної роботи над загальним проектом.[2]

Таким чином, переваги дистанційного управління для працівника включають:

- Можливість працювати в комфортних умовах, включаючи домашнє середовище, за наявності Інтернету.
- Зміцнення здоров'я, оскільки працівник може самостійно організувати свій робочий день.
- Збільшення швидкості обміну інформацією.
- Участь на ринку праці для інвалідів, осіб, обтяжених зобов'язаннями, заміжніх жінок, жінок з дітьми, студентів та пенсіонерів.
- Відчуття довіри, що підвищує мотивацію співробітників.
- Прискорення взаємодії з клієнтами.
- Економія витрат на утримання офісних приміщень, робочих місць, обладнання та інше.
- Оплата роботи лише після її виконання (отримання результату).
- Гнучкість у встановленні робочого графіка.
- Розширення ринку без необхідності особисто перебувати в конкретному місці.

З погляду роботодавця можна виділити низку недоліків дистанційного управління, таких як:

➤ **Суворий відбір співробітників за критеріями досвіду та довіри.** Підбір віддалених співробітників може виявитися важким завданням через відсутність особистого контакту та прямого спостереження за їх роботою.

➤ **Ускладнення формування корпоративної культури.** Віддалені працівники можуть відчувати відсутність включеності в корпоративну культуру, що може призвести до втрати єдності команди та спільної ідентифікації з компанією.

➤ **Збільшення витрат на устаткування для зв'язку.** Робота віддалено вимагає надійних і швидких засобів зв'язку, що може призвести до збільшення витрат на технічне обладнання та програмне забезпечення.

➤ **Ускладнення процесу планування та навчання співробітників.** Організація навчання та планування роботи віддалених працівників може бути витратною та часоємною задачею, оскільки вони можуть знаходитися в різних часових зонах та мати різні графіки роботи.

➤ **Збільшення загального часу.** Дистанційне управління може призвести до збільшення часу, необхідного для здійснення комунікації та координації, оскільки це може вимагати використання різних засобів зв'язку та чіткого планування.

Висновки. Таким чином, якісне дистанційне управління стає гарантією злагодженого розвитку бізнесу в умовах сучасності, де вимагається від лідера-керівника та підлеглих знань і дисциплінованості.

Сьогодні дистанційне управління стає необхідністю для більшості підприємств. Прагнення бути максимально близьким до клієнта та розвиток комунікаційних технологій призвели до створення виробничого середовища, де менеджер та його підлеглі можуть знаходитися на різних територіях. У світі все більше виробничих завдань виконується командами, що не часто зустрічаються особисто або взагалі не знають один одного. Такі команди отримали назву дистанційних чи віртуальних. Сучасний рівень технологій дозволяє таким командам бути ефективними та досягати високих результатів.

Бібліографічний список

1. Яковенко О.І. Особливості дистанційного управління персоналом в сучасних умовах. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського Серія: Економіка і управління.* 2022. Том 33(72) № 1.

2. Літорович О. Особливості менеджменту персоналу підприємств в умовах діджиталізації. *Економіка та суспільство.* 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-34>.

Козлінська Ю.

студентка 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Федик О.

в.о. доцента кафедри менеджменту ім. проф. Є. Храпливого

Львівський національний університет природокористування

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАДІЙ ТА ОЗНАК РОЗВИТКУ КРИЗОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. Дослідження управління антикризовими процесами є відносно новим у сучасній економічній науці. З метою правильного розуміння кризових явищ, методики запобігання та їх локалізації, варто виробити власний національний обґрунтований та ефективний механізм бачення завдань та функцій антикризового менеджменту. У зв'язку з цим особливої уваги потребує диференціація та аналіз етапів виникнення кризових явищ на підприємствах. Це обумовлено тим, що кожен такий етап в силу існування на певних стадіях має певні особливості та відмінності у їх протіканні.

Результати дослідження. З огляду на наукові вітчизняні економічні дослідження у сфері настання кризових явищ та формуванні механізмів їх протидії, виділяють основні чотири етапи виникнення та перебігу кризи на підприємстві, які зображені на рис. 1.

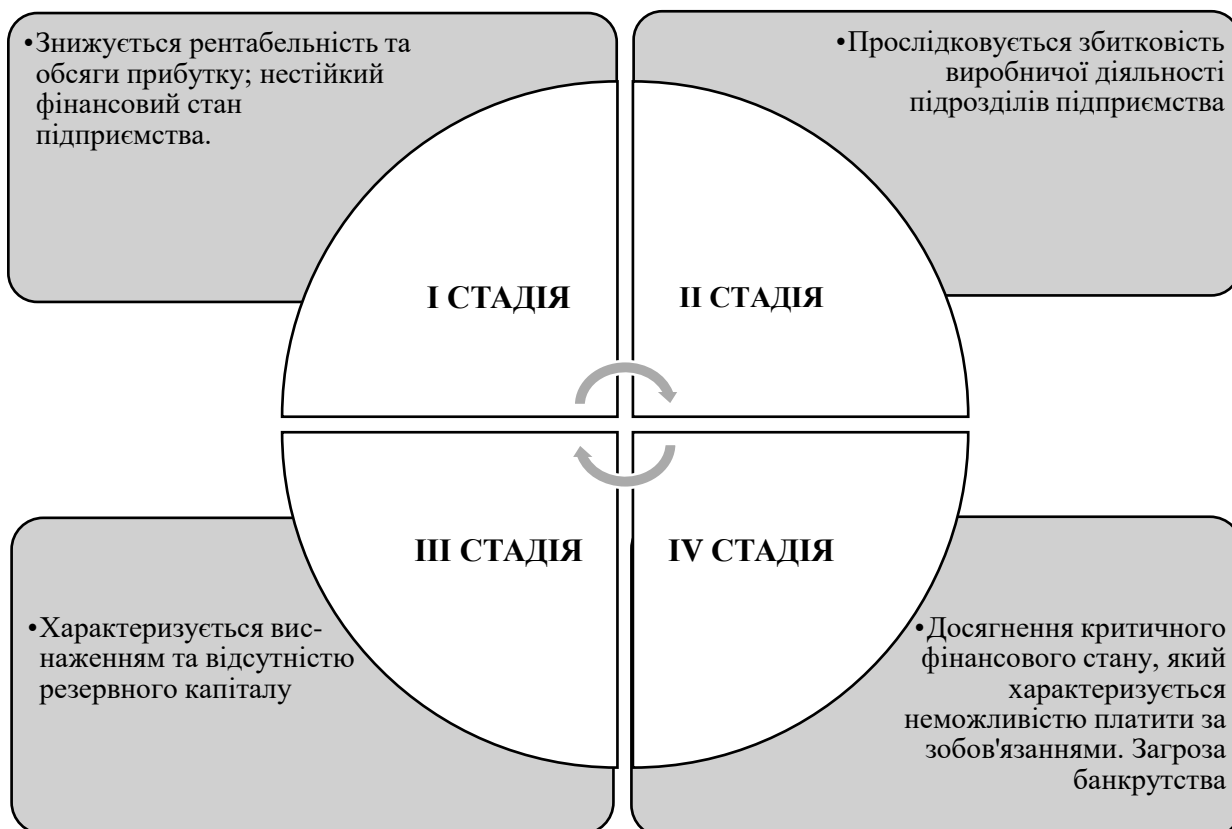

Рис. 1 – Стадії та ознаки розвитку кризового стану підприємств [2; 3]

На перших двох стадіях, криза наділена ознаками певної невизначеності і кваліфікується як «м'яка». Перебіг кризи характеризується високою здатністю керованості та можливістю запобігання її ускладнень. Ось чому вже на цих стадіях необхідно застосовувати превентивні методи антикризового управління за допомогою комплексу заходів уповільнюючого характеру.

Для наступних двох стадій притаманними ознаками є наявність повної або часткової неплатоспроможності підприємства. Причиною цього виступають неефективні дії суб'єкта господарської діяльності, що і вимагає вжиття стабілізуючих заходів з метою виходу із такої ситуації, яка і виступає об'єктом систематизованого та комплексного прийняття мір та заходів за допомогою антикризового управління для приведення стану підприємства до умов ефективного його функціонування.

Згідно із поданою класифікацією стадій криз та їх розвитку дещо видозмінилось і змістовне визначення антикризового управління. У випадках, коли кризи виникали несподівано та раптово, під поняттям антикризового управління розумілося використання комплексу заходів, спрямованих на подолання та локалізацію раптової кризової ситуації. Досягнення успішних результатів по її локалізації забезпечувалося професійними та вчасними діями управлінського апарату. У зв'язку з цим має місце наукове обґрунтування Адамської О.С, де вона вказує, що «антикризове управління – це процес здійснення заходів виходу з кризи, профілактики кризи, прогнозування кризи, який враховує своєчасну діагностику кризової ситуації, аналіз причин її виникнення» [1]. Ми погоджуємося із думкою автора і вважаємо її особливо актуальною в умовах сьогодення.

Висновки. Таким чином, дослідженні стадії та ознаки розвитку та перебігу кризового стану підприємств вимагають швидкої професійної реакції з боку управлінського апарату. З числа різноманітності причин виникнення та перебігу кризового стану, важлива роль відводиться саме управлінському апарату підприємства, оскільки від його професійності та здатності приймати правильні антикризові рішення ще на етапі передбачення чи виявлення кризи залежатиме подальше функціонування підприємств. Рівень професіоналізму управлінського персоналу напряму залежить від застосування ним якісних методик щодо виявлення та локалізації кризових явищ та їх наслідків, що в свою чергу вимагає формування цілісної системи функціонування антикризового менеджменту.

Бібліографічний список

1. Адамська О.С. Антикризове управління в контексті реагування на

- регіональні виклики: теоретико-методологічний аспект. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 2. С. 30-38.
2. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз : [монографія]. К. : КНЕУ. 2005. 206 с.
 3. Кулакова С. Ю., Мірошніченко А. С. Особливості антикризового управління підприємством у сучасних умовах розвитку економіки. *Ефективна економіка*. № 10. 2014. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3429>

Войнича С.С.
студентка 5-го курсу ННІЗПО
Науковий керівник: Войнича Л.Й.
доцент кафедри менеджмент ім. Є.В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування

ЖІНКИ В БІЗНЕСІ

Вступ. У 2023 році 56% ФОПів в Україні відкрили саме жінки. За результатами дослідження проведено у співпраці з Міністерством цифрової трансформації України, Міністерством економіки України та Офісом з розвитку підприємництва та експорту, українська підприємця — це жінка 36 років, з досвідом ведення бізнесу (близько 6 років), яка декларує, що розпочала його в пошуках можливостей реалізувати себе та свою ідею. Українська підприємця зазвичай не є членкинею бізнес-асоціацій та має достатньо низький рівень довіри до держави. Її бізнес заснований на власних коштах, а зацікавленість та готовність до розвитку підприємницької діяльності за допомогою кредитних коштів є досить обмеженою. Водночас українська підприємця високо оцінює свої підприємницькі компетенції [1, 2].

Результати дослідження. Серед факторів, які сприяють прийняттю рішення про започаткування бізнесу українськими підприємцями, можна виділити такі [3]:

1. емоційна та/або фінансова підтримка родини;
2. наявність спеціалістів серед знайомих та/або друзів, які готові надавати підтримку в межах власної сфери експертизи (бухгалтерія, юриспруденція, оподаткування, банківська сфера);
3. наявність жіночих рольових моделей у бізнесі або на керівних посадах серед знайомих;
4. отримання бізнес-освіти або базових знань та інструментів ведення бізнесу.

Жінки відкривають власний бізнес майже так само часто, як і чоловіки, водночас бізнеси жінок менші. У 2020 році жінками було відкрито орієнтовно 160 000 бізнесів, тоді як чоловіками — 171 000 бізнесів (48% проти 52%) [4].

За показником вимушеного підприємництва Україна близька до країн із високим рівнем доходів, де він складає 21%. Згідно з дослідженнями GEM, у деяких країнах жінки частіше, ніж чоловіки, вказують на вимушений характер започаткування бізнесу. У світовому масштабі 27% жінок-підприємців зазначають, що почали бізнес через потребу, порівняно з 22% чоловіків. Дослідження GEM також демонструє взаємозв'язок між загальним рівнем доходу в країні та співвідношенням кількості вимушених підприємців та підприємців, які розглядають бізнес як можливість: чим нижчий рівень добробуту в країні, тим більше кількість вимушених підприємців. Це пояснюється тим, що в країнах із високим рівнем добробуту ринок праці дозволяє жінці отримувати гідну винагороду за свою роботу незалежно від обраної сфери, а мінімальний рівень доходів у таких країнах дозволяє вести комфортне життя.

Як правило, обрана жінкою сфера бізнесу так чи інакше пов'язана зі сферою її попередньої роботи в найманні. Відповідно, гендерний розрив, що спостерігається на ринку праці, певною мірою відтворюється й у сфері бізнесу. Досвід чоловіків та жінок на ринку зайнятості різний, що впливає на характер ухвалення ними рішення про започаткування бізнесу та обрання сфери бізнесу. Чоловіки-підприємці зазвичай мають попередній досвід роботи на керівній посаді, а в новоствореному бізнесі відтворюють практики з місця роботи в найманні. Тому для них бізнес часто є логічним кроком у продовженні кар'єрного шляху. Жінки ж, як правило, отримують свій перший управлінський досвід саме в бізнес [5]. Через гендерний поділ ринку праці жінки відсутні на управлінських посадах у сферах, де переважають чоловіки, що призводить і до низької частки жінок-підприємців у цих сферах. Утім, навіть у тих галузях, де жінки переважають, через явище «скляної стелі» кількість жінок на менеджерських посадах може бути нижчою.

Середня тривалість ведення бізнесу українськими жінками-підприємцями складає шість років (для порівняння, у США середній «вік» бізнесу — 11 років) [1]. Крім того, кожна четверта підприємця з сільської місцевості (або 27%) веде бізнес менше одного року, і ця частка є найбільшою серед усіх досліджуваних груп. Навпаки, найбільша частка підприємців із бізнесом віком понад 15 років спостерігається у групі підприємців з інвалідністю: майже кожна п'ята володіє таким бізнесом. Імовірно, це можна пояснити тим, що жінки з інвалідністю в Україні мають значно менше опцій працевлаштування, і бізнес часто є для них єдиною можливістю заробітку. Також, порівнюючи підприємців, що ведуть бізнес у місті та сільській місцевості, виявлено, що сільський бізнес є молодшим — серед бізнесу в сільській місцевості частка бізнесу, якому менш як два роки, є значно вищою і складає 49%.

Це може свідчити зокрема про вплив війни (у тому числі мобілізації чоловічого населення) на зростання вимушеної підприємницької активності серед жінок у сільській місцевості.

Питання гендерної рівності як законодавчо закріпленої норми, не має практичного застосування при повсякденній роботі підприємниць чи конкретній ситуації. Гендерна рівність передусім означає рівні права та рівну оплату праці для жінок та чоловіків. Хоча наразі й існують деякі стереотипи, що заважають жінкам реалізуватись у бізнесі, — загалом у сфері підприємництва в українських сучасних реаліях все ж прослідковується гендерна рівність. Підприємці заявляють, що не спостерігають існування тих чи інших переваг для чоловіків-підприємців на законодавчому рівні, а тому вони можуть стверджувати про наявність гендерної рівності в бізнесі [3].

Висновки. Україна — не єдина країна, яка попри економічну ситуацію має наближені показники до показників країн із високим доходом, де роль жінки-підприємці визнана. Передусім це може бути пов'язано з особливостями ринку праці, коли жінки навіть не розглядають можливості гідного працевлаштування у найманні. Крім того, такий розподіл може пояснюватися схильністю давати більш соціально бажані відповіді, відтак визначати себе саме як підприємці, які бачать у бізнесі можливості, а не як вимушених підприємців.

Бібліографічний список

1. She's Next: Empowered by Visa (Report). (2019). usa.visa.com/content/dam/VCOM/regional/na/us/run-your-business/documents/visa-state-of-entrepreneurship-research-summary.pdf
2. ЕКСПРЕС-ОЦІНКА ВПЛИВУ ВІЙНИ НА МІКРО-, МАЛІ ТА СЕРЕДНІ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2022, с. 35. undp.org/uk/ukraine/publications/ekspres-otsinka-vplyvu-viyny-na-mikro-mali-ta-seredni-pidpryemstva-v-ukrayiniy
3. Кожен другий малий бізнес в Україні відкривають жінки. (2023). Опендатабот. opendatabot.ua/analytics/businesswoman-in-war-2022 Суто жіноче: Скільки українських бізнесів належить жінкам? (2021). YouControl. youcontrol.com.ua/data-research/suto-zhinoche-skilky-ukrayinskykh-biznesiv-nalezhyt-zhinkam/
4. Winn, J. (2004). Entrepreneurship: not an easy path to top management for women. *Women in Management Review*, 19(3), 143–153. doi.org/10.1108/09649420410529852
5. Марценюк, Т. О., & Адамська, К. В. (2017). Чинники подолання «скляної стелі» в бізнесі в Україні. Наукові записки НаУКМА.

Владика Микола
студент 5 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Михалюк Н.
Доцент кафедри менеджменту ім. проф. С.В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування

ЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Вступ. Підвищення ефективності управління виробництвом на підприємстві виявляє характер причинно-наслідкових зв'язків, показує не сам результат, а якою ціною він був досягнутий. Тому підвищення ефективності управління виробництвом найчастіше характеризується відносними показниками, що розраховуються на основі двох груп ознак – результату та витрат.

Результати дослідження Підвищення ефективності управління виробництвом та ефективності управління підприємством має бути спрямоване на: дотримання виробничої дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних та позикових коштів, забезпечення систематичного надходження та ефективного використання ресурсів, економічної стабільності для його ефективного функціонування.

Підвищення ефективності управління виробництвом підприємства в управлінській діяльності є об'єктивною потребою, і сучасні умови створюють необхідність її реалізації не лише на емпіричному рівні, як це часто робиться, а й на науковій основі.

Підвищення ефективності управління виробництвом та ефективності управління підприємством має бути спрямоване на: дотримання виробничої дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних та позикових коштів, забезпечення систематичного надходження та ефективного використання ресурсів, економічної стабільності для його ефективного функціонування.

Результати управління ресурсами суб'єктів господарювання цікавлять широке коло суб'єктів виробництва: підприємства, які бажають отримати об'єктивну думку про їх діяльність на основі чого розробити шляхи її вдосконалення; власники підприємства, які вклали кошти у статутний капітал; інвестори, зацікавлені в ефективності та прийнятному ризику інвестування своїх коштів; кредитори та постачальники, які бажають перевірити платоспроможність підприємства; ділові партнери, які бажають встановити з підприємством стабільні та надійні виробничі відносини.

Ефективність управління сьогодні багато в чому залежить від програмного забезпечення, тому воно має бути економічно доцільним та доступним для

використання у суб'єкті управління та правильністю проведених розрахунків (див. рис. 1).

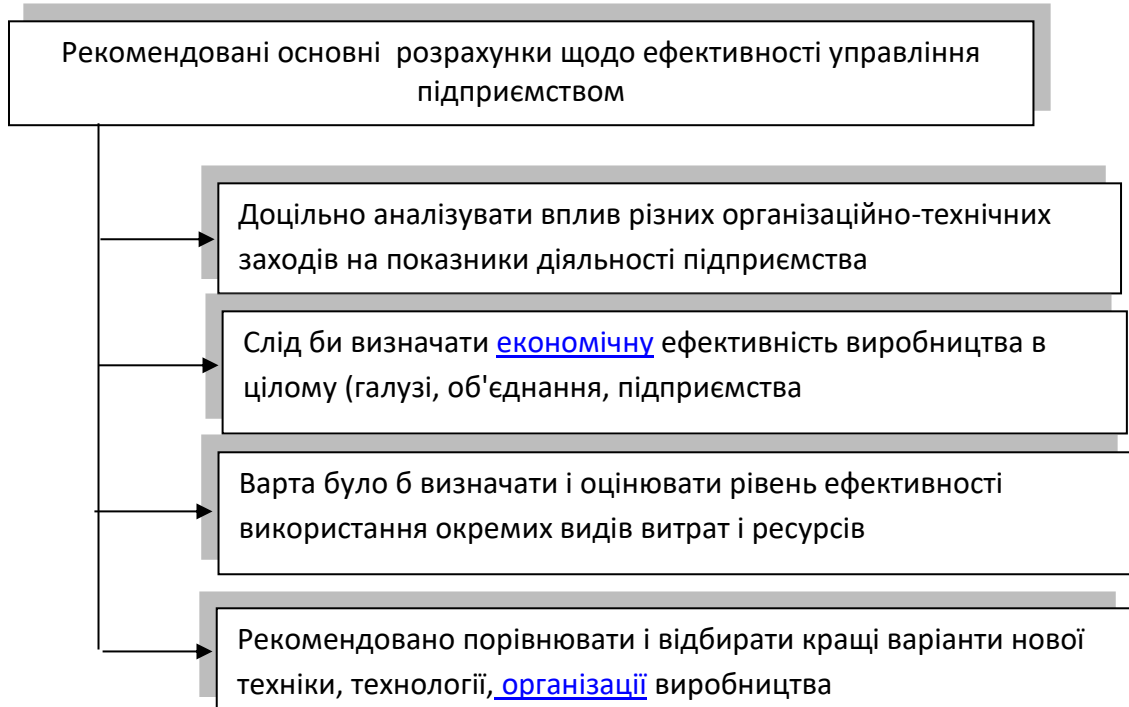

Рис. 1. Основні розрахунки щодо ефективності управління підприємством

Виробнича ефективність має цільовий характер і відноситься до галузі оцінки результатів, отриманих у процесі реалізації економічних рішень або функціонування в конкретний період часу. Тому ефективність є відображенням прояву використання потенціалу виробничих ресурсів задля досягнення конкретних цілей. Визначальною ознакою ефективності є досягнення виробничо-господарської мети економічного суб'єкта із мінімально можливими втратами ресурсів.

При виробництві продукції використовують широкий спектр показників для оцінки якості: технологічні; естетичні; відповідність стандартам; техніко-експлуатаційні і т.д.

При оцінці економічної ефективності використовують такі способи: порівняння (звітні показники порівнюють з плановими або з даними минулих років); визначення питомої ваги (застосовують при вивченні структури виробництва); коефіцієнти (при аналізі використання засобів виробництва); процентні співвідношення (використовують для розрахунку рентабельності виробництва, товарності тощо); ланцюгові підстановки тощо.

В процесі виробництва динамічні процеси розвитку підприємства, спрямовані на підвищення виробничої ефективності, і можуть супроводжуватись

додатковими організаційними чи економічними перешкодами, які можна виділити:

- відсутність ефективної системи стратегічного планування та аналітики на підприємстві у попередні періоди його роботи;
- відсутність відповідного рівня компетентності персоналу підприємства, що уповільнює процес досягнення поставленої мети;
- відсутність фінансової підтримки і так далі.

Показники організації управління виробництвом та ефективності управління підприємством є індикаторами, з допомогою яких можна вивчати стан і динаміку економічних процесів. Вони повинні достатньо достовірно відображати реальні процеси і бути відповідним знаряддям для прийняття управлінських рішень. З їх допомогою стає можливим виявлення резервів збільшення економічного ефекту при мінімальному залученні додаткових ресурсів.

Висновки. Системи ефективного управління підприємством не визначається лише чинниками зовнішнього середовища підприємства, в першу чергу залежить від дій персоналу в процесі діяльності підприємства, в процесі реалізації розроблених планів і програм його розвитку, в процесі досягнення певних цілей. Тобто, ефективність управління залежить від якості ціленаправленості, адекватності обраних стратегій цілям підприємства, оптимальності процесів реалізації стратегій, мотивації персоналу на досягнення цілей, кваліфікації персоналу, технології та стилю управління.

Бібліографічний список

1. Василенко В. А., Ткаченко Т. І. Стратегічне управління : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. С. 77-80.
2. Виноградський М., Виноградська А., Шканова О. Організація праці керівника : навчальний посібник: економ. ін-т менеджм. Київ : Кондор, 2013. 516 с.
3. Головченко О. М. Формування механізму стабільного розвитку : монографія. Одеса : Фенікс, 2015. 424 с.
4. Головченко О. М. Формування методів стабільного розвитку регіону : монографія. Одеса : Фенікс, 2010. 424 с.
5. Демиденко С. Л. Особливості стратегічного аналізу середовища підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
6. Ігнатева І. А. Стратегічний менеджмент : підручник. Київ : Каравела, 2010. 480 с.

Тарашевська А.
студентка 2 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Бінерт О.В.
к.е.н., доц. кафедри менеджменту ім. проф. Є.В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування

КОМУНІКАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ

Вступ. Робота керівника вимагає ефективного обміну інформацією, що відбувається в рамках спілкування. Комунікація - це складний процес, що складається з декількох взаємозалежних етапів, кожен з яких важливий для того, щоб одержувач міг зрозуміти суть надісланого йому повідомлення.

Якщо певні правила щодо передачі інформації ігноруються, зміст може бути змінено або втрачено. Тому методи і канали зв'язку повинні бути обрані так, щоб забезпечити найбільш ефективний і безпечний обмін інформацією в кожній конкретній управлінській ситуації.

Результати дослідження. Основою спілкування є інформація. Це найважливіший ресурс, який дозволяє організації розвивати та зміцнювати свої стратегічні позиції.

У ситуаціях розподілу праці співпраця неможлива без своєчасної інформації. Без неї менеджери не зможуть формулювати цілі, оцінювати ситуацію, виявляти проблеми, готувати і приймати рішення, контролювати їх виконання. Це означає, що адміністративні функції не можуть виконуватися належним чином.

Інформаційні завдання складають 50-90% роботи менеджера. Це включає редагування документів, заплановані та позапланові зустрічі, телефонні розмови та відвідування нарад і конференцій. Всі ці дії пов'язані зі спілкуванням.

Ефективним є спілкування, в якому отримане повідомлення максимально наближене до змісту вихідного повідомлення. Однак це не означає, що зміст повідомлення має однакове значення для всіх, хто бере участь у процесі спілкування.

На цьому тлі розрізняють терміни «дані» та «інформація».

Дані – необроблені числа та фантоми, які відображають конкретні аспекти стану керованих і некерованих систем, а також зовнішнього середовища.

Комунікація не обмежується простою передачею. Вона повинна здійснюватися таким чином, щоб інформація, що надсилається, спонукала до дії особи, якій вона адресована.

І це можливо за умов, коли обидві сторони впевнені, що рішення на основі цієї інформації та відповідні дії змінять ситуацію на краще.

Отже, інформація має бути достовірною, повною та актуальною (тобто прямо чи опосередковано стосуватися суб'єкта управління).

Вимоги до інформації неоднакові на різних етапах процесу управління. Тому при визначенні цілей велике значення має обсяг інформації, її науково-технічна новизна, повнота.

Для розуміння ситуації важлива інформаційна структура, яка дозволяє проводити системний аналіз ситуації.

При розробці управлінських рішень – своєчасність, повнота, можливість автоматизованої обробки тощо.

Висновки. Види та методи спілкування можна розділити на три групи: усне, письмове та візуальне.

Психологи стверджують, що в багатьох ситуаціях пряме вербальне спілкування є найефективнішим способом донести всі деталі, прояснити незрозумілі питання, усунути ділові непорозуміння.

Таким чином, взаємодія між працівниками організації відбувається через різні типи спілкування.

Якщо менеджер вибере відповідну ситуацію, для учасників комунікаційного процесу будуть створені сприятливі умови для ефективного обміну інформацією.

Бібліографічний список

1. Андрушкін Б.М., Кузьміно О.Є. Основи менеджменту. Львів: Світ, 2015. 296 с.
2. Томан Іржі. Мистецтво говорити. К., 2008.
3. Дейл Карнегі. Навчайся виступати публічно і впливати на широке коло людей. К. 2010.

Нарадовий Б.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Лизак М.

*PhD, в.о. доц. кафедри менеджменту ім. проф. Є.В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування*

МЕХАНІЗМ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ КОНТРОЛІНГУ

Вступ. У нинішніх умовах контролінг стає тим інноваційним інструментом, без якого антикризове управління не дає результатів. Зовнішнє середовище настільки мінливе і непередбачуване, що компанія завжди

сприйнятлива до його впливу, який може бути пом'якшений через управління кризою. Тому контролінг завжди кризовий. Керівники підприємства зацікавлені впровадження цього інструменту. При організації контролінгу в компанії в першу чергу вирішуються такі питання:

- 1) На якому рівні структури управління повинні бути призначені контрольні функції та завдання?
- 2) Яким буде обсяг завдань цього відділу, і як ці завдання будуть взаємопов'язані з іншими відділами?
- 3) Які повноваження приймати рішення повинен мати контролер?
- 4) Яка послідовність основних етапів впровадження контролінгу?

Коли керівництво визнає необхідність впровадження контролінгу, постає питання, чи потрібно це робити створивши незалежний відділ контролінгу або розподілити функції контролінгу між існуючими структурними підрозділами, наприклад плановий, виробничий, бухгалтерський і збутовий відділи.

Через різноманітність зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на організацію, не може бути універсальних рекомендації щодо створення відділу контролінгу.

Результати дослідження. Емпіричні дослідження показують, що найбільш важливими факторами, що впливають на контроль над організацією, є розмір компанії та динаміка змін зовнішнього бізнес-середовища. На малих підприємствах головний бухгалтер зазвичай виконує контролюючу функцію, в обов'язки якого входить аналітичний облік і бюджетування. На великих підприємствах існують спеціалізовані відділи створені з різними завданнями, пов'язаними з координацією процесів управління та контролю. Взаємозв'язок контролю функцій і динаміки середовища є досить цікавим. У компаніях, що працюють у стабільному середовищі, контролер розглядається як рекордер. В умовах обмеженої мінливості зовнішнього середовища контролер виконує роль навігатора, забезпечення підрозділів підприємства найбільш раціональними засобами планування та контролю.[1]

У неспокійному середовищі кількість проблем, які потребують вирішення, значно зростає. У такій ситуації контролер виступає як новатор, який безпосередньо бере участь у вирішенні проблем. По суті, контролінг не обов'язково потребує окремої посади контролера. Натомість мається на увазі наявність конкретних завдань, які під силу керівникам або керівництву компанії виконувати. Спочатку необхідно визначити, чи можна контролінгові функції розподілити між наявними відділами або якщо краще створити незалежний відділ контролю.

На всіх підприємствах функцію контролінгу зазвичай виконує головний бухгалтер, в обов'язки якого входить аналітика, бухгалтерський облік і бюджетування. На великих підприємствах спеціалізовані відділи з широким колом завдань з координації управління та контролю процеси налагоджені.

Цікавим аспектом є залежність керуючих функцій від динаміки навколишнього середовища. У стабільному середовищі контролери називаються реєстраторами. Контролери виконують роль навігаторів в умовах

обмеженої мінливості зовнішнього середовища, що забезпечує підрозділам підприємства найбільш раціональне планування і засоби контролю. У турбулентному середовищі кількість проблем, які потребують вирішення, значно зростає.[2]

У такій ситуації, контролінг постає як новація, яка безпосередньо бере участь у вирішенні проблеми. Контролінг за своєю природою, робить не обов'язково потрібною окрему посаду контролера. Натомість це означає наявність конкретних завдань і обов'язків, які можуть виконуватися працівниками або керівництвом організації. Спочатку необхідно визначити чи можна розподілити контрольні функції між існуючими відділами або, якщо краще, створити незалежний відділ контролю.

Організаційне виконання функцій контролінгу в рамках існуючих відділів і посад може отримати декілька форми. Один із варіантів – покласти функцію контролінгу на бухгалтерію. Однак через облік сильна зосередженість системи на минулому, головний бухгалтер або його заступники можуть мати труднощі з виконанням орієнтованих на майбутнє контрольних завдань. Якщо компанія невелика, контрольні завдання можуть бути делеговані фінансовому менеджеру, який є головним інформаційним та контрольним органом в їхньому розпорядженні. Функції фінансів і контролінгу часто поєднуються через їх близькість підключення. І навпаки, розподіл контролінгових операцій і завдань між усіма функціональними відділами компанії. Однак цей підхід може не забезпечити систематичної координації між різними відділами у виконанні контрольних функцій і завдань.

Рішення відмовитися від створення спеціалізованих контролінгових служб має свої недоліки:

- відсутність у компанії професійно-компетентної та незалежної особи для нейтральної оцінки альтернативних рішень;
- децентралізоване виконання контрольних завдань збільшує навантаження на існуючі відділи;
- контролінг вимагає спеціальних знань про методи та інструменти контролю.

Крім того, запровадження філософії контролінгу вимагає цілісної аналітичної інтерпретації комплексу взаємозв'язки різних факторів.

Висновки. Таким чином виходячи з вищевикладеного можна резюмувати, що запровадження системи контролю на підприємствах на першому етапі підвищення рівня керованості бізнесу та скорочення часу на прийняття управлінських рішень. По-друге, це допоможе контролювати активи компанії та ефективніше управляти витратами. Зрештою, це суттєво підвищить

прибутковість акціонерних товариств і забезпечить контроль ризиків та мінімізацію ризиків для підвищення інвестиційної привабливості бізнесу.

Бібліографічний список

3. Бердар М. М.. Контролінг як сучасна концепція управління промисловим підприємством. *Економічні науки*. 2016. № 11. С. 39-43.
4. Давидович, І.Є.. Контролінг. Центр учбової літератури. Київ. 2008. 264 с.

Мандрик Н.

студент 3 курсу факультету управління економіки та права

Науковий керівник: Боднарчук В. Д.

*В. о. доцента кафедри менеджменту імені професора Є. В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування*

МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Вступ. У сучасному світі успішність будь-якої організації в значній мірі залежить від ефективного управління персоналом. Одним з ключових аспектів управління є мотивація та стимулювання працівників до досягнення високих результатів. Для пошуку оптимальних методів мотивації та стимулювання персоналу в українських компаніях та організаціях корисно вивчати досвід відомих світових лідерів у цій сфері. У даній тезі ми розглянемо деякі аспекти та приклади мотиваційних стратегій, які застосовуються за кордоном, з метою вивчення та адаптації їх до умов українського бізнесу.

Результати дослідження. Важливість мотивації в управлінні персоналом. Мотивований персонал ефективніше виконує поставлені завдання та досягає поставлених цілей, що робить мотивацію ключовим елементом успішного управління персоналом.

Існує широкий спектр методів мотивації персоналу, включаючи фінансові стимули, можливості професійного зростання, визнання та заохочення досягнень.

Розуміння основних психологічних потреб працівників, таких як потреба в досягненні, визнанні та самореалізації, допомагає створювати ефективні програми мотивації.

Лідери, які виявляють емпатію, відкритість та впевненість, можуть ефективно стимулювати та мобілізувати персонал до досягнення спільних цілей.

Сформована корпоративна культура, спрямована на підтримку співпраці, взаємоповаги та інновацій, може стати потужним мотиваційним чинником для персоналу.

Методи стимулювання працівників в українських компаніях. Дослідження різноманітних підходів та методів, які використовуються в українських компаніях для стимулювання працівників та підвищення їхньої продуктивності.

Вплив корпоративної культури на мотивацію персоналу в Україні. Аналіз того, які цінності та підходи відображає корпоративна культура в українських компаніях та як це впливає на мотивацію персоналу.

Фінансові та нефінансові інструменти мотивації в українських умовах. Вивчення ефективності різних інструментів мотивації, таких як бонусні системи, премії, навчальні програми тощо, у контексті українського бізнесу.

Використання технологій у мотиваційних програмах. Аналіз того, як впровадження сучасних технологій, таких як онлайн-платформи для навчання та мотивації, впливає на ефективність мотиваційних програм в українських компаніях.

Закордонний Досвід

В сучасному світі ефективне управління персоналом вимагає комплексного підходу до мотивації та стимулювання працівників. Закордонний досвід в цій сфері може бути джерелом цінних уроків для українських підприємств та організацій. Приклади та підходи до мотивації персоналу за кордоном.

1. Моделі мотивації на Заході

На Заході, зокрема у США та країнах Західної Європи, широко застосовуються різноманітні моделі мотивації. Одна з найпопулярніших - модель Herzberg'a, яка розрізняє фактори, що задовольняють (фактори мотивації), та фактори, що нейтралізують незадоволеність (гігієнічні фактори). Ця модель дозволяє керівникам ефективніше розуміти потреби своїх співробітників та відповідно стимулювати їх.

2. Гнучкі системи компенсації

У країнах Європи активно впроваджуються гнучкі системи компенсації, які дозволяють працівникам більшу самостійність у виборі свого режиму роботи та винагороди за досягнення результатів. Наприклад, модель "гнучкого графіку роботи" дозволяє працівникам вибирати час роботи з урахуванням їхніх потреб і особистого життя.

3. Розвиток особистості

У більшості розвинутих країн велика увага приділяється розвитку особистості працівників. Компанії забезпечують можливості для професійного зростання, навчання та розвитку навичок. Такі заходи не лише мотивують

персонал, а й забезпечують підвищення ефективності роботи та збереження кадрів.

Висновок. Отже, закордонний досвід у сфері мотивації та стимулювання персоналу є важливим джерелом для українських компаній та організацій. Він демонструє різноманітні підходи та стратегії, які можуть бути успішно впроваджені для підвищення продуктивності та задоволеності працівників. Ретельне вивчення та адаптація кращих практик з Заходу може сприяти покращенню умов праці та досягненню більшої конкурентоспроможності національного бізнесу.

Бібліографічний список

1. Гончарова, О. Мотивація працівників як ключовий фактор успіху сучасного бізнесу. Економіка. Фінанси. Право, 10(6). 2020. 96-101.
2. Лисенко, Т. Корпоративна культура як інструмент мотивації персоналу в українських компаніях. Управління персоналом: електронний науковий фаховий журнал, 5(47). 2019. 62-68.
3. Кравець, І. Фінансові та нефінансові інструменти мотивації персоналу в українських підприємствах. Економіка та держава, 11. 2018. 94-97.
4. Громова, Н. Використання технологій у мотиваційних програмах в українських компаніях. Інформаційні технології в освіті, науці і виробництві, 3(24). 2021. 42-48.

Гоїнець О.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Синюк О.

*к.е.н., доц. кафедри менеджменту ім. проф. Є.В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування*

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. Оздоровлення української економіки, оновлення виробничих потужностей та розвиток ринкової та соціальної інфраструктури неможливі без активного притоку капіталу та інтенсивної стимуляції інвестиційних процесів. На сьогодні підприємства в Україні відчувають дефіцит інвестицій, що є значущою перешкодою для економічного зростання. Негативний інвестиційний

клімат країни відображається у низькій привабливості окремих підприємств та галузей.

Навіть при наявності сприятливого інвестиційного середовища, інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств та окремих галузей аграрного сектору може змінюватися залежно від різних чинників. Це особливо актуально, оскільки значна частина інвестицій в сільське господарство здійснюється за рахунок власних коштів сільськогосподарських виробників.

Таким чином, дослідження напрямів підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств є вельми важливим як науково, так і практично. Це може сприяти мобілізації власних ресурсів підприємств в умовах вже створеного інвестиційного клімату в державі.

Результати дослідження. Інвестиційна привабливість підприємств представляє собою показник, який дозволяє потенційним інвесторам робити висновки щодо необхідності та доцільності вкладення своїх фінансових ресурсів у конкретний об'єкт [3, с. 51].

Проведення аналізу наукових економічних джерел дозволяє розглядати різноманітні погляди та уточнювати визначення сутності терміну “інвестиційна привабливість підприємства”.

Різні підходи до оцінки привабливості підприємства можна систематизувати та об'єднати в чотири групи, враховуючи відповідні ознаки:

1) Інвестиційна привабливість становить важливу умову для розвитку підприємства. Інвестиційна привабливість підприємства визначається його економічним розвитком у такий спосіб, що інвестор може очікувати досягнення задовільного рівня прибутковості або іншого позитивного впливу протягом прийняттого для інвестора періоду часу.

2) Інвестиційна привабливість є важливою умовою для здійснення інвестування. Інвестиційна привабливість включає в себе різноманітні об'єктивні ознаки, характеристики, ресурси та можливості, які визначають потенційний ефективний попит на інвестиції в основний капітал.

3) Інвестиційна привабливість розглядається як сукупність показників. Інвестиційна привабливість підприємства представляє собою комплекс економічних і фінансових показників, які визначають потенційну здатність досягти максимального прибутку при мінімізації ризиків, пов'язаних із капітальними вкладеннями.

4) Інвестиційна привабливість є важливим показником ефективності інвестицій. Інвестиційна ефективність визначає, наскільки успішно вкладені кошти приносять прибуток, тоді як інвестиційна привабливість визначає, наскільки привабливим є об'єкт для інвесторів, і інвестиційна діяльність залежить від цих двох чинників. Чим вищий рівень ефективності інвестицій, тим більш привабливим стає об'єкт для потенційних інвесторів, що, в свою чергу, може призвести до збільшення обсягів інвестиційної діяльності. Навпаки, низька

ефективність може зменшити привабливість та обмежити інвестиційну активність [1, с. 69].

Узагальнення наведених положень дозволяє зробити висновок, що інвестиційна привабливість підприємства – це систематична та цілеспрямована діяльність, спрямована на створення оптимальних умов для залучення інвестицій з метою посилення стійкого розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Для підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств, враховуючи інтереси усіх інститутів, можна вжити наступних заходів:

- активне просування власного бренду;
- використання науково-технічного та інноваційного потенціалу в сфері виробництва;
- господарювання з метою підвищення його вартості;
- ефективне управління фінансово-господарською діяльністю суб'єкта;
- застосування аутсорсингу для оптимізації процесів;
- застосування методу бенчмаркінгу для впровадження кращих практик у власній діяльності;
- застосування хеджування, диверсифікації та страхування від природних ризиків;
- збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції
- здійснення соціальної відповідальності бізнесу;
- зростання обсягів сільськогосподарського виробництва;
- оптимізація структури контрагентів;
- організація тренінгів для підвищення кваліфікації працівників;
- отримання рейтингу інвестиційної надійності через фінансово-кредитні установи;
- підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції;
- проведення реінжинірингу аграрних бізнес-процесів;
- проведення юридичної експертизи документів підприємств для їх відповідності чинному законодавству;
- публікація інформації про господарські та фінансово-економічні операції сільськогосподарських підприємств на його власному веб-сайті;
- реструктуризація або реорганізація сільськогосподарських підприємств;
- розвиток корпоративного управління;
- розробка стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств з акцентом на інвестиційний розвиток;
- стабілізація фінансово-економічного стану сільськогосподарських підприємств;
- удосконалення фіскального планування [2, с. 17].

Впровадження наведених заходів сприятиме поліпшенню інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств, сприяючи вирішенню

інтересів як власників, так і сприятиме задоволенню інтересів інвесторів та держави.

Висновки. Таким чином, дослідивши наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених щодо сутності та змісту поняття “інвестиційна привабливість підприємства”, нами сформульовано власне визначення. Інвестиційна привабливість підприємства – це комплекс показників та чинників, які визначають його здатність залучати та утримувати інвестиції, сприяючи стійкому економічному розвитку.

Щоб підвищити інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств, можна вжити такі заходи: переосмислення внутрішнього інвестиційного законодавства з метою створення системи гармонізованих правових норм, спрямованих на підтримку інвестиційної активності підприємств; сприяння залученню інвестицій у пріоритетні галузі економіки; використання ключових інструментів регуляторної політики для розширення бази інвестиційних ресурсів; підтримка мотивації населення для здійснення інвестиційних дій, зокрема, через підвищення довіри до внутрішнього банківського сектору; і надання державних гарантій інвесторам для захисту їхніх прав.

У цілому, визначення та підтримка інвестиційної привабливості підприємства є ключовими елементами стратегічного розвитку, сприяючи його конкурентоспроможності та сталому зростанню в умовах глобального економічного середовища.

Бібліографічний список

1. Козяр Н. О., 2018. Теоретичні підходи до трактування сутності категорії “інвестиційна привабливість” у сільському господарстві. *Агросвіт*. №23. С. 66-72.
2. Лупенко Ю. О. Захарчук О. В., 2018. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. *Економіка АПК*. №11. С. 9-18.
3. Мацибора Т. Б., 2019. Оцінка інвестиційної привабливості продукції сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. №1. С. 50-55.

Ях О.

*студент 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Колодій І. В.*

*В. о. доцента кафедри менеджменту імені професора С. В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування*

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ

Вступ. У сучасному світі, де конкуренція й постійні зміни стають не лише нормою, але й вирішальними факторами успіху, побудова ефективної організаційної структури стає важливою складовою стратегічного управління. Ця тема не лише відображає базові принципи управління організацією, а й відкриває широкі можливості для досягнення конкурентних переваг та оптимізації бізнес-процесів. Високоєфективна організаційна структура дозволяє розподілити відповідальність, зберегти ресурси, забезпечити ефективну комунікацію та реагувати на зміни у навколишньому середовищі. Отже, вивчення та розуміння принципів та методів побудови ефективної організаційної структури є важливим етапом для керівників будь-якого рівня та спеціалістів з управління, щоб забезпечити стійкий розвиток та успіх організації в сучасному бізнес-середовищі. [2]

Результати дослідження. Побудова ефективної організаційної структури є ключовим аспектом стратегічного управління для будь-якої організації, незалежно від її розміру чи сфери діяльності. Ефективна структура допомагає забезпечити оптимальне розподіл ресурсів, ефективне функціонування комунікаційних каналів та відповідальності, а також сприяє швидкій адаптації до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

При побудові ефективної організаційної структури важливо враховувати ряд факторів, включаючи вид діяльності організації, розмір, географічний розподіл, корпоративну культуру та стратегічні цілі. Гнучкість, прозорість та здатність до швидкої реакції стають ключовими перевагами сучасних організаційних структур. [1]

Ось кілька прикладів відомих компаній та установ для ліпшого розуміння побудови ефективної організаційної структури:

➤ **Функціональна структура:**

✓ корпорація Procter & Gamble використовує функціональну структуру, де відділи організовані за функціями, такими як маркетинг, виробництво, фінанси тощо. Це дозволяє компанії зосередити експертів у кожній області та спростити процеси прийняття рішень.

➤ **Матрична структура:**

✓ університети часто використовують матричну структуру, де факультети та відділи організовані як функціональні одиниці, але також можуть бути організовані за проектами або спеціалізованими програмами. Це дозволяє забезпечити ефективну координацію та співпрацю між різними групами.

➤ **Географічна структура:**

✓ міжнародні компанії, такі як Coca-Cola або McDonald's, можуть мати географічну структуру, де кожен регіональний підрозділ відповідає за певні географічні області. Це дозволяє адаптуватися до місцевих ринків та культурних відмінностей.

➤ **Командна структура:**

✓ стартапи часто використовують командну структуру, де всі члени команди мають рівний статус і працюють над спільними цілями. Це мотивує творчий процес та швидке прийняття рішень.

Ці приклади демонструють, що ефективна організаційна структура може бути дуже різноманітною і залежить від конкретних потреб та характеристик кожної організації.

Стратегічна побудова організаційної структури вимагає аналізу поточних процесів, ідентифікації слабких місць та розробки оптимальних рішень для оптимізації роботи всієї організації. Крім того, важливо пам'ятати про постійний процес вдосконалення та адаптації організаційної структури до змін у бізнес-середовищі та внутрішніх умовах. [3]

Отже, побудова ефективної організаційної структури є стратегічним завданням, яке вимагає уважного аналізу, гнучкості та постійного вдосконалення, щоб забезпечити успішну діяльність організації в динамічному світі сьогодення.

Висновок. Побудова ефективної організаційної структури є критично важливою для досягнення успіху та стійкого розвитку будь-якої організації в сучасному бізнес-середовищі. На основі аналізу результатів досліджень і практичного досвіду виявлено, що ефективна структура організації сприяє оптимізації ресурсів, покращує комунікацію та координацію діяльності, а також сприяє швидкій адаптації до змін у середовищі.

Згідно з результатами досліджень, організації, що здатні до гнучкості та інновацій, мають перевагу перед конкурентами. Такі організації здатні швидко реагувати на зміни та ефективно використовувати свої ресурси для досягнення стратегічних цілей. Крім того, важливою є постійна адаптація організаційної структури до змін у внутрішніх та зовнішніх умовах, щоб забезпечити стабільний та успішний розвиток.

Важливою метою для будь-якої організації є постійна робота над побудовою та вдосконаленням її організаційної структури з метою досягнення ефективності, гнучкості та конкурентоспроможності.

Бібліографічний список

1. Генрі Мінцберг. "Структура в управлінні: Дослідження в підприємстві". Додаток до курсу в Індійському інституті управління, 2019.
2. Генрі Мінцберг. "Структура організації: Дизайн та зміна". Видавництво "Сімфонія", 2015.
3. Кудіна В. В. Процедура оптимізації організаційної структури підприємства. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2016. Т. 22, № 5. - С. 85-95.

Маланяк О.
студентка 5 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Станько Т.
к.е.н., в.о. доц. кафедри менеджменту ім. проф. Є.В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПРОЄКТУ

Вступ. Розробка та реалізація інвестиційних проєктів є необхідною умовою створення сучасної стійкої економіки, стратегічної трансформації соціальної сфери, перетворення суб'єктів господарювання з різними формами власності та економічного зростання. Сьогодні проєктна діяльність пронизує всі сфери бізнесу. Проєктна діяльність впливає на стан підприємства, у якому вона реалізується.

Результати дослідження. Усі процеси, пов'язані з розробкою та реалізацією інвестиційних проєктів, є взаємозалежними. Період від моменту підготовки інвестиційної ідеї інвестора до його реалізації, називається життєвим циклом проєкту. Життєвий цикл проєкту – це поняття, яке розглядає проєкт як послідовність фаз, подій та етапів, кожен з яких має свою назву та часові рамки. Життєвий цикл є початковою та фундаментальною основою для вивчення питань реалізації проєкту, залучення коштів, визначення доцільності інвестицій та деталізації проєкту. Незалежно від розміру, обсягу та вартості виконаних робіт, будь-який проєкт проходить через періоди ідеї, підготовки, реалізації, завершення та ліквідації.

Існує багато визначень поняття «життєвий цикл проєкту», з яких варто навести найпоширеніші. Зокрема «Керівництві з основ проєктного менеджменту» вищезазначений термін представлений так: життєвий цикл проєкту – це «сукупність послідовних фаз проєкту, назва та кількість яких

залежить від управлінських потреб організації» [2]. Перевагою цього визначення є те, що воно підкреслює тісний взаємозв'язок між внутрішніми та кількісними характеристиками фаз життєвого циклу, конкретними інтересами, потребами та пріоритетами залучених організацій та зацікавлених сторін.

«Словник-довідник з питань управління проєктами» проєктами має щонайменше два визначення терміну «життєвий цикл проєкту».

По-перше, життєвий цикл проєкту визначається як «період від початку до завершення проєкту»[1].

По-друге, поняття має дещо ширше визначення: це «послідовність фаз, необхідних для досягнення конкретної мети, з моменту формування концепції проєкту до його завершення, включаючи реалізацію та використання» [1].

Наведені визначення є науково обґрунтованими. Якщо перше визначення фокусується на тривалості та окремих фазах, то друге – на структурі проєкту та його поділі на певні періоди або етапи. З огляду на вищесказане, можна сформулювати визначення поняття «життєвий цикл проєкту», яке узгоджується збудь-яким з розглянутих у цій роботі визначень і включає в себе основні положення кожного з них. Таким чином, життєвий цикл проєкту – це сукупність етапів, які кількісно та змістовно залежать від специфікації діяльності від початку до завершення (ліквідації) і які, при послідовному виконанні, забезпечують досягнення поставлених задач.

Найбільш узагальнене представлення фаз життєвого циклу було зроблено Дунканом (Duncan, William R.). В якості двох параметрів, що визначають життєвий цикл, Дункан обрав час, вартість та кількість персоналу, а фази життєвого циклу проєкту автор виділив наступним чином[2]:

-початкова фаза – ініціація, попереднє опрацювання ідей, визначення місії, основних характеристик та особливостей, формування концепції, загальної ідеї проєкту;

- перехідна фаза (одна або кілька) – ретельне опрацювання ключових компонентів, деталей і безпосередня реалізація проєкту; характеризується досягненням на певному етапі найвищого рівня вартості та кількості залученого до впровадження персоналу; кількість перехідних фаз у життєвому циклі безпосередньо залежить від обсягу, складності та тривалості самого проєкту;

- заключна фаза – включає в себе діяльність, спрямовану на забезпечення належного завершення та закриття проєкту.

Описаний підхід до поділу життєвого циклу на фази насправді є досить спрощеним, але притаманний усім проєктам, незалежно від їхніх сутнісних, часових, фінансових чи інших характеристик. Поширеною є думка, що життєвий цикл проєкту можна розділити на чотири фази: передінвестиційну, інвестиційну, експлуатаційну та фазу завершення.

Однак найбільш традиційною є розбивка проєкту на чотири великих етапи:

1) формулювання;

- 2) планування;
- 3) здійснення;
- 4) завершення.

Формулювання проекту передбачає функцію вибору. Проекти ініціюються в силу виникнення потреб, які потрібно задовольнити. Проте за умов дефіциту ресурсів усі потреби задовольнити неможливо. Тому потрібно робити вибір. У першу чергу вибір рішення ґрунтується на наявності ресурсів, фінансовій спроможності, важливості задоволення одних потреб порівняно з іншими, а також ефективності проекту. Чим масштабнішим є проект, тим важливішим є рішення з його вибору. Великі проекти визначають напрямок діяльності на майбутнє і поєднують наявні трудові та фінансові ресурси. Альтернативна вартість інвестицій є ключовим фактором у виборі проекту.

Процес планування відбувається протягом усього життєвого циклу реалізації проекту. Як правило, на початку життєвого циклу створюється попередній план, який є загальним уявленням про те, що потрібно зробити під час виконання проекту. Рішення щодо вибору базується, в основному, на оцінці попередніх планів. Детальне та офіційне планування проекту починається після прийняття рішення про його реалізацію. При цьому визначаються важливі етапи, формулюються завдання та їх взаємозалежності.

Як правило, планування не змінюється і постійно адаптується до поточних умов у міру просування проекту. Після затвердження офіційного плану за його реалізацію відповідає менеджер. Під час реалізації проекту керівник повинен постійно контролювати хід виконання робіт. Контроль означає збір фактичних даних про виконані роботи і порівняння їх зі запланованими. Проте, в управлінні проектами завжди виникають розбіжності між запланованими і фактичними результатами. Тому завдання менеджера полягає у тому, щоб проаналізувати можливий вплив відхилень обсягів виконаної роботи на загальну результативність проекту і прийняти відповідні управлінські рішення [3].

Рано чи пізно всі проекти закінчуються. У деяких випадках, проект може закінчитися завчасно, наприклад, коли прийнято рішення зупинити його швидше, ніж передбачено графіком. При цьому керівник повинен виконати ряд заходів для закінчення проекту. Конкретний характер цих завдань залежатиме від особливостей самого проекту. Якщо в проекті використовувалося устаткування, потрібно зробити його інвентаризацію та, якщо необхідно, передати для повторного використання. Для контрактних проектів потрібно визначити відповідність їх підрядним умовам. Також треба підготувати підсумковий звіт, а проміжні звіти за проектом – направити в архів.

Висновки. Розробка проекту може бути виражена як цикл, який включає окремі фази, етапи та стадії, і має назву «життєвий цикл проекту». Проаналізувавши досліджувані підходи до життєвого циклу проекту можна зробити висновок, що один із них базується на загальноновизначених фазах

проектування, а інший розглядає види робіт, які забезпечують реалізацію цих фаз.

Бібліографічний список

1. Бушуєв С. Д. Словник-довідник з питань управління проектами. К.: Видавничий дім «Ділова Україна». 2001. 640 с.
2. Дункан Вільям, Р. Бушуєва С. Д.. Керівництва з питань проектного менеджменту. К.: Інститут менеджменту і бізнесу. 2000. 197 с.
3. Петровська Т. Е. Життєвий цикл проекту та його удосконалення під час впровадження проекту. Збірник наукових праць УкрДАЗТ. 2013. Вип. 139. С. 293-298.

***Наконецька К. А.**
студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Колодій І. В.
В. о. доцента кафедри менеджменту імені професора Є. В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування*

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ СУЧАСНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Вступ. Сучасні підприємства опиняються в умовах непередбачуваної динаміки ринку та постійної конкурентної боротьби, що вимагає від них постійного адаптування та швидкого реагування на зміни. У таких умовах роль цифрових технологій у стратегічному управлінні стає критично важливою.

Швидкий розвиток інформаційних технологій та висока доступність даних перетворюють цифрові інструменти на потужний засіб оптимізації бізнес-процесів, аналізу ринку та прийняття стратегічних рішень. В цьому контексті розуміння ролі цифрових технологій у стратегічному управлінні є важливим завданням для забезпечення успішності підприємства в сучасному конкурентному середовищі. [1]

Ураховуючи цей контекст, дослідження ролі цифрових технологій у стратегічному управлінні сучасними підприємствами стає актуальною та необхідною задачею. Розуміння та ефективне використання цифрових інструментів може визначити успіх або невдачу стратегічних ініціатив підприємства.

Тому дана теза спрямована на вивчення впливу цифрових технологій на процес прийняття стратегічних рішень, оптимізацію ділових процесів та підвищення конкурентоспроможності сучасних підприємств. В результаті розуміння цих аспектів може бути досягнуто збалансоване та ефективне стратегічне управління, спроможне адаптуватися до змін у середовищі та досягати поставлених цілей. [2]

Результати дослідження. Результати дослідження показали, що цифрові технології відіграють ключову роль у стратегічному управлінні сучасними підприємствами. Перш за все, цифрові інструменти забезпечують доступ до великих обсягів даних та їх швидкий аналіз, що дозволяє керівникам отримувати об'єктивну інформацію для прийняття стратегічних рішень. Крім того, впровадження цифрових систем управління дозволяє автоматизувати багато рутинних процесів, що звільняє час керівників для аналізу та стратегічного мислення.

Дослідження також підтвердило, що цифрові технології сприяють покращенню комунікації в межах організації та зовнішньої взаємодії з клієнтами, партнерами та постачальниками. Це дозволяє підприємствам швидше реагувати на зміни на ринку та задовольняти потреби споживачів, що є важливим елементом стратегічного успіху. [3]

Отже, результати дослідження вказують на те, що цифрові технології не лише стають необхідним інструментом для ефективного стратегічного управління, але й сприяють забезпеченню конкурентоспроможності та стійкості сучасних підприємств в умовах постійних змін на ринку.

Дослідження підтвердило критичне значення цифрових технологій для ефективного стратегічного управління. Впровадження цифрових ініціатив дозволяє підприємствам забезпечувати швидку реакцію на зміни в середовищі, підвищувати конкурентоспроможність та забезпечувати стійкий розвиток. Розуміння та ефективне використання цифрових технологій є невід'ємною складовою успішної стратегії підприємства в сучасному бізнес-середовищі. Подальший розвиток цифрових ініціатив та їх інтеграція в стратегічне управління є ключовими завданнями для підприємств, щоб досягти конкурентних переваг і забезпечити стійкий успіх у майбутньому. [4]

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що цифрові технології відіграють стратегічно важливу роль у сучасному управлінні підприємствами, допомагаючи їм адаптуватися до змін у середовищі, оптимізувати бізнес-процеси та забезпечувати конкурентоспроможність. Подальший розвиток та інтеграція цифрових технологій у стратегічне управління вимагає постійного вдосконалення та інноваційного підходу. Розуміння потенціалу цифрових інструментів та їх правильне використання дозволять підприємствам не лише виживати на ринку, але й успішно розвиватися та займати лідерські позиції в своїй галузі.

Бібліографічний список

1. Porter, M. E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. Free Press. 1980.
2. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. W. W. Norton & Company. 2014.
3. Chesbrough, H. (2010). Business Model Innovation: Opportunities and Barriers. Long Range Planning, 43(2-3), 354-363. 2010.
4. Laudon, K. C., & Laudon, J. P. Management Information Systems: Managing the Digital Firm. Pearson. 2020.

Павлик С.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Михалюк Н.

*Доцент кафедри менеджменту ім. проф. Є.В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування*

СКЛАДОВІ СИСТЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Вступ. Проблема забезпечення ефективності підприємств у сучасних умовах економічного розвитку стає особливо актуальною, оскільки наслідки неправильно обраних стратегії та тактики управління в умовах жорсткої конкуренції стають критичними та ставлять під загрозу їх існування. Ефективний менеджмент сприяє розвитку довгострокових конкурентних переваг, що визначають стійке становище лідера в умовах жорсткої конкуренції.

Результати дослідження. Ефективність системи управління підприємством є мірою отриманих підприємством кінцевих результатів, які співвідносяться до затрачених ресурсів та застосовуються для різних аналітичних оцінок і обґрунтування певних рішень.

Системи ефективного управління підприємством – це принципи та механізми прийняття рішень, проходження інформації, планування, а також системи мотивації та матеріального стимулювання.

Стандартна система управління включає: опис діяльності, що необхідна для реалізації політики підприємства, у вигляді процесів; опис послідовності та взаємодії цих процесів; організаційну структуру, розподіл повноважень та відповідальності у системі; методики та методи здійснення процесів; опис ресурсів, що необхідні для адекватної реалізації процесів; встановлення

критеріїв та методів, що будуть необхідними для моніторингу процесів; встановлення інформаційних каналів, що необхідні для моніторингу процесів.

Певний набір цих процесів складає основу стандартної системи управління. Кожна з стандартних систем управління направлена на реалізацію політики, що сформульована керівництвом підприємства у даній сфері діяльності.

Економічна ефективність системи управління підприємством відображається вартісними показниками, які можуть характеризувати як проміжні так і кінцеві результати діяльності підприємства.

Аналіз та оцінка існуючих системи ефективного управління підприємством повинна відбуватися систематично. Виявленні проблеми та недоліки повинні вдосконалюватися і покращуватись.

Системи ефективного управління підприємством в практичній управлінській діяльності виступає об'єктивною вимогою, а сучасні умови формують потребу у її здійсненні не тільки на емпіричному рівні, як це часто робиться, а й на науковому підґрунті. Це вимагає, в першу чергу, розробки методології системи ефективного управління підприємством, яка повинна ґрунтуватись на її якісно-кількісній визначеності та враховувати найбільш важливі чинники формування.

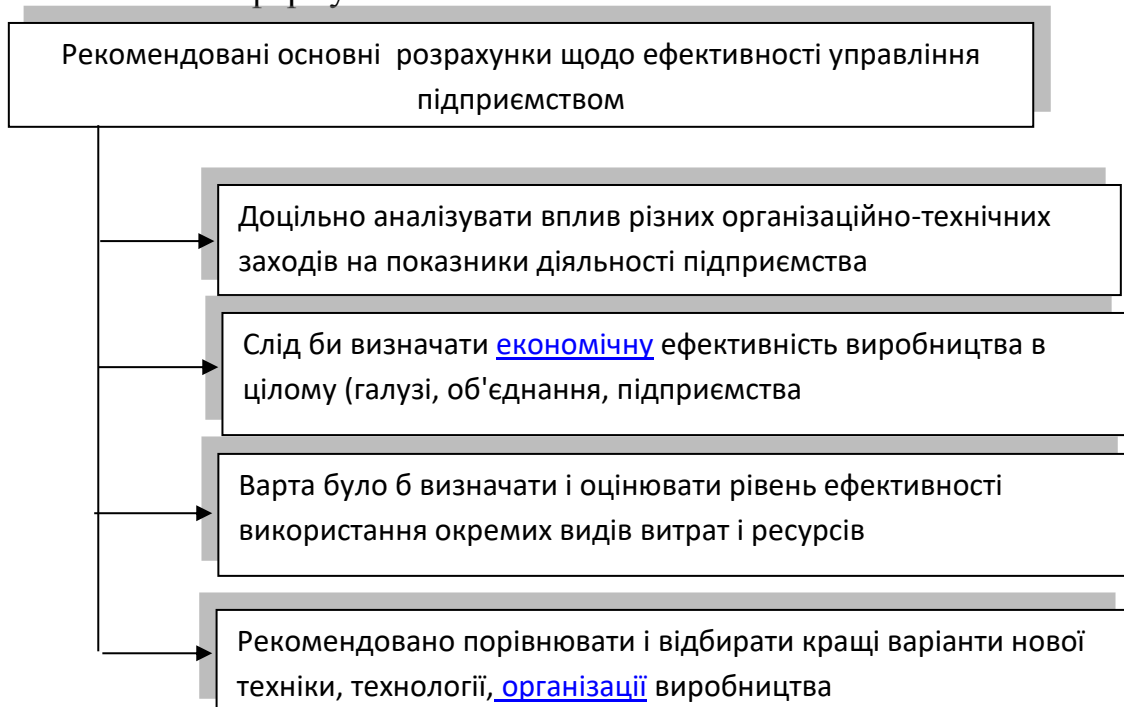

Рис. 1. Основні розрахунки щодо ефективності управління підприємством

Цей аспект був предметом дослідження багатьох вчених і не існує узагальненої класифікації, яка систематизувала б всі аспекти ефективності роботи підприємства в поточний період. Тому з урахуванням проаналізованих

джерел розглянемо наступну класифікацію, представлену на рисунку зробити її максимально оптимальною.

Також системи ефективного управління підприємством у значній мірі сьогодні залежить від програмного забезпечення, а тому має бути економічно доцільною та доступною у користуванні для суб'єкта управління. А тому, найважливішою якісною характеристикою підприємництва на всіх рівнях є – ефективність управління підприємства.

Системи ефективного управління підприємством – це обґрунтована стратегія і тактика підприємства. Більшість підприємств збанкрутували чи отримують збитки, або їх виробництво не рентабельне лише тому, що управлінські рішення стосовно управління виробництвом є не ефективними і не направлені на перспективний розвиток.

Під ефективністю управління підприємства розуміється ступінь використання виробничого потенціалу, що виявляється співвідношенням результатів і витрат суспільного виробництва. Чим вище результат при тих же витратах, тим швидше він зростає в розрахунку на одиницю витрат суспільно необхідної праці, або чим менше витрат на одиницю корисного ефекту, тим вище ефективність виробництва.

Узагальнюючим критерієм системи ефективного управління підприємством служить рівень продуктивності суспільної праці. З метою деталізованого комплексного підходу стосовно дослідження питання управління ефективністю підприємства та продукції його виробництва.

Висновки. Ефективність управління – це результативність функціонування системи і процесу управління як взаємодії керуючої і керованої систем, що забезпечує досягнення цілей підприємства; яка визначається співвідношенням ефекту від реалізації різноманітних інвестицій в систему управління підприємством з розміром витрат, необхідних для їх впровадження.

Науково-технічний ефект управління характеризується: збільшенням частки нових інформаційних технологій, збільшенням частки прогресивних технологічних процесів, підвищенням коефіцієнту автоматизації робіт на підприємстві, підвищенням організаційного рівня торгівлі і праці на підприємстві, підвищенням конкурентоспроможності підприємства.

Бібліографічний список

1. Василенко В. О., Шостка В. І., Клейменов О. М. Ситуаційний менеджмент : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Центр навч. л-ри, 2015. 372 с.
2. Васюренко О. В. Економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. Київ : Знання, 2016. 463 с.
3. Гетьман О. О. Економічна діагностика : навчальний посібник для студентів

- вищих навчальних закладів. Київ : Центр навчальної літератури, 2011. 317 с.
4. Гончарук А. Г. Формування методів управління ефективністю організації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління організаціями». Одеса, 2010. 37 с.
 5. Гринчуцький В. І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б. В. Економіка підприємства : навчальний посібник. Київ : Видавництво «Центр навчальної літератури», 2012. 304 с.
 6. Дієсперов В. С. Продуктивність праці : монографія. Київ : ННЦ "Ін-т аграр. економіки", 2016. 274 с.

Грибанов Н. О.
студент 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Колодій І. В.
В. о. доцента кафедри менеджменту імені професора Є. В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування

СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Вступ. Глобалізаційні та економічні трансформації, що відбуваються в сучасному світі, несуть із собою низку викликів та можливостей для підприємств. У цьому контексті стратегічний менеджмент стає критично важливим елементом успіху для організацій, які прагнуть ефективно функціонувати в глобальному середовищі. Глобальні ринкові умови, швидкі зміни технологій, а також збільшення конкуренції вимагають від керівників не лише адаптації до нових реалій, але і розробки та реалізації стратегій, спрямованих на досягнення конкурентних переваг та стійкості в глобальному ринковому середовищі.

Результати дослідження. Однією з головних тенденцій в сучасному бізнес-середовищі є глобалізація, яка визначається інтеграцією економік, обміном ресурсами та ідеями між країнами. Цей процес впливає на всі сфери підприємницької діяльності, від торгівлі до фінансів, виробництва та послуг. В умовах глобалізації підприємства змушені переглядати свої стратегії, адаптовувати їх до міжнародних стандартів та ефективно використовувати ресурси для досягнення конкурентних переваг. [1]

1. Глобалізаційні тенденції в сучасному світі: глобалізація визначається як необхідність інтеграції ринків, технологій та культур, що веде до утворення єдиного світового економічного простору. Дослідження показують, що

глобалізаційні тенденції мають значущий вплив на підприємства, змушуючи їх адаптуватися до нових умов та розглядати глобальні можливості для розвитку. Відмітним є зростання міжнародної торгівлі, переміщення виробництва та збільшення конкуренції на світовому ринку.

2. Сутність стратегічного менеджменту: стратегічний менеджмент стає ключовим інструментом управління в умовах глобалізації. Розглядаючи сутність стратегічного менеджменту, важливо визначити основні концепції та підходи до формулювання та виконання стратегій. Це включає в себе аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища, визначення місії та цілей, розробку стратегічних альтернатив, а також впровадження та контроль стратегій. [2]

3. Взаємозв'язок глобалізації та стратегічного менеджменту: дослідження показують, що глобалізаційні процеси впливають на усі етапи стратегічного менеджменту. Підприємства повинні адаптувати свої стратегії до змін у глобальному середовищі, враховуючи економічні, політичні та культурні відмінності. Крім того, виникає необхідність розглядати глобальні стратегії адаптації та інновацій для підтримання конкурентоспроможності.

Ці результати дослідження свідчать про необхідність вивчення та розуміння взаємодії глобалізації та стратегічного менеджменту для досягнення успішності в глобальному бізнес-середовищі.

У світлі глобалізаційних та економічних трансформацій важко переоцінити значення стратегічного менеджменту для підприємств. Наше дослідження вказує на те, що глобалізація впливає на всі аспекти стратегічного управління, вимагаючи від підприємств не лише адаптації до нових умов, але й активного пошуку можливостей у глобальному середовищі. [3]

Перше, що варто визначити, це той факт, що глобалізація створює унікальні виклики, які вимагають нових стратегій та підходів. Підприємства повинні розглядати глобальні можливості та загрози, а також розробляти стратегії, які враховують різноманітність економічних, соціокультурних та політичних контекстів.

З наших досліджень випливає, що стратегічний менеджмент в умовах глобалізації вимагає більш гнучких та інноваційних підходів. Розуміння взаємозв'язку між глобалізацією та стратегічним менеджментом стає ключовим елементом успіху. Підприємства повинні бути готові адаптуватися до змін у глобальному середовищі та активно впроваджувати стратегії, спрямовані на забезпечення конкурентоспроможності та стійкості. [4]

Висновки. Отже, висновки нашого дослідження підкреслюють важливість ретельного вивчення та розуміння взаємозв'язку між глобалізацією та стратегічним менеджментом для ефективного управління в глобальному бізнес-середовищі. Розвиток та впровадження глобально орієнтованих стратегій стають важливою складовою успіху сучасних підприємств у конкурентному світі.

Бібліографічний список

1. Grant, R. M. Contemporary Strategy Analysis: Text and Cases Edition. John Wiley & Sons. 2016.
2. Hill, C. W. L. International Business: Competing in the Global Marketplace. McGraw-Hill Education. 2017.
3. Wells, L. T. Globalization: The good, the bad, and the uncertain. Journal of International Business Studies, 51(7), 2020. 1015 – 1038.
4. Yip, G. S. Total Global Strategy: Managing for Worldwide Competitive Advantage. Pearson. 2018.

Капітанець М.

студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Бінерт О.В.

*к.е.н., доц. кафедри менеджменту ім. проф. Є.В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕКЛАМИ

Вступ. На сьогоднішній день на підприємствах все більше набирає популярності впровадження цифрових технологій в усі аспекти виробництва продукції чи надання послуг. Тому що це дає змогу підприємству буди конкурентно спроможним та залучати нові технології та способи, щоб зменшити затрати на виробництво чи надання послуг, та залучити нових споживачів. Особливо впровадження цифрових технологій вплинуло на сферу маркетингу та рекламу.

Результати дослідження. Відповідно до Закону України «Про рекламу» зазначимо, що «...реклама це – інформація про особу чи товар, розповсюджена у будь-якій формі та у будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо товару...» [1].

Під час розміщення реклами потрібно враховувати такі чинники:

- збільшення тривалості рекламних блоків та змога глядача перейти на інший канал;
- збільшення спеціалізації ЗМІ, у тому числі інтернет-ресурсів;
- перехід масової реклами до індивідуальної;
- розвиток цифрової комунікації;
- баланс між спроможністю продавати та креативністю;

- вигідність розміщення реклами на преміальних позиціях і розміщення реклами у своїх спонсорів. [2]

Впровадження цифрових технологій дало змогу застосовувати свої методи в цифровому середовищі, а саме в соціальних мережах. Таким чином з'явився маркетинг в соціальних мережах – це комплекс заходів завдяки яким соціальні мережі використовуються для просування компаній або брендів та вирішення завдань бізнесу.

Впровадження соціальних мережах як інструменту для піару є досить ефективним рішенням, це допомагає компанії розвинути такі сторони діяльності як:

- взаємовигідні відносини. Після створення та розвитку сторінки компанії в соціальній мережі, кількість пропозицій про співпрацю збільшилось в декілька разів. Збільшення кількості пропозицій співпрацю зумовлене тим, що більшість сучасних людей та компаній мають сторінки в соціальних мережах;
- підвищення рівня продажів. Після впровадження в процес піару соціальних мереж та після певного часу можливе збільшення рівня продажу. Збільшення рівню продажу зумовлене глобальною цифровізацією, на теперішній час важко когось здивувати покупками товарів через соціальні мережі чи інтернет. На сьогодні електронна комерція є дуже популярна та ефективна серед людей молодого віку;
- робота над продуктом. Цифровізація сфери маркетингу дає можливість комунікувати з клієнтом в режимі реального часу та миттєво отримувати відгуки, що дозволяє бізнесу постійно вдосконалювати свою продукцію та рекламну компанію.

Також ще одними із сучасних технологій, які використовуються у сфері маркетингу є:

- віртуальна реальність (VR) – це створення за допомогою технічних засобів, світ, який відчувається людиною як реальним за допомогою зору, слуху, дотику та нюху;
- доповнена реальність (AR) – це технологій які додають у реальний світ будь які сенсорні дані;
- таргетування – це рекламний механізми, який дозволяє виділити з всіх людей, цільову аудиторію та показати рекламу саме їм. [3]

Зараз таргетування реклами в мережі залежить від зібраних даних, а результат можна вдосконалити тільки за допомогою більш детального аналізу аудиторії і розвитку маркетингових інструментів які є в наявності компанії.

Технології VR та AR використовуються для збирання нової інформації за допомогою внутрішніх сенсорів про діяльності користувачів:

- на чому користувач затримує свою увагу найдовше (виконується за допомогою зчитування руху очей);

- які емоції викликає у користувача перегляд того чи іншого контенту (виконується за допомогою зчитування міміки);
- ритм життєдіяльності користувачів (в який момент він найкраще сприймає запропонований йому контент). [3]

Висновки. На сьогоднішній день основною проблемою застосування цих технологій зараз не в збиранні та зчитуванні даних, а в їх зберіганні та перенесенні, тому що сучасні стандарти швидкості та пропускну здатності інтернету не здатні забезпечити швидке перенесення великого масиву даних і їх швидкої обробки через мережу.

Бібліографічний список

1. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.02.2023).
2. Стамат В., Нестерчук Т. Сучасні тенденції розвитку реклами. 2022.
3. Касьянова Н. В., Мірошников Д. В. Тенденції розвитку бізнес-реклами в соціальних мережах. 2021.

Кіцак В.

студент 4 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Станько Т.

*к.е.н., в.о. доц. кафедри менеджменту ім. проф. Є.В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування*

УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. Стратегічно важливою галуззю економіки нашої держави є аграрний сектор, який забезпечує продовольчу безпеку України та оптимальний розвиток народного господарства. Проте, це не лише галузь виробництва, але й середовище проживання значної частини населення країни. Тут формуються як його моральні основи, так і національна психологія та історична пам'ять.

Ряд вітчизняних науковців займалися дослідженнями діяльності сільськогосподарських підприємств. На думку І. Чукіна, аграрні підприємства за сучасних умов не можуть функціонувати без якісного управління виробничо-господарською діяльністю. За таких умов необхідно налаштувати систему організації та управління виробничо-господарською діяльністю у підприємствах. Це б забезпечило цілеспрямований вплив на формування та розвиток галузі

загалом. [6]. С. Руденко та О. Красноруцький розкривають у своїх працях особливості оцінки та раціоналізації використання економічного потенціалу аграрних підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках. Дослідники наголошують на визначенні можливостей реалізації інтересів та забезпеченні економічного зростання виробництва. Універсальність принципів побудови механізмів управління в межах функціональної концепції забезпечує високий ступінь гнучкості останніх та можливість пристосування для виконання будь-яких завдань, що стоять перед аграрним виробниками [4]. А. Казанджі зазначає, що управління виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств перш за все, треба аналізувати як складну систему, що об'єднує персонал підприємства, предмети та засоби праці, виробничу технологію, організаційно-економічні складові та є безперервним процесом впливу на виробництво з метою досягнення поставлених цілей. Основними завданнями при цьому буде підвищення ефективності виробничої діяльності, вдосконалення якісних характеристик продукції та розширення або зміни її асортименту, а також упровадження у виробництво нових видів продукції, підвищення продуктивності праці та рівня використання всіх виробничих ресурсів [3]. В. Ільїн, стверджує, що в умовах глобалізації аграрної сфери значна увага має приділятися проблемам якості товарів і послуг, оскільки це виступає ключовим критерієм конкурентоспроможності. Вибір стратегії виробництва потрібно поєднувати зі заходами, які дадуть можливість підприємству стати конкурентоспроможним, а працівникам одержувати не лише моральне, а й матеріальне задоволення від роботи [2]. Неоднозначність у поглядах науковців, а також багатогранність проблеми управління аграрними підприємствами свідчать про необхідність подальших досліджень у цій сфері.

Результати дослідження. Для розвитку аграрного сектору ключовим завданням є формування достатньої державної підтримки аграрних підприємств, з врахуванням особливостей сільськогосподарського виробництва, яке характеризується меншою прибутковістю, порівняно з іншими галузями. Специфіка цієї галузі обумовлює сезонність використання ресурсів, грошових надходжень, повільніший оборот капіталу тощо. Аграрне виробництво, порівняно з іншими секторами економіки, вважається менш привабливим для потенційних інвесторів. Проте, саме аграрні підприємства забезпечують виробництво, переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції, постачають продукти харчування для населення, реалізуючи при цьому стратегічні завдання забезпечення національної безпеки.

Одним з ключових напрямів державної політики має бути робота з підвищення якості управління аграрними підприємствами, що дасть можливість керівникам ефективніше управляти виробництвом та персоналом, раціональніше використовувати ресурси.

На сьогоднішній день більшість вітчизняних аграрних підприємств не займаються бюджетуванням і не контролюють фінансові витрати. Основну увагу керівники приділяють переважно виробничим показникам, а не економічним і фінансовим. Більшість аграрних підприємств не мають планових відділів, система внутрішнього контролю є неналагодженою. Отже, галузь сільського господарства як об'єкт управління є досить складною.

У свою чергу, процес управління виробництвом включає в себе декілька циклів і характеризується неперервністю, циклічністю, сталістю, нерівномірністю, послідовністю, відносною змінністю. Менеджмент є процесом планування, організації, приведення в дію та контролю організації для досягнення координації матеріальних і людських ресурсів, потрібних для ефективного виконання поставлених завдань. Менеджмент пронизує всю організацію, торкається практично всіх сфер її діяльності [5].

Під принципами управління розуміють основні керівні постулати, правила, які ґрунтуються на об'єктивних законах і закономірностях, та якими керуються під час побудови системи менеджменту. Оскільки принципи управління формуються на основі об'єктивних економічних законів та взаємодії з продуктивними силами, це зумовлює необхідність постійного уточнення їх змісту та форм реалізації. Через вирішення конкретних управлінських завдань здійснюється вплив принципів. Через принципи управління виробництвом реалізуються основні вимоги, яким повинні відповідати раціональна структура управління, зв'язки підприємства і об'єднання з вищестоящими органами, іншими організаціями і установами. Принципи пов'язують у єдине ціле вимоги до управління в різних сферах діяльності, на їх основі формуються організаційно-економічні й організаційно-технічні складові [1].

Матеріальне та моральне стимулювання працівників є вагомим важелем управління. Функціонування підприємства у ринкових умовах забезпечує значні можливості для всебічного впливу на зацікавленість працівників, посилення їх інтересу у підвищенні ефективності виробництва. Моральні стимули відіграють значну роль, особливо вагомим є довірливе та доброзичливе ставлення керівника до членів колективу. Зміна умов виробництва зумовлює певні зміни у принципах управління, зокрема у формах, методах їх реалізації. Завдання науки полягає в тому, щоб своєчасно виявляти ці зміни [2].

У системі управління необхідно розрізняти такі основні моменти, як: організація управління, управлінський процес, інструменти управління, стиль управлінської роботи. Організація управління складається з організаційних підрозділів у галузі управління та їх взаємозв'язків між собою. Це важлива частина структури. Таким чином, одна з причин підвищення ролі управління пов'язана з необхідністю зростання продуктивності праці управлінських працівників, у тому числі і недопущенням розбухання бюрократичного апарату.

Висновки. Отже, управління підприємством є важливою складовою розвитку аграрного сектору. На сучасному етапі діяльності менеджери аграрних підприємств повинні не тільки добре знати економіку, технологію та техніку виробництва, але й передусім досконало володіти мистецтвом управління персоналом. В умовах ринкової економіки змінюються і завдання, що стоять перед наукою управління. Вона повинна розробляти методи і технології управління, а також структури і форми його організації, що забезпечують найкраще використання особливостей сучасного аграрного виробництва для систематичного підвищення його ефективності.

Бібліографічний список

1. Гарасим П. М. Вплив аграрної реформи на формування інформаційного забезпечення системи управління підприємством. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2010. Вип. 7(1). С. 341-349.
2. Ільїн В. Ю. Формування стратегії управління конкурентоспроможності аграрних підприємств України в умовах глобалізації. *Часопис економічних реформ*. 2013. № 4. С. 99-105.
3. Казанджі А. В. Теоретичні аспекти управління виробничою діяльністю аграрних підприємств. *Аграрний вісник Причорномор'я. Економічні науки*. 2014. Вип. 75. С. 30-38.
4. Красноручський О. О. Руденко С.В. Функціональні та інструментальні концепції в дослідженнях механізмів управління економічним потенціалом аграрних підприємств. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2016. № 2. С. 5-10.
5. Рябенко Г. М., Бондаренко І. Д. Особливості управління діяльністю аграрних підприємств. *Економіка та управління підприємствами*. 2016. Вип. 13. С. 356-359.
6. Чукіна І. В. Управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств: теоретичний аспект. *Агросвіт*. 2014. № 5. С. 76-80.

Шевчук А.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Федик О.

в.о. доцента кафедри менеджменту ім. проф. Є. Храпливого

Львівський національний університет природокористування

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. Управління персоналом в діяльності підприємства виступає основою забезпечення його функціонування, оскільки таке управління виступає засобом максимізації ефективного ведення господарства. Не секрет, що саме високо кваліфікований персонал і є найціннішим ресурсом підприємства. Кваліфікація персоналу виступає основною передумовою високого рівня функціонування підприємства. А це значить, що наявність у персоналу якісних знань та практичних навичок, здатність підприємства покращувати професійний розвиток працівників й виступає об'єктивним виразом та засобом реалізації конкурентної спроможності підприємства.

Результати дослідження. Досліджуючи поняття розвитку персоналу, О.А. Грیشнова звертає увагу на те, що він виступає сукупністю організаційно-правових та економічних методів та способів діяльності підприємства, що спрямовані на реалізацію навчання працівників для перепідготовки та підвищення кваліфікації останніх [1].

Дериховська В.І. розглядає розвиток персоналу, як «комплексний системно організаційний процес безперервних якісних змін у професійно-кваліфікаційному рівні працівника за рахунок здобуття та вдосконалення корпоративних, професійних і поведінкових компетенцій, що забезпечить досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства [3, с. 343].

У більш широкому розумінні, розвиток персоналу передбачає й сукупність таких понять, як професійна адаптація працівників у новому колективі; оцінка здібностей кандидатів при призначенні їх на вакантні посади; періодична оцінка знань та навичок працівників; з'ясування обставин на предмет можливості реалізації та забезпечення кар'єрного зросту працівника.

З одного боку розвиток персоналу передбачає процес професійного корпоративного навчання для виконання нових завдань, а з іншого – забезпечує формування резервного складу працівників для вдосконалення та покращення структури колективу.

Також до ознак та характеристик розвитку персоналу можна віднести процеси безперервних взаємодоповнюючих дій керівника підприємства, які реалізують спрямований вплив на працівників, застосовуючи заходи професійного навчання впродовж діяльності працівників для досягнення високого рівня якості персоналу, які відповідатимуть стандартам займаної

посади та сприятимуть ефективному використанню можливостей працівника, забезпечуючи стимулювання такого працівника до виконання обов'язків.

З даного формулювання можливо сформулювати та визначити основні завдання розвитку персоналу, які сприяють досягненню цілей та завдань підприємства. До таких завдань варта віднести:

- ✓ заохочення персоналу до навчання;
- ✓ запровадження системного надання інноваційних знань на постійній основі;
- ✓ активізація зусиль, що спрямовується на створення і комплектування резервного керівного складу;
- ✓ створення системи планування кар'єрного росту [2; 4].

Висновки. Загалом, підсумовуючи перелічені інтерпретації вище зазначених дефініцій, приходимо до наступних висновків:

- ✓ професійний розвиток персоналу складається із комплексу заходів, які спрямовані на навчання працівників з метою підвищення їхньої кваліфікації та, процедури одержання потрібних для роботи навичок з метою посилення професійних можливостей персоналу.

- ✓ у своїй переважній більшості, поняття «розвиток персоналу», сприймається та ототожнюється саме із професійним розвитком, і в цьому випадку поза увагою залишається організаційний та особистий розвиток персоналу. А тому, поняття розвитку персоналу необхідно розглядати у комплексній взаємодії цих трьох видів розвитку – професійного, соціального та особистісного.

- ✓ розвиток персоналу дедалі часто сприймають в якості отримання додаткових знань та компетенцій з боку працівника. З нашої точки зору, розвиток персоналу необхідно розглядати не в якості збільшення у працівника його якісних характеристик, а як послідовну процедуру виведення їх на вищий рівень професійного рівня.

- ✓ розвиток персоналу слід розглядати як комплексний, динамічний, триваючий та чітко спланований і визначений процес стосовно працівників, який позбавлений формалізму.

Бібліографічний список

1. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. К. : Т-во „Знання”. КОО. 2001. 254 с.
2. Гугул О.Я. Теоретичні засади управління розвитком персоналу. *Інновація економіка* : всеукр. наук.-виробн. журн. Тернопіль : ІКСГП НААН. 2013. № 6 (44). С. 194-198.
3. Дериховська В.І. Взаємозв'язок розвитку персоналу та стратегії управління персоналом. *Бізнес Інформ*. 2013. № 7 (426). С. 341-347.

4. Збрицька Т.П., Савченко Г.О., Татаревська М.С. Управління розвитком персоналу: Навчальний посібник. Одеса: Атлант. 2013. 427 с.

Криницький Д.
студент 2 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Синюк О.
к.е.н., доц. кафедри менеджменту ім. проф. Є.В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування

ФАКТОРИ І НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. Оздоровлення української економіки, оновлення виробничих потужностей та розвиток ринкової та соціальної інфраструктури неможливі без активного притоку капіталу та інтенсивної стимуляції інвестиційних процесів. На сьогодні підприємства в Україні відчувають дефіцит інвестицій, що є значущою перешкодою для економічного зростання. Негативний інвестиційний клімат країни відображається у низькій привабливості окремих підприємств та галузей.

Навіть при наявності сприятливого інвестиційного середовища, інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств та окремих галузей аграрного сектору може змінюватися залежно від різних чинників. Це особливо актуально, оскільки значна частина інвестицій в сільське господарство здійснюється за рахунок власних коштів сільськогосподарських виробників.

Таким чином, дослідження напрямів підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств є вельми важливим як науково, так і практично. Це може сприяти мобілізації власних ресурсів підприємств в умовах вже створеного інвестиційного клімату в державі.

Результати дослідження. Інвестиційна привабливість підприємств представляє собою показник, який дозволяє потенційним інвесторам робити висновки щодо необхідності та доцільності вкладення своїх фінансових ресурсів у конкретний об'єкт [3, с. 51].

Проведення аналізу наукових економічних джерел дозволяє розглядати різноманітні погляди та уточнювати визначення сутності терміну “інвестиційна привабливість підприємства”.

Різні підходи до оцінки привабливості підприємства можна систематизувати та об'єднати в чотири групи, враховуючи відповідні ознаки:

1) Інвестиційна привабливість становить важливу умову для розвитку підприємства. Інвестиційна привабливість підприємства визначається його економічним розвитком у такий спосіб, що інвестор може очікувати досягнення задовільного рівня прибутковості або іншого позитивного впливу протягом прийняттого для інвестора періоду часу.

2) Інвестиційна привабливість є важливою умовою для здійснення інвестування. Інвестиційна привабливість включає в себе різноманітні об'єктивні ознаки, характеристики, ресурси та можливості, які визначають потенційний ефективний попит на інвестиції в основний капітал.

3) Інвестиційна привабливість розглядається як сукупність показників. Інвестиційна привабливість підприємства представляє собою комплекс економічних і фінансових показників, які визначають потенційну здатність досягти максимального прибутку при мінімізації ризиків, пов'язаних із капітальними вкладеннями.

4) Інвестиційна привабливість є важливим показником ефективності інвестицій. Інвестиційна ефективність визначає, наскільки успішно вкладені кошти приносять прибуток, тоді як інвестиційна привабливість визначає, наскільки привабливим є об'єкт для інвесторів, і інвестиційна діяльність залежить від цих двох чинників. Чим вищий рівень ефективності інвестицій, тим більш привабливим стає об'єкт для потенційних інвесторів, що, в свою чергу, може призвести до збільшення обсягів інвестиційної діяльності. Навпаки, низька ефективність може зменшити привабливість та обмежити інвестиційну активність [1, с. 69].

Узагальнення наведених положень дозволяє зробити висновок, що інвестиційна привабливість підприємства – це систематична та цілеспрямована діяльність, спрямована на створення оптимальних умов для залучення інвестицій з метою посилення стійкого розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Для підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств, враховуючи інтереси усіх інститутів, можна вжити наступних заходів:

- активне просування власного бренду;
- використання науково-технічного та інноваційного потенціалу в сфері виробництва;
- господарювання з метою підвищення його вартості;
- ефективне управління фінансово-господарською діяльністю суб'єкта;
- застосування аутсорсингу для оптимізації процесів;
- застосування методу бенчмаркінгу для впровадження кращих практик у власній діяльності;
- застосування хеджування, диверсифікації та страхування від природних ризиків;
- збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції

- здійснення соціальної відповідальності бізнесу;
- зростання обсягів сільськогосподарського виробництва;
- оптимізація структури контрагентів;
- організація тренінгів для підвищення кваліфікації працівників;
- отримання рейтингу інвестиційної надійності через фінансово-кредитні установи;
- підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції;
- проведення реінжинірингу аграрних бізнес-процесів;
- проведення юридичної експертизи документів підприємств для їх відповідності чинному законодавству;
- публікація інформації про господарські та фінансово-економічні операції сільськогосподарських підприємств на його власному веб-сайті;
- реструктуризація або реорганізація сільськогосподарських підприємств;
- розвиток корпоративного управління;
- розробка стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств з акцентом на інвестиційний розвиток;
- стабілізація фінансово-економічного стану сільськогосподарських підприємств;
- удосконалення фіскального планування [2, с. 17].

Впровадження наведених заходів сприятиме поліпшенню інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств, сприяючи вирішенню інтересів як власників, так і сприятиме задоволенню інтересів інвесторів та держави.

Висновки. Таким чином, дослідивши наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених щодо сутності та змісту поняття “інвестиційна привабливість підприємства”, нами сформульовано власне визначення. Інвестиційна привабливість підприємства – це комплекс показників та чинників, які визначають його здатність залучати та утримувати інвестиції, сприяючи стійкому економічному розвитку.

Щоб підвищити інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств, можна вжити такі заходи: переосмислення внутрішнього інвестиційного законодавства з метою створення системи гармонізованих правових норм, спрямованих на підтримку інвестиційної активності підприємств; сприяння залученню інвестицій у пріоритетні галузі економіки; використання ключових інструментів регуляторної політики для розширення бази інвестиційних ресурсів; підтримка мотивації населення для здійснення інвестиційних дій, зокрема, через підвищення довіри до внутрішнього банківського сектору; і надання державних гарантій інвесторам для захисту їхніх прав.

У цілому, визначення та підтримка інвестиційної привабливості підприємства є ключовими елементами стратегічного розвитку, сприяючи його

конкурентоспроможності та сталому зростанню в умовах глобального економічного середовища.

Бібліографічний список

1. Козяр Н. О., 2018. Теоретичні підходи до трактування сутності категорії “інвестиційна привабливість” у сільському господарстві. *Агросвіт*. №23. С. 66-72.
2. Лупенко Ю. О. Захарчук О. В., 2018. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. *Економіка АПК*. №11. С. 9-18.
3. Мацибора Т. Б., 2019. Оцінка інвестиційної привабливості продукції сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. №1. С. 50-55.

РОЗДІЛ 5. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ТА ЗАКОРДОННИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Сухоставська Н.А.
студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Янковська К.С.
к.е.н., в.о.доцента кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування*

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ "ВЕЛИКОЇ ЧЕТВІРКИ" НА СВІТОВОМУ РИНКУ АУДИТУ

Вступ. "Велика четвірка" або "BigFour" - термін, який часто використовується для посилення на чотири найбільш впливові країни світу: США, Велика Британія, Франція та Китай. Ці країни зазвичай мають значний політичний, економічний та військовий вплив на міжнародні справи.

1. Сполучені Штати Америки (США): Як світовий лідер у багатьох сферах, США виступають як ключовий гравець у глобальних питаннях, включаючи політику, економіку, торгівлю, військову справу та міжнародні відносини.

2. Велика Британія: Вона володіє довгою історією глобального впливу через свою колоніальну імперію, хоча сучасний її вплив може бути меншим, ніж у минулому. Вона є однією з ключових членів НАТО та ООН, а також грає важливу роль у міжнародних відносинах.

3. Франція: Як одна з найбільших країн Європи та постійний член Ради Безпеки ООН, Франція має значний вплив на світову сцену. Вона виступає в ролі культурного та економічного центру, а також активно бере участь у міжнародних миротворчих операціях.

4. Китай: Зростаюча сила в світовій політиці та економіці, Китай став ключовим гравцем на міжнародній арені. За останні десятиліття китайська економіка зросла до неймовірних розмірів, що дало Китаю значний вплив у світі. Крім того, Китай володіє найбільшою армією за чисельністю в світі та виступає як ключовий учасник міжнародних переговорів та ініціатив.

Разом ці чотири країни визначають багато аспектів міжнародних відносин і зазвичай взаємодіють між собою, щоб вирішувати глобальні проблеми та виклики.[2]

Результати дослідження. Бухгалтерські гіганти Великої четвірки (EY, Deloitte, KPMG та PwC) продовжували домінувати на глобальному ринку аудиту з більш ніж 74 % часткою ринку та сукупним доходом понад 157 млрд дол. США

у 2020 р. Незважаючи на пандемію, глобальний ринок аудиторської діяльності у 2020 р. зріс. Динаміку зміни доходу компаній Великої четвірки за 2015–2020 рр., а також розраховане прогнозоване значення на 2021 р. подано на рисунку.

Побудована лінія тренду дала нам змогу розрахувати прогнозоване значення доходу аудиторських компаній на 2021 р., яке становитиме 166,77 млрд дол. США, що у відсотковому вираженні збільшить дохід компаній на 6,1 %.

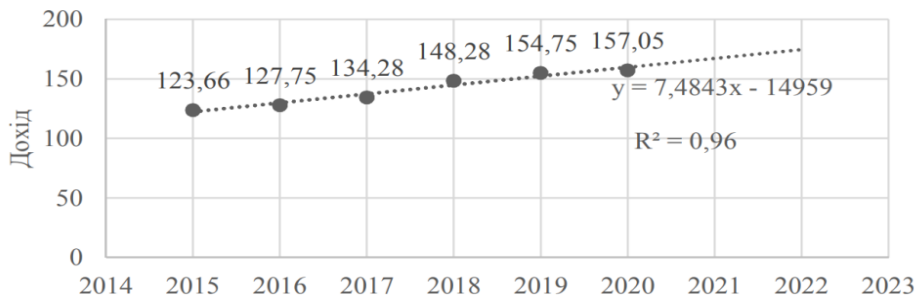

Рис. Сукупний дохід Великої четвірки в сфері аудиту за 2015–2020 рр. з прогнозом на 2021 р., млрд. дол. США

Середнє зростання на ринку аудиту в 2020 р. становило 3 %. Сукупний дохід компаній Великої четвірки збільшився на 1,5 % порівняно з 4 % у 2019 р., тоді як сукупний дохід середніх Дослідження глобального ринку аудиторських послуг у контексті сьогоденних викликів 25 компаній зріс на 6 % у річному обчисленні. Для асоціацій: зростання становило лише 2 % у 2020 р., порівняно з 14 % у 2019 р.[3]

Враховуючи карантинні заходи у всьому світу, зниження активності або ж припинення діяльності багатьох суб'єктів господарської діяльності, компанії Великої четвірки повинні бути готовими до нових викликів, правильно використовувати свої можливості та швидко адаптувати свою діяльність до вимог ринку. В таблиці наведено SWOT-аналіз, що охоплює сильні та слабкі сторони гігантів аудиторської діяльності, а також загрози та можливості зовнішнього середовища.

Таблиця

SWOT-аналіз гравців Великої четвірки

Внутрішнє середовище	
Сильні сторони	Слабкі сторони
1	2
1. Широке географічне охоплення і присутність у більш ніж 150 країнах 2. Робоча сила складається із професійних кадрів	1. Як провідні консалтингові бренди вони недоступні через високу вартість послуг 2. Жорстка конкуренція з боку інших провідних гравців галузі означає

<p>3. Зосередження на рекламі, щоб підтвердити свою сильну присутність в аудиторській сфері</p> <p>4. Укладення різноманітних спонсорських угод, спонсорство заходів сприяє впізнаваності бренда</p> <p>5. Тривалий досвід роботи в галузі аудиту, оподаткування, страхування</p> <p>6. Підхід до клієнтів орієнтований на бізнес та підтримку ІТ</p>	<p>обмежену частку ринку кожної із компаній Великої четвірки</p> <p>3. Компанії, що створюють власні дослідницькі центри, впливають на бізнес</p> <p>4. Деякі суперечки та звинувачення, пов'язані із роботою, іноді псували імідж кожного із брендів</p>
---	---

Зовнішнє середовище	
Можливості	Загрози
<p>1. Кожна із компаній має величезні перспективи як на ринках, що розвиваються, так і в країнах з розвиненою економікою</p> <p>2. Придбання менших компаній може зміцнити бренд</p> <p>3. Чим більше компанії витратять на інфраструктуру, тим більше завоюють клієнтів</p> <p>4. Орієнтація на бізнес середніх розмірів значно збільшить дохід</p> <p>5. Нові тенденції в поведінці споживачів можуть відкрити новий ринок для компаній</p> <p>6. Низький рівень інфляції надає стабільності ринку</p>	<p>1. Послаблення регуляторних обмежень може сприяти розвитку конкуренції</p> <p>2. Збільшення частки ринку будь-якої з компаній означатиме зменшення часток інших гравців</p> <p>3. Коливання світової економіки та фінансові спади можуть негативно вплинути на діяльність компаній</p> <p>4. Компанії, які створюють власні центри знань, можуть зменшити бізнес консалтингових фірм</p> <p>5. Коливання світових валют впливає на міжнародні операції</p>

Кожна із досліджуваних компаній має свої сильні та слабкі сторони. Для прикладу, однією із найсильніших сторін компанії Deloitte є її ексклюзивні спонсорські угоди щодо різних подій у світі, зокрема, з 2009 р. компанія є основним спонсором Олімпійського комітету США. Укладаючи контракти з аудиторськими компаніями, клієнти орієнтуються на довгострокову діяльність. Deloitte має програми лояльності для своїх клієнтів, що допомагає компанії утримувати їх протягом років. Широкі корпоративні інновації, дослідження та розробки також є сильними сторонами Deloitte, адже компанія має тенденцію зосереджуватися на інноваціях та інтеграції з Microsoft Dynamics, завдяки цьому вона змогла виробляти різноманітні продукти та надавати послуги клієнтам.

Щодо слабких сторін, то вони однакові для кожної з компаній. До них можна зарахувати: інтенсивну конкуренцію на ринку, судові спори, які негативно впливають на бренд. Єдиним винятком для Deloitte є зламвання електронної пошти у 2017 р. (компанія Deloitte зазнала кібератаки, яка порушила конфіденційність клієнтів). Для бізнесу це стало великим викликом.

Щодо сильних сторін компанії KPMG, то можемо виділити інтеграцію з технічними компаніями. За останні кілька років KPMG успішно інтегрувалась з низкою технологічних компаній, щоб спростити свою діяльність та побудувати надійний ланцюжок поставок. Найістотнішою слабкою стороною є нижчий порівняно із головними гравцями рівень інвестування в дослідження та інновації.

Сильні сторони EY аналогічні сильним сторонам галузі загалом. На нашу думку, компанії потрібно більше інвестувати в діджиталізацію та автоматизацію бізнесу, брати участь в соціальних заходах та активізувати свою маркетингову кампанію, аби збільшити частку ринку. Однією з найслабших сторін компанії EY є прогалини в асортименті продукції. Відсутність вибору не дає змоги залучати нових клієнтів. Компанія не здатна впоратися з викликами, що постають перед новими учасниками сегмента, через це спостерігалися втрати частки ринку в нішових категоріях. Компанії EY потрібно вкладати більше грошей у технології для інтеграції процесів у всіх сферах діяльності. Нині інвестиції в технології не відповідають баченню компанії. [1]

PwC, як і Deloitte, протягом останніх років інтегрувалась із низкою технічних компаній. Крім того, працівники активно працюють над автоматизацією кожного з процесів, що дає змогу максимально економити час. Незважаючи на те, що продукти мають успіх з погляду продажу, їх позиціонування та унікальна пропозиція щодо продажу нечітко визначені, що може призвести до атак із боку конкурентів. Високий коефіцієнт виснаження робочої сили, порівняно з іншими компаніями в галузі. PwC має вищий коефіцієнт виснаження працівників та змушена витратити набагато більше порівняно зі своїми конкурентами на навчання та розвиток своїх працівників.

Висновки. Дослідження показало, що результати «Великої четвірки» компаній істотно залежать від стану економічної ситуації в світі. Це підтверджується порівнянням річних темпів зростання сукупних світових доходів «Великої четвірки» та світового ВВП, а також кореляційно-регресійний аналіз залежності сукупного глобального доходів компаній від розміру світового ВВП.

Бібліографічний список

1. Аудит: навчальне видання / В. В. Немченко; О. Ю. Редько; К. О. Редько. Підручник; Одеський державний економічний університет, 2012.

2. Аудиторська практика: метод. рек. до вивч. дисц. / МОН України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. обліку та аудиту; М.Т. Шендригоренко. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2020.

3. Облік і аудит: навчальний посібник / Т. М. Ковальчук, І. І. Никифорак; за ред. Т. М. Ковальчук. Вид. 2-ге, доп. та перероб. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020.

***Грень М., Паньків В.**
студентки 3 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Мирончук З.
доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування*

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ КОНСАЛТИНГ В ІТ-СФЕРІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. Управління сучасним підприємством є складним комплексним завданням, що вимагає організації взаємодії ресурсів різного роду. До таких ресурсів відносяться, зокрема, інформаційні системи, що забезпечують автоматизацію бізнес-процесів підприємства. Організація ефективної системи експлуатації ІТ-інфраструктури є одним з аспектів забезпечення заданого рівня якості ІТ підприємства.

ІТ-ринок України щороку демонструє стабільне зростання на 20-30%, причому виручка вітчизняних компаній цього сектора зростає в 4-5 разів швидше, ніж в середньому по всьому світу. Природно, і зростання інвестицій в українські ІТ-компанії показує стабільну динаміку – щорічне збільшення в півтора рази [1].

Вітчизняні підприємства досить швидко перебудовують систему організації цифровізації організації обліку. Високі темпи запровадження нових форм інформатизації загострюють конкурентну боротьбу між підприємствами та диктують учасникам ринку певні вимоги до ефективності управління. У такій ситуації можна впевнено прогнозувати розвиток платоспроможного попиту на консалтингові послуги у сфері обліку та оподаткування та ІТ консалтинг.

Результати дослідження. В Україні значна частка попиту на інформаційне консультування управління припадає на проекти розвитку малих та середніх підприємств, діяльність яких належать до різних секторів економіки. Багато подібних проектів неможливо реалізувати силами штатних бухгалтерів

чий досвід та кваліфікація організації дистанційної облікової роботи є недостатньою, внаслідок до роботи залучаються зовнішні спеціалісти.

Очевидно, що ринок ІТ-консалтингу розвивається швидше, ніж ІТ-ринок в цілому, що виражається як збільшення обсягів проєктів так і у підвищенні попиту на консалтингові послуги у галузі цифровізації обліку. Інтенсивне зростання пояснюється перемиканням уваги з постачання обладнання на виконання складних проєктів з розробки ІТ-інфраструктури та підходів до управління. Також, замовники консалтингових послуг потребують поточного аналізу стану існуючих ІТ-технологій, удосконалення грамотно збудованої існуючої системи, розгляд можливих перспективних варіантів їх розвитку, і розрахунок необхідних для її реалізації витрат (людських, фінансових та ін.)[2]. Оцінюючи проєкти, більшість консультантів нерідко беруть до уваги лише його фінансову сторону, забуваючи про такі аспекти, як залучення людських ресурсів та тривалість. Основні завдання які вирішує ІТ-консалтинг це:

- шляхи зниження витрат на підтримку та розвиток ІТ-систем;
- шляхи оптимізації неефективно реалізованих бізнес-процесів;
- можливості створення конкурентних переваг за допомогою ІТ-технологій;
- способи підвищення передбачуваності, керованості та безпеки не тільки ІТ-систем, а й бізнесу в цілому.

На нашу думку існують основні принципи та методи бухгалтерського консалтингу в ІТ-сфері і застосування їх для підвищення ефективності діяльності підприємства. Це такі принципи як на рисунку.

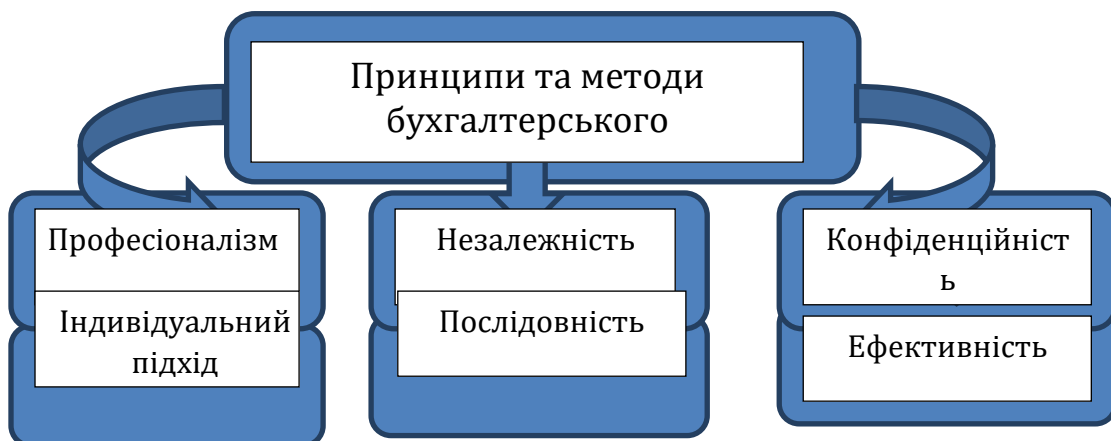

Рис. Основні принципи та методи бухгалтерського консультування в ІТ-секторі та для ефективності роботи підприємства

Перше питання, яке вирішує суб'єкт господарювання – чим є консалтинг у існуючій в Україні законодавчій та нормативній базі. І тут перша перепона – визначення консалтингу, консалтингових послуг немає. А що є? Наприклад, є визначення маркетингових послуг. Однак, їх коло досить широке й виходить за межі консультування. До консалтингу можна віднести хіба що дослідження та аналіз попиту, ринку, розробку маркетингової стратегії тощо. Виходить, що слід керуватися лише загальними уявленнями і консалтингові послуги обліковуються як і решта послуг без певної специфіки. Консалтингом можна вважати надання послуг з консультування, інформаційної підтримки у різних сферах господарської діяльності. Консалтинг може бути не тільки у юридичній, фінансовій чи управлінській сферах, але й у технічній.

В Україні перші консалтингові підприємства почали функціонувати у 90-х роках одночасно з відкриттям відомими міжнародними компаніями своїх представництв.

Сьогодні в Україні працює понад 300 вітчизняних консалтингових фірм, половина з яких займається виключно наданням послуг із питань управлінського консультування в ІТ-сфері[3].

Основні напрямки проведення консалтингу в ІТ-сфері є проведення загального ІТ-аудиту підприємства[4].

Основні види консалтингових робіт:

- постановка системи бухгалтерського обліку;
- постановка окремих ділянок бухгалтерського обліку;
- постановка системи податкового обліку;
- підготовка і складання звітності;
- підготовка і складання податкових декларацій;
- ведення обліку;
- відновлення обліку;
- побудова системи договорів і захисту інтересів компанії перед клієнтами, постачальниками, підрядниками;
- забезпечення інформацією про зміни законодавства;
- обстеження і опис існуючої системи бухгалтерського та податкового обліку, виявлення проблем в їх організації та визначення шляхів їх усунення.

Висновки. Отже, грамотно спроектований та реалізований консалтинговий проект інформатизації обліку сприяє підвищенню продуктивності праці та ефективності роботи інформаційних систем клієнтів, знижує ризики під час модернізації існуючих систем та впровадження нових. А також, що головне, дозволяє замовнику при використанні правильних підходів до реалізації отримати такі вигоди: мінімізувати операційні витрати, отримання інформаційної підтримки завдань бізнесу, підвищення інформаційної доступності, захист та керованість сервісом.

Бібліографічний список

1. Бухгалтерія для ІТ компаній : електронний ресурс. URL: <https://zkg.ua/buhhalterski-posluhy//>.
2. Податковий кодекс України : Закон України № 540-IX від 30.03.2020, чинний. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T200540?an=1>.
3. Рейкін В.С., Макара О.В. Консалтинг в Україні: оцінка стану та тенденції розвитку. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct39-16>.
Семанюк В. З. Інформаційні ресурси як інструмент підвищення ефективності бізнесу. Інноваційна економіка Всеукраїнський науково-виробничий журнал. №10. 2012. URL: http://dSPACE.tneu.edu.Ua/bitstream/316497/23881/1/86_304%20%281%29.pdf.

Сологуб Р.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Гнатишин Л.

*д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування*

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Вступ. Цифрова трансформація в сфері обліку стає невід'ємною складовою стратегічних змін в бізнес-процесах та дозволяє підприємствам ефективніше управляти даними, оптимізувати витрати, покращувати внутрішні процеси та забезпечувати відповідність з вимогами регулюючих органів. Це полегшує роботу бухгалтерів, зменшує ризики помилок та покращує якість фінансової інформації.

Результати дослідження. Ключовими аспектами, що підкреслюють актуальність цифрової трансформації бухгалтерського обліку є:

1. Ефективність та точність: цифрові інструменти дозволяють автоматизувати багато рутинних процесів, зменшуючи ймовірність помилок та підвищуючи точність облікових даних.

2. Скорочення часу: цифрові технології прискорюють обробку даних, дозволяючи швидше генерувати звіти та аналізувати фінансову інформацію. Це сприяє прийняттю оперативних управлінських рішень.

3. Відповідність законодавству та регуляторним вимогам: цифрові системи обліку можуть бути налаштовані таким чином, щоб забезпечити відповідність з різними нормативними вимогами та сприяти прозорості та відкритості в обліковій звітності.

4. Вдосконалення аналітики: цифрові інструменти дозволяють вдосконалити аналітичні здібності, що дозволяє проводити більш детальний та точний аналіз фінансових даних для прийняття стратегічних рішень.

5. Забезпечення конкурентоспроможності: підприємства, які впроваджують цифрову трансформацію в обліку, мають перевагу у конкурентній боротьбі, оскільки це дозволяє їм швидше реагувати на зміни на ринку та ефективніше пристосовуватися до нових умов.

6. Покращення взаємодії з клієнтами та партнерами: цифрові інструменти можуть полегшити обмін інформацією з клієнтами та партнерами, забезпечуючи швидку та ефективну комунікацію щодо фінансової інформації та звітності.

На думку Гавриленко Н. та Козіцької Н. для досягнення успішної цифрової трансформації бухгалтерського обліку необхідно забезпечити належну підготовку персоналу та визначити оптимальну стратегію впровадження технологій [1].

Реалізація цифрової трансформації повинна враховувати особливості, потреби та специфіку конкретного підприємства.

Найбільш поширеними інформаційними технологіями, які використовуються в обліку є:

1. Електронні облікові системи: це програми, які дозволяють вести облік фінансів, створювати звіти та ведення обліку на підприємстві. Вони можуть бути загальні, як QuickBooks або Microsoft Dynamics, або спеціалізовані для конкретних галузей.

2. Хмарні технології: зберігання даних та програм в хмарі дозволяє забезпечити доступ до облікової інформації з будь-якого місця та пристрою. Це робить облік більш мобільним та зручним.

3. Штучний інтелект (AI) та аналітика: AI допомагає в обробці великої кількості даних та розпізнаванні закономірностей. Аналітичні інструменти використовуються для прогнозування фінансових результатів та прийняття управлінських рішень.

4. Електронний документообіг: замість паперових документів, багато підприємств перейшли до електронних систем документообігу, що дозволяє більш ефективно зберігати та обмінюватися документами.

5. Системи безпеки: забезпечення безпеки даних та заборона несанкціонованого доступу стають дедалі важливішими в умовах зростаючих загроз кібербезпеці.

6. Мобільні додатки: деякі облікові програми та системи доступні через мобільні додатки, що робить їх доступними для користувачів у русі.

7. Блокчейн: блокчейн-технологія може бути використана для створення надійної системи обліку та перевірки транзакцій.

Інформаційні технології дозволяють підприємствам більш ефективно та точно вести облік, зменшити ризики та сприяти прийняттю найкращих управлінських рішень. З розвитком цих технологій облік стає більш інноваційним та допомагає підприємствам залишатися конкурентоздатними в сучасному бізнес-світі.

Погоджуємось з думкою Домбровської Н. що цифрова трансформація не є простим завданням. Вона вимагає від компаній не тільки інвестування коштів у нові технології, але й перегляду бізнес-процесів, навчання персоналу та забезпечення кібербезпеки [2].

На кожному етапі виробництва продукції суттєво впливає цифровізація. Зокрема, застосовуючи сучасні цифрові інтернет-технології на стадії заготівлі (постачання), підприємство не зазнає значних фінансових витрат, позаяк різні онлайн-сервіси, мобільні платформи, спеціальні аграрні цифрові майданчики з пошуку постачальників (посадкового матеріалу, сировини, товарно-матеріальних цінностей, засобів захисту рослин тощо) можна використовувати зазвичай безкоштовно або з мінімальними витратами на підписку. Тому на стадії заготівлі можливо зекономити ресурси підприємства за рахунок ефективного використання цифрових технологій, що залежить тільки від активності й обізнаності осіб, відповідальних за процес постачання. Виявлені найкращі цінові пропозиції та умови поставки продукції забезпечують аграрним підприємствам суттєву економію на придбанні предметів праці.

Завдяки інноваційним обліковим системам та аналітичним рішенням підприємства можуть заощаджувати час та ресурси, які раніше витрачали на рутинні завдання. Це дозволяє співробітникам більше уваги приділяти стратегічному плануванню та розвитку бізнесу. Інноваційні трансформації в сфері обліку та аналітики важливі для того, щоб українські підприємства були готові до викликів та можливостей, які надає членство в Європейському Союзі. Це вимагає не лише технологічних змін, але і культурних зрушень у способі управління та ведення бізнесу. Тільки через інновації можна забезпечити сталу конкурентоспроможність та відкрити нові можливості для розвитку на шляху до ЄС. Зі збільшенням використання інформаційних технологій, питання кібербезпеки стає все важливішим. Підприємства повинні вдосконалювати свої системи захисту даних, щоб убезпечити облікову інформацію від кібератак та незаконного доступу.

Висновки. Отже, трансформації в галузі обліку та аналітики важливі для підготовки країни до вступу до ЄС та успішного функціонування на європейському ринку. Вони допомагають підприємствам підвищити ефективність, відповідати вимогам європейських норм та залишатися конкурентоспроможними у світі зростаючих технологічних можливостей.

Бібліографічний список

1. Гавриленко Н., Козицька Н. Аналітичне забезпечення цифрових трансформацій. *Економіка та суспільство*, 2022. № 38. DOI:10.32782/2524-0072/2022-38-38

2. Домбровська Н. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку: вплив технологій на ефективність та якість фінансової звітності. *Економічний аналіз*. 2023 рік. Том 33. № 2. С. 239-246. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.02.239>

*Марцінковська О.
студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Янковська К.
к.е.н., в.о.доцента кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування*

ГЛОБАЛЬНИЙ РИНОК АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Вступ. Євроінтеграційні процеси в Україні передбачають проведення соціально-економічних реформ, які стосуються і аудиторської діяльності. Аудит виконує важливу роль у суспільстві, тому потрібно постійно дотримуватися відповідного рівня якості його проведення, забезпечити незалежність та дотримання етичних принципів. Для бізнесу аудит є одним із важливих видів послуг і набуває дедалі більшої актуальності.

В Україні аудиторська діяльність регулюється Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», згідно якого аудиторські компанії можуть надавати як аудиторські, так і не аудиторських послуги. Здійснюючи аудит фінансової звітності, компанії повинні дотримуватись вимог МСФЗ [2], Рекомендацій Комісії Європейського співтовариства щодо забезпечення якості аудиту в країнах Євросоюзу [7].

Результати досліджень. Теоретичні основи аудиторської діяльності, проблеми та напрями удосконалення аудиторської діяльності в Україні та світі у своїх працях висвітлювали такі автори: Я. Мулик [3], який вивчав сучасний стан аудиторської діяльності в Україні та напрями її вдосконалення в умовах євроінтеграції; Є. Олійник у [4] дослідив особливості становлення аудиту в Україні та визначив основні проблеми розвитку з урахуванням євроінтеграційних процесів.

Пандемія (Covid-19), війна з росією - спричинили економічну кризу та вплинула на усі сектори економіки, і на сфера аудиту також. Через обов'язкові карантинні заходи, які запровадили у низці країн аудиторів були змушені зробити свою діяльність більш цифровою, а інвестиції на цей перехід дали можливість багатьом фірмам та практикам-аудиторам адаптуватися до нових обставин порівняно швидше від інших галузей. У таких умовах господарювання багато чинників впливає на здатність підприємств продовжувати безперервну діяльність. Наслідки пандемії Covid-19, війни та пов'язані з ними економічний спад, зменшення доходів, припинення діяльності багатьох підприємств позначилися і на діяльності аудиторських компаній [1].

Роль аудитора як захисника ринків капіталу ніколи не була важливішою, ніж у період, коли Covid-19 завдав ударів усім секторам економіки. Але клієнти намагаються отримати необхідне фінансування та керувати віддаленою робочою силою, й аудиторів також стикаються із проблемами, з якими багато з них ніколи не мали справу. Незважаючи на труднощі, з якими зіткнулися надавачі аудиторських послуг, обсяг ринку в 2020 р. був оцінений у 215 млрд. дол. США, а до 2028 р., за прогнозами експертів, досягне 295 млрд. дол. США [6].

Глобальний ринок аудиторських послуг в сучасних умовах можна охарактеризувати кількома наступними умовами:

1. Ринок аудиторських послуг великий, оскільки компанії будь-якого розміру та галузі здійснюють аудит для забезпечення відповідності стандартам фінансової звітності та забезпечення надійності інформації.

2. Багато компаній мають міжнародні операції, що призводить до підвищення попиту на глобальні аудиторські послуги. Міжнародні компанії часто обирають великі аудиторські фірми, які можуть забезпечити високий стандарт обслуговування на світовому рівні.

3. Використання технологій, таких як штучний інтелект, аналітика даних та блокчейн, також впливає на аудиторську галузь, роблячи процеси більш ефективними та точними.

4. Змінюється роль аудиторів, які все більше враховують не тільки фінансову звітність, але й аспекти сталого розвитку, етичність та інші фактори, що можуть впливати на довіру до компанії.

Висновки. Отже, глобальний ринок аудиторських послуг є важливою складовою світової економіки, оскільки аудиторські послуги відіграють ключову роль у забезпеченні довіри та прозорості в бізнес-середовищі. Також він відзначається постійними змінами, які викликані розвитком технологій, зростанням конкуренції для забезпечення високих стандартів якості та довіри.

Бібліографічний список

1. Двуліт П. , Мельник О. Г. , Лазурко М. І. (2021). Дослідження глобального ринку аудиторських послуг у контексті сьогоденних викликів. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». № 2 (8). С. 22-33.
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності від 01.01.2012 р. № 929_010 зі змінами від 12.03.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010.
3. Мулик Я. І. (2020). Аудиторська діяльність в Україні: сучасний стан, реформування та розвиток. Агросвіт, № 7, С. 37–47. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.7.37
4. Олійник Є. В. (2018). Аудит в Україні: становлення, проблеми та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського університету, Вип. 1 (51), С. 430–435.
5. Verified Market Research: Global Auditing Services Market Size And Forecast. Jule 2021, 202.c
6. Рекомендації Комісії Європейського співтовариства щодо забезпечення якості аудиту в країнах Євросоюзу від 01.01.2002 р. № 994_176. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_972#Text

Якимів Т.

студентка 1 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Андрушко Р.П.

к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування

Львівський національний університет природокористування

ДОЦІЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Вступ. В сучасних умовах громадський контроль розглядається як інструмент громадської оцінки ступеня виконання органами державної влади та іншими підконтрольними об'єктами їхніх соціальних завдань. Тобто, характерні відмінності громадського контролю від будь-якого іншого виду контролю лежать у суб'єктно-об'єктній сфері і полягають у тому, що, по-перше, громадський контроль здійснюється саме громадськістю (організованою та неорганізованою), по-друге, що у процесі здійснення громадського контролю контролюється виконання саме соціальних завдань, безпосередньо пов'язаних із

захистом і реалізацією прав і свобод громадян, задоволенням та узгодженням потреб та інтересів населення.

Результати дослідження. Громадський контроль є технологією, яка вигідна і громадянському суспільству так і владі, через те, що сприяє підвищенню ефективності діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. З управлінських позицій громадський контроль, як і будь-який інший контроль, є однією з функцій управління. Він здійснюється шляхом зіставлення діяльності підконтрольних об'єктів із певними соціальними нормами, обраними як еталонні, на підставі чого робиться висновок щодо відповідності цієї діяльності встановленим вимогам. Але завдання громадського контролю не зводиться лише до виявлення розходжень між заданими та фактичними результатами. На даний час основне завдання громадського контролю полягає у тому, щоб не допустити дій контрольованих суб'єктів за межами законності й правопорядку, попередити можливі відхилення від намічених цілей та інтересів суспільства, а у разі появи цих відхилень усунути їх негативні наслідки.

На нашу думку, інституційну основу громадського контролю складають такі компоненти: суб'єкт, об'єкт, предмет та процедури його здійснення. Суб'єктами громадського контролю виступають громадяни та громадські об'єднання – неорганізована та організована громадськість. У якості об'єктів громадського контролю є органи публічної влади, державні та комунальні підприємства, установи та організації, а також недержавні суб'єкти будь-яких організаційно-правових форм, що вирішують соціальні завдання. Предметом громадського контролю є діяльність вказаних об'єктів з реалізації прав і свобод громадян, задоволення їх потреб та інтересів. Процедура громадського контролю містить комплекс форм і методів його здійснення відповідно до завдань та характеру згаданих вище компонентів [1].

Можна в повній мірі погодитися з думкою С. Денисюка, який наголошує на надзвичайній важливості принципів громадського контролю, що завдяки останнім здійснюється узагальнене закріплення основ громадського контролю; забезпечується однотипне формулювання норм, які регламентують процедури контрольної діяльності та межі; забезпечується вплив на суспільні відносини шляхом встановлення засад здійснення громадського контролю [2]. Відповідно можуть бути визнані такі принципи громадського контролю: принцип універсальності, принцип систематичності, принцип реальності, принцип результативності, принцип гласності.

Громадський контроль здійснюється для забезпечення прозорості та відкритості функціонування діяльності органів державної влади, тому демократична влада має сприяти забезпеченню оприлюднення моніторингових звітів та результатів громадської експертизи, залученню широкого кола громадськості до аналізу та оцінки роботи органів влади.

Для здійснення громадського моніторингу влади необхідно постійно системно працювати інститутам громадянського суспільства, організовувати збирання інформації про діяльність влади у конкретних галузях, аналізувати та систематизувати інформацію та її оприлюднювати.

Найважливішою умовою підвищення ефективності громадського контролю є відкритість та прозорість діяльності органів влади, зокрема шляхом поширення доступу до інформації про діяльність цих органів, комунальних та інших підприємств, установ та організацій через Інтернет.

Дослідження співвідношення розвитку Інтернету і демократизації суспільства дозволяє зробити висновок, що всесвітню мережу варто визнати важливим інструментом суспільно-політичної мобілізації, яка може спрямовувати політичну активність мас у конструктивне русло, орієнтувати її на зміцнення і розвиток демократії.

Висновки. Отже, громадський контроль є важливим чинником розвитку громадянського суспільства. Він потрібен перш за все самій публічній владі, щоб підвищити ефективність своєї діяльності та забезпечити додаткові заходи її захисту від захоплення впливовими політичними й економічними групами. Саме системний характер організації громадського контролю та чітке визначення всіх процедур має забезпечити його максимальну корисність.

Бібліографічний список

1. Андрушко Р.П. Теоретична сутність громадського контролю в сучасній інтерпретації. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції: "Концептуальні засади менеджменту у сфері аграрного виробництва": теорія, методологія, практика (29-30 травня 2018 року). Львів, 2018. С.7-10.
2. Денисюк С.Ф. Громадський контроль як гарантія законності у адміністративній діяльності правоохоронних органів в Україні. Х. : ТД «Золота миля», 2010. 368 с.

Тихонюк В.
студент 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Малецька О.
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ АВТОМАТИЗОВАНОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Вступ. Процес обліку є досить трудомістким і водночас ризиковим, адже навіть одна помилка може стати передумовою багатьох порушень і неточностей, що в свою чергу може негативно позначитись господарському процесі. В сучасних умовах автоматизація процесу обліку дозволяє перш за все економити підприємству свій час та кошти, а головне своєчасно приймати ефективні управлінські рішення.

Результати дослідження. Ефективність обліку значно підвищується, якщо його інформація є повною, своєчасною і динамічною, що зумовлює необхідність автоматизації облікової інформації. Саме тому, сьогодні перед підприємствами, які прагнуть ефективно організувати свою діяльність, постає завдання вибрати програмний продукт для автоматизації обліку та управління, котрий максимально задовольнятиме їх вимоги.

Застосування автоматизованої форми бухгалтерського обліку дозволяє значно прискорити обробку облікової інформації та передачу її за всіма напрямками. Комп'ютерна програма, звичайно, не може замінити грамотного бухгалтера, але вона допоможе перш за все скоротити рутинні операції, вкаже на помилки у звітності, полегшить облік і відобразить фінансове становище підприємства.

Вибір автоматизованої форми бухгалтерського обліку для підприємства зводиться до вибору зручної комп'ютерної програми, що відповідає завданням обліку, оподаткування та звітності і може бути використана для ведення практично будь-яких розділів бухгалтерського обліку на підприємстві, зокрема:

- облік операцій з банку і касі;
- облік основних засобів і нематеріальних активів;
- облік матеріалів і МШП;
- облік товарів, послуг і виробництва продукції;
- облік валютних операцій;
- облік взаєморозрахунків з організаціями, дебіторами, кредиторами, підзвітними особами;
- облік розрахунків із заробітної плати;
- облік розрахунків з бюджетом;
- інші розділи обліку;

- складання звітності.

Виконуючи процес обробки завдань обліку по необхідних розділах, бухгалтерські інформаційні системи в той же час зберігають чітку методологію і технологію ведення бухгалтерського обліку і забезпечують у цілому виконання завдань у відповідному модулі по всіх його розділах.

На ринку програмних продуктів представлено широкий спектр програм по автоматизації бухгалтерського обліку, найпоширенішими з яких і найбільш адаптованими до української системи ведення обліку є пакети «Агріаналітика», «М.Е.ДОС», «MASTER: Бухгалтерія».

В Україні найбільш розповсюдженою є програма 1С. Альтернативною програмою до вигнаної 1С є My Electronic Document, часто називана Медок. Ця українська бухгалтерська програма дозволяє легко обмінюватися документами з контрагентами та подавати звітність контролюючим органам. Програма MASTER призначена для ефективного управління малим і середнім бізнесом, а також комунальними підприємствами. Її багатофункціональна платформа дозволяє встановлювати кілька різних продуктів одночасно, включаючи засоби для документообігу, обліку зарплати та кадрів, а також інструменти для бюджетних підприємств. За допомогою такого підходу абонентська плата стає більш прозорою та знижується пропорційно до кількості встановлених додаткових функцій.

Загалом автоматизація бухгалтерського обліку передбачає насамперед впорядкування інформаційних потоків. При автоматизованому бухгалтерському обліку з'являється можливість отримати будь-яку вибірку даних натисканням кількох клавіш. Знижується ризик виникнення помилок, що в свою чергу врятує підприємство від штрафів і санкцій податкових органів. Бухгалтерський облік стає більш економічним, з'являється можливість оптимізувати оподаткування без ризиків. і наостанок, автоматизація бухгалтерського обліку підвищує його оперативність

Варто зауважити, що немає універсального програмного продукту, який був би придатним до використання на підприємствах будь-якої форми власності та сфери діяльності. Отже, при виборі автоматизованої системи обліку необхідно враховувати реальні потреби та можливості підприємства. Крім того, розробники пропонують налагодження своїх систем у відповідності зі специфічними вимогами замовників.

Висновки. Отже, автоматизація системи бухгалтерського обліку є доцільною на підприємстві, адже перш за все дозволяє істотно полегшити працю бухгалтера, позбавити його від рутинної роботи, підвищує оперативність та точність облікової інформації, дозволяє більше приділяти уваги проведенню економічного і фінансового аналізу роботи підприємства та пошуку резервів щодо підвищення ефективності цієї роботи. Саме тому підприємствам необхідно визначитися з вибором програмного забезпечення, яке було здатне забезпечити

всі потреби обліку підприємства і разом з тим було досить економічним і не вимагало великих витрат на його придбання, а також не вимагало від бухгалтера специфічних навичок програмування.

Бібліографічний список

1. Марченко Д. Н. Автоматизація бухгалтерського обліку як джерело зростання його ефективності / Д. Н. Марченко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6. – С. 248-254.
2. Топ-10 програм для спрощення бухгалтерського обліку URL: <https://www.mogol-alfa.com.ua/ua/buhgalterski-novini/top-10-program-dlya-sproshennya-buhgalterskogo-obliku/>

*Гірич О., Рогоза С.А.
студенти 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Андрушко Р.П.
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування*

НЕЗАЛЕЖНА ФОРМА КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Вступ. Економічні злочини постійно трансформуються і створюють дедалі більше загроз для підприємств та організацій у всьому світі. В Україні, боротьба із фінансовими шахраями набирає швидких обертів, завдяки послугам - форензік.

Результати дослідження. У сучасному розумінні «форензік» являє собою розробку комплексу заходів системи контролю. З одного боку, ці заходи спрямовані на запобігання вчинення протиправних дій, здійснюваних посадовими особами компанії (менеджментом) та припинення зловживання службовим становищем. А з іншого - вони спрямовані на розслідування фактів шахрайства, внаслідок яких репутації компанії було завдано збитків або ж спричинило за собою істотні фінансові втрати.

В Україні, розмір фактичних втрат і потенційного збитку становить до 10-20% від доходу (розмір збитків в українських компаніях перевищує світові показники приблизно в 3 рази зв'язку з економічною кризою і погіршенням фінансової ситуації в країні).

Залучення спеціалістів у галузі Forensic допоможе власникам бізнесу отримувати детальний аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища компанії (corporate intelligence), виявляти шахрайства, оцінити збитки від них, а також зрозуміти прийнятний механізм відшкодування шкоди та повернення активів.

Форензик – це процес збору фінансових доказів, підтверджуючи шахрайство, корупцію, або інші зловживання в компанії.

На даний час в Україні послуги форензик надають фірми (за попереднім замовленням покупця таких послуг), такі як: “PwC Ukraine”, “Делойт”, “KRESTON GCG”, “KPMG Ukraine” та інші.

Форензик необхідний у разі, якщо:

- у компанії наголошується необґрунтоване зниження прибутку;
- зафіксовані анонімні повідомлення про факти шахрайства;
- власник не бере участь в операційному управлінні компанією;
- у компанії відсутня служба економічної безпеки;
- за закупівлі відповідає не колегіальний орган, наприклад, тендерний комітет, а окремі особи.

Форензик можна поділити на такі інструменти:

- корпоративна розвідка (Corporate Intelligence) - це процес збору інформації з відкритих джерел, з метою вивчення інформації про потенційних ділових партнерів, організаціях та співробітників;

- форензик іміджинг – це процес збереження цифрових копій даних з різних пристроїв і носіїв, які можуть в подальшому бути використані, як докази, що мають юридичну силу;

- тест на проникнення (Penetration Testing) — це метод оцінювання захищеності комп'ютерної системи чи мережі шляхом часткового моделювання дій зовнішніх злоумисників з проникнення у неї.

Форензик також стає дієвим механізмом підтвердження інвестиційної привабливості бізнесу. Для інвесторів, особливо з країн Західної Європи та США, є аксіомою перевіряти наявність у бізнес-партнерів системи Compliance – процедур, антикорупційних програм та ефективного регулювання ризиками [2].

Основні методи проведення форензик-перевірок:

- відкрита перевірка - в даному випадку персонал компанії обізнаний про те, що в компанії проводиться такий аудит і навіть задіяний в процесі збору підтверджуючих документів;

- спонтанна перевірка - проводиться без попереднього повідомлення за рішенням власника бізнесу, є більш ефективною, ніж відкрита;

- перевірка з використанням впровадженого співробітника - дає найбільш якісні результати, але при цьому вона є найбільш витратною за часом.

Головна його відмінність від аудиту - це проведення більш масштабного дослідження, що включає не лише фінансово-юридичні аспекти, а й питання інформаційної безпеки.

Висновки. Отже, форензік – це підходи, інструменти та методики спрямовані на боротьбу з економічними злочинами. Його мета не просто знайти порушення, а надати рекомендації щодо їх виправлення, і захистити власну ділову репутацію.

В реаліях ведення бізнесу в Україні вчасне проведення комплексних Forensic-розслідувань дозволить гарантувати мінімізацію значних фінансових втрат і захистити власну ділову репутацію.

Бібліографічний список

1. Аграрне видання “LANDLORD”: журнал та онлайн-проект. // URL: <https://landlord.ua/news/dymka/yak-forenzik-dopomagaye-vlasnikam-robuduvati-prozoriy-ta-efektivniy-biznes/> .
2. Публікація “Що таке Форензік?”. // URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/services/forensic.html> .
3. Соломіна Г.В. Форензік – інструмент фінансового розслідування діяльності підприємства. *Науковий вісник Мукачівського державного університету, Серія Економіка*. 2018. Випуск 2(10). С. 144-149.

Куліш Ю.

студентка 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Ціцька Н.Є.

доцент кафедри обліку та оподаткування

Львівський національний університет природокористування

ОБЛІК КУРСОВИХ РІЗНИЦЬ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вступ. Формування і здійснення комерційних зв'язків з іноземними партнерами, ефективне управління експортно-імпортними операціями неможливе без науково-обґрунтованого підходу до розв'язання комплексу завдань їх інформаційного забезпечення, які вирішуються в системі обліку й аналізу. Дані бухгалтерського обліку, аналіз та аудит стали необхідними елементами при прийнятті обґрунтованих управлінських рішень, обранні надійних партнерів для одержання ефективних результатів фінансово-господарської діяльності.

Результати дослідження. Здійснювати операції, пов'язані з зовнішньоекономічною діяльністю підприємства можуть лише використовуючи

міжнародні правила розрахунків, порядок укладання договорів, аналізуючи кон'юнктуру валютних ринків, а також, володіючи нормативно-правовою базою з регулювання порядку проведення операцій в іноземній валюті на території України і за її межами.

Курсові різниці - це різниці між оцінками для однакової кількості одиниць іноземної валюти через зміни обмінних курсів. Курсові різниці визначаються лише за монетарними статтями балансу, вираженими в іноземній валюті. Монетарні статті в іноземній валюті перераховуються на дату розрахунку за курсом НБУ на кожну дату балансу (для заборгованості - дата погашення; для валюти - дата списання з каси або банківського рахунку). В результаті цього перерахунку виникають курсові різниці. Курсові різниці розраховуються лише для монетарних статей, тобто валюти та активів і зобов'язань, отриманих або сплачених у певних сумах.

Пропонуємо класифікувати курсові різниці за трьома ознаками:

- залежно від статей балансу,
- залежно від виду діяльності
- залежно від впливу на фінансовий результат (рис.).

Курсові різниці, що виникають при перерахунку коштів в іноземній валюті та інших монетарних статей, пов'язаних з операційною діяльністю, відображаються у складі інших операційних доходів (витрат). Курсові різниці, що виникають у результаті перерахунку монетарних статей, пов'язаних з інвестиційною та фінансовою діяльністю, відображаються у складі інших доходів (витрат). Порядок обчислення курсових різниць можна відобразити за допомогою формули:

$$КР = С * (К2-К1)$$

де КР – курсова різниця;

С – сума дебіторської заборгованості або іноземної валюти на поточному рахунку;

К2 – курс НБУ на дату розрахунків або на дату балансу;

К1 – курс НБУ на дату виникнення дебіторської заборгованості або на дату балансу, залежно від того, яка подія відбулася раніше [1,с.45].

Оскільки курс НБУ може коливатися в обох напрямках, курсові різниці можуть бути додатними або від'ємними. Таким чином, курсова різниця, що виникає в результаті перерахунку монетарних статей, обліковується у складі інших доходів (витрат), тобто на субрахунках 744 «Дохід від неопераційної курсової різниці» та 974 «Втрати від не операційної курсової різниці».

Щодо оподаткування продажу товарів за межі митної території України, слід відмітити, що у митному режимі експорт товарів оподатковується ПДВ за ставкою 0%. Датою виникнення податкових зобов'язань з ПДВ вважається дата оформлення митної декларації, що підтверджує факт перетинання митного кордону. Якщо експорт здійснюється в межах території України, тобто

придбання та передача товару нерезиденту в межах митної території України, то за загальними правилами операція оподатковується ПДВ у розмірі 20%. ПДВ не сплачується при придбанні та переміщенні товарів за межі митної території України.

Рис. Схема класифікації та відображення курсових різниць в обліку

Висновки. Аналізуючи відображення курсових різниць в бухгалтерському обліку, зроблено висновок, що громіздке обчислення курсових різниць, яке виникає при здійсненні імпортно-експортної діяльності, є дуже актуальною проблемою. Ми вважаємо, що використання рахунків доходів і витрат для обліку операційних і неопераційних курсових різниць не дає можливості ретельно дослідити вплив курсових різниць на фінансові результати, оскільки їх оборотність важко порівняти.

Бібліографічний список

1. Єлісеєва О.К., Байєр А.Г. Аналіз та облік експортно – імпортних операцій виробничо – торгівельного підприємства. *Управління змінами та інновації. Науково – практичний журнал.* №1, 2021. С.42 – 47. URL: <http://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/issue/archive>
2. Про зовнішньоекономічну діяльність. Закон України № 959-ХІІ від 16.04.1991 (зі змінами та доповненнями) URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T095900>
3. Ларін М. Абетка експортера. Практичний посібник. Центр підтримки експорту м. Запоріжжя. Запорізька торгово – промислова палата. 2011. С.66.

Куліш Ю.

студентка 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Малецька О.І.

доцент кафедри обліку та оподаткування

Львівський національний університет природокористування

ОБЛІК СОЦІАЛЬНО - ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. Соціально відповідальна діяльність у сучасному діловому світі є загальноприйнятим правилом, якого дотримуються як великі, так середні й малі компанії. Враховуючи надзвичайну суспільну та економічну вигоди, які притаманні соціально відповідальному бізнесу, питання його подальшого розвитку належать до сфери особливої уваги з боку державної влади багатьох країн світу та провідних міжнародних організацій, чим і пояснюється

актуальність дослідження. Виникнення терміну соціальної відповідальності притаманно західній економіці, де ця тема має понад півстолітні традиції, сформовані безпосередньо суспільством, незадоволеним тими чи іншими діями компаній. Взагалі, американськими вченими соціальна відповідальність визначається як серйозна спроба вирішити соціальні проблеми, які повністю або частково виникли внаслідок дій підприємств [3].

В Україні на сьогодні 25% підприємств взагалі не мають уяви про поняття соціальної відповідальності бізнесу і лише п'ята частка підприємств має спеціальний бюджет та готує соціальний звіт [1].

Водночас, основи формування соціальної звітності вітчизняними підприємствами потребують подальшого удосконалення, розробка напрямків яких повинна відбуватися на підставі вимог міжнародних нормативно-правових актів та існуючого наукового досвіду.

Результати досліджень. Соціально-відповідальний бізнес – це підхід до управління компанією, який враховує соціальні, екологічні та етичні аспекти в її діяльності. Головна ідея полягає в тому, щоб бізнес не обмежувався лише максимізацією прибутку, а також брав до уваги вплив своїх дій на суспільство та навколишнє середовище.

Соціально-відповідальний бізнес може призводити до стійкого розвитку компаній, покращувати їхню репутацію та взаємодію з різними зацікавленими сторонами. Це також відображає зростаючий запит на більш відповідальні та етичні підходи до бізнесу в сучасному суспільстві.

Проведений нами аналіз свідчить, що на сьогодні не існує єдиного наукового підходу до трактування категорії «соціальна відповідальність бізнесу».

Найбільш повним, на нашу думку, є визначення соціальної відповідальності бізнесу як самостійна, ініціативна, систематична діяльність суб'єктів господарювання щодо формування взаємовідносин із суспільством, органами влади, населенням, партнерами з метою узгодження та задоволення соціальних, економічних, фінансових, етичних інтересів усіх груп зацікавлених користувачів на взаємовигідних умовах для досягнення як економічних, так і соціальних результатів.

Компанії, які обрали стратегію соціальної відповідальності, отримують ряд переваг, а саме: формування позитивного іміджу компанії; підвищення інтересу інвесторів; поліпшення взаємовідносин із громадськістю та місцевою владою; підвищення мотивації та продуктивності працівників; збільшення обсягів продажу та ринкової частки. Підтвердженням цього є дані дослідження компанії Your Cause в області соціальної відповідальності бізнесу, згідно з яким 66% споживачів готові платити більше за товари підприємств, діяльність яких відповідає концепції сталого розвитку; у соціально відповідальних компаній продуктивність праці зростає на 13%; у підприємств, які впроваджують

програми корпоративної соціальної відповідальності на 50% зменшується плинність кадрів і відповідно зростає лояльність персоналу.

У сучасних умовах основні цілі та завдання соціальної відповідальності на рівні підприємства повністю взаємопов'язані з Цілями сталого розвитку 2016-2030 «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». Цим документом передбачено 17 цілей та 169 завдань в економічній, соціальній та екологічній сферах розвитку суспільства [4].

Наразі соціальна відповідальність в Україні перебуває в стадії становлення, але щороку збільшується кількість компаній в Україні, які реалізують проекти соціальної відповідальності бізнесу, створюють стратегії сталого розвитку, випускають нефінансові звіти. Сьогодні в Україні більше 70 міжнародних та українських компаній, які приділяють увагу корпоративній соціальній відповідальності. Це, зокрема, ПАТ «Укрзалізниця», Ернст енд Янг, Хюндай Мотор Україна, КиївСтар, ДТЕК, Метінвест, Хадсон, Оболонь.

Оскільки недоцільно виділяти окремий вид соціально-економічного обліку, задовольняти групи зацікавлених осіб повинен саме бухгалтерський облік. До зацікавлених осіб, з одного боку, необхідно віднести власників і менеджерів, а з іншого – осіб, на яких спрямована соціальна відповідальність підприємства (працівники, їхні спілки та об'єднання, суспільство).

Об'єкти бухгалтерського обліку соціально відповідальної діяльності слід поділити на 2 групи: об'єкти, які забезпечують господарську діяльність (господарські засоби та їх джерела) та об'єкти, які складають господарську діяльність (господарські процеси та їх результати)[1].

Важливим об'єктом бухгалтерського у розрізі соціальних ініціатив є витрати, які виникають у ході виконання завдань соціально відповідальної діяльності:

1) розвиток персоналу — навчання і професійний розвиток, застосування мотиваційних схем оплати праці; надання співробітникам соціального пакету; створення умов для відпочинку та дозвілля;

2) охорона здоров'я і безпека праці — це напрям соціальних програм підприємства, які забезпечують створення та підтримку додаткових по відношенню до законодавчо закріплених норм охорони здоров'я та умов безпеки на робочих місцях (охорона праці та техніка безпеки; підтримка санітарно-гігієнічних умов праці; профілактика професійних захворювань; забезпечення працівників спеціальним харчуванням та одягом, медичний огляд тощо);

3) якість продукції — витрати на попередження випуску продукції незадовільної якості, контроль і оцінку якості продукції, виправлення браку у виробництві;

4) природоохоронна діяльність та ресурсозбереження — здійснюється за ініціативи підприємства з метою скорочення шкідливого впливу на навколишнє середовище (програми з економного споживання природних ресурсів,

повторного використання і утилізація відходів, попередження забруднення навколишнього середовища, організація екологічно безпечного виробничого процесу);

5) здійснення соціальних ініціатив на користь громади — соціальні програми та акції підтримки незахищених верств населення, підтримка збереження і розвиток житлово-комунального господарства та об'єктів культурного та історичного призначення, спонсорування місцевих культурних, освітніх та спортивних організацій та заходів, підтримка соціально значимих досліджень підприємств, участь у благодійних акціях;

6) соціально відповідальна реструктуризація — це напрям соціальних програм компанії, які покликані забезпечити проведення реструктуризації соціально відповідальним способом, перш за все, в інтересах персоналу компанії (зазвичай здійснюються інформаційні кампанії, які висвітлюють майбутні структурні зміни, заходи з професійної перепідготовки, сприяння в працевлаштуванні, компенсаційні виплати працівникам, які потрапили під скорочення);

7) добросовісна ділова практика — має на меті сприяти впровадженню та поширенню добросовісної ділової практики між постачальниками, бізнес-партнерами і клієнтами компанії[5].

На момент мого останнього оновлення в січні 2022 року в Україні не існувало конкретної нормативно-правової бази для соціального обліку, тому вітчизняні підприємства змушені звертатись до міжнародних стандартів.

Основою інформаційної системи підприємства є бухгалтерський облік. На побудову бухгалтерського обліку підприємств впливають особливості виробничого процесу та його взаємозв'язок з навколишнім середовищем. Тому проблеми його організації та методології набувають особливої уваги.

У зв'язку з динамічним розвитком концепції сталого розвитку для інформаційного забезпечення соціально відповідальної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання з'явився новий вид бухгалтерського обліку — соціальний облік. Огляд наукових публікацій показав, що під соціальним обліком слід розуміти відображення фактів господарської діяльності в рамках економічних та організаційних заходів використання, збереження, розвитку трудових ресурсів підприємства з урахуванням еколого-економічного забезпечення їх реалізації [5, с. 257].

Соціальний облік призначений для вирішення питань, пов'язаних з соціальними і екологічними наслідками діяльності суб'єктів господарювання в усіх їх проявах та наданням інформації про виконання соціальних програм; формуванням нефінансової звітності.

В Україні, на сьогоднішній день, немає єдиного нормативно-правового акту, що регулює ведення соціального обліку та формування відповідних показників нефінансової звітності, тому звітують українські компанії згідно

міжнародних стандартів та за власним досвідом. Найбільш поширеними стандартами ведення соціального обліку та підготовки нефінансової звітності сьогодні є GRI та AA1000, вибір яких залежить від потреб компанії.

Нині у фокусі соціальної відповідальності перебуває проблема розроблення глибокої методології та досконалих прикладних сценаріїв у веденні соціального обліку, підготовці й оприлюдненні нефінансової звітності, що дозволяє задокументувати виконання соціальних завдань, яке опосередковано чи неповною мірою відображене в системі бухгалтерського обліку. Це сприятиме налагодженню зав'язків із громадськістю та завоюванню довіри заінтересованих сторін завдяки відкритому, об'єктивному висвітленню їхнього внеску в розв'язання економічних, соціальних, екологічних питань [2, с. 39].

Найважливішим орієнтиром соціального обліку та звітності слугують соціальні пріоритети підприємства (організації) згідно з наявною соціальною політикою. У контексті посилення соціальної відповідальності соціальний облік має стати не окремим видом обліку, а структурним елементом системи традиційного бухгалтерського обліку [2, с. 41].

За визначенням Глобальної ініціативи зі звітності, термін «звітність зі сталого розвитку» означає інформацію, яка охоплює економічні, екологічні та соціальні аспекти діяльності організації [2, с. 40].

За даними дослідження Інституту відповідальності інвесторів близько 78% компаній у світі готують нефінансові звіти, а також, все більше компаній (40% на міжнародній арені) почали включати нефінансові показники в щорічні звіти.

Нефінансова звітність є одним із інструментів підвищення якості корпоративного управління та моніторингу сталого розвитку компаній, і засобом поліпшення діалогу зі стейкхолдерами (це зацікавлена в проєкті особа чи сторона, що має якийсь до нього стосунок). В міжнародній практиці найбільш поширені наступні три підходи до формування нефінансових звітів. Перший, заснований на Глобальному договорі, є досить розповсюдженим, зважаючи на простоту формування. Він передбачає складання Звіту про прогрес реалізації принципів Глобального договору. Другий підхід базується на системі Глобальної ініціативи зі звітності (GRI), передбачає формування Звіту зі сталого розвитку, який розкриває інформацію про діяльність підприємства не тільки в економічній області, але ще й в екологічній, соціальній сферах управління. Третій підхід передбачає складання Звіту із корпоративної соціальної відповідальності за стандартом AA1000, заснований на діалозі із стейкхолдерами [6].

Висновки. Протягом останніх десятиріч виникла та активно розвивається концепція соціальної відповідальності бізнесу. Наведені переваги ведення соціально відповідальної діяльності обумовлюють необхідність впровадження адекватної комплексної системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління бізнесом, шляхом організації ведення соціального обліку та розбудови внутрішніх процесів нефінансового звітування. Українська практика

ведення соціального обліку та складання нефінансової звітності, хоча і базується на міжнародних стандартах, проте значно відстає від зарубіжних компаній за кількістю та якістю звітів. Така обставина пояснюється відсутністю єдиного нормативно-правового регулювання соціального обліку та нефінансової звітності, не розробленістю національних системних підходів обліку, методологічного інструментарію для складання нефінансової звітності, необхідних для моніторингу результатів реалізації концепції соціально відповідального бізнесу. Подальші наукові дослідження будуть стосуватися розв'язання окреслених проблем.

Бібліографічний список

1. Бичківська Леніна. Проблеми та перспективи корпоративної соціальної відповідальності / Леніна Бичковська // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://reporter.zhitomir.info/?&task=detail&news=1942>
2. Герасименко О. Соціальний облік та нефінансова звітність як інструмент реалізації соціальної відповідальності. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2012. №137. С. 39-43. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_46/fail/ch2/7.pdf
3. Карагод В. С. Теорія та методологія міжнародної системи корпоративної соціальної звітності: монографія / В. С. Карагод. - М.: Бух. облік, 2005. - 248 с. М.: Изд-во Ріс. ун-ту дружби народів, 2004. - 463 с., іл. - Бібліогр. : с. 295-342.
4. Карпенко О.О., Мандзюк Н.К. Соціальна відповідальність як чинник економічного розвитку вітчизняних підприємств. Ефективна економіка. 2018. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6219>.
5. Левицька С.О. Соціальний облік: методичний підхід та організаційне забезпечення. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2014. №797. С. 255-262. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2014_797_36.
6. Малік І. П. Розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні / І. П. Малік // Екон. простір. - 2008. - № 13. - С. 112-123.

Іванишин Д.О.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Жидовська Н.М.

к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування

Львівський національний університет природокористування

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Вступ. Реалізація готової продукції є завершальним циклом діяльності підприємств. Для будь-якого підприємства основною метою діяльності є отримання прибутку, тому підприємство має виробляти саме ту продукцію, яка користується найбільшим попитом. Головну роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства відіграє система обліково-аналітичного забезпечення процесу виробництва та реалізації готової продукції, оскільки вона впливає на фінансовий результат, який в свою чергу є узагальнюючим показником роботи підприємства.

Результати досліджень. Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», готова продукція належить до запасів. Готовою продукцією вважаються конкретні вироби, що пройшли всі стадії технологічної обробки на підприємстві, відповідають встановленим стандартам чи технічним умовам, прийняті відділом технічного контролю і здані на склад або безпосередньо замовнику [5]. Готова продукція виступає кінцевим результатом процесу виробництва на підприємстві. Всі елементи виробничого процесу, які перебувають на різних його стадіях утворюють незавершене виробництво [2]. Головною умовою правильного ведення бухгалтерського обліку руху продукції за операціями випуску, відвантаження (реалізації), а також забезпечення її збереження на всіх стадіях руху є своєчасне та повне документальне оформлення цих господарських операцій. Готова продукція оприбутковується на склад із виробничих підрозділів на основі таких первинних документів як: накладні, акти, відомості випуску продукції та документів, що засвідчують якість (свідоцтво про якість, сертифікат відповідності державній системі сертифікації) [3]. Найважливіші вимоги до складання бухгалтерських документів викладені в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [6]. Як показує практика дуже часто на підприємствах порушуються графіки документообігу. Це стає причиною не своєчасної перевірки даних складського обліку і матеріалів бухгалтерського обліку, і як наслідок виявлені розбіжності усуваються із запізненням, тобто облік не сприяє збереженню цінностей та їх раціональному використанню. Невірно організований документообіг найчастіше може призвести до негативних наслідків на підприємстві таких, як: - несвоєчасна доставка звітної інформації; -

непрогнозованість маршруту руху змінних і управлінських документів; - відсутність відповідальних осіб (бухгалтерські документи не закріплені за відповідними співробітниками); - неможливість прийняття рішення без використання додаткової інформації. Процес збуту починається з моменту оприбуткування готової продукції, а завершується отриманням коштів від покупця. Тому продукція перебуває в полі зору бухгалтерії протягом усього періоду, поки вона не буде оплачена, але право власності на неї переходить від виробника до покупця після дати відвантаження [1]. Ефективність роботи бухгалтера та управління в процесі реалізації готової продукції на підприємстві суттєво підвищується за рахунок автоматизації документообігу та інформаційних технологій, які дають змогу швидко накопичувати відповідні бази даних про наслідки господарської діяльності та використовувати їх для формування редактування та друку вихідних документів, квартальних піврічних і річних звітів, а також надавати інформаційні послуги відповідним організаціям, ланкам управління щодо ефективності роботи, підвищувати ефективність праці аудиторів, ревізорів. Загальними реквізитами комп'ютерних бухгалтерських реєстрів є: дата, код проведення, заповнені строки, сума проведення, номер синтетичного рахунка з дебету, його аналітичні рахунки, номер синтетичного рахунка з кредиту, його аналітичні рахунки. У більшості програмних продуктів передбачається заповнення одного типового документа, наприклад, рахунка-фактури, і на підставі його даних – формування інших документів, наприклад, видаткової накладної, податкової накладної, що прискорює створення документів і економить час. На даний період часу в Україні існують такі програми для ведення бухгалтерського обліку: «Парус», «Дебет Плюс», «Медіа Сервіс», «Акцент», «Галактика», «Своя технологія», «BAS Бухгалтерія», «Ананас», та інші. Більш доступною та зручною у використанні є програма «BAS Бухгалтерія», оскільки: - під кожен специфіку виробництва та діяльності підприємства пишеться своя конфігурація; - відбувається постійне оновлення програми згідно діючих змін у законодавстві щодо будь-яких аспектів діяльності; - є можливість навчання бухгалтерів та цілодобова підтримка спеціалістів із будь-яких питань бухгалтерського обліку; - наявна взаємодія із програмами, які створені для подачі податкової, фінансової, статистичної звітності («Медок», «Соната» та інші) [3]. Для обліку готової продукції гарним варіантом є програма «Своя технологія», в ній основними функціями є облік всіх продуктів і товарів на складі, аналіз їх продаж, регулювання взаємовідносин між покупцем і постачальником, а всю отриману аналітичну інформацію легко реєструвати, передавати по електронній пошті, завантажувати і т.д. Наразі якщо у підприємства немає фінансової можливості для використання даних програм, то у банків, наприклад «Приватбанк», застосовується он-лайн-бухгалтерія (дана послуга є безкоштовною, для користувачів відповідного банку). Перевагами автоматизованої системи обліку перед журнально-ордерною є те, що процес

ведення вхідної інформації проводиться тільки один раз і лише частково контролюється програмним забезпеченням, решта процесів – складання реєстрів, звітності тощо – проводиться автоматично. Тим більше, програмне забезпечення дає таку можливість як, перевірка повноти, правильності заповнення реєстрів відповідно до нормативних актів, швидкого виявлення помилок і способів їх вирішення. Таким чином, підвищується достовірність та оперативність інформації [2]. Використання системи електронного документообігу при реалізації готової продукції дає змогу значно прискорити проведення більшості комерційних операцій, скоротити обсяги бухгалтерської макулатури, заощадити час співробітників і зменшити витрати підприємства, пов'язані з укладанням договорів, оформленням платіжних документів, наданням звітності в контролюючі органи, одержанням довідок від різних держустанов, реєстрацією, ліцензуванням тощо.

Висновки. В результаті дослідження систем бухгалтерського обліку на підприємствах, можна зробити висновок, що хоча більшість підприємств сьогодні і перейшли на автоматизовану систему обліку, проте багатьох керівників не задовільняє рівень автоматизації системи. Фізично та морально застарілі інформаційні системи, різноманітний набір програм не в змозі забезпечити керівників оперативною й достовірною інформацією, яка необхідна для прийняття управлінських рішень. Тому актуальною залишається проблема дослідження можливостей програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку та її реалізації. При вирішенні цієї проблеми, необхідний цілеспрямований вибір програмного забезпечення, який повинен спиратися на системну комплексну оцінку. Система має бути функціональною, завершеною з погляду обліку, універсальною – враховувати специфіку галузевих особливостей підприємства. Також одним із шляхів вирішення даної проблеми є застосування послуг банків з ведення бухгалтерського обліку он-лайн.

Бібліографічний список:

1. Круш П. В., Подвігіна В. І., Сердюк Б. М. Економіка підприємства: навч. посіб. / за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Подвігіна. Київ : Ельга-Н, 2020. 780 с.
2. Партин Г. О. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики : навч. посіб. Київ : Т-во «Знання», «КОО», 2019. 245 с.
3. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства. Київ : Хвиля Прес, 2021. 269 с.
4. Савицька Т. В. Аналіз господарської діяльності підприємства. Мінськ : ТОВ «Нове видання», 1999. 399 с.
5. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення: 15.03.2020).

6. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 27.02.2020 № 2164-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19> (дата звернення: 18.03.2020).

Паньків В.
студентка 3 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Іваніцький І.Є.
доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування

ОПТИМІЗАЦІЯ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. Економічний стан підприємств і регіонів значною, а інколи вирішальною мірою залежить від вибору галузей сільського господарства та їх поєднання, тобто від спеціалізації виробництва. До поглиблення спеціалізації підприємств спонукає конкуренція між сільськогосподарськими товаровиробниками, що значно посилюється в умовах насиченого продовольством ринку. Раціональне поєднання галузей розглядається одним із найскладніших завдань стратегічного планування, що зумовлено можливістю різноманітних комбінацій поєднання галузей у межах підприємства з позицій формування його оптимального співвідношення[1].

Результати дослідження. Відомо, що сільському господарству властива специфічна особливість - можливість на одній і тій же землі виробляти різну продукцію і досягати при цьому різного ефекту. Проблема полягає в тому, щоб обґрунтувати, що, де і в якому обсязі виробляти, на чому спеціалізуватися і яку галузеву структуру мати в конкретному господарстві щоб одержувати найбільший сумарний ефект.

Особливо актуальними питання спеціалізації і галузевої структури сільськогосподарського виробництва в сільськогосподарських підприємствах є зараз, коли є нові форми господарювання, коли виникла необхідність підвищення економічної ефективності виробництва в конкурентних ринкових умовах. Звідси і об'єктивна необхідність визначення оптимальної структури і спеціалізації виробництва в господарствах різних форм і виробничих типів.

Під оптимальною спеціалізацією треба розуміти таку структуру виробництва в господарстві, таке поєднання галузей, які якнайбільше відповідають природно-економічним умовам господарства, вписуються в

потреби та інтереси держави і дозволяють при цьому досягти найвищої ефективності виробництва[2].

Важливе значення при опрацюванні економіко-математичної моделі даної задачі має вибір критерію оптимальності, який повинен відображати ефективність сільськогосподарського виробництва підприємства, відповідати одночасно загальносуспільним інтересам.

У якості критеріїв оптимальності можуть використовуватись показники:

а) які максимізують виробництво (при заданому, наявному обсязі виробничих ресурсів): валова продукція, валовий доход, товарна продукція, чистий доход, прибуток тощо.

б) які мінімізують затрати (при заданому обсязі виробництва продукції): приведені затрати, матеріально-грошові затрати, затрати праці тощо. Показник затрат праці, зокрема, актуальний для новостворених фермерських господарств, переробних підприємств тощо.

Після постановки задачі, якісного аналізу умов і чинників виробництва, вибору критерію оптимальності обґрунтовують систему змінних невідомих величин. У системі змінних показників задачі з оптимізації галузевої структури господарства відображають насамперед склад і розміри сільськогосподарських галузей та технологічні способи виробництва і переробки продукції. У задачу повинні бути включені всі галузі і технологічні способи, які розвиваються або можуть розвиватися в господарстві. Кожна галузь господарства може мати різні варіанти її організації. Різниця в організації окремих варіантів може обумовлюватись видом кінцевої продукції та її призначенням, технологією виробництва, рівнем затрат, терміном використання продукції, територіальним розміщенням тощо. Всі ці умови повинні бути відображені при обґрунтуванні системи змінних величин.

У рослинництві змінні величини можуть означати:

- площі посіву, виробництво продукції культур товарного призначення;
- площі посіву, виробництво продукції культур для виробництва кормів;
- площі природних кормових угідь та їх продукцію;
- площі багаторічних насаджень та їх продукцію;
- продукцію закритого ґрунту.

Залежно від місця, яке відводиться в господарстві тим чи іншим культурам, деталізується перелік змінних. Чим важливіше місце займає культура в умовах господарства, чим різносторонніше її використання, тим більшою кількістю змінних вона може бути представлена в моделі задачі. Найбільш важливі культури можуть представлятись декількома змінними, менш важливі - одною. Щодо другорядних культур, то навіть група їх може бути представлена одною змінною.

У галузі тваринництва систему змінних формують, насамперед, у розрізі окремих видів тварин: скотарство, свинарство, вівчарство, птахівництво і т.д.

Подальша деталізація змінних в тваринництві може здійснюватися за допомогою двох прийомів. Перший з них полягає в тому, що в якості змінних виступає структурна голова тварин при певній, заданій наперед, структурі стада. У скотарстві структура розраховується на корову, в свинарстві - на свиноматку або на центнер приросту тощо. Всі нормативи затрат (кормів, коштів) розраховують на відповідну одиницю (голову, центнер), виходячи із заданої структури стада. Причому, в задачу можна вводити не одну, а декілька змінних з одного виду тварин, які будуть означати структурне поголів'я або приріст продукції при різних структурах стада.

Крім основних змінних, що означають галузі і технологічні способи виробництва, у модель задачі вводять допоміжні змінні з поповнення виробничих ресурсів. Сюди відноситься трансформація земельних угідь, залучення робочої сили зі сторони, поповнення основних виробничих фондів, придбання кормів і кормових добавок, добрив тощо.

Виробничі ресурси є важливим чинником для обґрунтування спеціалізації і галузевої структури господарства. Обсяг наявних виробничих ресурсів і можливості їх збільшення завжди обмежені. Тому важливо вияснити всі джерела і способи поповнення виробничих ресурсів і ввести відповідні змінні.

Формулювання умов повинно забезпечити раціональне використання виробничих ресурсів, виконання виробничих завдань, баланс виробництва і використання кормів, належну структуру виробництва, забезпечити належний рівень ефективності господарювання.

Висновки. Дослідження показують, що на формування галузевої структури, вибору варіантів раціонального поєднання галузей у сільськогосподарських підприємствах впливають фактори, найвагомішими серед яких слід вважати природно-кліматичні умови, розмір підприємства, рівень землекористування, сталість використання посівних площ, кількість культур у сівозміні та рівень фінансового забезпечення суб'єкта господарювання.

Бібліографічний список

1. Гатаулін А.Н. Економіко-математичні методи в організації і плануванні сільськогосподарського виробництва. К.: Вища школа, 1990.- 432с.
2. Сибаль Я.І., Кадюк З.С., Іваницький І.Є. Економіко-математичне моделювання в АПК : навч.посіб. Львів : “Магнолія 2006”, 2013. 277с.
3. Іваницький І., Смолінський В. Моделювання оптимального розвитку аграрного виробництва. *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій*. Матеріали XXI Міжнародного науково-практичного форуму, 22-24 вересня 2020р. Львів: ННВК «АТБ», 2020. С.71-74.

Вихопень М.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Ціцька Н.

доцент кафедри обліку та оподаткування

Львівський національний університет природокористування

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ В МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Вступ. Ефективність бухгалтерського обліку малого підприємства залежить від рівня його організації. Важливим питанням для бухгалтерських організацій є формування облікової політики, що включає вибір конкретних методів ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності з кількох можливих варіантів, дозволених чинними правовими документами. Ефективність управління системою бухгалтерського обліку залежить не тільки від сформульованої облікової політики, а й від формування витрат та їх впливу на фінансові результати. Це визначає стратегічний підхід до формування облікової політики.

Результати дослідження. Проведені дослідження дають право стверджувати, що у реальній роботі, через брак теоретичних знань, відповідної кваліфікації та практичного досвіду, керівники малих підприємств мають справу з особливостями формування облікової політики у відносно формальний спосіб. Тому раціональній і оптимальній обліковій політиці відводиться важлива роль в організації бухгалтерського обліку, тому що саме облікова політика сприяє зміцненню обліково-аналітичних функцій в управлінні малим підприємством, що дозволяє оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у виробничому процесі.

Після прийняття Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», в Україні в 2000 р. вперше почали використовувати нормативне визначення терміну «облікова політика», відповідно до якого облікова політика являє собою сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються для складання та подання фінансової звітності [3]. У МСБО дане поняття розглядається як конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані на підприємстві під час складання та подання фінансових звітів [2]. Аналіз сутності облікової політики у вітчизняних і зарубіжних нормативних документах дозволив визначити облікову політику як сукупність способів та процедур організації і ведення обліку та формування звітності, що були обрані, виходячи зі встановлених вимог та особливостей діяльності малих підприємств.

Документальне оформлення облікової політики є обов'язковим відповідно до діючого законодавства України. Проте, знову ж таки проведені дослідження говорять про те, що у практичній діяльності малих аграрних підприємств спостерігається формальний підхід до цього питання та не приділяється особлива увага її елементам. У виробничій діяльності малих аграрних формувань, як правило, Наказом про облікову політику затверджують Положення про облікову політику, в якому визначаються аспекти ведення обліку та складання фінансової звітності. Альтернативним і доповнюючим варіантом Положення може бути розробка Робочої інструкції з облікової політики, що детальніше визначає порядок і способи організації обліку на малих підприємствах.

На основі аналізу економічної літератури нами сформовано перелік основних складових Робочої інструкції

- теоретичні основи організації обліку;
- методичні аспекти обліку;
- технологія ведення обліку.

Теоретичні основи організації бухгалтерського обліку визначають вибір форми обліку, організацію робочих процесів, тип організаційної структури бухгалтерського обліку та технологію обробки даних, контроль і правові положення облікової політики. Методика бухгалтерського обліку розкриває поріг важливості інформації про витрати, що відображається у фінансовій звітності, об'єкти обліку витрат, розподіл витрат, методи обліку собівартості продукції, методи амортизації основних засобів, методи списання запасів за кожною групою класифікації витрат. Методики бухгалтерського обліку передбачають розробку планів бухгалтерської роботи, організаційних процедур документального оформлення процесів, формування звітності та виправлення помилок у фінансовій звітності. Одна з цих складових – перелік методологічних засад формування облікової політики – чітко викладена в Методичних рекомендаціях щодо облікової політики підприємства [1].

Реалізуючи облікову політику на малому підприємстві, варто зазначити, що ефективність його діяльності залежить від вибору:

- форми організації бухгалтерського обліку (згідно із законодавством передбачено чотири варіанти вибору рахунків бухгалтерського обліку, кожен з яких може бути обраний власником (журнал, журнально-порядковий, простий, комп'ютерний);
- системи бухгалтерського обліку (залежно від обсягу діяльності та вимог законодавства суб'єкти малого підприємництва можуть обирати між загальною або спрощеною формою бухгалтерського обліку та фінансової звітності);
- системи оподаткування (відповідно до законодавчих положень, підприємства, незалежно від розміру та форми, можуть обирати між загальною

системою оподаткування та спрощеною системою оподаткування, якщо вони відповідають відповідним стандартам).

Організаційні аспекти формування облікової політики аграрного формування передбачають: нормативно-правове регулювання, форму організації обліку, тип організаційної структури бухгалтерії, організацію роботи облікового апарату, технологію обробки облікової інформації та форму бухгалтерського обліку. Ця складова є основою для розробки методики та технології ведення обліку витрат на виробництво продукції рослинництва на малих підприємствах.

У II розділі Робочої інструкції з облікової політики доцільно розкрити методичні аспекти формування облікової політики, які є складовою системи бухгалтерського обліку, що передбачає розкриття таких елементів обліку щодо яких існує більше, ніж один варіант їх застосування, тому розробляти її мають усі без винятку суб'єкти господарювання. Методичні аспекти облікової політики містять такі показники: поріг суттєвості для відображення інформації щодо витрат у фінансовій звітності, тривалість операційного циклу, методи амортизації основних засобів та інших необоротних активів, списання запасів при їх вибутті, обліку витрат, одиницю бухгалтерського обліку запасів, перелік і склад статей калькулювання собівартості, змінних і постійних загальновиробничих витрат, базу їх розподілу.

Висновки. Отже, витрати на виробництво сільськогосподарської продукції є об'єктом облікової політики, оскільки щодо порядку їх обліку існують альтернативні варіанти – елементи облікової політики. Раціональна облікова політика щодо обліку витрат дасть змогу забезпечити оперативною та своєчасною інформацією про їх стан та динаміку, шляхи скорочення тощо. Малі підприємства самостійно визначають облікову політику; обирають форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способів реєстрації та узагальнення інформації в них з врахуванням особливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних; затверджують правила документообігу, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку.

Бібліографічний список

1. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text>
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_020
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України від 16 липня 1999 р., № 996-XIV (зі змінами і доповненнями). URL: www.ligazakon.ua.

Сухоставська Н.
студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Янковська К.
к.е.н., в.о.доцента кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Вступ. Важливим чинником розвитку ринку сільськогосподарської продукції, в тому числі зернових культур, є наявність конкурентного середовища для виробників зернової продукції. Підвищення конкурентоспроможності продукції вирощування зернових культур та вдосконалення обліку витрат на виробництво є важливим завданням аграрного сектору, оскільки зерно є стратегічно важливою продукцією, відіграє ключову роль у забезпеченні продовольства та стабільності на ринку сільськогосподарської продукції. Нині, хоча й війна значно позбавило Україну можливості експорту зернових культур, але країна продовжує бути одним з провідних експортерів зернових у світі.

Результати досліджень. Для вирішення проблеми продовольчої безпеки на національному рівні, особливо в умовах триваючої повномасштабної війни, необхідно забезпечити ключові аспекти сталості аграрного сектору, які гарантують ефективність ланцюга «виробництво – переробка – зберігання – постачання населенню продуктів харчування». У цьому контексті особливо важливими є наступні напрями: збільшення виробництва сільськогосподарської продукції шляхом підвищення врожайності; пошук та створення нових, включаючи тимчасові, об'єктів для зберігання та первинної переробки продукції; використання всіх резервів приватного та державного секторів для поставок продовольства в місця його реалізації [1].

Досліджувана нами Львівська область є сприятливим регіоном для вирощування зернових культур. Родючі ґрунти, сприятливий клімат, помірна кількість опадів - є тими факторами, які дозволяють розвивати галузь рослинництва, в тому числі зерновиробництво. Частка Львівської області у виробництві зерна в Україні є незначною - 2 % від загальної посівної площі та 2,1% від загального обсягу валового збору. Посівна площа сільськогосподарських культур у Львівській області за даними 2022 р. становила 746 тис. га, що на 4 % більше попереднього року. У сільськогосподарських підприємствах Львівської області в 2022 р. було зосереджено 62 % посівних площ під зерновими та зернобобовими культурами і 74,7 % виробництва продукції зернових культур [2].

Економічна ефективність вирощування зернових культур покликана забезпечувати стійкість, успішності та стабільності сільськогосподарських підприємств.

Формування повноцінної системи бухгалтерського обліку витрат на якість продукції зернових культур на підприємстві відбувається поетапно. Облікова інформація на кожному з цих етапів повинна бути відповідним чином підготовлена і інтерпретована, щоб підсумкові форми внутрішньої звітності забезпечували різні рівні управління даними..

В даний час дослідження в області бухгалтерського обліку якості продукції дискусійні і ґрунтуються на накопиченому досвіді. Наприклад, із зарубіжних праць можна виділити три основні напрями [3]: розвиток концепції А. Фейгенбаума з бухгалтерського обліку витрат на забезпечення якості продукції на основі RAF-моделі; концепція бухгалтерського обліку вартості втрати якості продукції; формування концепції бухгалтерського обліку витрат на якість продукції в рамках ділових процесів.

Важлива роль відводиться оцінці конкурентоспроможності продукції вирощування зернових культур. Немає якогось єдиного підходу до оцінки конкурентоспроможності продукції зернових культур, але можна подати певний алгоритм, який складається з сукупності етапів (рис.).

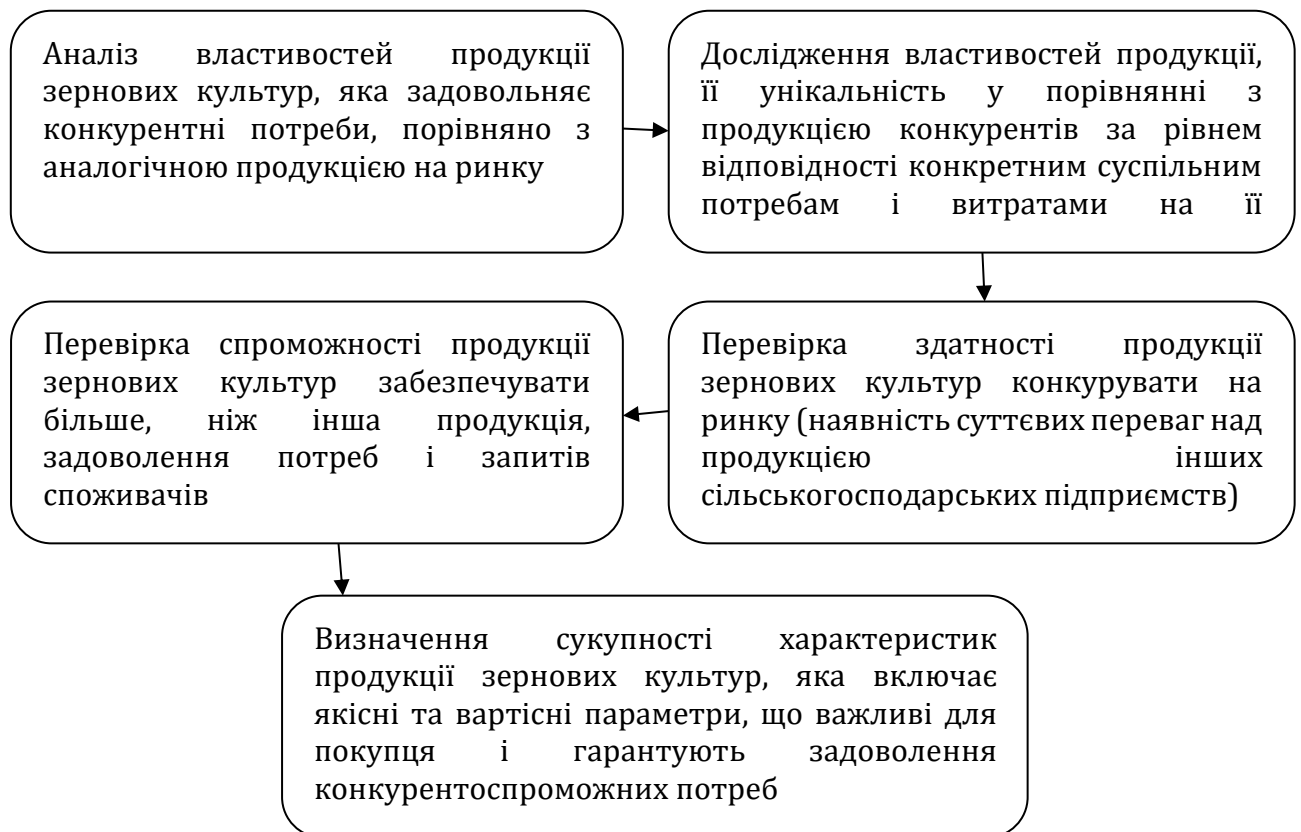

Рисунок. Алгоритм оцінки конкурентоспроможності продукції зернових культур

Побудовано на основі [4]

Оцінка конкурентоспроможності продукції є корисним інструментом для сільськогосподарських підприємств, спрямованим на ефективне управління факторами конкурентоздатності. Це досягається за допомогою системного, цільового і ситуаційного підходів. Системний підхід дозволяє аналізувати структуру організації відповідно до ланцюга і системи цінності. При використанні системно-структурного підходу можна визначити економічну цінність продукту для кожної ланки ланцюга цінності, виділяючи витрати по кожному напрямку.

Сучасний етап розвитку зернового ринку характеризується нестабільністю та невизначеністю, тому найбільш актуальним завданням для товаровиробників зернової продукції є швидка й адекватна оцінка зміни галузевого середовища з метою забезпечення конкурентоздатності виробництва.

Підвищення конкурентоспроможності продукції зернових культур може бути досягнуто через комплексний підхід, враховуючи економічні, екологічні та технологічні аспекти.

Дослідження стану виробництва зернових культур вимагає врахування економічних та екологічних факторів, а також природно-кліматичних умов. Регіональні умови відіграють особливу роль у вирощуванні зернових культур, так як кожний регіон має свої унікальні природно-кліматичні та географічні особливості, які визначають можливості та виклики для сільськогосподарської діяльності.

Висновки. Отже, для підвищення конкурентоспроможності продукції зернових культур та вдосконалення обліку витрат виробництва доцільно: використання інноваційних технологій, використання адаптованих сортів зернових культур, оптимізація використання ресурсів, екологічно стійке виробництво, диверсифікація вирощування, маркетинг та розвиток нових ринків.

Бібліографічний список

1. Агакерімова Р. Вплив війни в Україні на національну та глобальну продовольчу безпеку. *Економіка та суспільство*. Випуск 50. 2023. DOI:10.32782/2524-0072/2023-50-53

2. Сайт Головного управління статистики у Львівській області. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/statbank_lviv. (дата звернення: 01.11.2023).

3. Свиноус І. В, Гаврик О. Ю., Хомяк Н. В. Теоретико-методичні підходи до калькулювання собівартості зернових культур. *Агросвіт*. № 22. 2016. С.3-7.

4. Янковий О.Г. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: монографія; за заг. ред. О.Г. Янкового. Одеса: Атлант, 2013. 470 с.

Марцінковська О.
студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Гнатишин Л.
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У 2024 РОЦІ

Вступ. Міністерство економіки прогнозує зростання ВВП України у 2024 році на 4%, і цей прогноз закладено в держбюджет-2024. Головним джерелом зростання економіки стане держбюджет, з якого виплачуються зарплати військовим, соціальні витрати, що створює попит на ринку, а також програми підтримки. При цьому вагомим джерелом наповнення бюджету залишається макроекономічна допомога. Тема податкової політики України залишається актуальною і важливою у будь-який час, оскільки податки є одним із основних джерел доходів державного бюджету. Вони визначають економічну поведінку підприємств та громадян, впливають на рівень інвестицій та економічний зріст.

Результати дослідження. 27 грудня 2023 року уряд погодив «Національну стратегію доходів» до 2030 року. Цей документ визначатиме як держава буде жити наступні шість років та фінансувати свої потреби, зменшуючи залежність від партнерів. Стратегією передбачено, що деперсоніфікація даних про платників податків має стати першим кроком на шляху до надання доступу податковій до банківської інформації, зокрема щодо руху коштів на рахунках. За допомогою цієї інформації податкова планує протидіяти схемам з ухилення від оподаткування.

У 2024 році податкова політика України може відображати поточні економічні та політичні обставини країни, а також міжнародні тренди у цій сфері. Зміни в податковому законодавстві, розширення податкової бази, оптимізація ставок податків та боротьба з податковими ухиленнями можуть бути ключовими аспектами податкової політики в цьому періоді. Також можуть бути важливі реформи у напрямку спрощення податкової системи та підвищення її прозорості.

Основна мета облікової політики в Україні в 2024 році, ймовірно, полягає в забезпеченні ефективного та прозорого ведення обліку фінансової діяльності,

відповідно до вимог законодавства та міжнародних стандартів обліку. Це включає в себе достовірність фінансової звітності, дотримання вимог законодавства та стандартів, врахування ризиків фінансової діяльності на підприємствах та встановлення відповідних процедур контролю.

З 1 січня 2024 року набув чинності законопроект, який встановлює особливості оподаткування банків в Україні, ключовими змінами стало підвищення ставки податку з 18% до 25%. Причина запровадження додаткового податку для банку, зокрема за 2023 рік, досить проста це дефіцит бюджету.

Аналогічний податок є в Італії, Іспанії, Чехії та Литві. В Україні банки отримують надприбутки не від своєї звичайної діяльності, а через розміщення коштів у державні цінні папери. Цього року банки отримують прибуток до 150 млрд. грн.

Наразі фінансування оборони здійснюється на 65% із загального фонду і на 35% зі спеціального фонду. Що стосується загального фонду, то за останні 10 місяців збройні сили фінансувались на 85% за рахунок податків, чого не вистарчає навіть на оборону. Решта 15% фінансується за рахунок неподаткових джерел та запозичень через військові облігації. Тому доцільно спрямувати частину надприбутків, які не мають традиційної економічної основи, на потреби армії.

Сплата єдиного податку платниками, зокрема, першої та другої груп здійснюється за місцем податкової адреси. Розмір доходу для фізичних осіб - платників єдиного податку у 2024 році не повинен перевищувати такі суми для: першої групи платників єдиного податку - 1 185 700 грн.; другої групи платників єдиного податку - 5 921 400 грн.; третьої групи платників єдиного податку - 8 285 700 гривень.

Висновки. Враховуючи поточну економічну ситуацію в Україні, основною метою облікової політики на 2024 році є забезпечення ефективного та прозорого обліку фінансової діяльності відповідно до вимог законодавства та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Внесення законопроекту про підвищення ставки податку на прибуток банків з 18% до 25% є стратегічним кроком, спрямованим на покриття дефіциту бюджету. Це дозволить частково компенсувати дефіцит видатків на оборону та забезпечити потреби армії, що є важливим аспектом національної безпеки та стабільності. Цей захід також відповідає міжнародній практиці, що підтверджує його ефективність.

Бібліографічний список

1. ПС ЛІГА:ЗАКОН - система пошуку, аналізу та моніторингу нормативно-правової бази. URL: https://ips.ligazakon.net/document/situation-doc/SB_TREF

2. Мінфіну треба більше. Законопроект про оподаткування банків хочуть змінити. Банкіри можуть віддати більш ніж половину від понад 100-мільярдного прибутку – Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільяртери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <http://surl.li/ndpgz>

3. Надподатки та надприбутки: чому держава оподатковує банки “заднім числом” і що це змінить?. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/11/22/706863/>

4. Якою буде податкова політика у 2024 році. Данило Гетманцев – про альтернативу іноземній допомозі бюджету, посилення перевірок РРО та штраф для Pornhub. Майже оптимістичне інтерв'ю – Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільяртери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/money/getmantsev-21122023-18041>

Романюк Я.
студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Ціцька Н. Є.
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування

ПОРЯДОК НАРАХУВАННЯ, СПЛАТИ ТА ЗВІТУВАННЯ ПРО МІНІМАЛЬНЕ ПОДАТКОВЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Вступ. Земельні ресурси необхідні всім галузям народного господарства, однак їхня роль у різних сферах суспільного виробництва не однакова. Якщо в промисловості, крім добувної земля є лише просторовим базисом, то в сільському господарстві вона є головним засобом виробництва. Актуальність теми зумовлена тим, що вдосконалення механізму оподаткування земельних ресурсів є об'єктивною необхідністю розвитку ринку земель сільськогосподарського призначення, що є важливою умовою ефективного землекористування.

Результати дослідження. В статті 67 Конституції України визначено, що кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом [1]. Тридцятого листопада 2021 року був прийнятий закон 1914-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень», яким вносились зміни до Податкового кодексу і був введений такий показник як Мінімальне податкове зобов'язання [2].

У новому пп. 14.1.114-2 ПКУ вказано, що мінімальне податкове зобов'язання - це мінімальна величина податкового зобов'язання зі сплати податків, зборів,

платежів, контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи, пов'язаних з виробництвом та реалізацією власної сільськогосподарської продукції та/або з власністю та/або користуванням (орендою, суборендою) земельними ділянками, віднесених до сільськогосподарських угідь [3]. Тобто запроваджується контрольний показник загальної суми податків для всіх суб'єктів, в тому числі приватних підприємців, які мають у власності та/або користуються земельними ділянками, віднесеними до сільськогосподарських угідь. При цьому йдеться як про оренду і суборенду, так і про інші види користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення. Згідно з Законом, першим роком, за який визначається мінімальне податкове зобов'язання, є 2022 рік. Метою введення МПЗ є виведення з тіні землі, що обробляється з ухиленням від оподаткування.

Формула для розрахунку мінімального податкового зобов'язання виглядає так:

$$\text{МПЗ} = \text{НГО} \times \text{К} \times \text{М} / 12$$

НГО - нормативна грошова оцінка земельної ділянки;

К - коефіцієнт, який становить 0,04 у 2022, 2023 роках і з 2024 року становитиме 0,05 (для ФОП IV групи, що провадять свою діяльність виключно в межах зареєстрованого фермерського господарства, коефіцієнт МПЗ становить 0,02, а з 2024 року становитиме 0,025)

М - кількість календарних місяців, протягом яких земельна ділянка перебуває у власності, оренді, користуванні на інших умовах.

Загальна сума податку щодо всіх земельних ділянок сільськогосподарського призначення буде зменшуватися на суму певних податків, сплачених приватними підприємцями протягом року. І якщо сума нарахованого мінімального податкового зобов'язання перевищує загальну суму сплачених податків, то суму перевищення приватний підприємець повинен доплатити.

До податків, що зараховується у сплату МЗП відноситься:

- ☐ ПДФО та військовий збір сплачений з:
- ☐ доходу від реалізації с/г продукції, що була вирощена на такій земельній ділянці;
- ☐ заробітної плати найманих працівників;
- ☐ земельний податок та єдиний податок четвертої групи спрощеної системи оподаткування, сплачені з відповідної земельної ділянки.

Мінімальне податкове зобов'язання сплачують фізичні чи юридичні особи, що за офіційними даними обробляють відповідну земельну ділянку незалежно від системи оподаткування. Приватні підприємці зобов'язані самостійно його нараховувати за наведеними у ПКУ формулами, визначати суму зобов'язання, яка підлягає сплаті до бюджету та сплачувати суму податку протягом 60 днів з дня

вручення податкового повідомлення-рішення. Хто не згоден із розрахунком МПЗ має право звернутися до податкового органу для проведення звірки даних протягом 30 днів з дня вручення ППР. Платникам – фізичним особам не потрібно самостійно звітувати за МПЗ. Замість них податкова до 1 липня поточного року самостійно визначатиме розмір загального МПЗ і надсилатиме податкове повідомлення-рішення. Якщо земельна ділянка офіційно не передана власником в оренду або інше користування, вважається що її обробляє власник такої земельної ділянки. Якщо земельна ділянка була офіційно передана в оренду або інше користування на підставі договорів, укладених та зареєстрованих відповідно до законодавства, платником мінімального податкового зобов'язання буде орендар (землекористувач).

Мінімальне податкове зобов'язання не визначається для:

земельних ділянок, що використовуються дачними (дачно-будівельними) та садівничими (городницькими) кооперативами (товариствами), а також набуті у власність/користування членами цих кооперативів (товариств) у результаті приватизації (купівлі/продажу, оренди) у межах земель, що належали цим кооперативам (товариствам) на праві колективної власності чи перебували у їх постійному користуванні;

земель запасу;

невитребуваних земельних часток (паїв), розпорядниками яких є органи місцевого самоврядування, крім таких земельних часток (паїв), переданих органами місцевого самоврядування в оренду;

земельних ділянок зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи;

земельних ділянок, віднесених до сільськогосподарських угідь, які належать фізичним особам на праві власності та/або на праві користування та станом на 1 січня 2022 року знаходилися у межах населених пунктів;

земельних ділянок, земельних часток (паїв), за які не нараховувалися та не сплачувалися плата за землю або єдиний податок четвертої групи, що перебувають у консервації, або забруднені вибухонебезпечними предметами. Мінімальне податкове зобов'язання не визначається за період, за який не визначається плата за землю або єдиний податок четвертої групи.

Податковим законодавством не встановлено окремої відповідальності щодо МПЗ, але у разі несплати або несвоєчасної сплати МПЗ будуть застосовуватись штрафні санкції, передбачені статтями 123 та 124 Податкового кодексу України в таких розмірах:

– при затримці до 30 календарних днів включно - у розмірі 5% погашеної суми податкового боргу;

– при затримці більше 30 календарних днів - у розмірі 10% погашеної суми податкового боргу.

Варто зазначити, що відповідно до Податкового кодексу України не нараховується та не сплачується загальне мінімальне податкове зобов'язання за земельні ділянки, земельні частки (паї), що розташовані на територіях активних бойових дій або на тимчасово окупованих російською федерацією територіях України.

Висновки. Мінімальне податкове зобов'язання – це той мінімум податків, який має сплатити агровиробник до бюджету з одного гектару землі. Воно являє собою різницю між загальною сумою сплачених визначених податків та 4% НГО (з 2024 року – 5% НГО). Впровадження спрямоване на виведення з тіні землі, що обробляється з ухиленням від оподаткування та оптимізацію ефективного землекористування.

Бібліографічний список

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень. Закон України №1914-IX від 30.11. 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1914-20#Text>
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Герман К.
*студентка 3 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Мирончук З.
доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування*

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. В сучасних умовах господарювання організація економічної безпеки на вітчизняних підприємствах потребує системного підходу. На думку провідних вчених, що займаються проблемами безпеки суб'єктів господарювання, під системою економічної безпеки слід розуміти інтеграцію теоретичних підходів і практичних дій, які забезпечують максимально повний захист від усіх видів загроз та небезпек їх діяльності.

Така система ефективна лише тоді, коли нею відповідним чином керують, підтримують її стабільне функціонування на всіх рівнях, з метою упередження (недопущення) прорахунків в управлінні сталим розвитком підприємства, витoku конфіденційної економічної інформації, порушення правил зберігання комерційної таємниці, економічних диверсій тощо.

Часто виникають проблеми, пов'язані з недостатньою автоматизацією облікових процесів, недостатньою кваліфікацією кадрів, а також з неспроможністю системи обліку оперативно реагувати на зміни в економічному середовищі. Крім того, важливою проблемою є нестача інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [1].

Результати дослідження. Необхідно відмітити, що система обліково-аналітичного забезпечення є складовою загальної системи управління, вона базується тільки на даних бухгалтерського обліку і здійснюється працівниками бухгалтерії. Її суть полягає в об'єднанні облікових та аналітичних операцій в один процес, проведення оперативного мікроаналізу, забезпеченні безперервності даного процесу і використанні його результатів при формуванні рекомендацій для прийняття управлінських рішень. При цьому загальна методологія і нормативні положення обліку і аналізу удосконалюються для раціонального використання в єдиній обліково-аналітичній системі.

Основними завданнями обліково-аналітичної системи підприємства є [2]:

- 1) аналіз діяльності підприємства за вказаними напрямками;
- 2) облік господарських операцій за цільовими напрямками на базі бухгалтерського обліку з додаванням нефінансових показників;
- 3) контроль за використанням матеріальних та нематеріальних ресурсів, за правильним відображенням усіх господарських операцій на етапах планування, обліку та за достовірністю аналітичних даних;

- 4) планування діяльності підприємства за її основними видами: операційної, інвестиційної, фінансової, податкової;
- 5) центрів відповідальності та підприємства загалом;
- 6) формування аналітичних бюджетів як джерел акумулювання планової облікової та аналітичної інформації.

№ п/п	Проблеми обліково- аналітичного забезпечення	Види проблем обліково- аналітичного забезпечення	Характеристика проблем обліково-аналітичного забезпечення
1.	Недосконалість методології аналізу	Недостатнє врахування специфіки діяльності підприємства	Існуючі методи аналізу економічної безпеки часто мають універсальний характер і не враховують специфіку діяльності конкретного підприємства. Це може призвести до отримання не коректних результатів аналізу та прийняття необґрунтованих управлінських рішень.
		Недостатнє використання інтегрованого підходу	Більшість методів аналізу економічної безпеки фокусуються на аналізі окремих аспектів економічної безпеки, таких як фінансова безпека, кадрова безпека, інформаційна безпека тощо. Недоліком такого підходу є те, що він не дає цілісної картини стану економічної безпеки підприємства.
		Застарілі методи аналізу	Деякі методи аналізу економічної безпеки, які використовуються на практиці, є застарілими і не відповідають сучасним вимогам.

2	Низький рівень кваліфікації кадрів	Недостатня підготовка фахівців з обліку та аналізу	В навчальних програмах економічних вузів не завжди приділяється достатня увага питанням обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки. Це призводить до того, що фахівці, які приходять на роботу на підприємства, не мають необхідних знань і навичок для роботи в цій сфері.
		Низький рівень мотивації фахівців	Низька заробітна плата та відсутність кар'єрного росту можуть призвести до зниження мотивації фахівців, які відповідають за обліково-аналітичне забезпечення.
3.	Недостатнє використання інформаційних технологій	Низький рівень комп'ютеризації облікових процесів	На багатьох підприємствах облік ведеться вручну або за допомогою застарілих програмних продуктів. Це ускладнює процес збирання, обробки та аналізу інформації про стан економічної безпеки підприємства.
		Відсутність інтегрованої інформаційної системи	На багатьох підприємствах відсутня інтегрована інформаційна система, яка б об'єднувала дані про різні аспекти економічної безпеки. Це ускладнює процес отримання цілісної картини стану економічної безпеки підприємства.

Окрім шляхів вирішення проблем, важливо окреслити конкретні рекомендації, які підприємства можуть запровадити для покращення своєї системи обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою [3]:

1. Формування ефективної системи внутрішнього контролю.
2. Створення окремого підрозділу економічної безпеки.
3. Проведення регулярного моніторингу та оцінки економічної безпеки.
4. Співпраця з зовнішніми консультантами.
5. Підвищення обізнаності керівництва та працівників щодо економічної безпеки.

Важливо підвищувати обізнаність керівництва та працівників підприємства щодо питань економічної безпеки. Для цього можна проводити навчальні тренінги та семінари.

Висновки. Отже, обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства є важливою складовою успішного функціонування організації. Необхідно враховувати різні фактори, що впливають на його ефективність та вчасно впроваджувати заходи щодо вдосконалення системи обліку та аналізу. Тільки таким чином підприємство може ефективно управляти своєю економічною безпекою та досягати поставлених цілей.

Бібліографічний список

1. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення процесу функціонування системи економічної безпеки суб'єктів господарювання / *Науковий вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. – 2018. – № 858. С. 184-189.
2. Дем'яненко В. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства / *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. – 2019. – № 884. С. 190-195.
3. Загородній А. Г. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства: теоретико-методологічні аспекти // *Економічний вісник Донбасу*. – 2017. – № 4 (44). – С. 61-67.

*Дзяма В.
студентка 3 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: МIRONЧУК З.
доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. Головною метою будь-якого бізнесу є досягнення високих фінансово-економічних результатів, а чітка облікова політика може лише сприяти досягненню цієї мети.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність України» облікова політика підприємства – це сукупність принципів,

методів і процедур, які використовуються підприємством для підготовки та подання фінансової звітності [1].

Результати дослідження. З метою отримання достовірної та повної інформації регулювання бухгалтерського обліку здійснюється на різних рівнях: національному та рівні підприємства (табл.).

Таблиця

Рівні регулювання бухгалтерського обліку витрат і доходів

Національний рівень		Рівень підприємства	
Закони, кодекси	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; Податковий кодекс України	Установчі документи	Статут підприємства, інші установчі документи
Стандарти бухгалтерського обліку	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»; П(С)БО 15 «Дохід»; П(С)БО 16 «Витрати»; МСБО	Облікова політика	Положення (наказ) про облікову політику; Положення (наказ) про внутрішньогосподарський (управлінський) облік
Інструкція, рекомендації	Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій»; Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості.		

Облікова політика в частині доходів, витрат та фінансових результатів має вагомe значення для ефективної організації бухгалтерського обліку, тому що доцільність, обґрунтованість та деталізація процесу обліку доходів, витрат потрібні для ухвалення управлінських рішень, визначення результатів діяльності підприємства, виконання певних завдань структурними підрозділами, визначення фактичної ефективності організаційних заходів щодо розвитку й удосконалення господарської діяльності підприємства [2].

Облік витрат, доходів має свої особливості та певні відмінності в різних галузях підприємницької діяльності, незважаючи на те, що базується на одних і тих самих стандартах. Тому вибір елементів облікової політики на запропонованому етапі формування є прерогативою підприємства залежно від його розміру та специфіки діяльності [3].

При формуванні елементів облікової політики методичного етапу доречно вказати:

1. Методи оцінки витрат і доходів. Ураховуючи специфіку діяльності підприємств, при виборі елементів облікової політики стосовно витрат і доходів доцільно дотримуватися вимог П(С)БО 15 «Доходи», П(С) БО 16 «Витрати». Зокрема, доходи оцінюються за справедливою вартістю отриманих активів у результаті їх надходження чи збільшення їхньої вартості. Оцінка витрат проводиться у сумі справедливої вартості активів, визначеної при їх вибутті або зменшенні вартості з урахуванням нормативів, оптимальних методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції.

2. Умови визнання витрат і доходів. Зокрема, витратами визнається зменшення економічних вигод за рахунок вибуття активів, зменшення вартості активів у результаті їх знецінення, зменшення корисності тощо та збільшення зобов'язань. Доходами визнається збільшення економічних вигод унаслідок надходження активів, збільшення їх вартості та зменшення зобов'язань.

3. Перелік і склад статей калькуляції собівартості продукції, маркетингово-збутових та загальновиробничих витрат і базою їх розподілу. Так, до маркетингових витрат слід відносити: витрати, пов'язані з проведенням маркетингових досліджень та вивченням ринку збуту; витрати на рекламу; заробітну плату торгових представників; утримання місць продажу; торгові знижки тощо.

У нормативних актах хоч і наводяться вимоги до основних аспектів облікової політики та конкретного їх застосування, проте не враховуються організаційно-технологічні особливості діяльності підприємств. Це пояснює важливість розробки такого документу про облікову політику, який дозволить забезпечити надання повної, своєчасної та достовірної інформації про витрати, доходи та фінансові результати.

Висновки. Отже, використання облікової політики є ефективним засобом підвищення рентабельності господарської діяльності підприємств та забезпечення стійкого фінансового стану суб'єктів господарювання. Запропоновані рекомендації щодо формування складових облікової політики в розрізі наведених елементів сприяють створенню належного механізму управління процесами обліку витрат, доходів та фінансових результатів господарюючої одиниці.

З метою надання повної, достовірної та своєчасної інформації для потреб управління й оптимізації процесу підготовки документа про облікову політику

запропоновано його формування здійснювати за такими етапами: організаційно-технічним, методичним і підсумковим. У розрізі кожного з них визначаються елементи облікової політики з урахуванням специфіки діяльності підприємства. Таке формування аспектів облікової політики забезпечить: єдиний підхід до організації та методики ведення бухгалтерського обліку витрат і доходів; надання своєчасної, достовірної та повної інформації про них персоналу всіх рівнів для прийняття ефективних управлінських рішень. Перспективи подальших досліджень пов'язані з визначенням впливу моделей обліку на фінансові результати та інші показники діяльності суб'єктів господарювання.

Бібліографічний список

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV із змінами і доповненнями № 3332-VI від 12.05.2011 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Гуріна Н. В. Формування облікової політики підприємства щодо витрат і доходів / Н. В. Гуріна // Бізнес Інформ. - 2015. - № 8. - С. 194-199. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_8_30.
3. Сторожук Т. М. Теоретико-методологічні аспекти формування облікової політики підприємств : монографія / Т. М. Сторожук. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2018. – 460 с.

Постолок С.
студентка 3 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Іваніцький І.Є.
доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування

РОЗВИТОК ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. Аграрна сфера будь-якої країни за всіх часів була і залишається основною продовольчою галуззю народного господарства, стан якої прямо пропорційно залежить від обсягів коштів, вкладених у її розвиток, а саме – від інтенсивності виробничого потенціалу аграрних підприємств. Активна діяльність аграрних підприємств дозволяє прискорити темпи відтворення засобів виробництва та підвищувати свій виробничий потенціал.

Результати дослідження. Підвищення виробничого потенціалу аграрних підприємств обмежується рядом чинників, зокрема умовами соціального та політичного середовища, рівнем кваліфікації та внутрішнім опором реструктуризації господарств. Тому діяльність аграрних товаровиробників залишаються досить ризиковою справою, а аграрний сектор – інвестиційно непривабливим.

Усунення негативного впливу цих чинників є передумовою підвищення виробничого потенціалу та інвестиційно-інноваційної привабливості аграрного сектора. Врахування причин низької інвестиційної привабливості аграрних підприємств дозволяє об'єктивно оцінювати їх діяльність. Зокрема, мова йде про вплив інвестиційної привабливості аграрних підприємств на оцінку їх виробничого потенціалу.

Технічне забезпечення аграрних підприємств є одним із вирішальних факторів продовольчої безпеки держави. Через фізичне зношення й технічні несправності щорічно не використовується майже третина наявної техніки, через що зростає навантаження на неї.

На нашу думку, неодмінною умовою реалізації аграрними підприємствами з іноземними партнерами успішного проекту по виробництву сільгосптехніки повинен бути масштабний внутрішній ринок збуту. Забезпечити його держава не може, оскільки не має захисту від засилля імпорту техніки та відсутні стимулюючі заходи для тих, хто хоче купувати її в українського виробника.

Тому найближчими роками негативна тенденція щодо розвитку вітчизняного машинобудування не зміниться й аграрії все-таки віддаватимуть перевагу саме закупівлям сільськогосподарської техніки 3 і 4 покоління за кордоном. Водночас в українських компаній може бути своя незаповнена ніша ринку – виробництво мотоблоків, мінітракторів, іншої сільськогосподарської техніки для малого й середнього бізнесу на селі. А великогабаритна, високотехнологічна та наукоємна техніка із системами автоматизації контролю й управління технологічних процесів, а це, насамперед, комбайни, трактори, сівалки, що закуповуватимуться в Україні, будуть у більшості іноземного, або спільного з іноземними компаніями, виробництва.

Фінансовий лізинг є найефективнішим заходом державної підтримки як сільськогосподарських товаровиробників, так і заводів сільськогосподарського машинобудування. Адже 100% коштів, виділених у держбюджеті на закупівлю лізингової техніки та обладнання, перераховуються Компанією на заводи сільськогосподарського машинобудування, що дає змогу забезпечувати робочі місця, розв'язувати соціальні проблеми виробничих колективів, оновлювати матеріально-технічну базу підприємств.

Тому необхідність розвитку агролізингу для забезпечення кількісного нарощування й оновлення галузевих основних засобів як найбільш компромісного варіанта для держави та сільськогосподарських виробників у

нинішніх реаліях [1]. В умовах дефіциту бюджетних коштів лише агролізинг, як форма державної підтримки, є необтяжливим для державного бюджету.

Державне регулювання аграрних підприємств передбачає свідоме формування державними структурами правових, економічних та організаційних умов розвитку особистих господарств, а також створення стимулів, використання матеріальних і фінансових ресурсів, які мають залучатися на пільгових засадах або безкоштовно. Їх варто включити у програми лізингу, допомагати придбавати техніку за програмами часткової компенсації й пільгового кредитування.

На сьогодні аграрні підприємства, зважаючи на обмеженість власних коштів, змушені сподіватися на підтримку з боку держави. Головною метою державної політики України є створення соціально-економічних, організаційних та правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення необхідності впровадження сучасних, екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва і реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції з натуральної сировини [2].

Ефективність діяльності аграрних підприємств суттєво підвищується внаслідок здійснення інноваційних проєктів. Нині такі проєкти, пов'язані з перебудовою матеріально-технічної бази, можуть фінансувати лише великі сільськогосподарські підприємства. Тому малим та середнім аграрним підприємствам в Україні необхідна державна кредитна підтримка інноваційних проєктів. Спрощенню та здешевленню доступу підприємств до інновацій сприяє їх участь у кооперативних формах спільного використання технічних засобів, постачальницько-збутових кооперативах, товарних асоціаціях, співпраця з науково-дослідними установами, дорадчими службами, участь у днях поля, виставках, ярмарках тощо.

Формування ефективної інвестиційної стратегії аграрного підприємства потребує розвитку системи інвестиційного менеджменту. В малих аграрних підприємствах із незначним обсягом інвестицій управління інвестиційною діяльністю має виконувати його керівник або власник. У середніх ці функції можуть виконувати керівники та спеціалісти, а у великих, де найактивніше здійснюється інвестування, необхідний інвестиційний менеджер, а за потреби й інвестиційний підрозділ [3].

Загалом, у зв'язку із потребою розвитку аграрної сфери на інноваційній основі повинні залучатися всі доступні засоби наукових досліджень, в тому числі можливості математичних методів і моделей, які дозволяють здійснювати багатоваріантний аналіз різних гіпотетичних і реальних сценаріїв організації та розвитку інноваційних процесів, результатів їх реалізації.

Висновки. З сказаного випливає, що для виходу з глибокої структурної кризи потрібна не тільки фінансова стабілізація, не тільки реальна грошова

одиниця, не тільки доступні процентні стави, а й поява зацікавленості у фінансуванні виробничих та наукових інновацій.

Отже, активізація діяльності аграрних підприємств у напрямі підвищення їх виробничого потенціалу можлива за умови створення сприятливого клімату в аграрній сфері, тобто середовища, в якому проходять інвестиційно-інноваційні процеси, яке формується під впливом політичних, економічних, соціальних та інших факторів, що визначають умови їх діяльності в державі і ступінь ризику інвестування аграрної галузі. Удосконалення процесу входження зовнішніх інвесторів в аграрну сферу за сучасних умов пов'язане з покращанням ефективності прийняття рішень щодо залучення нових джерел інвестиційних ресурсів власниками господарств, визначенням напрямків співпраці інвесторів і власників землі та майна, а також інформаційною підтримкою і правовим захистом сторін.

Бібліографічний список

1. Ястремська О.М., Тонєва К.В. Моделювання інноваційних процесів: навч. посіб. Харків, ХНЕУ, 2010. 176 с.
2. Шиян А.А., Ванжула Д.Г., Стадник В.В. Теоретико-ігрова модель для дослідження умов мотивації інноваційного розвитку вітчизняних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. Т.2. №4. С.145–148.
3. Черній Н.С. Методи державного регулювання інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. URL: <http://udau.edu.ua/library.php?pid=393>

Юматов Ю.

студентка 5 курсу факультету управління, економіки та права

Возна І.

студентка 3 курсу факультету механіки, енергетики та інформаційних технологій

Науковий керівник: Прокопишин О.

*к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування*

РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Вступ. Сучасний стан правових та економічних відносин посилює вимоги до якості інформаційного забезпечення процесу управління суб'єктами господарювання, зумовлює необхідність впровадження інноваційних технологій, динамічних та орієнтованих на інформаційні потреби менеджерів. Розвиток інформаційних технологій впливає на всі сфери соціально-економічних

відносин, запити системи управління потребують використання нових форм оцифрування економічних процесів.

Саме управлінський облік забезпечує інтеграцію бухгалтерського обліку і менеджменту, охоплюючи всі складові системи управління.

Результати дослідження. Система управлінського обліку спроможна забезпечити потреби в інформації менеджерів на різних рівнях. Вона повинна вдосконалюватися на етапах збору й обробки інформації, використовуючи для цього сучасні ІТ-технології.

На думку О. Фоміної, ступінь розвитку практики управлінського обліку характеризується різноманітністю і складністю новітніх методик, які відповідають запитам управління, але використання інноваційних технологій, методів та інструментів випереджує теоретичне обґрунтування організаційних та технологічних процесів управлінського обліку [4, с. 5].

Вважаємо, що, внаслідок такої невідповідності, системи інформаційного забезпечення можуть необґрунтовано застосовуватися, зростають ризики некомпетентності у використанні, передачі та зберіганні бізнесової інформації, через що система прийняття управлінських рішень не спроможна якісно функціонувати.

З огляду на якість економічної інформації ухвалюються рішення щодо поведінки економічних суб'єктів та способів досягнення оперативних і стратегічних цілей. На думку науковців, інформація в системі обліку має формуватися з урахуванням того, що діяльність ґрунтується не лише на раціональному виборі, а й залежить від впливу соціально-етичних, психологічних, культурних чинників та вимог певних нормативних актів [5; 1].

Такий підхід повністю відповідний із соціальним вектором сталого розвитку, а тому в ході інформаційного забезпечення менеджменту в методології управлінського обліку повинні враховуватися специфіка поведінки й культура економічних відносин.

Формулюючи напрями розвитку обліку, Н. Малюга виділила серед основних методологічних підходів розробку нових методів бухгалтерського обліку в умовах його діджиталізації, що дозволяє розширити межі аналітичності облікових даних, сформувати оптимальну кількість показників управлінської звітності [3].

Навколо управлінського обліку середовище постійно змінюється, змінюються сфери і масштаби бізнесу, структура суб'єкта господарювання. Це відбувається через вплив зовнішнього середовища. Своєю чергою, розвиток інформаційних технологій дає змогу застосовувати в системі управлінського обліку нові інструменти, внаслідок чого значно розширюється коло завдань і підвищується оперативність збору та процесу оброблення інформації, доповнюються її формат і можливості.

Для керівництва процесом управлінського обліку необхідна цифровізація організації обліку, аналізу, контролю і планування, як сфер підготовки до ухвалення управлінських рішень. Зростаючі вимоги до компетентності облікового апарату й менеджерів, які, власне, й використовують надану інформацію і приймають управлінські рішення, зумовлюють необхідність додаткових витрат, які спрямовуються на захист інформації, протидію кіберзагрозам, підвищення загальної інформаційної грамотності працівників. Залежно від розміру діяльності, обсягів облікової роботи змінюється склад облікових завдань. Проте засобом мотивації працівників та підвищення продуктивності праці слугують сучасні інформаційні технології в якості інструментів організації облікового процесу.

Що стосується перспектив модернізації бухгалтерського обліку за допомогою сучасних ІТ-технологій, то можна виокремити такі переваги цифровізації управлінського обліку: можливість у режимі реального часу забезпечити оперативний пошук та обробку інформації й ведення обліку; візуалізація процесів та результатів; оперативність контролю помилок; резервне копіювання даних; м'які цифрові інфраструктури; синтез і розширена мова в бухгалтерській звітності для різних сфер бізнесу; хмарні технології обробки і збереження інформації.

Для обліковців залишаються функції контролю наявності на документах необхідних реквізитів, хронологічного відображення результатів господарських операцій. Водночас сучасний рівень автоматизації управлінського обліку не задовольняє повною мірою теперішні потреби менеджменту.

Вендери і фірми-франчайзі, що володіють ліцензіями на установку, супровід і модифікацію програмного продукту, пропонують значну кількість продуктів для автоматизації бізнес-процесів, та, зокрема, облікового процесу, на українському ринку програмних продуктів.

У науковій літературі наводиться близько 50 програмних продуктів, при цьому особливою популярністю користуються корпоративні бізнес-системи, що забезпечені модулями, здатними вирішувати питання як оперативного, так і стратегічного характеру.

Для вибору програмного продукту є певні ключові орієнтири: інтерфейс програми, можливість доповнення функціоналу, інтеграція з іншими бізнес-додатками, навчання користувачів, захист даних. Перевагами відзначаються корпоративні бізнес-системи (ERP), адже мають можливість вирішувати завдання управлінського обліку та забезпечувати розширення його функцій.

Програмні продукти, за допомогою яких забезпечується автоматизація облікового процесу, а також контроль і аналіз різних систем показників, поділяються на такі групи: мінібухгалтерії, комплексні системи обліку, інтегровані системи та бухгалтерські комплекси, корпоративні інформаційні системи.

Компанія SAP висуває пропозиції, які вміщують найкращі практики, технології та партнерські програми, що забезпечують перехід до інтелектуального підприємства. Перевагами використання системи ERPSAPR/3 є широкі можливості реалізації функцій управлінського обліку. Система SAPR/3 містить взаємопов'язані між собою прикладні модулі, які підтримують різні процеси. Модулі «Фінанси» (FI) та «Управлінський облік» (CO) забезпечують функціонування бухгалтерського обліку на різних рівнях [2].

Висновки. Трансформаційними процесами насамперед мають бути охоплені традиційні засоби й інструменти, які потрібно замінити на цифрові. Для задоволення сучасних викликів і запитів системи управління потрібно застосовувати цифровий підхід до організації облікового процесу, використовуючи мережеві технології, системи планування ресурсів суб'єкта господарювання, забезпечувати збереження значного масиву інформації, вдосконалювати механізми обробки інформації й формування компонентів управлінської звітності.

Бібліографічний список

1. Афанас'єва І. І., Розмислов О. М. Сучасні тенденції трансформації управлінського обліку. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій. Серія «Економіка і управління»*. Київ: ДУІТ, 2020. Вип. 48. С. 77-86. URL: <http://surl.li/rbmzv> (дата звернення: 10.02.2024).
2. Добровольська О. А., Ковова І. С. Вітчизняні засоби автоматизації обліку і контролю розрахунків з постачальниками. *Інтернаука. Серія «Економічні науки»*. 2018. № 11. URL: <http://surl.li/knifn> (дата звернення: 14.02.2024).
3. Малюга Н. М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2005. 548 с.
4. Фоміна О. Управлінський облік у торгівлі: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 468 с. URL: <http://surl.li/rbmsq> (дата звернення: 21.02.2024).
5. Ярмоліцька О. В., Македон Н. Г. Якість обліково-аналітичної інформації про капітальні інвестиції у формах звітності будівельних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: <http://surl.li/rbmye> (дата звернення: 11.01.2024).

Постолюк С.М.
студентка 3 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Жидовська Н.М.
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНИХ БУХГАЛТЕРІВ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Вступ. Наслідки військового вторгнення росії на територію України охопили всі сфери життя та суттєво вплинули на бізнес. Війна принесла нові виклики, від яких потерпають усі типи підприємств: руйнування інфраструктури, зниження попиту на товари та послуги, брак фінансування оборотного капіталу та логістичні проблеми. Для відновлення нашої країни знадобиться багато часу.[3]

Результати досліджень. Створити умови для відновлення втраченого та просуватися вперед шляхом реалізації розпочатих в мирні часи реформ можна, спираючись на сучасну інформаційну основу управління – бухгалтерський облік. В умовах повномасштабної війни саме на бухгалтерів та фахівців фінансистів покладається важлива місія з оцінки збитків, завданих українській інфраструктурі та економіці.

Загальна оцінка прямих і непрямих збитків інфраструктури станом на червень 2023 подана в табл.1 і 2. [1,2]

Таблиця 1

Загальна оцінка прямих збитків інфраструктури станом на червень 2023 року

Тип майна	Оцінка прямих втрат, 5 млрд	Доля прямих втрат за типом майна, % від загальної суми
Житлові будівлі	55,9	37,1%
Інфраструктура	36,6	24,3%
Активи підприємств, промисловість	11,4	7,5%
Освіта	9,7	6,5%
АПК та земельні ресурси	8,7	5,8%
Енергетика	8,8	5,8%
Лісовий фонд	4,5	3,0%
Транспортні засоби	3,1	2,1%
Охорона здоров'я	2,8	1,8%

ЖКГ	2,7	1,8%
Торгівля	2,6	1,8%
Культура, туризм, спорт	2,4	1,6%
Адміністративні будівлі	0,5	0,4%
Цифрова інфраструктура	0,5	0,3%
Соціальна сфера	0,2	0,1%
Фінансовий сектор	0,04	0,01%
Разом	150,5	100%

Таблиця 2

**Загальна оцінка непрямих збитків інфраструктури станом
на червень 2023 року**

Тип майна	Оцінка непрямих втрат, 5млрд	Доля непрямих втрат за сектором, % від загальної суми
Активи підприємств	51,5	19,4%
АПК та земельні ресурси	40,3	15,2%
Торгівля	33,9	12,7%
Енергетика	27,2	10,2%
Інфраструктура	23,2	8,7%
Житлові будівлі	16,4	6,2%
Культура, туризм, спорт	10,8	4,1%
Соціальна сфера	7,1	2,7%
Фінансовий сектор	4,3	1,6%
ЖКГ	3,5	1,3%
Охорона здоров'я	2,7	1,0%
Освіта	2,1	0,8%
Цифрова інфраструктура	1,4	0,5%
Транспортні засоби	0,3	0,1%
Адміністративні будівлі	0,040	0%
Разом	224,6	
Розмінування	41	15,4%
Разом з потребами на розмінування	265,6	100%

Найбільш постраждалими є області України, в яких безпосередньо велись бойові дії: Донецька, Харківська, Луганська, Миколаївська, Запорізька, Київська та Чернігівська області. Серед міст, які найбільше постраждали під час війни:

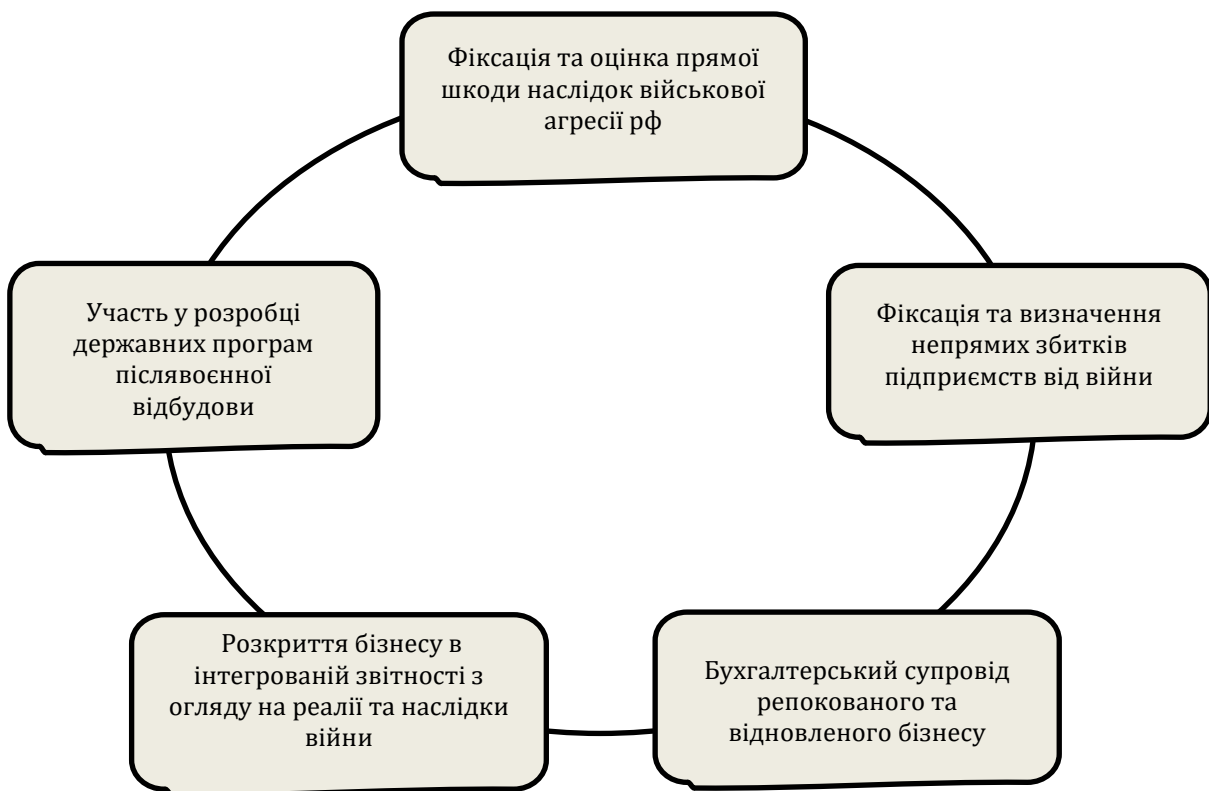
Мар'їнка, Маріуполь, Ірпінь, Харків, Чернігів, Северодонецьк, Лисичанськ, Вугледар, Суми, Рубіжне, Ізюм, Миколаїв, Бахмут, Волноваха.

Підри́в Каховської ГЕС у червні 2023 року спричинив щонайменше \$2 млрд прямих збитків: житловий фонд (прямі збитки - \$950 млн), енергетика (\$586 млн), транспортна інфраструктура (\$311 млн), промисловість (\$105 млн), сільське господарство (\$25 млн). Крім того, орієнтовна сума збитків, завданих навколишньому середовищу, оцінюється у \$1,5 млрд, додаткові витрати на будівництво водогонів - \$41 млн. [1,2]

У післявоєнний час, важлива роль у відновленні економіки країни відводиться професійним бухгалтерам, оскільки вони не лише забезпечують фінансову стабільність підприємств, але й сприяють залученню інвестицій та підвищенню прозорості у фінансових операціях (рис.1). Зокрема:

- бухгалтери відповідають за контроль над фінансами підприємств та організацій, що є ключовим аспектом відновлення економіки після війни, забезпечують правильний облік та контроль за фінансовими ресурсами, що дозволяє уникнути фінансових злочинів та забезпечити стабільність;

- бухгалтери ведуть податкову звітність, що є необхідним для правильного збору податків та функціонування бюджетної системи країни, а це допомагає уряду забезпечити необхідні фінансові ресурси для відновлення економіки та соціальних програм;

*Рис.1. Роль професійних бухгалтерів у післявоєнному
відновленні України.*

- бухгалтери проводять фінансовий аналіз підприємств та організацій, що дозволяє виявляти проблемні сфери та розробляти стратегії по виходу з кризових ситуацій;

- бухгалтери забезпечують належну документацію та звітність, що є важливим для проведення аудиторської перевірки та забезпечення фінансової прозорості, що, в свою чергу, сприяє покращенню інвестиційного клімату та привертанню нових інвесторів.

Висновки. Отже, роль професійних бухгалтерів у повоєнному відновленні України є ключовою і беззаперечною, їх функції у фінансовому контролі, податковому обліку, фінансовому аналізі та забезпеченні фінансової прозорості допоможуть стабілізувати економіку країни, зібрати необхідні фінансові ресурси для її відновлення і розвитку, а також залучити нових інвесторів.

Бібліографічний список:

1. Непрямі збитки.URL: <http://surl.li/kvzln>
2. Прямі збитки.URL: <http://surl.li/kvzln>
3. Сахарнацька Л., Жук А. Особливості фінансової звітності підприємств в умовах воєнного стану в Україні. *Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах повоєнного відновлення України* [Електронний ресурс]: Збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції; 8 грудня

Якимлюк А.І., Паньків В.Р.
студентки факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Андрушко Р.П.
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО
ДОКУМЕНТООБІГУ**

Вступ. Електронний документообіг в системі бізнесу матеріалізує процеси збирання, перетворення, зберігання інформації, а також впливає на ефективність

управління та прийняття рішень.

Електронний документообіг (ЕДО) - це обмін інформацією, документами та даними між організаціями за допомогою електронних засобів зберігання, передачі та обробки даних. Іншими словами, електронний документообіг (обіг електронних документів) – це сукупність процесів створення, оброблення, редагування, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів.

Результати дослідження. Сучасний сервіс електронного документообігу має забезпечувати можливість інтеграції з обліковою системою користувача, завантаження чи створення документів, підтримку різних форматів електронних документів. Електронний документообіг на підприємстві включає як зовнішні так і внутрішні документи. На відміну від внутрішнього, зовнішній електронний документообіг має забезпечувати можливість обміну юридично значущими документами із партнерами та контрагентами.

Електронний документообіг стосується не лише підприємств, а й органів державної влади. Так, у рамках реалізації Національної програми інформатизації передбачено створення інтегрованої системи е-документообігу, яка має забезпечити обіг документів та скоротити терміни підготовки і прийняття рішень органами державної влади.

Загальні питання електронного документообігу на підприємствах регулюються низкою законодавчих актів. Так у ст. 7 Закону №851 визначено, що копією електронного документа є візуальне подання електронного документа на папері, яке засвідчене в порядку, встановленому законодавством [2]. У статті 9 п.6 Закону України №996 [3] зазначено, що підприємство зобов'язане виготовити копії документів за свій рахунок.

При цьому під електронним документом розуміють документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа (рис.1.).

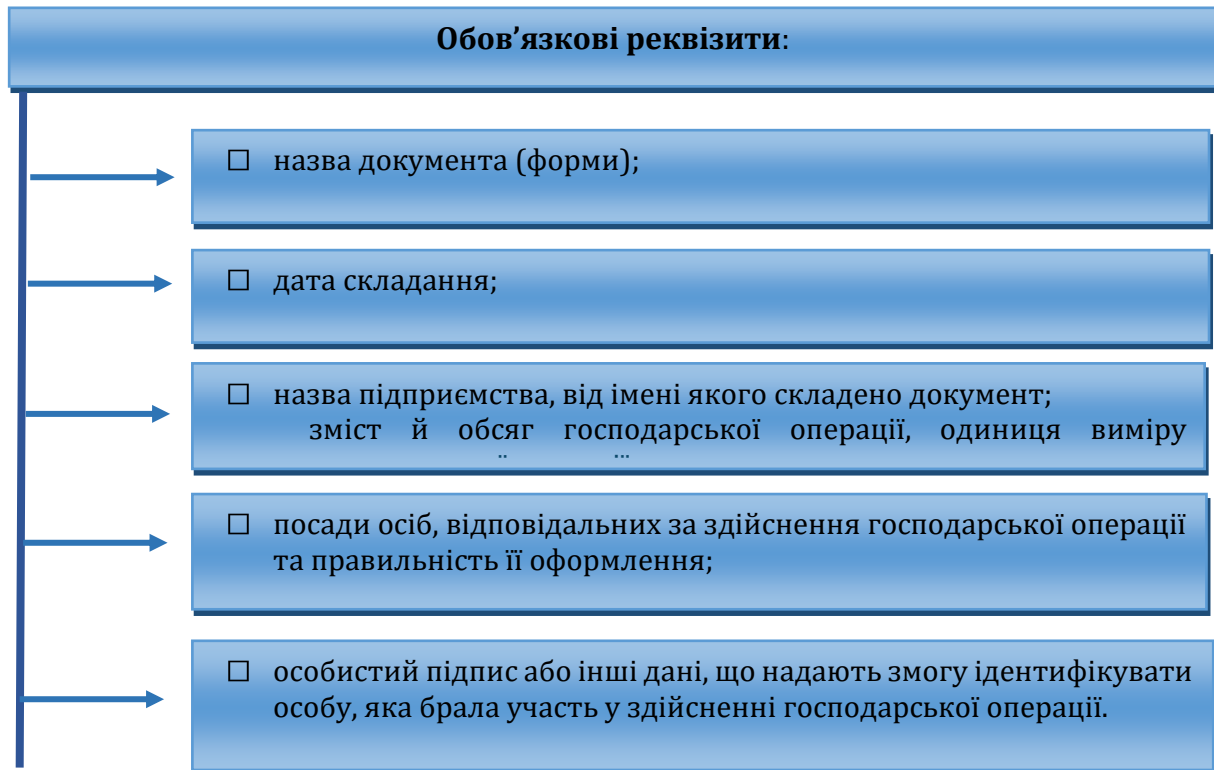
Електронний документ завершується накладанням цифрового підпису, який є обов'язковим реквізитом і використовується фізичними та юридичними особами - суб'єктами електронного документообігу для ідентифікації підпису та підтвердження цілісності даних в електронній формі.

Слід зазначити, що Закон України «Про електронний цифровий підпис» № 852 втратив чинність, а з 07.11.2018 р. діє Закон України «Про електронні довірчі послуги» (далі – Закон №2155). Одним з найважливіших положень Закону № 2155 є взаємне визнання українських та іноземних сертифікатів відкритих ключів та електронних підписів [4]. Даний Закон запровадив такі механізми:

- електронна ідентифікація;
- електронний підпис;

- електронна печатка;
- електронна позначка часу;
- реєстрована електронна доставка, тощо.

Рис. 1. Перелік реквізитів електронного документа.

Згідно з ч.2 ст. 22 Закону № 2155 ідентифікація фізичної особи, яка звернулася за отриманням послуги формування кваліфікованого сертифіката відкритого ключа, здійснюється за умови її особистої присутності за паспортом громадянина України або за іншими документами, які унеможливають виникнення будь-яких сумнівів щодо особи, відповідно до законодавства.

Крім того, запроваджується адміністративна послуга щодо включення юридичних та фізичних осіб - підприємців, які мають намір надавати електронні довірчі послуги (ЕДП), до Довірчого списку, а також встановлюється порядок ведення такого списку. Також, визначається процедура незалежної оцінки відповідності для ЕДП та можливість використання зазначеними особами у своїй діяльності як національних, так і міжнародних стандартів.

На нашу думку основними перевагами електронного документообігу є: (рис. 2).

Швидкий і надійний обмін електронними документами з партнерами, контрагентами та держорганами.

Удосконалення процедури підготовки, подачі / доставки, обліку та зберігання документів, їх аутентифікація, цілісність, конфіденційність і неспростовність.

Зниження фінансових витрат на документообіг і діловодство.

Безпека і збереження документів.

Оперативний доступ до документів.

Рис. 2. Переваги електронного документообігу.

Висновки. Для організації внутрішнього електронного документообігу підприємству достатньо придбати спеціальне програмне забезпечення для генерації електронних підписів.

Основні переваги електронного документообігу для сучасного бізнесу – це зменшення масиву інформації, швидкості та ефективності їх обробки, оперативності отримання даних.

Бібліографічний список

1. Денисенко О. Електронний документообіг: від створення до зберігання документів підприємства, 2019. URL: <https://www.kadrovik01.com.ua/article/3776robotazelektronnimidokumentami>.
2. Про електронні документи та електронний документообіг. Закон України від 22.05.2003р. № 851-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/851-15>.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність. Закон України №2164-VIII зі змінами, внесеними 05 жовтня 2017 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>.
4. Про електронні довірчі послуги. Закон України від 05.10.2017 р. №2155-VIII. <http://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>.

Герман К.

студентка 3 курсу факультету управління, економіки та права

Боднарчук Д.

студент 2 курсу факультету агротехнологій та екології

Науковий керівник: Прокопишин О.

*к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Вступ. У процесі еколого-економічного розвитку виникають деструктивні тенденції, викликані закріпленою в сучасній економічній теорії системою економічних мотивів та цілей, а також принципів їх реалізації. Основними економічними показниками, якими визначається рівень національного багатства країни, не враховуються екологічні чинники, і тому викривляється справжній стан господарювання країни стосовно її впливу на навколишнє природне середовище. У наслідку маємо споживацьке ставлення людини до природи. Через недостатню розвиненість економіки України бізнес не розглядає вирішення екологічних проблем як мету своєї діяльності. Таке споживацьке ставлення до природи призвело до масштабних екологічних проблем. Уряди багатьох країн змушені були об'єднатися в пошуку методів еколого-економічного управління у системі сталого розвитку суспільства. Україна, своєю чергою, щоб посісти гідне місце у світовому співтоваристві, мусить впроваджувати норми й правила, спрямовані на охорону навколишнього середовища.

Результати дослідження. Нові можливості в різних сферах суспільного життя, зокрема й сфері охорони довкілля, створює Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Через дисбаланс між використанням природних ресурсів і їх відновленням, необхідно розробляти стратегічні програми та перспективні плани управління екологічною діяльністю аграрних підприємств. Це дасть змогу адекватно й своєчасно реагувати на зміни в природному середовищі і створювати конкурентні переваги підприємствам, які використовують у сільськогосподарському виробництві екологічно чисті і безпечні технології.

Так, Л. Р. Воляк звертає увагу на те, що аналіз змін зовнішнього середовища, до якого відносимо й довкілля, потребує інформації особливого характеру, яку традиційний облік не може забезпечити. Інформаційним забезпеченням екологічного управління діяльністю сільськогосподарського підприємства повинна стати належно побудована обліково-аналітична система

екологічного типу, яка відповідає рівням управління і в якій враховано параметри та вимоги зовнішнього середовища [1].

Отже, об'єктивно виникає необхідність враховувати екологічну складову в бухгалтерському обліку.

Як зазначає відомий теоретик кібернетики С. Бір, «управління підприємством являє собою дещо більше, ніж взаємодія вищого керівництва. Воно зобов'язане мати справу з інформацією такого масштабу і складності, які перевищують можливості вищих керівників її сприйняти та інтерпретувати. Отже, управління повинно ґрунтуватися на знанні структури інформаційного потоку, методів обробки інформації, її стискання та ін.» [3].

Таким чином, із прийняттям нашої країною стратегії сталого розвитку постає потреба в обліку природно-ресурсного потенціалу та врахуванні бухгалтерським обліком екологічної складової. Для запобігання явищам, що мають негативний вплив на навколишнє середовище, виявлення та найраціональнішого використання природних ресурсів і побудови стратегічних планів необхідна оперативна облікова інформація щодо природоохоронної діяльності, яка вливатиметься в загальний обсяг техніко-економічної інформації.

Інформаційним забезпеченням стратегічного управління діяльністю сільськогосподарського підприємства повинна стати належно побудована обліково-аналітична система стратегічного типу, яка відповідає рівням управління і в якій враховано параметри та вимоги зовнішнього середовища. Вона визначається як інтегрована система обліку, планування, контролю й аналізу, що забезпечує систематизацію інформації для оперативних управлінських рішень і координацію майбутнього розвитку підприємства. Важливою частиною цієї системи є стратегічний облік [2].

Як показують дослідження, найбільшу частку екологічних витрат за регіонами формують власні кошти підприємств, установ, організацій. Тому такі витрати доцільно показувати окремо в обліку і звітності підприємств. На сьогодні бухгалтерський облік ще не здатний враховувати екологічний вплив на навколишнє природне середовище діяльності підприємств, установ, організацій і на належному рівні забезпечити інформаційно екологічне управління.

Екологічний облік, який ще одержав назву «зеленого», а також екологічний контроль відносять до новітніх питань фінансового обліку та звітності, які на сьогодні серед усіх сфер міжнародної бухгалтерії розвиваються найбільш динамічно. Вони охоплюють управлінський і фінансовий облік, екологічний аудит та звітність за екологічними показниками.

Стосовно організації екологічного обліку та подання звітності щодо природоохоронних заходів існує чимало перешкод: надто складно виділяти витрати на природоохоронну діяльність зі суми загальних витрат; відсутній стимул враховувати зобов'язання через необхідність вираховувати витрати з доходу, який оподатковується після їх здійснення; недостатнім є нормативно-

правове регулювання питань, що пов'язані з інформаційним забезпеченням управління охороною навколишнього середовища, раціонального природокористування й екологічної безпеки суб'єктів господарювання; відсутні конкретні рекомендації стосовно надання інформації щодо природоохоронної діяльності й організації екологічного обліку на підприємствах; відсутня методика ухвалення рішень щодо зменшення і попередження екологічних ризиків; екологічні витрати не показуються окремо, а повністю відносяться до собівартості виробленої продукції; облік і списання екологічних витрат ведуться безсистемно і за загальною методикою, не враховуючи їх особливостей; відсутні конкретні рекомендації стосовно організації екологічного обліку на підприємствах; у фінансовій звітності відсутня інформація щодо екологічних витрат, екологічних доходів та зобов'язань.

Облік є основною інформаційною системою підприємства, а отже, повинен надавати керівництву інформацію для ухвалення управлінських рішень щодо зниження й попередження екологічних ризиків.

Огляд міжнародної практики надання відомостей про екологічні зобов'язання, ризики й природоохоронну діяльність свідчить про те, що понад п'ятсот компаній в усьому світі готують спеціальні звіти про природоохоронну діяльність, хоча не завжди щорічно. Екологічна звітність особливо розвинена в Північній Америці й Західній Європі [4]. Однак відсутність відповідних національних стандартів обліку надає підприємствам можливість широкого вибору інформації, яка включається у звіти. Підприємства надають мало кількісної інформації на регулярній основі, що не дозволяє користувачам визначити динаміку впливу екологічних проблем на їх фінансове становище й результати діяльності.

Висновки. Як свідчить світова й вітчизняна практика, екологічне управління уможливорює зниження впливу невизначеності на діяльність підприємства, підвищує його здатність протистояти певним викликам за непередбачених обставин, визначати напрями діяльності, які мають бути пріоритетними. Через це питання, що пов'язані з обліково-аналітичним забезпеченням екологічного управління діяльністю підприємства, набувають особливої актуальності, а також зростає значення аналізу та обґрунтування стратегії розвитку підприємства.

Достовірна екологічна інформація має стати невід'ємною частиною звітів українських підприємств, які впливають на стан довкілля. Нині через, зокрема, низький рівень професіоналізму управлінського персоналу у переважній більшості вітчизняних підприємств відсутній ефективний механізм екологічного управління.

Бібліографічний список

1. Воляк Л. Р. Стратегічний облік в управлінні природно-ресурсним потенціалом. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес.* 2013. № 181-3. С. 41-46.
2. Левик І. С. Обліково-аналітичне забезпечення стратегічного управління. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/5652/1/82.pdf>.
3. Пушкар М. С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2006. 334 с.
4. The report on an ecological situation in the countries of northern America and Europe. *Materials of the international conference.* Bruxelles, 2004.

Рихлевич А.

студентка 1 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Гнатишин Л.

*д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний університет природокористування*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Вступ. Цифрові технології здійснюють істотний вплив на розвиток традиційних галузей економіки і є складовою частиною сучасних управлінських систем у підприємстві. Впровадження технологій штучного інтелекту прискорює бізнес-процеси, забезпечуючи тим самим компаніям прибутки. Технології штучного інтелекту, поширення яких засновано на масовому використанні цифрової інформації та стрімкому зростанні обчислювальної потужності комп'ютерів, виходять зі сфери суто теоретичних досліджень і стають одним із сегментів світового ринку, що може зумовити по-справжньому революційні результати. При цьому ШІ не виступає заміною людині, а зазвичай розглядається як допоміжна технологія. Штучному інтелекту все ще важко виконувати деякі звичні для людини завдання в реальному світі, але він вміє обробляти й аналізувати масиви даних набагато швидше за людський мозок. Тому бізнес використовує штучний інтелект для визначення можливих наслідків кожної дії та спрощення процесу прийняття рішень. Таким чином, ШІ здійснює суттєвий вплив і на сферу бухгалтерського обліку як засіб, завдяки якому підприємства будуть залишатися конкурентоспроможними і привабливими для нового покоління, нових співробітників та клієнтів.

Результати дослідження. Штучний інтелект - це важлива технологія, яка підтримує повсякденне суспільне життя та економічну діяльність людини. Дана технологія значно сприяє сталому зростанню економіки та вирішує різні соціальні проблеми.

Новий історичний етап продемонстрував успіх ChatGPT, відкривши тим самим для всіх нові можливості генеративного штучного інтелекту (ШІ). Науковці стверджують, що ринок штучного інтелекту демонструє суттєве зростання, і до 2030 року його масштаби сягнуть майже 2 трлн дол. [1]. При цьому аналітики дослідили понад 60 варіантів використання генеративного штучного інтелекту в близько 850 професіях і встановили, що залежно від сфер впровадження технології, зростання продуктивності може варіюватися від 0,1% до 0,6% протягом найближчих 20 років [2].

Штучний інтелект активно впроваджується бізнесом для збільшення його продуктивності та уже охоплює величезну кількість галузей економіки – від ланцюгів постачання та маркетингу до створення продуктів, дослідження та аналізу. Технології ШІ стали новою електрикою, яка може змінити не тільки економіку, а й життя загалом. Глобальні та локальні компанії намагаються впровадити ШІ у свої процеси з метою активізації генерування позитивних грошових потоків, а також як додатковий інструмент та можливість для власного розвитку.

Нові технології змінюють те, як люди працювали багато років в будь-якій галузі. Це також змінює очікування клієнтів при роботі з підприємствами. Те ж саме відноситься й до бухгалтерського обліку. Штучний інтелект може допомогти бухгалтерам бути більш продуктивними та ефективними. Скорочення на 80-90% часу, необхідного для виконання поставлених завдань, дозволить фахівцям приділяти більше уваги консультуванню своїх клієнтів. Додавання штучного інтелекту в бухгалтерські операції також підвищить якість роботи, оскільки ймовірність помилки буде меншою. Коли бухгалтерські чи консалтингові фірми впроваджують штучний інтелект у свою роботу, фірма стає більш привабливою як роботодавець й постачальник послуг для фахівців нового тисячоліття – покоління Z. Ця група людей зросла з технологіями, які розвивалися та поліпшувалися в міру їх дорослішання. Вони очікують, що потенційні роботодавці будуть «дружити» з новітніми розробками й інноваціями та зроблять привабливими для однолітків нового тисячоліття свої підприємства. Ровесники міленіуму вже звикли до віддалених робочих місць та до гнучкого графіку. Бувши клієнтами, покоління Z визначають з ким вести бізнес, ґрунтуючись на цих же принципах: інновації та новітні технології. Все те, чим нове покоління володіє досконало.

Ознакою штучного інтелекту в бухгалтерському обліку є «роботизоване програмне забезпечення» (РАП), яке підприємства чи фірми налаштовують таким чином, щоб охопити та інтерпретувати функції існуючих додатків, що

працюють у різних бізнес-процесах. Після того як РАП навчається конкретним процесам, воно може автоматично обробляти транзакції, маніпулювати даними, запускати відповідні дії та в разі необхідності спілкуватися з іншими системами. Технологія призначена для зниження або усунення необхідності в послугах людей, що виконують великі обсяги робіт у сфері ІТ-підтримки, технологічних процесів, віддаленої інфраструктури та бек-офісу, наприклад в області фінансів, бухгалтерського обліку, управління логістичними ланцюжками, обслуговування клієнтів та людських ресурсів.

Програмне забезпечення РАП складається з декількох компонентів. По-перше, для збору використовуються різні інструменти для введення й реєстрації цифрових даних, які можуть включати цифрове розпізнавання зображень, можливість доступу до сервера або зв'язок з веб-сайтом. Застосовуються також процесори правил, аналогічні до тих, які містяться в інструментах управління бізнес-процесами. Інструменти РАП можуть бути побудовані на основі поєднання інструментів, які виконують різні елементи цих завдань. З одного боку, РАП обіцяє величезну економію та ліквідацію рутинних завдань для працівників бухгалтерії. З іншого боку, така постановка питання ставить під загрозу саме існування багатьох робочих місць, займаних цими ж самими співробітниками бухгалтерії.

Майже 85% керівників розуміють, що ШІ допоможе їхнім підприємствам досягти успіху та бути конкурентоспроможними. Слід тільки пояснити бухгалтерам, що впровадження ШІ звільнить їх від рутинної, нудної роботи та дасть можливість більш щільно займатися роботою з клієнтами або аналітикою. Щоб допомогти бухгалтерам зрозуміти та прийняти технологічне доповнення до бухгалтерських форм, дуже важливо інформацію про переваги автоматизації та штучного інтелекту правильно донести, а співробітникам пройти перенавчання. Треба, щоб їм була надана будь-яка допомога у вивченні ШІ [3].

ШІ та РАП тільки починають впроваджуватися в бухгалтерський облік. Однак ця технологія стає все більш складною, а наявні інструменти та системи для підтримки бухгалтерського обліку вдосконалюються швидкими темпами. Бухгалтери, які протистоять цим змінам, не зможуть йти в ногу з іншими, які мають перевагу в часу та економії витрат, а також розуміння того, що може забезпечити ШІ. Водночас штучний інтелект повністю замінити людину не зможе. Його призначення – полегшення життя, поліпшення умов праці, відпочинку та побуту.

Висновки. Бухгалтерський облік як самостійна економічна наука є практичною суспільною діяльністю людини. Він накопичує, групує і систематизує факти господарської діяльності, а тому стає інформаційною базою, яка використовується для управління бізнесом. Штучний інтелект створює нові ідеї про господарські події, не випробовуючи їх, а використовуючи імовірні

математичні методи. Штучний інтелект здатний самонавчатися і передбачати дії людини, тому як допоміжна ланка, є дуже актуальним.

Штучний інтелект може бути використаний для аналізу даних бухгалтерського обліку, це допоможе менеджерам приймати виважені рішення щодо побудови стратегії підприємства, зменшення витрат чи збільшення прибутку. Штучний інтелект також допоможе бухгалтерам аналізувати великі об'єми даних, що дозволить їм зробити точніші прогнози на довгостроковий період.

Бібліографічний список

1. Змінюйся, або помри. Як штучний інтелект став невід'ємною частиною світової економіки. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/07/24/702480/>
2. Розвиток штучного інтелекту принесе світовій економіці понад \$4,4 трлн. URL: <https://netfreedom.org.ua/article/rozvitok-shtuchnogo-intelektu-prinese-svitovij-ekonomici-ponad-44-trln>
3. Штучний інтелект в бухгалтерському обліку та фінансах. URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1049080.html>

РОЗДІЛ 6. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА БІЗНЕСУ У СВІТІ

Слотвінський Р.

студент 2 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Райтер Н.

к.е.н., доцент. кафедри підприємництва та торгівлі

Львівський національний університет природокористування

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СОНЯШНИКАРСТВА В ПІДПРИЄМНИЦЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Вступ. В складних умовах військового стану та ускладнення умов аграрного підприємництва, Україна залишається найбільшим світовим експортером соняшникової олії та лідером серед країн, які вирощують соняшник. Загалом частка українського бізнесу у світовому виробництві насіння соняшнику складає близько 10%. Соняшник є домінантною олійною культурою в Україні, оскільки його частка в структурі посівів олійних культур та структурі їх виробництва складає близько 90%. До початку активних військових дій обсяги виробництва соняшнику з року в рік зростали. Позитивними тенденціями характеризувалась динаміка економічних показників ефективності вирощування соняшнику. Під впливом сприятливої ринкової кон'юнктури на ринку олійних культур соняшникарство розширило ареол розвитку із південно-східних регіонів на всю територію країни. Соняшникарство стало привабливим видом аграрного підприємництва, яке забезпечує підприємствам стабільний фінансовий результат.

Результати дослідження. В 2021 році українські аграрії зібрали рекордний обсяг валового збору соняшнику. Згідно з даними Державної служби статистики України він склав 16,4 млн. т., що перевищило показник попереднього року на 3,3 млн. т.. У 2022 році обсяг виробництва соняшнику зменшився на 5,1 млн. т.. Основною причиною зменшення виробництва соняшнику стало зменшення через військові дії площ посіву культури. Так, у 2022 році площа посіву соняшнику була на 1329 тис. га меншою порівняно з попереднім 2021 роком та на 1164 тис. га меншою порівняно з 2020 роком. В першу чергу зменшились площі посіву соняшнику у Запорізькій (- 356,8 тис. га), Луганській (-330,6 тис. га), Херсонській (-323,6 тис. га), Харківській (-300,6 тис. га), Донецькій (-223,1 тис. га) та Миколаївській (- 107,9 тис. га) областях. Якби не компенсаційне збільшення площ під соняшником у інших областях, то загальне зменшення площ посіву соняшнику становило б 1642,6 тис. га.

Втрати площ посіву спричинили зменшення обсягів валового виробництва соняшнику в Україні. Через різке падіння показників виробництва у 2022 році середній темп зростання валового збору соняшнику становив 98,5%.

Характерно, що близько 85,0% насіння соняшнику виробляється в сільськогосподарських підприємствах. При тому, частка підприємницького сектору в структурі виробництва насіння соняшнику у 2022 році зросла до 88,2%, що на 1,5 в.п. більше аналогічного показника 2021 року. Зазначимо, що виробництво соняшнику даною категорією виробників ведеться на більш інтенсивній основі. Про те свідчать переважаючі рівні урожайності культури досягнутої підприємствами порівняно з господарствами населення.

При тому, урожайність соняшнику залежить від розміру агропідприємства. Великим підприємствам із значними площами посіву соняшнику вдається досягати вищих врожаїв культури порівняно із середніми та малими підприємствами. Так, за офіційними даними Державної служби статистики України, найвищі показники урожайності соняшнику 27,6 ц/га зафіксовано у підприємств із площею під соняшником більше 3000 га. При тому, цією нечисельною групою суб'єктів аграрного бізнесу яка складала у 2022 році 141 підприємство, вироблено 19,5% всього валового збору соняшнику. Для порівняння підприємства, які засівали соняшником менше 100 га посівних площ, виробили лише 7,3% всього соняшнику із середньою урожайністю 18,2 ц/га.

Аналіз динаміки урожайності соняшнику в регіональному розрізі показав, що майже у всіх регіонах України сільськогосподарські підприємства одержали у 2022 році менші порівняно з 2021 роком врожаї.

Рис.1. – Аналіз урожайності соняшнику в сільськогосподарських підприємствах України, 2021-2022 рр [2]

Аналізуючи розвиток соняшникарства в підприємницькому секторі, зазначимо, що загалом рівень інтенсивності галузі зростає. Завдяки застосуванню сучасних агротехнологій соняшник вирощують на територіях, які колись вважались малопридатними для промислового вирощування культури (Львівська, Волинська, Тернопільська, Рівненська та навіть Житомирська області). Рівень урожайності протягом 2010-2022 років збільшився на 6,6 ц/га або на 44%. Середній темп зростання урожайності становить 3,1% [1].

Важливим чинником зростання виробництва соняшнику в Україні став розвиток олієпереробної промисловості. Протягом останніх років виробничі потужності з переробки соняшнику в Україні зросли майже на 70%. Так, в 2012 році вони склали 12 млн тонн, в середині 2014-го – 14,5 млн т, а наприкінці 2016 року – вже майже 18,5 млн т, а на початку 2022-го – більше ніж 20 млн т.

На відміну від зернових, основна частина виробленого агропідприємствами України насіння соняшнику переробляється на внутрішніх переробних потужностях, а експортується вже соняшникова олія. При тому, ціна постачання соняшнику на переробні підприємства дозволяє зберігати високий рівень маржинальності як вирощування соняшнику, так і виробництва соняшникової олії.

У 2022 році олійна галузь втратила частину виробничих потужностей через повномасштабне російське вторгнення. За даними сайту shareupotential.com на окупованих територіях залишилось чотири олієпереробних заводи, частка кожного з яких у загальному обсязі переробки соняшнику складала в середньому 2,5%. Це передусім олійно-екстракційні заводи у Маріуполі, Каховці, Пологах та Мелітополі. Ще декілька заводів знаходяться на тепер деокупованій території або у прифронтовій зоні, що унеможлиблює повноцінне виробництво олії через високий рівень безпекових ризиків [1].

Висновки. Отже, основними факторами впливу на розвиток соняшникарства в підприємницькому секторі України є, перш за все, розвиток олійно-екстракційної промисловості та зростання частки вітчизняної олії на світовому ринку. Сьогодні ми спостерігаємо певне зменшення обсягів виробництва як соняшнику так і продукту його переробки. Проте, в складних безпекових, економічних та логістичних умовах, вітчизняне сільське господарство та олійна галузь продемонстрували свою стійкість щодо ефективності вирощування соняшнику, виробництва соняшникової олії, а також пошуку шляхів забезпечення сталого експорту продукції та виконання контрактних зобов'язань.

Бібліографічний список

1. Огляд українського ринку соняшнику та соняшникової олії - 2022/23 URL: <http://shareupotential.com/ru/BE/ukrainian-podsolnechnik-maslo-2023.html>

2. Сільське господарство України за 2022 рік : стат. збірник. *Державна служба статистики України*. 2023. 164 с.
3. Сільське господарство України за 2019 рік : стат. збірник. *Державна служба статистики України*. 2020. 230 с.

Бернацький В.
студент 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник Губені Ю.
д. е. н., професор, завідувач кафедри
підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ЖИТТІ

Вступ. В більш загальному трактуванні цифровізація означає перехід від аналогових до цифрових технологій обробки інформації. Тому вважають, що цифровізація - це впровадження цифрових технологій в різноманітні сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до освітніх технологій, побутових приладів та навіть ігор. Вона активно використовується в інформаційній сфері, і все ширше впроваджується у військових та цивільних технологіях, зокрема як роботизовані інструменти з використанням штучного інтелекту (ШІ).

Очевидно, що цифровізація формує мотивацію до впровадження цифрових технологій у господарську діяльність, сферу бізнесу (підприємництво) зокрема. Метою нашого дослідження є визначення впливу цифровізації на господарську діяльність.

Результати дослідження. У контексті підприємницької діяльності, цифровізація включає в себе перехід від традиційних аналогових процесів та методів роботи до використання цифрових технологій для збору, обробки, аналізу та використання даних. Адже прийняття рішення часто опирається на збір, обробку та інтерпретацію інформації. Тому цифрові технології посилюють оперативність та надійність прийнятих рішень. Роблять їх більш об'єктивними та обґрунтованими. Цифровізація може охоплювати автоматизацію бізнес-процесів, впровадження електронних систем управління, розвиток цифрових продуктів та послуг, а також використання цифрового маркетингу та комунікаційних каналів.

Цифровізація має великий потенціал для підвищення ефективності, зручності та конкурентоспроможності бізнесу, а також для створення нових

можливостей та інновацій. В той же час, вона може вимагати значних інвестицій у технології, процеси та навички персоналу.

Одним із напрямків залучення цифрових технологій є використання штучного інтелекту у господарській діяльності. Потенційний спектр використання ШІ навіть важко передбачити, бо він визначатиметься геометрично наростаючою його функціональністю та оперативністю.

Штучний інтелект — відносно молода галузь досліджень, започаткована у 60-ті роки. На сьогодні її розвиток перебуває на бурхливому «підйомі» і опирається на застосування вже досягнутих результатів в інших галузях науки, промисловості, бізнесі та навіть у побуті.

Існує кілька типів штучного інтелекту (ШІ), які сьогодні широко використовуються в програмах. Ось деякі з найпоширеніших типів ШІ:

- ШІ на основі правил (алгоритмів). Системи ШІ на основі правил запрограмовані за допомогою набору правил або операторів if-then, які дозволяють їм ухвалювати рішення на основі конкретних умов. Ці системи часто використовуються в експертних системах і системах підтримки ухвалення рішень.
- Машинне навчання це різновид штучного інтелекту, що навчається. Він передбачає навчання алгоритмів дій та логічних ланцюгів, аналогій та висновків, на основі вхідних даних і покращенню їх продуктивності з часом.
- Робототехніка це сфера штучного інтелекту поєднана із ітеелігентними машинами, яка зосереджена на проектуванні та розробці роботів, які можуть виконувати завдання у фізичному світі.
- Сильний штучний інтелект (AGI), це теоретична концепція створення пристроїв та машин, які можуть міркувати та навчатися, як люди. Системи AGI здатні розуміти та вирішувати широкий спектр проблем, і вони матимуть здатність міркувати, планувати та спілкуватися, як люди

На сьогодні уже можна, і передові компанії це успішно впроваджують, використати ШІ для:

1. Автоматизація процесів: ШІ може бути використаний для автоматизації рутинних завдань та процесів, таких як обробка даних, ведення бухгалтерського обліку, взаємодія з клієнтами через чат-ботів тощо.

2. Аналітика та прогнозування: ШІ може аналізувати великі обсяги даних для виявлення тенденцій, зв'язків та прогнозування майбутніх подій. В бізнесі це може бути корисним для прийняття рішень, планування запасів, прогнозування попиту на товари та послуги тощо.

3. Покращення роботи із клієнтами: ШІ може використовуватися для розробки персоналізованих систем обслуговування клієнтів, які забезпечують індивідуальний підхід до кожного клієнта..

4. Управління відносинами з клієнтами (CRM): ШІ може використовуватися для автоматизації процесів управління відносинами з

клієнтами, що допомагає підтримувати та розвивати взаємовідносини з клієнтами, виявляти нові можливості для продажів та забезпечувати високий рівень сервісу клієнтів.

5. Управління логістикою та ланцюгом постачання: Використання ШІ управління ланцюгом постачання може поліпшити ефективність та точність прогнозування попиту, оптимізувати запаси, виявляти ризики та проблеми в ланцюгу постачання, автоматизувати замовлення та доставки.

6. Розробка нових продуктів, послуг та їх пакетів: ШІ може допомагати компаніям в розробці нових продуктів та послуг, шляхом аналізу великих обсягів даних про попит, поведінку користувачів, технічні інновації тощо.

Використання ШІ в бізнесі може забезпечити значні переваги, такі як збільшення ефективності, підвищення конкурентоспроможності, зменшення витрат та підвищення задоволеності клієнтів. Однак важливо враховувати етичні та правові аспекти використання ШІ, а також забезпечити відповідність з законодавством і захист персональних даних. Приклади: чат-боти, віртуальні помічники, системи аналітики.

Висновки. Цифровізація є об'єктивним процесом прогресу і все більше пронизує господарське життя та побут, роблячи його більш зручним, швидким та ефективним. Очевидними є переваги та «сильні сторони» цифровізації:

- Зручність: доступ до інформації, товарів та послуг 24/7, можливість вирішувати багато завдань онлайн.
- Швидкість: швидкий обмін інформацією, оплата за товари та послуги, отримання результатів.
- Економія: економія часу, коштів та ресурсів.
- Ефективність: підвищення продуктивності праці, оптимізація бізнес-процесів.

Однак впровадження цифрових технологій генерує значні зрозумілі та ще не ідентифіковані ризики. Серед основних очевидних ризиків цифровізації:

- Недоступність: не всі люди мають доступ до Інтернету та цифрових технологій.
- Кібербезпека: ризик крадіжки особистих даних, шахрайства та інших злочинів.
- Втрата приватності: збір та використання особистих даних без відома та згоди людей.
- Вплив на здоров'я: надмірне використання цифрових технологій може призвести до проблем зі здоров'ям.

Цифровізація - це незворотній процес, який буде й далі змінювати наше життя, в тому числі підприємницьку діяльність, формуючи новий тип взаємовідносин.

Бібліографічний список

1. Використання штучного інтелекту у бізнесі. – URL: <https://avada-media.ua/ua/services/ispolzovaniye-iskusstvennogo-intellekta-v-biznese/>
2. Застосування штучного інтелекту в бізнесі: як це допомагає оптимізувати роботу. – URL: <https://devisu.ua/uk/stattia/zastosuvannya-shtuchnogo-intellekta-v-biznesi-yak-ce-dopomaga-optimizuvati-robotu>
3. Губені Ю. Е. Підприємництво. Навч. посібник.- Львів. Укр. технол. – 2012, – 568 с.

Маслюк В.
студент 5 курсу факультету управління, економіки і права
Науковий керівник: Зеліско Н.
к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. Україна перебуває на етапі становлення та розвитку діджиталізації, яка прийшла на зміну епосі ІТ-індустрії. Цифрові трансформаційні процеси змінюють не тільки економіку, а й суспільство в цілому. Діджиталізація бізнесу передбачає зміну комунікацій, бізнес-ідей, бізнес-моделей, бізнес-функцій компаній, переосмислення бізнес-підходів до виробництва, постачання, реалізації продукції (робіт, послуг), до маркетингової діяльності та прийняття управлінських рішень і призводить до глибокої їх інтелектуалізації, роботизації, інформатизації, нарощення цифрових технологій та інновацій.

Результати дослідження. Рівень цифровізації економіки тісно пов'язаний з її конкурентоспроможністю. Тому виконання поставлених завдань у цьому напрямі сприятиме зростанню економіки країни. Звичайно, більшою мірою, поліпшення трансформаційних процесів простежується в приватних компаніях, але і державні підприємства досягли значних позитивних зрушень. Цьому сприяє впровадження розповсюдження Інтернету, поліпшення електронного документообігу, відповідне матеріальне забезпечення, поліпшення банківського обслуговування та послуг. Цифрова трансформація зумовлює безліч позитивних зрушень в економіці. Серед переваг цифровізації підприємницької діяльності необхідно зазначити такі: спрощення ведення облікового процесу, поліпшення сервісу електронного документообігу, поліпшення конкурентоспроможності

діяльності підприємств; поліпшення матеріального оснащення, оптимізація трудових ресурсів, зменшення витрат і збільшення продуктивності праці; удосконалення системи продажу з метою збільшення доходів й управління прибутком, спрощення користування послугами для споживачів, зменшення фінансових ризиків за рахунок перевірки контрагентів, поліпшення логістичних процесів. Можливість економії на транспортних витратах, забезпечення якісним відеозв'язком, застосування нетворкінгу й інших сучасних методів комунікації – альтернативні шляхи вирішення нагальних проблем компаній [3].

Сфера діджиталізації та цифрової трансформації управління кадрами суттєво змінилася за останні роки. Більшість людей сприймає HR як область, де проводиться облік кадрів, розрахунок зарплати, тобто стандартні транзакційні процеси, якими займався HR у 90-х р. минулого століття. Проте, ця робота не зникла, а поступово автоматизується завдяки розвитку технологій. На сьогоднішній день ця частина роботи становить приблизно 20–35% від усіх завдань сучасного HR-менеджера [2].

Початок цифрової трансформації можна пов'язати з оголошенням на Всесвітньому економічному форумі у Давосі (WEF) про початок Четвертої промислової революції (4.0 індустріальна революція).

В поточних умовах важко уявити функціонування будь-якого підприємства без використання програмного забезпечення. Функціональні можливості інформаційної системи формуються загальними вимогами до системи управління та специфічними потребами конкретної організації. Завданням є автоматизація не всіх функцій управління персоналом, а лише тих, які важливі на даному етапі та майбутньому. Надлишкові функції можуть вимагати додаткових ресурсів. Зазвичай автоматизуються основні та складні бізнес-процеси, такі як прийом на роботу, переведення, звільнення, оформлення відпусток [1].

Висновки. Сучасний бізнес характеризується мінливістю ринкового середовища, напруженою конкурентною боротьбою за споживача, ресурси, частку ринку, висококваліфікованих фахівців та інше. Для прийняття оптимальних управлінських рішень як на оперативному, так і на стратегічному рівнях, необхідно володіти оперативною та якісною аналітичною інформацією, що забезпечує економічний аналіз. На сьогодні більшість господарюючих суб'єктів послуговуються морально застарілим програмним забезпеченням, яке не здатне задовольнити всі вимоги до інформації, а саме те, що аналітична інформація повинна бути оперативною, якісно виконаною, консолідованою. Сучасні програмні продукти, призначені для єдиної системи управління компанією, здатні забезпечити такі вимоги, відповідно підприємство матиме конкурентні переваги, що дасть змогу зайняти кращі конкурентні позиції на ринку.

Бібліографічний список

1. Ковальчук О., Кобилкін Д., Зачко О. Діджиталізація процесів управління персоналом проектно-орієнтованих організацій у сфері безпеки. ІТРМ. 2022. С. 183-195.
2. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyuekonomikoyu.html> (дата звернення: 12.02.2024).
3. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 12.02.2024).

Дуткевич Ю.
студентка 1 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Губені Ю.
д. е. н., професор, зав. кафедри підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування

ЖІНКИ В БІЗНЕСІ

Вступ. Жіноче підприємництво є цікавою та динамічною темою в дослідженні розвитку бізнесу. Зокрема, проф. Ю. Губені виділяє «жіноче підприємництво» як особливу та важливу форму сучасного підприємництва [1]. У світі сучасного бізнесу жінки займають все більш визначні позиції та відіграють ключову роль у розвитку економіки. Їхні досягнення в галузі підприємництва, управління та лідерства свідчать про значний внесок у суспільний прогрес та розвиток. Жінки в бізнесі проявляють не лише відмінні професійні якості, але й відчуття відповідальності перед співробітниками, клієнтами та суспільством в цілому. У даному дослідженні ми розглянемо деякі важливі аспекти участі жінок у бізнесі, дослідивши при цьому вплив таких процесів на бізнес-середовище та суспільний розвиток.

Результати досліджень. У сучасному світі, особливо в розвинених демократичних країнах, жіноче підприємництво активізується. Гендерні питання є важливими при оцінці сталого розвитку. Для прикладу, у США жінки володіють третиною всіх підприємств з персоналом до 500 осіб, а в у Франції їхній вклад становить понад 1/5 від загального числа підприємців. Слід зазначити, що сучасна українська статистика все більш ретельніше відстежує стан та напрямки розвитку жіночого підприємництва, що сприяє формуванню комплексного уявлення про жіночу діяльність у сфері бізнесу [2, с. 120].

Зокрема встановлено, що впродовж 2018-2020 років жінки виявляли більш активний інтерес до реєстрації як фізичних осіб-підприємців (ФОП). За ці роки спостерігалось значне зростання кількості нових жінок-підприємців на ринку - було зареєстровано 68 тис. осіб, у порівнянні з лише 43 тис. чоловіками, які виступили в ролі фундаторів ФОП. Ці дані свідчать про зростання інтересу жінок до підприємництва та їхню активність у власному бізнесі. Дана тенденція зберігається й надалі [2, с. 121].

Розширення економічних можливостей жінок та розвиток жіночого підприємництва в Україні стали предметом різноманітних заходів і заходів. Одним із таких ініціатив є проведення спеціальних тренінгів, семінарів та майстер-класів з підприємництва та управління бізнесом, спрямованих на підвищення кваліфікації жінок-підприємниць і стимулювання їхнього особистого росту.

Крім того, владні та неприбуткові організації активно підтримують жіноче підприємництво шляхом надання фінансової підтримки, консультативної допомоги та доступу до ресурсів, необхідних для започаткування та успішного ведення бізнесу. Такі заходи сприяють збільшенню кількості жіночих підприємств і зростанню їхнього внеску в економіку країни.

Крім того, урядові програми та ініціативи, спрямовані на забезпечення гендерної рівності та стимулювання жіночого підприємництва, також відіграють важливу роль у цьому процесі. Зокрема, створення сприятливих умов для розвитку жіночих бізнесів через зменшення адміністративних бар'єрів, спрощення доступу до кредитів та ресурсів, а також розвиток інфраструктури для малого та середнього бізнесу стимулює розвиток підприємництва серед жінок [3, с. 31].

У 2021 році жінки займали понад 33% керівних посад українських компаній. Проте, за неповний 2022 рік цей показник знизився майже до 29%, що може свідчити про зміну тенденції через війну. Однак такий розвиток подій в Україні відповідає загальному світовому тренду, де частка жінок на керівних посадах поступово перевищує 25-30%. З метою подолання цієї межі, у Великій Британії навіть було створено ініціативу «The 30% Club». Щодо вікових тенденцій, то виявлено, що кількість жінок у бізнесі до 35 років зросла на 7% у порівнянні з 2021 роком, але спостерігається зменшення числа жінок-підприємниць у віці старше 40 років. Динаміка кількості жінок-директорів та чоловіків-керівників компаній в Україні з 2016 по 2022 роки представлена в табл. 1 [4, с. 51].

Таблиця 1 - Динаміка чисельності жінок та чоловіків, що виконують функції-керівників підприємств, 2016–2022 роки., тис. осіб

	Роки						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022

Кількість жінок-керівників	294	298	313	334	350	363	372
Кількість чоловіків-керівників	673	682	721	764	800	825	845

Джерело: складено автором на основі [4].

У перших місяцях 2023 року майже половина знову створених малих бізнесів в Україні належали жінкам. В основному, ці українські жінки-підприємниці були одноосібними власницями своїх підприємств. За формою господарювання жіноче підприємництво переважно представлене у вигляді ФОПів, мікро та малого бізнесу. Майже половина всіх підприємств, створених у 2023 році, були започатковані саме жінками. Звичайно, однією з причин такого стрімкого зростання жіночого підприємництва є війна, оскільки багато чоловіків були призвані до Збройних Сил України і виконують свій обов'язок – захист держави. У сфері послуг жіноче підприємництво складає 44%, у торгівлі – 21%, у сфері освіти – 10%, у креативних та індустріальних галузях – 8%, у сільському господарстві – 3%, у будівництві та ІТ – по 5%, а також 5% жінок мають бізнес у галузі HoReCa. Середня тривалість жіночого бізнесу в Україні становить 8 років [4, с. 52].

Висновки. Отже, загальною та зростаючою, із об'єктивних причин, тенденцією розвитку українського підприємництва є збільшення участі жінок у створенні та веденні бізнесу. Впродовж першої половини 2023 року майже половина нових малих підприємств у країні належала жінкам, що свідчить про їхню зростаючу підприємницьку активність. Із зрозумілих причин жіноче підприємництво переважно представлене у формі ФОПів та мікро та малих бізнесів, причому – сервісне підприємництво є найбільш популярним серед жінок-підприємниць. Війна також стала каталізатором більш стрімкого зростання жіночого підприємництва, оскільки мобілізація чоловіків до ЗСУ спричинила структурні зміни. Таким чином, жінки в Україні все більш активно приймають участь у створенні та розвитку бізнесу, що сприяє динамічному економічному розвитку країни. Подальшого дослідження вимагають питання адаптації жінок до підприємницької діяльності, їх внеску у розвиток бізнес-культури.

Список використаних джерел

1. Губені Ю. Е. Підприємництво. Навч. посібник.- Львів. Укр. технол. 2012. 568 с.
2. Бурковська А., Берзлапіна Н. Проблеми участі жінок у бізнесі в Україні. *Миколаївський національний аграрний університет.* URL:

- <https://dspace.mnau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/17f8b03e-c55d-4e62-b917-> / (дата звернення: 15.02.2024).
3. Рюмін Я. Система соціальної підтримки лідерського та підприємницького потенціалу українських жінок: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр. Херсон, 2020. 60 с.: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/12692/Ryumina%20Yana_fpis_2020.pdf? (дата звернення: 16.02.2024).
 4. Kraus N., Kraus K., Pochenchuk G. Women's entrepreneurship: risks, support tools, implementation mechanisms. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 2. С. 46–59. URL: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.2.46.59> (дата звернення: 16.02.2024).
 5. Букатюк У., М'ясищев О. Розбір. Більше молодших і сміливих. Третиною українського бізнесу керують жінки. Як на них вплинула війна. *ЛІГА.Бізнес*. 2023. URL: <https://biz.liga.net/ua/all/all/article/stali-smelee-i-moloje-tretyu-ukrainskogo-biznesa-rukovodyat-jenschiny-kak-ih-izmenila-voyna> (дата звернення: 17.02.2024).
 6. Краус Н., Краус К., Поченчук Г. (2023). Жіноче підприємництво: ризики, інструменти підтримки, механізми реалізації. *Innovation and Sustainability*, 2, 2023, № 46–59. URL: <https://doi.org/10.31649/> (дата звернення: 18.02.2024)

Роїк В.

студент 5 курсу факультету управління, економіки і права

Науковий керівник: Зеліско Н.

к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі

Львівський національний університет природокористування

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІКИ

Вступ. В умовах економічної нестабільності загострюється необхідність урахування чинників часу під час обґрунтування рішень з управління інвестиційними процесами. З усіх господарських рішень, які доводиться приймати підприємствам, найбільшою складністю, невизначеністю і ризиком характеризуються саме інвестиційні рішення. У сучасних умовах інвестиції – основа відновлення та в подальшому основа якісної зміни господарської діяльності й її структурного вдосконалення. Мета інвестиційної діяльності полягає в акумулюванні інвестиційних ресурсів для досягнення економічного і

соціального ефекту. Це, своєю чергою, забезпечить ефективність функціонування підприємств, сприятиме досягненню високих темпів їх розвитку, високого рівня конкурентоспроможності, що у цілому позитивно вплине на подальший розвиток економічних процесів у країні. У зв'язку із цим питання підвищення інвестиційної привабливості промислового підприємства є першочергово значимими.

Результати дослідження. Сталість позитивних тенденцій в економіці залежить від того, наскільки економічна система забезпечує первинне генерування інвестиційних ресурсів унаслідок відтворювального процесу на підприємствах та в економіці загалом, функціонування економічно обґрунтованого механізму визначення ефективності виробництв та забезпечення їхньої конкурентоспроможності [1].

Якби інвестиційних спадів і криз, які мали місце в сільському господарстві у 2013-2015 і 2019-2020 рр., вдалося уникнути, обсяги капітальних інвестицій у сільське господарство в цінах 2020 р. щорічно зростали б на 11 млрд грн. За попередніми розрахунками, у 2022 р. через війну національне сільське господарство недоотримало 38 млрд грн або \$1 млрд капітальних інвестицій.

Нестабільність по іншому впливала на різних груп агровиробників. Якщо частка капітальних інвестицій великих сільськогосподарських підприємствах у 2010 р. становила 5,6 %, середніх – 75,2, а малих – 19,2, з них мікропідприємств – 3,5 %, то в 2021 р. – відповідно 15,8, 51,6, 32,6 і 2,1 %. Великі підприємства були стійкішими до несприятливих умов у періоди інвестиційних спадів і криз [3].

Їх частка в загальних по сільському господарству обсягах капітальних вкладень у несприятливі періоди зростала до 15–18 %, а в сприятливі, навпаки, зменшувалася до 6-7 %. Питома вага їх вкладень у середньому за 2019–2021 рр. зросла до 16 %. Частка середніх за розмірами підприємств у капітальних інвестиціях стабільно зменшувалася з 75 до 50 %, то їх питома вага малих підприємств у період 2010–2016 рр. стабільно зростала з 19 до 44 %, а в наступні 2017–2021 рр. скорочувалася до 32 %. Аналогічна тенденція була й по мікропідприємствах – спершу зростання з 4 до 12 %, а потім спад до 2 % [2]. Нестабільність у сільському господарстві найбільш стримувала інвестиції малих і середніх агровиробників. Вони мають менші можливості залучати інвестиційні ресурси, більше потребують державної підтримки.

Можливості здійснення інвестиційної діяльності підприємств визначаються їхнім фінансовим становищем, адже саме прибуткова господарська діяльність дає змогу підприємствам визначати загальний обсяг інвестицій з урахуванням стадії розвитку, пошук способів раціонального використання власних накопичень, включаючи можливі поєднання різних джерел фінансування. Але слід відзначити, що водночас інвестиційний потенціал підприємств суттєво різниться залежно від видів економічної діяльності. Сьогодні можливості функціонування та розширеного

відтворення у сфері виробництва обмежує надмірна концентрація наявних доходів у секторі фінансових корпорацій. Реальний сектор економіки, тобто підприємства з виробництва кінцевих продуктів, функціонує в умовах низької рентабельності та, звісно, не може формувати ресурси розширеного відтворення.

Висновки. Підтримка і стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів малого агробізнесу в умовах нестабільності, зокрема й війни, має бути одним з найважливіших завдань сільськогосподарської політики держави. В умовах обмежених ресурсів цю підтримку слід здійснювати переважно шляхом часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, особливо для малих агровиробників, кредитної підтримки інвестиційних проектів малих та середніх сільськогосподарських товаровиробників у розмірі 50–70% кредитної ставки уповноваженого комерційного банку, а також через інші економічні й фінансові механізми та організаційні заходи.

Бібліографічний список

1. Агроінвестиції: глобальне бачення, локальні проблеми <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agroinvesticiyi-globalne-bachennya-lokalni-problemi.html> (дата звернення: 13.02.2024).
2. Лоза С. (2022). Інвестування в Україні: основні тенденції, проблеми та перспективи активізації. Вісник ХНУ. Економічні науки, (2), С. 297–306. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wpcontent/uploads/2023/07/vknu-es2022n2t2_304_47.pdf (дата звернення: 16.02.2024).
3. Чернишов В. В. (2021). Напрями розвитку інвестиційної діяльності підприємств. Modern Economics, (26), С. 167–172. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-25](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-25) (дата звернення: 13.02.2024).

Рибка С.

студентка 3 курсу факультету управління, економіки і права

Науковий керівник: Маркович Н.

к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі

Львівський національний університет природокористування

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Реалії часу диктують нові вимоги у сфері інноваційних досліджень та економічної безпеки вітчизняних підприємств. Сьогодні розвиток усіх суб'єктів господарювання на основі інноваційних підходів сприяє вирішенню комплексних завдань та якісних системних перетворень у відтворенні економіки держави на європейському та світовому ринках. Передумовою досягнення інноваційного розвитку підприємства є його спроможність нарощувати й активно використовувати організаційно-економічні, техніко-технологічні та інші можливості, що складають інноваційний потенціал. Враховуючи багатогранність структури інноваційного потенціалу підприємств, актуальними завданням на сучасному етапі залишаються питання формування безпеки їх інноваційної діяльності та комплексної системи захисту інноваційного потенціалу на ринку.

Результати дослідження. В сучасних економічних умовах перед підприємствами надзвичайно актуальними є питання пошуку нових ідей та дієвих методів управління, залучення інвестицій або диверсифікація фінансових ризиків. Опанувавши їх, у перспективі це допоможе підприємству сформувати стійку позицію та досягти конкурентоспроможності на ринку. Однак в реаліях сьогодення йому важливо перейти на вищий шабель розвитку – інноваційний.

Під інноваційним потенціалом найчастіше розуміють сукупність усіх наявних матеріальних і нематеріальних активів підприємства, що використовуються в процесі здійснення інноваційної діяльності. Інноваційний потенціал дає можливість створювати та впроваджувати новації з метою досягнення стратегічних конкурентних переваг підприємства. Таким чином забезпечується його поступальний розвиток. Отже, інноваційний потенціал підприємств, з одного боку, інтегрує в собі ресурси, з іншого – дає поштовх до їх розвитку на перспективу.

Розвиваючись інноваційним шляхом, суб'єкт господарювання повинен удосконалювати свою виробничу базу, систему матеріально-технічного забезпечення, оптимізувати структуру збутової мережі і систему руху товарів, адаптуючи їх до змін ситуації на ринку. Одночасно відбувається перебудова організаційних структур управління, здобувають досвід його працівники, налагоджується система зв'язків з економічними контрагентами, створюється і

зміцнюється імідж, тобто зростає його інноваційний потенціал. Таким чином, інноваційним розвитком є процес господарювання, що спирається на безупинному пошуку та використанні нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства у мінливих умовах зовнішнього середовища в рамках обраної місії та прийнятої мотивації діяльності, який пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту.

Отже, інноваційний розвиток підприємства – це комплексний процес, що приводить у відповідність до зовнішніх внутрішні можливості підприємства на основі постійного пошуку і використання нових сфер, способів реалізації наявних і перспективних можливостей. А ефективна реакція протидії підприємства на виникаючі загрози має бути як миттєва (антикризове управління), так і постійна (система економічної безпеки).

В умовах війни помітне відставання України в інноваційних процесах становить серйозну загрозу її економічній безпеці. Питома вага українських підприємств, що впроваджували інновації за останні 10 років залишається мізерною. Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ) оприлюднено Глобальний інноваційний індекс 2023, який представляє останні світові інноваційні тенденції та щорічний рейтинг інновацій 132 економік світу. Отже, до початку повномасштабного вторгнення у 2021 р. Україна посідала 49 позицію у рейтингу Глобального Інноваційного Індексу із 132 країн. У 2022 р. ситуація погіршилася і у рейтингу Україна посіла 57 позицію, а через рік у 2023 р. – 55 позицію. Крім того, серед 39 економік Європи протягом 2022-2023 рр. Україна посіла 34 позицію [1]. Без перебільшення ці зміни пов'язані в першу чергу із війною, в результаті більшість українських підприємств опинилися у дуже складному становищі. Однак групою експертів Українського кластерного альянсу в рамках проведеного дослідження щодо стану інновацій серед виробничих підприємств встановлено, що у 2023 р. 20% з них навіть збільшували інвестиції в інновації під час війни, а це досить велика кількість у масштабах економіки [2]. Більше того, варто відзначити про зміну підходів і про значно сильнішу взаємодію й консолідацію представників інноваційних екосистем та про їх спільні пріоритети дій. Щодо причин скорочення витрат на інновації 42% опитаних респондентів вказали на фінансові труднощі, а саме: ріст цін на сировину, збільшення логістичних витрат, інфляційні процеси в економіці країни тощо. Серед заходів, які можуть стимулювати інновації варто виділити довгострокові галузеві програми розвитку, фіскальні стимули, покращені формати спілкування з інноваторами тощо.

Висновки. Сьогодні наша країна все більше орієнтується на експорт аграрної сировини, а тому дуже важливим є досягнення синергії між сільським господарством та промисловістю. З огляду на практику країн Західної Європи, підвищувати рівень економічної безпеки вітчизняних підприємств необхідно через стимулювання підприємств агробізнесу, які здійснюють багаторівневу

переробку сільськогосподарського продукту. Таким чином, надавати субсидії і створювати протекції доцільно саме таким підприємствам. Безпека інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання обумовлює дотримання їх інтересів та характеризує стан захищеності виробничого потенціалу, сприяє розвитку за допомогою реалізації нововведень технічного і організаційного характеру. Отже, система безпеки інноваційного потенціалу має бути побудована на основі принципів безперервності та системності, плановості і законності, економічної доцільності та контролю через призму інтегрованого підходу, який включає в себе різноманітні заходи та стратегії, спрямовані на забезпечення захищеності та стійкості інноваційного потенціалу підприємства на ринку.

Бібліографічний присок

1. Global Innovation Index 2023 – Innovation in the face of uncertainty URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf> (дата звернення: 15.02.2024).
2. Інновації під час війни – чи на часі? URL: <https://www.clusters.org.ua/blog-single/innovatsiyi-pid-chas-viyny/> (дата звернення: 18.02.2024).

Скопик В.
студентка 2 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Крупа В.
к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування

МАРКЕТПЛЕЙСИ, ЯК ПЕРСПЕКТИВНА БІЗНЕС-МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ ПРОДОВОЛЬЧИМИ ТОВАРАМИ

Вступ. В сучасних умовах господарювання щораз більше суб'єктів торговельного підприємництва активно впроваджують технології електронної комерції та переводять частину свого бізнесу в он-лайн формат. Особливо інтенсивно цей процес відбувався у сфері торгівлі продовольчими товарами, які належать до категорії товарів масового повсякденного попиту. При цьому обираються різні форми збуту продукції – через власні сайти, інтернет-магазини та ринки, соціальні мережі, безкоштовні дошки оголошень – кожна з яких має свої переваги та недоліки. Однією найбільш популярних збутових моделей також є продаж продукції через спеціалізовані електронні платформи – маркетплейси. Але

ще донедавна сегмент торгівлі продовольчими товарами практично не був охоплений цією формою електронної комерції. Сьогодні ситуація докорінно змінюється, що потребує дослідження можливостей, умов та ризиків використання маркетплейсів як перспективного каналу реалізації сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів.

Результати дослідження. У загальному розумінні маркетплейс (англ. marketplace)- це онлайн-платформа або веб-сайт, який об'єднує різних продавців і покупців для здійснення угод з купівлі-продажу різних товарів і послуг. Основна ідея маркетплейсу полягає в тому, щоб створити віртуальний ринок, де різні продавці можуть пропонувати свої товари або послуги, а покупці можуть вибирати серед широкого асортименту і здійснювати покупки.

Основною метою marketplace є забезпечення взаємодії між покупцями та постачальниками. Зазвичай вони не формують замовлення і не займаються організацією доставки, а лише приймають заявки і передають їх продавцю [1].

Маркетплейси можуть бути загальними, тобто пропонувати широкий асортимент товарів і послуг, або спеціалізованими, фокусуючись на певному сегменті ринку, наприклад, продовольчих товарах, творах мистецтва, техніці, подорожах тощо.

Зовні сайт маркетплейсу нагадує інтернет-магазин - там є каталог, категорії товарів, корзина тощо. Водночас він має свої характерні риси, які відрізняють його від простих інтернет-магазинів [2]. Першочерговою відмінністю є множинність продавців і покупців. Маркетплейс об'єднує багато різних продавців, які можуть пропонувати свої товари або послуги на одній платформі. Відповідно, на маркетплейсі наявний дуже великий асортимент товарів, що може сягати сотні тисяч найменувань найрізноманітніших категорій, які належать багатьом продавцям. Тоді як інтернет-магазини зазвичай реалізують асортимент продукції однієї компанії.

Активний розвиток маркетплейсів у сфері торгівлі агропродовольчою продукцією став відповіддю на виклики пандемії Covid-19, коли чимало фермерів та невеликих виробників зіткнулися із проблемою збуту продукції, а споживачі не могли відвідувати супермаркети і продовольчі ринки через карантинні обмеження.

Сьогодні маркетплейси надають унікальну можливість виробникам продовольства мати альтернативні способи та ринки збуту своєї продукції, а споживачам - здійснювати покупки не виходячи з дому [3].

Завдяки наданню можливості вибору серед різноманіття товарів та продавців, маркетплейси забезпечують споживачам оптимізацію закупівель товарів. Основні переваги та недоліки маркетплейсів ілюструє таблиця 1.

Таблиця 1 - Переваги та недоліки маркетплейсів як форми організації он-лайн торгівлі

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none">- широке охоплення аудиторії;- швидкий старт бізнесу;- довіра споживачів;- логістична та технічна підтримка;- впорядкована робота- спрощення процесу продажу;- широкі можливості маркетингу;- глобальний доступ	<ul style="list-style-type: none">- високий рівень конкуренції;- відсутність розвитку власного бренду;- наявність комісій з продажу;- обмежений контроль за представленням продукції;- залежність від політики маркетплейсу

У контексті оцінки переваг маркетплейсів необхідно відзначити, що вони забезпечують продавців усіма необхідними функціями та інструментами для онлайн-торгівлі: доступом до каталогу товарів, чатом для комунікації з клієнтами, інтеграцією з сервісами онлайн-оплати та доставки, можливістю керувати продажами з особистого кабінету (завантаження товарів, обробка замовлень, перегляд статистики продажів). Окрім того, маркетплейси вкладають великі кошти в рекламу та залучають сотні тисяч покупців на свої сайти. Саме тому мерчанти часто починають свій шлях в інтернет-торгівлі саме з маркетплейсів, а потім використовують їх як канали продажів вже для власного інтернет-магазину [4].

Водночас, якщо говорити про недоліки торгівлі агропродовольчою продукцією через маркетплейси, то крім загальних, які наведені у табл. 1, можна виокремити ще й специфічні. Це, зокрема:

- проблема якості та достовірності продуктів, що полягає у ризику покупки продуктів низької якості або неякісних продуктів (особливо свіжих) через недостатню перевірку продавців або неякісну доставку. Онлайн-покупки не дозволяють споживачам фізично переглянути або випробувати продукти перед покупкою, що може призвести до неправильного вибору або розчарування після отримання товару;

- проблема доставки, упакування і зберігання - продовольчі товари можуть потребувати спеціальних умов зберігання, пакування та транспортування, і якщо вони належно не запечуються продавцем або маркетплейсом, це може призвести до погіршення якості продуктів під час доставки.

- проблема повернення товарів - у продовольчій онлайн торгівлі повернення товарів може бути складнішим, оскільки багато продуктів не можна повернути після покупки через питання свіжості та безпеки;

- відсутність фізичного спілкування з продавцем або персонально отримати консультацію може бути недоліком для деяких споживачів, особливо якщо йдеться про специфічні продукти або дієтологічні обмеження.

Зазначені обмеження призводять до того, що через маркетплейси здебільшого реалізується продукція тривалого зберігання: бакалія, снеки, суперфуди, кондитерські вироби, напої, сублимовані, пастеризовані тощо.

Впродовж останніх декількох років у сфері онлайн торгівлі продовольчими товарами відбулися позитивні зрушення. Цьому сприяло те, що провідні компанії, такі як Розетка, Алло, Епіцентр та Каста, трансформувались із спеціалізованих онлайн-магазинів у універсальні маркетплейси, адаптуючись до нових трендів ринку [5]. Відповідно у багатьох із них з'явилися рубрики «Продукти харчування». Так, станом на сьогодні групу продовольчих товарів, пропонують наступні маркетплейси :

- Rozetka - є одним з найбільших в Україні і вимагає додаткових дозвільних документів для продажу продуктів харчування;
- Prom.ua: Пропонує продавцям окремий сайт і включає широкий асортимент товарів, включно з продуктами харчування.
- Епіцентр Маркетплейс: Це відносно новий майданчик, який з'явився в 2020 році і пропонує велику кількість товарів від різних продавців.
- Bigl.ua: Цей маркетплейс належить до орбіти Prom.ua і пропонує можливість виставляти товари, включно з продуктами харчування.

Також великою популярністю користується платформа OLX – безкоштовний сайт комерційних оголошень, на якому пропонуються для продажу найрізноманітніші види продукції, причому пропозиції виставляють як суб'єкти підприємництва, так і приватні особи, в тому числі й ті які виробляють продукцію в межах особистого селянського господарства.

Ще однією дуже популярною торговельною платформою є маркетплейс Zakupka.com, де розміщують свої комерційні оголошення тисячі постачальників/виробників та інтернет-магазинів різних сфер. Тут реалізується надзвичайно широкий асортимент продовольчих товарів. Особливістю зазначеного маркетплейсу є те, що продукція тут реалізується як гуртом, так і вроздріб.

Як показав досвід діяльності описаних платформ, маркетплейси можуть стати дуже перспективним каналом реалізації продовольчих товарів. Їх подальший розвиток передбачає забезпечення більш персоналізованого підходу для продавців і покупців. Очікується, що вони стануть більш інтегрованими з іншими технологіями, такими як штучний інтелект, блокчейн, віртуальна та доповнена реальність. Це дозволить торговим майданчикам пропонувати нові послуги та функції: інтелектуальні рекомендації товарів, безпечні варіанти оплати, візуальний огляд продукції, її інтерактивний відбір та інше. Є також передумови подальшого розширення вітчизняних маркетплейсів на нові географічні ринки. Це дасть продавцям можливість залучати нових клієнтів і розширювати свій бізнес у глобальному масштабі.

Висновки. Маркетплейс - це потужний канал продажів товарів різних категорій, який має низку вагомих переваг. Разом з цим у торговельних

майданчиків є свої особливості, які необхідно враховувати при організації співпраці, особливо у сфері торгівлі продуктами харчування. Водночас, позитивні тренди збільшення продажів продовольчих товарів на популярних маркетплейсах України та інтенсивний розвиток технологій е-комерції свідчать про значний потенціал даної бізнес-моделі організації торгівлі.

Бібліографічний список

1. Маркетплейси – що це таке простими словами. URL: <https://elit-web.ua/ua/blog/chto-takoe-marketplejsy> (дата звернення: 15.02.2024).
2. Що таке маркетплейс? URL: <https://horoshop.ua/ua/blog/what-is-a-marketplace/> (дата звернення: 16.02.2024).
3. Горобець Н.М., Хомякова Д.О., Стариковська Д.О. Перспективи використання цифрових технологій в діяльності аграрних підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. №1.
4. Топ-10 маркетплейсів України. URL: <https://horoshop.ua/ua/blog/top-10-marketplaces-of-ukraine/> (дата звернення: 15.02.2024).
5. Рябчик А.В. Організація інтернет-маркетингової діяльності на підприємствах аграрного сектору. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3115/3039> (дата звернення: 14.02.2024).

Вакуленко В.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Райтер Н.

к.е.н., доцент. кафедри підприємництва та торгівлі

Львівський національний університет природокористування

МЕТОДИКА ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Вступ. Конкурентне середовище суб'єктів підприємництва визначає конкурентні правила гри, окреслює умови функціонування та розвитку підприємств безпосередньо в галузі діяльності підприємства, характеризує рівень конкуренції та ситуацію на відповідному ринку. Конкурентне середовище суб'єктів підприємництва формують всі суб'єкти господарювання, які вступають з ним в ринкові відносини. До елементів конкурентного середовища відносять постачальників, покупців, а також діючих та потенційних конкурентів.

Зазначимо, що конкурентне середовище усіх бізнесових структур з кожним роком характеризується все вищим ступенем невизначеності та непередбачуваності. У зв'язку з тим, особливої актуальності набуває питання аналізу конкурентного середовища суб'єктів підприємництва та оцінки його впливу на результати їх функціонування.

Результати дослідження. Основою методики оцінки конкурентного середовища суб'єктів підприємництва є діалектичний підхід. Він дозволяє прослідкувати дію основних економічних законів та встановити на їх основі закономірності і тенденції розвитку складових конкурентного середовища, а також форми їх впливу на результати діяльності суб'єктів підприємництва.

При дослідженні конкурентного середовища суб'єктів підприємництва використовуються загальнонаукові методи, зокрема аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування і конкретизація, моделювання, аналогія, системний аналіз. При формуванні теоретичних узагальнень і висновків використовуються такі теоретичні методи, як гіпотетичний, аксіоматичний, формалізація [1, с.69].

Крім загальнонаукових методів, аналіз конкурентного середовища суб'єктів підприємництва передбачає використання конкретно-наукових методів стратегічного аналізу, а саме сукупність прикладних методичних прийомів, які дозволяють проаналізувати стан та тенденції зміни певних явищ та процесів конкурентного середовища.

В теорії і практиці стратегічного управління та аналізу існує дві основні концепції оцінки конкурентного середовища, а саме концепція багатократних можливостей та концепція сценаріїв.

В рамках цих двох концепцій, аналіз конкурентного середовища як складової зовнішнього оточення суб'єкта підприємництва, використовує такі основні методи стратегічного аналізу, як: екстраполяція трендів; GAP-аналіз або аналіз розриву; метод експертної оцінки; методи сценаріїв.

Основними методичними прийомами здійснення оцінки конкурентного середовища суб'єктів підприємництва є:

- аналіз «п'яти конкурентних сил» Портера;
- аналіз основних економічних характеристик галузі;
- оцінка привабливості галузі;
- карта стратегічних груп [5, с.45].

Аналіз «п'яти конкурентних сил» є основним і відносно простим інструментом аналізу конкурентного середовища. В основу цього методу покладена модель розроблена М. Портером, який довів, що стан конкуренції в галузі можна охарактеризувати п'ятьма конкурентними силами, а саме:

- 1) суперництвом між конкуруючими продавцями в галузі;
- 2) ринковими спробами компаній з інших галузей завоювати покупців своїми товарами-субститутами;
- 3) можливістю появи нових конкурентів;

4) ринковою владою постачальників сировини та їх здатністю диктувати свої умови;

5) ринковою владою споживачів продукції та їх здатністю диктувати свої умови [3, с.38].

Однією з багатьох методик оцінки конкурентного середовища, які описані в літературних джерелах та широко застосовуються консалтинговими фірмами, є оцінка економічної характеристики галузі. Ця методика аналізу запропонована А. А. Томпсоном та А. Дж. Стріклендом, дозволяє на основі спрощеного аналізу основних показників, які характеризують розвиток галузі адекватно оцінити ситуацію в ній, визначити характер і рівень конкурентної боротьби. Найчастіше таку оцінку здійснюють за такими показниками:

- розмір ринку в натуральній та вартісній формі;
- масштаб конкуренції (місцевої, регіональної, національної та світової);
- темпи зростання ринку та стадія життєвого циклу галузі;
- кількість компаній в галузі та їх відносні частки на ринку;
- кількість покупців та їх фінансові можливості;
- ступінь та можливості інтеграції вперед та назад;
- темпи технологічних змін в процесі виробництва продукції;
- розмір вхідних та вихідних бар'єрів в галузь;
- ступінь диференціації продукції конкуруючих підприємств;
- економічний ефект масштабу (чи мають можливість підприємства здійснювати економію на масштабах виробництва та чи є високий рівень використання виробничих потужностей вагомим чинником зменшення собівартості продукції);
- ефект кривої досвіду (чи зменшуються собівартість одиниці продукції в міру кумулятивного зростання обсягів виробництва);
- рівень капіталовкладень в галузь;
- прибутковість галузі порівняно із середнім рівнем цього показника загалом по країні. [4, с.111-116]

Поруч із оцінкою економічної характеристики галузі широко застосовується в аналізі конкурентного середовища підприємств бальна оцінка привабливості галузі, яка вперше була впроваджена консалтинговою фірмою McKinsey для General Electric. Кожен чинник має встановлену вагу, сума яких дорівнює 1. Чинники, які формують привабливість галузі оцінюються за 10-бальною шкалою (1 – найнижча оцінка, а 10 – найвища оцінка чинника, щодо привабливості галузі відповідно).

В практиці аналізу конкурентного середовища як інструмент часто використовується карта стратегічних груп. Цей аналітичний метод пов'язує аналіз конкурентного середовища загалом та оцінку конкурентної позиції кожного підприємства в галузі. Використання даного методу особливо актуальне

для галузей, в яких працює так багато конкурентів, що практично неможливо всебічно вивчити кожного з них.

Стратегічна група конкурентів формується підприємствами, які конкурують між собою, користуючись однаковими методами та займають схожі позиції на ринку [2, с.50-51].

Висновки. Таким чином, для об'єктивного дослідження конкурентного середовища суб'єктів підприємництва існує чимало методичних засобів систематизації інформації. Необхідно наголосити, що доцільність використання наукових методів для детального аналізу конкурентного середовища суб'єктів підприємництва залежить від потреб, які виникають у тій чи іншій ситуації на певних стадіях цього дослідження.

Бібліографічний список

1. Гордієнко П.Л. Стратегічний аналіз : навчальний посібник К. : Алерта, 2006. 404 с.
2. Довгань Л.Є. Стратегічне управління : навчальний посібник / Л.Є. Довгань, Ю.В. Каракай, Л.П. Артеменко. К. : Центр учбової літератури, 2009. – 440с.
3. Портер М. Стратегія конкуренції: Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / А. Олійник (пер. з англ.), Р. Скільський (пер. з англ.). К.: Основи, 1998. 390 с.
4. Стратегічне управління / О.М. Тищенко, Т.М. Хміль, С.К. Василик та ін. : підручник. Х.: ВД «Інжек», 2009. 280с.
5. Gierszewska G., Romanowska M. Analiza strategiczna przedsiebiorstwa. Warszawa, 1998. 311st.

*Довгунь А.
студент 5 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Яців І.
д.е.н., професор кафедри підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування*

МОТИВАЦІЯ РОЗВИТКУ СКОТАРСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Вступ. Однією з основних сільськогосподарських галузей в Україні є скотарство. Важливість її розвитку обумовлюється тим, що вона відіграє

важливу роль у формуванні продовольчої безпеки країни, забезпечуючи населення цінними продуктами харчування – яловичиною і молоком. Вважається, що рівень споживання цих продуктів з розрахунку на душу населення в нашій країні повинен становити відповідно 36 та 380-400 кг [1, с. 7]. Реальні ж показники значно нижчі та в останні роки характеризувалися погіршенням. Подолання негативних тенденцій, які склалися в скотарстві в Україні, залежить насамперед від наявності в сільськогосподарських виробників мотивації до виправлення ситуації.

Результати дослідження. Виробництво продукції скотарства в Україні здійснюють сільськогосподарські підприємства та господарства населення. Переважну більшість молока та яловичини виробляють господарства населення. На них у 2022 році припадало 59% поголів'я великої рогатої худоби, у тому числі 71% поголів'я корів, 67% вирощування великої рогатої худоби в живій вазі, 66% виробництва молока [3]. Однак поголів'я тварин та виробництво продукції скотарства в цих господарствах швидкими темпами скорочується, що пов'язано з відсутністю в сільського населення бажання та ресурсів розвивати цю трудомістку галузь. Більші сподівання покладаються на розвиток скотарства в сільськогосподарських підприємствах.

У 2022 році поголів'я великої рогатої худоби та обсяги виробництва продукції скотарства в сільськогосподарських підприємствах України значно зменшилися. У цьому проявився негативний вплив на аграрну економіку воєнних дій на значній частині території країни. Для того, щоби встановити наявність мотивації в сільськогосподарських підприємств до розвитку скотарства, проаналізуємо динаміку показників галузі у Львівській області (табл.).

У 2022 році порівняно з попереднім поголів'я великої рогатої худоби, у тому числі корів, у сільськогосподарських підприємствах області збільшилося. Це вказує, що в умовах воєнного стану підприємства мали певну мотивацію до розвитку скотарства. Про наявність такої мотивації свідчить і зростання продуктивності корів. Простежується тенденція до збільшення обсягів виробництва продукції скотарства.

Таблиця - Динаміка поголів'я великої рогатої худоби та обсягів виробництва продукції скотарства в сільськогосподарських підприємствах Львівської області ¹

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020 р., %
Усі сільськогосподарські підприємства				
Поголів'я великої рогатої худоби на кінець року, тис. голів	16,2	14,8	15,3	94,4
у т. ч. корів	6,9	6,4	6,8	98,6

Вирощування великої рогатої худоби в живій вазі, тис. т	1,9	2,2	2,1	110,5
Обсяг виробництва молока, тис. т	29,8	29,2	30,7	103,0
Середній річний удій молока від однієї корови, кг	5010	5235	5550	110,8
у т. ч. фермерські господарства				
Поголів'я великої рогатої худоби на кінець року, тис. голів	7,0	7,1	7,2	102,9
у т. ч. корів	3,0	3,0	3,3	110,0
Обсяг виробництва молока, тис. т	7,5	8,4	9,4	125,3

¹ Сформовано за джерелом [3]

Слід зазначити, що темпи поліпшення основних показників галузі скотарства в сільськогосподарських підприємствах Львівської області доволі низькі. Вони не покривають скорочення поголів'я тварин та зменшення обсягів виробництва молока і яловичини в господарствах населення. Виробництвом продукції скотарства займається доволі невелика кількість сільськогосподарських підприємств. Основна частина суб'єктів аграрного підприємництва не демонструють зацікавлення в розвитку цієї галузі.

Дещо оптимістичнішими є тенденції розвитку скотарства у фермерських господарствах, які як суб'єкти підприємницької діяльності відносяться до категорії малих сільськогосподарських товаровиробників. Фермерські господарства Львівської області протягом останніх років продемонстрували відносно високі показники збільшення обсягів виробництва молока. Ресурсні можливості фермерських господарств доволі скромні і їхній вклад у формування пропозиції продукції скотарства залишається невеликим. Однак на відміну від інших категорій агровиробників фермери показують вищу мотивацію до нарощування виробництва продукції скотарства.

Основним чинником, що формує мотивацію сільськогосподарських виробників розвивати галузь скотарства, є економічна ефективність виробництва відповідної продукції, можливість одержувати прибутки від продажу молока та великої рогатої худоби на м'ясо. У 2020 році рівень рентабельності молока в сільськогосподарських підприємствах Львівської області становив 8,2%, вирощування великої рогатої худоби на м'ясо було збитковим. У зв'язку з воєнним станом органи Державної служби статистики України поки що не опублікували інформацію про економічну ефективність виробництва продукції сільського господарства за наступні роки. Однак є підстави для висновку, що ситуація принципово не змінилася. Про це свідчать наступні дані: у 2022 році

рівень рентабельності операційної діяльності сільськогосподарських підприємств України з основним видом діяльності «Розведення великої рогатої худоби молочних порід» становив 15,7%. У підприємствах з основним видом діяльності «Розведення іншої великої рогатої худоби» рівень збитковості операційної діяльності становив 1,9%, але операційна діяльність за групою малих підприємств відповідної спеціалізації була рентабельною з показником 14,8% [2].

Вищу економічну мотивацію сільськогосподарських підприємств до нарощування виробництва молока, як і мотивацію малих підприємств до розвитку скотарства, складно реалізувати, зважаючи на високу капіталомісткість галузі. У спорудження тваринницьких ферм, придбання чи розведення поголів'я високопродуктивних тварин потрібно вкласти значні кошти. Вирішення цієї проблеми можливе за рахунок цільової програми державної підтримки розвитку скотарства. Такі програми реалізовували в Україні в попередні роки, їх фінансування може бути відновлене в післявоєнний період.

Висновки. Мотивація розвитку скотарства на національному рівні визначається високим соціальним значенням галузі, продукція якої, особливо молочна, важлива для забезпечення продовольчої безпеки країни. Однак сільськогосподарські підприємства слабо мотивовані вкладати інвестиції в молочні та відгодівельні ферми великої рогатої худоби. Це пояснюється низьким рівнем економічної ефективності виробництва продукції скотарства, особливо м'ясної його галузі. Вирішення цієї проблеми залежить від застосування інструментів державного стимулювання розвитку скотарства в сільськогосподарських підприємствах.

Бібліографічний список

1. Виробництво екологічно безпечної продукції скотарства: підручник / Угнівенко А. М., Колісник О. І., Антонюк Т. А. та ін. Київ: ЦП Компрінт, 2022. 450 с.
2. Діяльність підприємств. *Державна служба статистики України*, 2023 [сайт]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Тваринництво України 2022 : стат. зб. Державна служба статистики України [сайт]. Київ, 2023. 158 с. URL: www.ukrstat.gov.ua.

Пархомук Ю.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Крупа В.

к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі

Львівський національний університет природокористування

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СФЕРИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ УКРАЇНИ

Вступ. Розвиток електронної комерції(е-комерції) в Україні є об'єктивним процесом, який відповідає сучасним світовим тенденціям цифровізації економіки та соціальної сфери. Для нашої країни актуальність цього напрямку посилюється у контексті її євроінтеграційних прагнень. Передусім, це зумовлено необхідністю досягти відповідного стандартам Європейського Союзу (ЄС) рівня технологічного розвитку, щоб успішно конкурувати з провідними економіками Європи та повноцінно інтегруватися у Єдиний цифровий ринок (ЄЦР). Це передбачає адаптацію українського законодавства до норм і регламентів ЄС, що стосуються, зокрема, і сфери е-комерції. Для цього необхідно не тільки прийняти європейські правила і стандарти у цій галузі, але й розвивати інфраструктуру, підвищувати рівень цифрової грамотності населення, поліпшувати захист прав онлайн-споживачів, а також забезпечувати безпеку онлайн-платежів. Відповідно необхідна докорінна модернізація вітчизняної системи електронної комерції.

Результати дослідження. В останні роки Україна досягла значного поступу у напрямі цифровізації економіки, а також у наближенні національного законодавства у сфері електронних комунікацій до європейських норм. Водночас, у рамках галузевої інтеграції, пріоритетним напрямом для України є інтеграція до Єдиного цифрового ринку ЄС. Незважаючи на всі проблеми, викликані російсько-українською війною, процеси цифровізації у нашій державі тривають і входження України до ЄЦР – це логічне продовження реформ, які активно реалізуються в останні роки у рамках Угоди про асоціацію з ЄС. Серед іншого, ЄЦР спрямований на забезпечення основних свобод руху товарів, послуг та капіталу у цифровому просторі та покращення доступу споживачів до них [1].

Цей ключовий аспект Стратегії Єдиного Цифрового Ринку ЄС передбачає ліквідацію перешкод у сфері транскордонної електронної комерції з країнами ЄС, для чого необхідно реалізувати наступні цілі:

- 1) Встановити єдині правила е-комерції, що дозволяють спростити торговельні угоди та захистити контрактні зобов'язання і права споживачів;
- 2) Забезпечити недорогу та якісну транскордонної доставку.
- 3) Реалізувати низку законодавчих заходів для запобігання геоблокуванню.

4) Поліпшити доступ до цифрового контенту через сучасну європейську систему авторських прав, що передбачає ліквідацію перешкод у транскордонному доступі до послуг, захищених авторським правом.

5) Мінімізувати перешкоди, пов'язані зі сплатою ПДВ при міжнародній торгівлі шляхом впровадження електронної системи для реєстрації та оплати ПДВ (єдина декларація) та розробки плану дій щодо оновлення механізмів оподаткування корпоративного прибутку на Єдиному ринку, відповідно до якого прибутковий податок має бути сплачений там, де генерується цінність, у тому числі у цифровій торгівлі [2].

На даний час, інтенсифікація взаємодії з Євросоюзом дала можливість Україні розширити присутність на онлайн-ринках, глобальних виробничо-збутових мережах та у сфері електронних послуг європейських країн. Однак, незважаючи на значний прогрес, сьогодні все ще має місце певне відставання окремих секторів національної економіки від загальних тенденцій розвитку електронної комерції. Низка електронних майданчиків перебувають у стадії розвитку, потребують постійних доробок і налаштувань. Недостатньо розвинуті технології мобільного доступу до інтернет-магазинів, а велика частина професійних чи офіційних веб-сайтів є суто інформаційними.

У ЄС на інтернет-платформах обов'язково має бути представлена інформація про критерії відбору товарів для продажу, їхні ціни та динаміку змін цін. Усі покупці повинні мати рівні права, незалежно від місця знаходження покупця чи продавця. Таким чином, має бути забезпечений вільний доступ до послуг інтернет-магазину без застосування геоблокування.

Також, у Євросоюзі функціонує система звітності «єдине вікно» (OSS – One Stop Shop), яка дозволяє декларувати всі транскордонні продажі B2C через податковий портал у будь-якій державі-члені. У той час як українське законодавство ще не узгоджено з нормами ЄС у цих галузях, через що багато підприємств електронної комерції працюють неофіційно, створюючи ризики для споживачів [3]. Адаптація законодавства в сфері електронної комерції до зазначених вище до європейських норм дасть змогу суттєво модернізувати та розвинути сферу електронної торгівлі товарами вже до 2030 року.

Ключові напрями реалізації стратегії модернізації та розвитку сфери електронної комерції в Україні ілюструє рисунок 1. У контексті реалізації стратегії держава повинна зобов'язати суб'єктів електронної комерції, які є власниками чи адміністраторами Інтернет-платформ забезпечувати зрозуміле інформування споживачів про ключові критерії відбору товарів, зазначати ціни та їхні зміни. Необхідно забезпечити рівний доступ до інтернет-магазинів та онлайн-послуг, без обмежень за національністю чи місцем проживання. Регулювання поставок цифрового контенту та послуг має відбуватися на державному рівні. Податкове законодавство України має бути приведене до європейських норм щодо оподаткування ПДВ дистанційних продажів.

У контексті інтеграції до ЄСР важливо забезпечити технічну ефективність і сумісність цифрових систем, покращити доступ громадян та бізнесу до швидкісного Інтернету, забезпечити якість онлайн-послуг та підвищити рівень цифрових навичок персоналу підприємств. Важливо також розвивати цифрові екосистеми у різних секторах економіки, заснованих на використанні відкритих та сумісних цифрових технологій, а також розробляти та використовувати відкриті стандарти та платформи для нових продуктів.

Рис. 1. Напрями реалізації стратегії модернізації та розвитку сфери електронної комерції в Україні

Висновки. Попри значний потенціал, Україна стикається з низкою викликів на шляху інтеграції своєї е-комерції до європейського простору, включаючи потребу в модернізації інфраструктури, забезпеченні кібербезпеки та вирішенні проблеми "сірої" економіки. Однак, прогрес у цих напрямках може значно сприяти зростанню української економіки, відкриваючи нові можливості для місцевих підприємств на європейському ринку та залучаючи інвестиції.

Бібліографічний список

1. Integrating Ukraine into the EU's digital single market, January 2019, https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/INTEGRATING-UKRAINE-INTO-THE-EU-DIGITAL-SINGLE-MARKET_en_2019.pdf.
2. Кульчицький І., Ночвай В., Олексюк Л., Приходько О., Корявець М. Інтеграція України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу: виклики, можливості та бар'єри. Доповідь УС ПГС Україна-ЄС. URL: https://eu-ua-csp.org.ua/media/uploads/Integration%20to%20EU%20DSM_Ukr%20side_UA.pdf
3. Акуленко Л., Козацька М. Нові правила в ЄС. Як Україні долучитись до європейського ринку електронної комерції. *Економічна правда*. Вип. від 29 червня 2021 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/06/29/675432/>

Курилко Д.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Губені Ю.

*д. е. н, професор, завідувач кафедри підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ КАФЕ В ЛОКАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Вступ. Відносно новий термін окреслює бізнеси, пов'язані з харчуванням та гостинністю - HoReCa (укр. - Хорека). Інколи її називають індустрією гостинності. HoReCa є аббревіатурою, що розшифровується як Hotel, Restaurant, Catering. Це сегмент громадського харчування - кафе, бари, паби, бістро, готелі та інші заклади, які приймають гостей, смачно їх годують, забезпечують цікаве та приємне дозвілля. Також він включає постачальників послуг, обладнання та товарів для забезпечення роботи ресторанно-готельного бізнесу. Метою цієї наукової роботи окреслити загальні принципи та особливості функціонування кафе в невеликих територіальних громадах.

Результати дослідження. Специфіка сфери Хорека – постійна турбота про клієнта максимальна орієнтація потреби відвідувача. Клієнти в кафе платять не лише за конкретний набір продуктів у меню та напої у коктейльній карті. Вони платять за настрій, сервіс та атмосферу.

Ми встановили, що підбір персоналу заслуговує особливої уваги. Хостесса, офіціант, адміністратор – кожен із них може як сформувати враження

про заклад, зробити випадкового відвідувача лояльним постійним клієнтом. Робота персоналу це історія про невинну гостинність, ввічливість, увагу, які в сумі формують класний сервіс.

Ми встановили, що успішні заклади не стають такими відразу. Це складна та тривала діяльність, в якій потрібно врахувати максимум деталей: кухня, сервіс, дизайн приміщення, якість продукції, ціни в меню. Навіть розташування столів та стільців, їх дизайн та зручність впливають на загальне враження. Усі ці деталі - частина циклу продажів.

На основі вивчення літературних джерел ми визначили, що кафе – це місце, де люди можуть прийти, щоб випити каву, чай або інші напої, поспілкуватися з друзями, почитати книгу або просто відпочити. Це слово походить від французького “café”, що означає “кава”. Кафе може бути як невеликим закладом, так і великим рестораном з широким асортиментом страв.

Особливість кафе у малих громадах. У великих містах заклади харчування не приділяють якоїсь особливої уваги клієнтам, тому що за день може прийти безліч людей і це відбувається щодня, постійний потік людей і з кожним разом все нові і нові. Тому такі ресторани чи кафе не думають про те як би втримати людей, бо вони постійно будуть йти до них. Звичайно буде якийсь відсоток людей які будуть постійно ходити в той чи інший заклад харчування але якщо вони раптом перестануть до нього ходити то це кафе багато не втратить бо замість них прийде хтось новий і так буде відбуватись постійно. А ось ситуація у кафе або ресторанах у малих містах дещо відрізняється, потік людей набагато менший, тому кожен клієнт на вагу золота. Потрібно з особливою увагою і розумінням ставитись до кожної людини яка б не прийшла у ваш заклад, щодо постійних клієнтів то потрібно постійно підтримувати хороші, теплі стосунки з такими людьми і вивчати їхні потреби. Такі люди будуть рекомендувати ваш заклад іншим і так далі, тому можна сказати що вони роблять вам рекламу а ви навіть не задумаетесь про це. На цих людях тримається ваш бізнес, і чим більше буде таких клієнтів, тим швидше заклад буде прогресувати і удосконалюватись.

Особливості діяльності кафе.

Правові відносини. Насамперед слід знати, що діяльність підприємства громадського харчування регулюють Правила роботи закладів ресторанного господарства тощо. На захисті прав відвідувача стоїть Закон України «Про захист прав споживачів». Орієнтуючись в його основних тезах, ми ніколи не дозволимо недобросовісним підприємцям ошукати себе. Тому – читаймо закони!

Актуальне меню. Кожен клієнт закладу ресторанного господарства повинен мати можливість ознайомитись з меню. У ньому має бути вказано перелік страв, масу і ціну однієї порції. Це ж саме стосується і алкоголю — назва, який об'єм пляшки, вартість однієї порції за 50 мл і 100.

Інформація та ціни мають бути актуальними. Тобто заклад зобов'язаний забезпечити упродовж дня наявність усіх зазначених у меню страв, напоїв, десертів.

Ми особливо відзначаємо, що права споживача передбачають отримання достовірної інформації та її виконання. Якщо в меню зазначено, що маса салату 150 грамів, саме стільки салату має принести офіціант відвідувачеві. Якщо у відвідувача виникли сумніви, він має право скористатися контрольними вагами, що знаходяться у закладі.

Гарантія виконання замовлення. Споживач повинен знати: коли він робить попереднє замовлення на обслуговування, заклад ресторанного господарства зобов'язується гарантувати виконання замовлення в обумовлені із замовником строки. Але якщо споживач відмовився від обслуговування в день проведення заходу, тоді він зобов'язаний викупити замовлену продукцію, яка не може бути продана іншим споживачам.

Свобода вибору. Споживач має право на вільний вибір товарів. Якщо ви приходите в заклад ресторанного господарства, а вам повідомляють, що ви маєте зробити мінімальне замовлення на певну суму, то це є порушення п. 3. 9 Правил роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства, де вказано, що встановлювати мінімум вартості замовлення й пропонувати споживачу обов'язковий асортимент продукції забороняється. Тобто ніхто не має права обмежувати вас у виборі. Ви у праві просто випити кави і піти.

Особливості діяльності кафе в умовах воєнного стану

Повномасштабна війна призвела до ситуації невизначеності український ресторанний бізнес, захопила кожний бізнес зненацька. Виклики війни наражають до закриття бізнесу, організації релокейту і перевезенню команди у безпечне місце. Усіх без винятку зачепив економічний чинник і відчуття постійної нестабільності.

Водночас в умовах воєнного стану актуалізуються нові тенденції ресторанного бізнесу:

- збереження попиту на домашню їжу, фаст-фуд напівфабрикати та швидкий відпочинок у закладах громадського харчування;
- вплив правил воєнного часу: комендантської години та необхідності дотримання норм повітряної тривоги;
- необхідність налагодження швидкої логістики доставки їжі;
- вплив місця розташування ресторанного бізнесу: його наближення до зони бойових дій, розташування внутрішньо переміщених осіб тощо.

Наразі ресторани заклади люди відвідують значно рідше внаслідок певних чинників: психологічної напруженості; фінансової нестабільності; демографічної нестійкості.

У такий важкий для нашої країни час нам всім потрібно згуртуватись, відкинути всякі образи один на одного, непорозуміння і зберігати позитивний

настрій попри все, не конфліктувати через якісь дрібниці а навпаки старатись загладжувати незгоди. І найголовніше що потрібно робити, це з особливою увагою і турботою ставитись до військових, бо якби не вони то не знаю де би ми зараз були. Так само і заклади харчування на перше місце мають ставити військових і їхні потреби, щоб вони не падали духом і відчували підтримку.

Висновки. Зважаючи на те, що кафе є популярним місцем для зустрічей, роботи, відпочинку та насолоди смачною їжею та напоями, можна зробити висновок, що діяльність кафе відіграє важливу роль у суспільстві. Кафе створюють атмосферу спілкування та комфорту, де люди можуть насолоджуватися часом разом, проводити зустрічі та розвивати власні ідеї. Таким чином, кафе відкривають нові можливості для співпраці, творчості та відпочинку, що робить їх важливим елементом сучасного життя.

Бібліографічний список

1. Губені Ю., Андріїв В. та ін. Підприємництво і агробізнес: навчальний посібник. Л.: НВФ Укр. технолог, 2012, 325с.
2. Губені Ю. Е. Підприємництво і торгівля. Вступ до спеціальності. Літературні реляції, економічні та біхевіористичні рефлексії: Навчальний посібник. Львів: КП «Кам'яно-Бузька районна друкарня», 2020, 192с.
3. Що таке Хорека (Horeca)? URL: <https://gastroshop.com.ua/ua/chto-takoe-horeca> (дата звернення: 23.01.2024р.).

Барбулат А
студентка 1 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Губені Ю.
д. е. н, професор, завідувач кафедри підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Вступ. Підприємницька діяльність за визначенням є ризикованим видом економічної діяльності. Зазвичай рівень ризикованості бізнесу к5олрелюється із рівнем прибутковості. Однак в особливих умовах рівень ризиків суттєво зростає, і це супроводжується також зниженням економічної ефективності. Специфіка ведення підприємництва в особливий період вимагає нових підходів до дослідження. Адже воєнний стан та ведення війни мають негативний комплексний вплив на ведення бізнесу, споживчу поведінку, структуру

суспільного попиту та макроекономічну нестабільність. Інфляція, споживчі очікування, руйнування логістики та енергопостачання, втрата робочої сили і ринків збуту – неповний перелік деструктивного впливу війни на бізнес. В будь який момент бізнес може зазнати зміни в системі державного регулювання та обмежень.

Результати дослідження. За два роки повномасштабного вторгнення український бізнес зазнав втрат в рази більше, аніж за два роки пандемії. Наразі багато підприємств, опинившись в районах активних бойових дій, евакуювались в більш безпечні регіони та продовжили там свою діяльність, або ж зовсім припинили її. Компанії, які все ж таки мають необхідні ресурси та продовжують роботу, страждають від постійних ракетних обстрілів, перебоїв з постачанням електроенергії, проблем з логістикою та браком потрібної сировини.

Після початку повномасштабного вторгнення багато українців мігрували в інші країни, проте в Україні залишилась значна частина тих, які втратили роботу внаслідок зменшення кількості штатних одиниць за місцем їх працевлаштування, або ж повного припинення діяльності деяких компаній. Таким чином, значна кількість українців опинилась без постійного доходу.

Падіння національної економіки за підсумками 2022 року склало безпрецедентні 30,4 відсотка, а споживча інфляція становила 26,6 %, що означає суттєве подорожчання товарів і послуг у середньому на $\frac{1}{4}$.

Окрім значного падіння добробуту та зростання цін, з початку війни бізнес практично втратив можливість вести зовнішньоекономічну діяльність: кордони з рф та білорусією, зі зрозумілих причин, були закриті, так само була паралізована робота вітчизняних морських портів, а можливості західного кордону були значно обмежені. Крім того, з України за кордон виїхало 8 млн осіб, рятуючись від бойових дій, а всередині країни майже 5 млн людей стали внутрішніми переселенцями.

Окрім падіння доходів, звісно, відбулися безліч інших змін, що негативно позначилися на роботі підприємців та суттєво ускладнили можливості ведення діяльності. І один з найяскравіших прикладів – атаки на енергетичні об'єкти, що призвели до масових тривалих відключень електроенергії, з якими довелося зіткнутись усім українцям останні п'ять місяців.

Рис.1 – Основні проблеми розвитку підприємництва, спричинені війною, 2022р.

Джерело: побудовано на основі [2]

Найбільш популярними сферами діяльності бізнесу від час війни є роздрібна торгівля харчовими та не харчовими продуктами – сумарно до 24% бізнесу, що взяли участь у дослідженні, припадає саме на ці дві сфери. Харчові продукти та товари першої необхідності починають займати все більшу частку в структурі споживання.

Більшість дослідників відзначають необхідність вивчення реальних змін в потребах суб'єктів підприємництва, особливо тих, що забезпечують виконання військового замовлення або товарів подвійного використання, формують стійкість економічної системи або забезпечують відбудову пошкоджених об'єктів життєдіяльності. Яким є вплив на діяльність підприємств, як змінилось ресурсне забезпечення, як змінюється асортимент товарів та послуг, яка допомога є необхідна для забезпечення їх стійкості – ці питання вивчаються дослідницькими центрами. Однак результати досліджень часто мають характер інформації з обмеженим доступом.

Однак відбувається також зміна в чисельності суб'єктів підприємництва. Так, за останній рік, з моменту початку повномасштабної війни, в Україні було зареєстровано понад 202 тисячі нових ФОП. Найбільше нових бізнесів відкрилося у сфері роздрібної торгівлі. Аналітики зазначають, що з початку вторгнення, найбільше нових ФОПів зареєстрували кияни – 29 тисяч, 16,8 тисяч підприємців з'явилося у Львівській області. Третє місце у топі посідає Дніпропетровщина, там зареєстрували 15,9 тисяч нових бізнесів. Влада в Україні з початку повномасштабного вторгнення дикої орди на нашу землю зрозуміла, що паралізований війною бізнес потребує якнайшвидших заходів підтримки. Тому вже в березні минулого року був ухвалений закон про пільгове

оподаткування бізнесу. Крім цього, було скасовано мито і ПДВ на весь імпорт, які, однак, були повернуті в червні.

Рис.2 – Основні напрямки діяльності в яких відкрили нові суб'єкти підприємництва, 2022р.

Джерело: побудовано на основі [3]

Висновки. Розвиток бізнесу під час воєнного стану – це процес, який несе у собі велику кількість невизначеностей та ризиків, проте війна це не перший виклик для бізнесу України. Основними проблемами цивільних підприємств та суб'єктів господарювання, поза зоною безпосереднього впливу війни, є втрата ринків збуту, ускладнення логістики та розрахунків, втрата постачальників, проблеми із кваліфікованими працівниками. Однак майже $\frac{1}{4}$ підприємств демонструють особливу адаптивність, забезпечуючи випуск додаткової продукції або налагодивши випуск додаткового асортименту. Дещо вищу стійкість та адаптивність демонструють суб'єкти малого та середнього підприємництва.

Бібліографічний список

1. Губені Ю. Е. Підприємництво. Навч. посібник.- Львів. Укр. технол. 2012, 568 с.
2. Розвиток бізнесу під час воєнного стану. Бізнес, інновація, менеджмент: проблеми та перспективи. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/271781>
3. Як відновлювався та адаптувався український бізнес за час війни. УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/chas-dlya-roboti-yak->

vidnovlyuvavsya-ta-adaptuvavsya-ukrajinskiy-biznes-za-rik-viyni-12154170.html

4. Сфера роздрібної торгівлі є лідером за кількістю відкритих бізнесів під час війни. Українська рада торгових центрів. URL: <https://www.ucsc.org.ua/sfera-rozdribnoyi-torgivli-ye-liderom-za-kilkistyu-vidkrytyh-biznesiv-pid-chas-vijny/>
5. Діяльність вітчизняних підприємств під час війни в Україні: дослідження реального стану та потреб (липень 2022). К.: Центр ресурсоефективного та чистого виробництва, 2022. 23 с.

*Крехтяк С.
студент 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Маркович Н.
к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування*

ОСОБЛИВОСТІ РЕІНЖІНІРИНГУ У ЛОГІСТИЧНИХ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАХ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Вступ. В умовах глобалізації суб'єкти бізнесу оптового ринку, прагнучи зберегти конкурентоспроможність, змушені постійно вдосконалювати власну стратегію. З цією метою перед торговельними працівниками оптових підприємств все частіше постає питання про необхідність підвищення ефективності бізнес-процесів. Реалії сьогодення свідчать про те, що у практичній діяльності виникають складнощі стосовно вдосконалення бізнес-процесів оптових підприємств, викликані високою швидкістю здійснення торгово-технологічних процесів, комерційних та логістичних операцій у ринкових умовах.

Результати дослідження. Своєчасний аналіз бізнес-процесів для підприємств оптової торгівлі є важливим інструментом для забезпечення їх конкурентоспроможності та успішності в швидкозмінному та конкурентному бізнес-середовищі. Бізнес-процес – це впорядкована в часі та просторі сукупність взаємопов'язаних операцій, спрямованих на отримання певного економічного результату, із зазначенням їх початку, завершення та чітким визначенням параметрів входів і виходів залучених ресурсів.

Бізнес-процес оптового підприємства - це послідовність дій та операцій, які виконуються для забезпечення оптової торгівлі товарами або послугами. Ці процеси можуть охоплювати різні аспекти діяльності оптового підприємства,

включаючи закупівлю товарів, їх зберігання, управління запасами, відвантаження замовлень, обробку платежів, логістику та інші аспекти. Бізнес-процес оптового підприємства може включати наступні етапи:

1. Планування закупівель: аналіз ринку, визначення потреб у товарах, укладення угод з постачальниками;
2. Замовлення товарів: створення замовлень на необхідні товари у відповідності з попитом та запасами;
3. Приймання та інспекція товарів: приймання товарів від постачальників та їх огляд на відповідність якості та кількості;
4. Зберігання та управління запасами: розміщення товарів на складі та ведення обліку запасів;
5. Відвантаження замовлень: виконання замовлень від клієнтів, підготовка товарів до доставки;
6. Обробка платежів: операції з фінансовими транзакціями, виставлення рахунків та отримання платежів від клієнтів.
7. Логістика: організація доставки та розподілу товарів.

Призначення кожного бізнес-процесу полягає в тому, щоб запропонувати оптовому покупцю товар або послугу, що задовольняє його за ціною, якістю, логістичним та сервісним обслуговуванням. Для кожного бізнес-процесу оптового підприємства встановлюють межі, визначають постачальників та покупців, а також інтерфейси між ними. Це дає підставу для ствердження, що бізнес-процес оптового підприємства має: власні межі; кінцевого споживача; свого керівника (розробника, виконавця).

Моделювання бізнес-процесів оптового підприємства доцільно здійснювати за допомогою техніки бізнес-реінжинірингу, яка дозволяє вирішити наступні завдання: описувати та стандартизувати основні й управлінські бізнес-процедури; оптимізувати бізнес-процес й організаційну структуру оптового підприємства; досягти прозорості діяльності та підвищити якість управління; побудувати процесну систему управління; розробити регламентовану документацію; запровадити систему менеджменту якості ISO 9001; ефективно розвивати сучасні форми та методи оптового продажу товарів; запровадити технологію управління за цілями; вдосконалити управлінські підсистеми тощо [1].

З метою організаційного моделювання бізнес-процесів оптового підприємства доцільно застосовувати методологію структурного аналізу та проектування систем SADT (Structured Analysis and Design Technique). Моделювання бізнес-процесів за системою SADT полягає в розбитті бізнес-процесів на більш прості компоненти та представленні їх у вигляді ієрархії функцій. Кожна функція розглядається з точки зору її входів, виходів та обробки, що відбувається всередині неї. Для оптового підприємства моделювання бізнес-процесів за системою SADT може включати такі кроки:

1. Ідентифікація функцій: визначення основних функцій, які виконуються в оптовому підприємстві, таких як приймання замовлень, управління запасами, обробка платежів тощо;

2. Розбиття функцій: кожна функція розбивається на менші компоненти, щоб краще розібрати, як вона функціонує;

3. Побудова ієрархії функцій: функції організовуються в ієрархічній структурі, де більш загальні функції розбиваються на більш дрібні;

4. Аналіз взаємозв'язків: встановлення зв'язків між функціями та визначення послідовності їх виконання;

5. Опис входів та виходів: для кожної функції визначаються вхідні та вихідні дані, необхідні для виконання процесу;

6. Моделювання керованих потоків: визначення умов та механізмів керування потоками даних та керування бізнес-процесами.

В результаті отримується детальна модель бізнес-процесів оптового підприємства, яка може використовуватися для подальшого аналізу, оптимізації та автоматизації цих процесів.

Таким чином, викладені основні положення методології SADT дозволяють зробити висновок щодо доцільності її застосування з метою побудови вихідної моделі процесу оптового продажу (мегапроцесу) та подальшого реінжинірингу бізнес-процесів оптового підприємства. Дана методологія дозволяє аналізувати укрупнені функції оптової торгівлі та відображати зміст процесів управління.

Вищим критерієм ефективності бізнес-процесів оптового підприємства є ступінь задоволеності потреб покупців. Внаслідок цього особливу роль виконують забезпечувальні процеси, що мають свого “внутрішнього” споживача, оскільки їх якість може характеризуватися іншими показниками. Підвищення ефективності можна досягти, аналізуючи “стики” комерційних та логістичних операцій, а також у торгово-технологічних процесах. Таким чином, для оптимізації процесів на практиці застосовують системний підхід до розгляду всіх взаємодіючих процесів на першому етапі та локальну оптимізацію найбільш критичних процесів – на другому.

Отже, з метою оптимізації бізнес-процесів найбільш ефективні заходи передбачають:

1) формалізацію та детальне документування бізнес-процесів. Ці процедури сприяють перебігу бізнес-процесів у контрольованих умовах;

2) виділення наскрізних процесів, призначення керівників (виконавців) та делегування їм необхідних повноважень;

3) використання сучасного програмно-технологічного підходу до реалізації бізнес-процесів. Перший етап передбачає максимальне застосування вже існуючих програмних продуктів, об'єднаних за допомогою однієї з Workflow-систем. Наступний етап передбачає створення загального інформаційного простору через Інтернет/Інтранет технології [2].

За допомогою перерахованих заходів, підприємство може отримати реальну віддачу за короткий проміжок часу. Таким чином, коригування та оптимізація бізнес-процесів передбачає: системний розгляд процесів; визначення показників ефективності окремих підпроцесів; формулювання пропозицій щодо оптимізації процесів, які здійснюють пріоритетний вплив на обрані критерії якості; розробку плану заходів щодо вдосконалення процесів.

Висновки. Отже, концентроване управління товарними потоками в межах бізнес-процесів дозволяє підвищити ефективність діяльності торговельних підприємств у декілька разів. У сфері оптової торгівлі пріоритетною особливістю бізнес-процесів є орієнтація не на функції управління суб'єктами комерційного бізнесу, а на процес їх функціонування. Моделювання бізнес-процесів дозволяє підвищити рентабельність оптових підприємств за рахунок оптимізації торгово-технологічних, комерційних, логістичних та інших операцій. Це, в свою чергу, призводить до скорочення тривалості циклу поставки та оптового продажу товарів; оптимізації використання ресурсів у логістичних бізнес-процесах і дозволяє мінімізувати витрати обігу.

Бібліографічний список

1. Ільченко Н. Б. Механізм управління бізнес-процесами на підприємстві оптової торгівлі. *Бізнес Інформ*. 2018, № 6. С. 224-230. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_6_32 (дата звернення: 10.02.2024).
2. Міщук І.П., Олексин І.І., Олексин С.М., Годунько Р.Б. Реінжиніринг бізнес-процесів підприємств торгівлі: засади впровадження та розвитку: монографія; за ред. І.П. Міщука. Львів: Видавництво ЛТЕУ, 2020. 281 с.

Кришталь В.

студент 3 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Батюк Г.

к.е.н., в.о. доцента кафедри підприємництва та торгівлі

Львівський національний університет природокористування

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ

Вступ. При встановленні ефективного правового механізму захисту прав споживачів вирішальне значення у процесі побудови економічно розвиненого, прозорого та конкурентного економічного устрою держави має питання захисту

прав споживачів, а швидкий розвиток цифрових технологій суттєво змінює традиційні підходи до поняття споживчих відносин і це зумовлює необхідність.

Кожен з нас майже щодня дня вступає у відносини з різного роду підприємствами, установами, організаціями з метою задоволення будь-яких власних побутових потреб. Наприклад, придбання продуктових і побутових товарів в магазинах роздрібної торгівлі, послуг побутового обслуговування та задоволення будь-яких інших потреб споживачів. Багато хто може пригадати негативні випадки, обумовлені наявністю недоліків у придбаних товарах, незадовільною якістю виконаних робіт, неможливістю їх використання протягом гарантійного терміну. В таких випадках, зважаючи на обмаль часу або низьку вартість товару чи послуги, а також необізнаність громадян щодо можливих шляхів врегулювання таких питань, вони просто не вживають ніяких заходів для захисту своїх прав. Правова обізнаність при виборі товару (послуги), водночас, дозволить уникнути непорозумінь або врегулювати їх в рамках, передбачених чинним законодавством.

Результати дослідження. Законодавчо закріплений комплекс правових можливостей людини і громадянина, який базується на відповідних положеннях Конституції України, пов'язаний із задоволенням різноманітних потреб в товарах або послугах і спрямований на забезпечення належного рівня життєдіяльності особи та її безпеки, реалізацію та захист відповідних прав і свобод являють собою права споживачів [3, с. 13].

Норми, які регулюють захист прав споживачів, закріплені у Законі України «Про захист прав споживачів» [4], який є спеціальним нормативно-правовим актом, що включає особливі методи й способи захисту прав споживачів у національному законодавстві. Вони, насамперед, полягають у визначенні, окрім звичайних, ще й додаткових гарантій реалізації споживачами своїх прав та додаткових обов'язків і підвищеної відповідальності зобов'язаних щодо осіб споживачів [2, с. 7]. Нормативне регулювання захисту прав споживачів міститься в Господарському й Цивільному кодексах України, окрім Закону України «Про захист прав споживачів». Відповідні норми ГК України закріплені в статті 39 «Захист прав споживачів» і статті 20 «Захист прав суб'єктів господарювання і споживачів» [1].

У Господарському кодексі України поняття «споживач» не визначено, а в ч. 3 ст. 39 йдеться про те, що права споживачів, механізм реалізації захисту цих прав та відносини між споживачами товарів (робіт, послуг) і виробниками (виконавцями, продавцями) регулюються законом про захист прав споживачів та іншими законодавчими актами. Господарський Кодекс України під споживачем розуміє будь-якого кінцевого споживача товарів, робіт і послуг, у тому числі й державу (ч. 1 ст. 76 ГК України), на відміну від розуміння споживача, закріпленого у Законі України «Про захист прав споживачів», відповідно до якого споживач - це фізична особа, яка придбає,

замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.[4]

Висновки. Така невідповідність Господарського Кодексу України та Закону України «Про захист прав споживачів» та інших нормативно-правових актів, на нашу думку, не сприяє ефективності правового регулювання захисту прав споживачів, тому є потреба привести їх у відповідність.

Отже, правове регулювання захисту прав споживачів в Україні не обмежується вже прийнятими нормативними документами, навпаки, прослідковується тенденція посилення правового захисту прав споживачів, вдосконалення чинного законодавства про захист прав споживачів, забезпечення ефективного контролю за якістю і безпекою продукції.

Бібліографічний список

1. Господарський кодекс України. Закон України № 436-IV від 16.01.2003р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Іваненко Л. М. Цивільно-правові засоби захисту прав споживачів: монографія. К.: Юмана, 1998. 224 с.
3. Кравченко А. Г. Адміністративно-правове регулювання в сфері забезпечення прав споживачів в Україні: автороф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2010. 19 с.
4. Про захист прав споживачів: Закон України № 1023-ХІІ від 12 травня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.

Жомір Н.

студент 3 курсу факультету управління, економіки і права

Науковий керівник: Зеліско Н.

к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі

Львівський національний університет природокористування

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. Ресурсний потенціал підприємства будь-якого сектору економіки виступає основою здійснення всіх функцій кожного елементу виробничої та комерційної діяльності. Механізми управління ресурсним потенціалом визначають спроможність суб'єкта господарювання набувати параметрів економічної сталості, здатність до розширеного відтворення, отримання

прибутку, досягнення конкурентоздатності тощо. В сучасних умовах спостерігається певний зсув у розумінні пріоритетності елементів структури факторів виробництва, що є наслідком зміни макросередовища ведення бізнесу, зокрема філософії господарювання. Інноваційна спрямованість розвитку бізнесу у поєднанні з актуалізацією соціальних та екологічних аспектів вимагає зміни стратегічних підходів до використання наявних ресурсів.

Результати дослідження. Структурний аналіз ресурсного потенціалу як системи взаємопов'язаних видів ресурсів стикається з проблемою їх неоднозначного трактування. В найбільш загальному вигляді можна використати теорію факторів виробництва, за якою виділяються такі фактори як земля, капітал і праця з подальшою деталізацією зазначених дефініцій та особливостей використання в аграрному секторі з огляду на специфіку розвитку виробничих відносин в соціально-економічній системі сучасного етапу розвитку. Земля для аграріїв є базовим фактором, виступаючи природною умовою сільськогосподарського виробництва і приймаючи безпосередню участь у створенні продукту. Специфічною характеристикою землі визнається родючість, яка при правильному використанні не лише не вичерпується, а має потенціал підвищення. Земля не має замінників, отже її пропозиція жорстко обмежена. Агросектор в Україні тривалий час існував виключно на орендних відносинах, що формувалися між власниками паїв та суб'єктами виробництва [2].

Варто зауважити, що ефективність використання ресурсного потенціалу визначається не лише кількістю та якістю наявних ресурсів (факторів), а і їх співвідношенням, відповідністю їх величини та складу потребам завдань, що вирішуються. В даному випадку спрацьовує класичний закон спадної віддачі, який свідчить - внаслідок збільшення одного з факторів виробництва (праці, землі, капіталу) при сталих інших кількостях продукції спочатку збільшується вище пропорції, потім нижче пропорції і нарешті зменшується. Якщо розглядати загальні тенденції в стратегіях оптимізації складу ресурсів аграрними компаніями в Україні, то перше, що впадає в око – це оптимізація банків землі сегменту агрохолдингів шляхом їх скорочення.

Аграрний сектор зазнав суттєвих втрат унаслідок повномасштабної війни РФ проти України. За оцінкою Мінагрополітики України та Київської школи економіки, загальна сума втрат, завданих сільськогосподарській галузі внаслідок широкомасштабного російського вторгнення в Україну, станом на 15 вересня 2022 р. сягнула 6,6 млрд дол. США [1]. При цьому непрямі втрати у сільському господарстві України через зменшення виробництва, блокаду портів і збільшення виробничих витрат оцінюються у 34,25 млрд дол. США (зокрема у рослинництві через зниження виробництва – 11,2 млрд дол. США; у тваринництві – 348,7 млн дол. США; втрати через скорочення виробництва озимих культур оцінено у 3 млрд дол. США; багаторічних культур – у 322 млн дол. США; втрати внаслідок порушення логістики становлять 18,5 млрд дол. США) [3].

Загальна кількість суб'єктів господарювання агропромислового комплексу, які зазнали збитків внаслідок збройної агресії РФ, становить 2653 од. (площі ріллі зменшилися на 1,9 млн га, багаторічних насаджень – на 9 тис. га). Крім того, територія близько 1 млн га потребує обстеження на наявність вибухонебезпечних предметів.

Значних збитків зазнало рослинництво. Зокрема, втрата обсягів виробництва продукції рослинництва в натуральних величинах 2022 р., порівняно з попереднім роком, становить 35–40 %, що зумовлено скороченням посівних площ (через тимчасову окупацію територій України) і нижчою врожайністю культур, порівняно з попереднім роком[3]. За повідомленням першого заступника міністра аграрної політики та продовольства України Т. Висоцького, окупанти викрали понад 500 тис. т зерна з тимчасово окупованих територій, незаконно вивезли десятки тисяч тонн соняшникової олії, сотні кілограмів овочів[4].

Суттєво постраждала тваринницька галузь. За даними Мінагрополітики, через військові дії втрачено 15–20 % поголів'я великої рогатої худоби, свиней і птиці. Найбільше постраждали господарства Чернігівської, Харківської, Сумської, Київської, Донецької, Луганської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької областей, де на початку 2022 р. було сконцентровано за всіма категоріями господарств: поголів'я ВРХ – 25,3 %, корів – 25,8 %, свиней – 31,5 %, овець та кіз – 28,2 %, птиці – 24,9 %. Виробництво продукції тваринництва у зазначених областях становило: м'яса – 20 %, молока – 28,7 %, яєць – 44,8 %[5].

На значній частині сільськогосподарських земель стало неможливим проведення сільськогосподарської діяльності, оскільки вони або окуповані, або перебувають під постійними обстрілами, або заміновані (у 2022 р. порівняно з 2021 р. загальна посівна площа скоротилася на 20 %).

Зменшилися обсяги внесення добрив та засобів захисту рослин, що знижує врожайність сільськогосподарських культур та погіршує якісний склад земель. За попередніми оцінками, внутрішнє споживання азотних добрив за 2022 р. знизилося на 40–55 % – з 4,75 млн т до 2–2,9 млн т[6].

На територіях, де велися активні бойові дії, згубного впливу зазнали сільськогосподарські угіддя, якісний стан яких значно погіршився і в майбутньому потребуватиме виділення суттєвих коштів на їх повернення до активного сільськогосподарського вжитку. Значні масштаби воєнного забруднення призведуть до виведення з обробітку на невизначений термін чималих земельних площ, які використовуються для вирощування харчової продукції. Наразі третина українських земель стала зоною ризикового сільськогосподарства[7].

Сільськогосподарське виробництво в Україні на сьогодні має ряд проблем в сфері формування та використання ресурсного потенціалу, спричинених особливостями минулого і сучасного його розвитку. Невідповідність між ресурсним

потенціалом та його віддачею привела до значного росту основних фондів, також продовжується процес зниження ефективності використання потенціалу сільськогосподарських угідь, через те, що ряд технічних засобів не відповідає сучасним технологічним вимогам через недостатню надійність і низьку продуктивність. Ефективне використання ресурсного потенціалу агроформувань є об'єктивною необхідністю і важливою передумовою розвитку аграрного сектора економіки [1].

Висновки. Ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств включає основні види ресурсів: матеріальні, трудові, природні, фінансові та інформаційні. Він є об'єктивною умовою здійснення виробництва і відображує витратну сторону виробничого процесу. Ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств характеризується кількістю, якістю та структурою ресурсів, незбалансованість кількісних і якісних характеристик яких викликає зниження виробничого та економічного потенціалу сільського господарства. Кількість виробничих ресурсів і структура ресурсного потенціалу – чинники, під впливом яких формуються результати господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Для виявлення їх впливу на ефективність виробництва проаналізовано економічну ефективність використання як окремих складових елементів, так і сукупного показника ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Бібліографічний список

1. Материнська О.А., Ярова А.О. Ресурсний потенціал підприємства: проблеми та шляхи його вирішення. URL: <https://nauka.kushnir.mk.ua> (дата звернення: 18.02.2024).
2. Смолич Д.В., Тимощук І.В. (2020). Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та модель управління в сучасних умовах господарювання. Економічний простір. №153. С. 75-82.
3. Трофімцева О. (2022). Війна показала важливість агросектору. Як узяти нові висоти? URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/839762.htm> (дата звернення: 16.02.2024).

Гарник Д.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Яців І.

.д.е.н., професор кафедри підприємництва та торгівлі

Львівський національний університет природокористування

РІВЕНЬ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЯК ІНДИКАТОР СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Вступ. Виплата найманим працівникам заробітної плати, яка є достойною винагородою за використання їхньої праці, забезпечує їхній соціальний захист відповідно до прийнятих в країні стандартів, є обов'язком кожного роботодавця. У статті 46 Господарського кодексу України зазначено, що при укладанні трудового договору підприємець зобов'язаний забезпечити оплату праці не нижчу від визначеної законом та її своєчасне одержання працівниками [1]. Якщо аграрні підприємці в основному й дотримуються законодавчих вимог щодо своєчасної виплати заробітної плати в розмірі не нижчому за визначений законодавством мінімальний її рівень, то загалом система матеріального стимулювання працівників сільськогосподарських підприємств не є достатньо ефективною.

Результати дослідження. Формування системи оплати праці, яка враховує інтереси найманих працівників, включає окрім нарахованої заробітної плати за окладами й тарифами гнучкий механізм встановлення премій та заохочень, матеріальні допомоги, інші компенсаційні виплати, є важливим інструментом соціальної відповідальності бізнесу. Визначальною ознакою соціальної відповідальності є добровільність зобов'язань, які бере на себе підприємець. Принцип добровільності означає, що виконання взятих зобов'язань не прописане в нормативних документах, здійснюється підприємцями без зовнішнього примусу [4, с. 39].

Отже, вчасна виплата заробітної плати на рівні, не нижчому за передбачений чинними нормами права – це обов'язкова вимога, яку повинні виконувати всі підприємці. Перевищення рівня фактичної оплати праці над відповідними нормами можна розглядати як індикатор соціальної відповідальності, який у світовій практиці розглядається як важлива частина ділової культури та етики бізнесових структур.

В Україні мінімальний рівень заробітної плати у 2023 році був встановлений на рівні 6700 грн у місячному розмірі. Середньомісячна заробітна плата працівників сільськогосподарських підприємств у 2023 році приблизно удвічі перевищувала встановлений мінімальний її рівень (табл. 1). У динаміці простежувалася тенденція до зростання рівня заробітної плати. Однак рівень заробітної плати в сільськогосподарських підприємствах традиційно

поступається середньому по економіці країни показнику, в тому числі рівню заробітної плати у промисловості. Відставання від середнього по всіх видах економічної діяльності показника в останні роки становило 15-20% і ситуація в умовах воєнного стану принципово не змінилася.

Таблиця 1 – Середньомісячна заробітна плата штатних працівників сільськогосподарських підприємств, грн¹

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.		
			I квартал	II квартал	III квартал
Середньомісячна заробітна плата в с.-г. підприємствах, грн	11733	12243	12170	14232	15105
у % до середньомісячної заробітної плати штатних працівників у: підприємствах за всіма видами економічної діяльності	83,7	82,5	78,8	82,9	84,2
підприємствах промисловості	78,7	80,7	73,4	79,7	79,9

¹ Розраховано за даними джерела [3]

Відносно низький рівень оплати праці в сільськогосподарських підприємствах України не можна пояснити складнішим їх економічним становищем. За даними Державної служби статистики України, протягом останніх років, у тому числі під час воєнного стану, показники рентабельності сільськогосподарських підприємств були значно вищими за середні по економіці та в основних її галузях. Значно меншою серед сільськогосподарських підприємств була й частка збиткових. Отже, суб'єкти аграрного підприємництва загалом мають фінансові можливості для того, щоби збільшити рівень заробітної плати своїм працівникам, проявивши при цьому соціальну відповідальність.

Оплата праці в сільськогосподарських підприємствах помітно різниться залежно від їхніх розмірів. Це ілюструють дані, наведені в табл. 2. У ній подана інформація про рівень витрат на оплату праці з розрахунку на одного найманого працівника за групами великих, середніх, малих сільськогосподарських підприємств, де в сукупності останніх виділені мікропідприємства. Класифікація підприємств за їх розмірами наведена згідно з підходом, зазначеним у статті 55 Господарського кодексу України та в роз'ясненнях Державної служби статистики України (залежно від кількості працюючих та доходів за рік) [1; 2].

Якщо рівень оплати праці у великих сільськогосподарських підприємствах в останні роки свідчив про дотриманням їх менеджментом високих стандартів

соціальної відповідальності роботодавця, то малі за розмірами підприємства такі підходи демонстрували доволі слабо. Низький рівень витрат на оплату праці з розрахунку на одного найманого працівника в малих та мікропідприємствах певною мірою можна пояснити неповною зайнятістю таких працівників протягом року, що пов'язано з сезонністю виробництва в рослинницьких галузях. Та очевидно, що великі за розмірами підприємства здатні запропонувати своїм працівникам значно кращі умови оплати праці.

Таблиця 2 – Витрати на оплату праці з розрахунку на одного найманого працівника в сільськогосподарських підприємствах¹ України залежно від їхніх розмірів, тис. грн²

Група підприємств	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020 р., %
Усі підприємства	104,9	121,0	132,7	126,5
у тому числі:				
великі	176,2	202,6	219,6	124,6
середні	115,5	137,1	140,0	121,2
малі	76,4	83,7	105,6	132,8
з них – мікропідприємства	52,7	54,0	70,2	133,2

¹ Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги

² Розраховано за даними джерела [2]

Висновки. Великі сільськогосподарські підприємства у відносинах зі своїми працівниками демонструють доволі високі стандарти соціальної відповідальності. Цього не можна сказати про малі за розмірами сільськогосподарські підприємства. Загалом задовільний економічний стан більшості агровиробників дає їм змогу здійснювати пошук можливостей підвищення оплати праці, що свідчило би про посилення соціалізації їх підприємницької діяльності.

Бібліографічний список

1. Господарський кодекс України : Закон від 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами) : станом на 01.01.2024 р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Діяльність підприємств. *Державна служба статистики України*, 2023 [сайт]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Оплата праці та соціально-трудова відносина. *Державна служба статистики України*, 2023 [сайт]. URL: www.ukrstat.gov.ua.
4. Яців І., Кушка П. Організаційно-економічний механізм формування соціальної відповідальності аграрних підприємств. *Аграрна економіка*. 2022. № 1-2. С. 35-45.

Працун П.
студент 6 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Райтер Н.
к.е.н., доцент, кафедри підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування

РОЗРОБКА СИСТЕМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. Формування базової стратегії розвитку підприємства та набору конкурентних стратегій є важливим етапом стратегічного планування та стратегічного управління. Однак цей процес буде недовіршеним без розробки системи фронтальних напрямів діяльності підприємства (виробництво, реалізація, матеріально-технічне забезпечення, фінансова та інвестиційна діяльність), задля досягнення його стратегічних цілей, тобто функціональних стратегій. Функціональні стратегії є вінцем стратегічного планування. Вони є певним орієнтиром способів та методів функціонального забезпечення базової стратегії розвитку підприємства.

Результати дослідження. Функціональні стратегії підприємства з однієї сторони є складовими елементами загальної базової стратегії розвитку підприємства та його конкурентної стратегії, а з іншої сторони вони виступають інструментами реалізації цих основних декомпонованих стратегій підприємства. При тому, Д.Л. Мельник наголошує, що як елементи системи стратегічного управління та стратегічного планування, функціональні стратегії знаходяться у тісному взаємозв'язку та взаємообумовленості [4, с.209].

Для багатопрофільного підприємства, який має декілька конкурентних стратегій для кожного виду діяльності так само слід розробляти набір функціональних стратегій.

Основними видами функціональних стратегій підприємств є: маркетингова стратегія; виробнича стратегія; фінансова стратегія, інвестиційна стратегія; кадрова стратегія.

Рис.1. –

Система функціональних стратегій підприємства

Кожна функціональна стратегія розробляється функціональними центрами прийняття рішень, тобто функціональними підрозділами. Так, виробнича або операційна стратегія розробляється працівниками сфери операційного менеджменту, фінансова стратегія – фінансовим відділом або бухгалтерами, маркетингова стратегія – маркетинговою службою або відділом продаж і т.д.

В умовах коли функціональні стратегії між собою тісно переплітаються та взаємодіють, важливо, по-перше, чітко дотримуватись меж функціональних центрів прийняття рішень у сферах перехресних інтересів, а по-друге, обрати основну функціональну стратегію, навколо якої розроблятимуться інші.

В економічні практики вітчизняних підприємств базисом формування функціональних стратегій є розробка виробничої стратегії. В той час як більшість сучасних дослідників вказують на необхідність розпочинати розробку функціональних стратегій із маркетингової стратегії. Річ у тім, що в практиці українського бізнесу сформувалась чітка позиція: виробляй скільки зможеш, а тоді намагайся вироблену продукцію продати. За кордоном для підприємств різних сфер бізнесу характерний маркетинговий підхід до стратегічного планування, а саме виробляй скільки можеш продати за наперед укладеними контрактами.

Маркетингова стратегія підприємства – це сукупність дій та заходів, які планує здійснити підприємство щодо просування товару, збільшення частки підприємства на ринку, стимулювання збуту готової продукції, а також формування товарної та цінової політики й посилення конкурентних позицій на ринку відповідної продукції.

С.Я. Войтович та І.П. Потапюк пропонують розглядати маркетингову стратегію як стратегічний напрям діяльності підприємства, стосовно забезпечення відповідності між можливостями підприємства та поточною ринковою ситуацією [1, с.80].

Маркетингова стратегія, на думку О.О. Юшкевич, це стратегія підприємств, яка визначає методи і прийоми просування товару на відповідні ринки, асортиментну й цінову політику підприємства, канали розподілу товару, а також форми стимулювання збуту та організацію реклами [6, с.134].

Вид обраної підприємством маркетингової стратегії залежить від його конкурентної позиції, від життєвого циклу товару, від специфіки споживчих характеристик, від ступеню сегментації товарних ринків, від набору елементів маркетингових дій.

Важливою функціональною стратегією підприємства є виробнича стратегія. Ця стратегія являє собою сукупність дій та управлінських рішень щодо досягнення підприємством певного рівня розвитку виробничої діяльності задля забезпечення цілей загальної базової стратегії розвитку підприємства, конкурентних стратегій окремих секторів бізнесу. Виробнича стратегія фокусується на обсягах виробництва, оптимізації виробничої програми,

вдосконаленні технології виробництва продукції, забезпеченні її якості та ефективному використанні виробничих ресурсів. Виробнича стратегія це своєрідний інструмент забезпечення того обсягу та параметрів виробництва продукції, яка закладена в маркетинговій стратегії [3, с.104].

Є.М. Кирилюк зазначає, що виробнича стратегія підприємства – це система довготермінових дій, спрямованих на ефективне використання виробничих ресурсів та своєчасне адаптування до змін ринкового середовища з метою забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства [2, с.50].

В науково-навчальній літературі виділяють такі види виробничих стратегій як: стратегія використання наявного виробничого потенціалу; стратегія створення нового або частково нового виробництва; стратегія змін в організації виробництва; стратегія технологічних змін [5, с. 383].

Виробнича стратегія підприємства забезпечується його інвестиційною стратегією, бо без визначення позиції підприємства щодо інвестування неможливо спланувати ефективну виробничу стратегію.

Інноваційна стратегія розвитку підприємства базується на сукупності дій щодо впровадження сучасних наукових розробок у господарську діяльність.

Висновки. Розробка системи функціональних стратегій є основою реалізації підприємством базової стратегії розвитку. Це збалансована система довгострокових цілей щодо забезпечення ефективного функціонування аналізованого підприємства, збереження та посилення його конкурентних позицій та рівня конкурентоспроможності, що дозволить виконати обрану місію та досягнути поставлених стратегічних цілей.

Бібліографічний список

1. Войтович С.Я., Потапюк І.П. Сутність і зміст поняття «маркетингова стратегія». Економіка і регіон : ПолтНТУ. 2011, № 4 (31) С.77-81
2. Кирилюк Є.М., Зінгаєва Н.Є. Роль та місце функціональних стратегій в загальних стратегіях сталого розвитку аграрних підприємств. Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки», (2016). №. 4. С.48-54
3. Коленда Н. В. Виробнича стратегія підприємства: класифікація та види. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент, 2017. Вип. 23(1). С. 103-107. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_23\(1\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_23(1)_24)
4. Мельник Д.Л. Роль і місце функціональних стратегій в загальній стратегії розвитку підприємства. Вісник Хмельницького національного університету, 2010, - № 4, Т.2 - С.- 208-212.
5. Шершньова З. Стратегічне управління: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2004. 699 с.

6. Юшкевич О.О. Стратегія розвитку підприємства : конспект лекцій. Житомир. 2019. 146 с. Режим доступу: <https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php>

Корсакова О.

студентка 3 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Батюк Г.

*к.е.н., в.о. доцента кафедри підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування*

ПОЛПШЕННЯ СПОЖИВНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ МАКАРОННИХ ВИРОБІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Вступ. Основним продуктом харчування ХХІ століття вважаються макаронні вироби. Їх роль у раціоні харчування практично майже в усьому світі дуже важко переоцінити.

Макаронні вироби відносяться до основних продуктів харчування, і попит на них досить стабільний, в цьому і є актуальність даної теми. Макаронні вироби являють собою консервоване тісто з пшеничного борошна спеціального помелу, в зв'язку з цим, вони мають високу харчову цінність, хорошу засвоюваність, швидко розварюються, добре перевозяться і зберігаються.

Макаронні вироби дуже поживні через те, що складаються з пшеничного борошна і для їх приготування вже для вживання безпосередньо в їжу не потрібно багато часу. Найчастіше їх вживають як гарнір до будь-яких м'ясних страв або як самостійне блюдо, додавати в першу страву, для приготування салатів. Нескладно назвати потреби, які здатний задовольнити даний продукт харчування: потреба в їжі (перевагою макаронів тут є їх поживність і доступність за ціною і простота приготування).

Результати дослідження. Якість та функціональні властивості макаронних виробів впливають на споживчий попит і підвищують їх конкурентоспроможність. Макаронні вироби належать до так званих рафінованих продуктів харчування, в яких міститься невелика кількість вітамінів, мінеральних та інших біологічно активних речовини. Для виготовлення макаронних виробів використовують макаронне і хлібопекарське пшеничне борошно. Макаронне борошно отримують при помелі зерна твердої пшениці дурум і зерна м'якої склоподібної пшениці.

В Україні проводиться значна робота з розширення асортименту макаронних виробів профілактичного призначення з метою підвищення захисту організму та зниження впливу шкідливих факторів навколишнього середовища.

Цьому сприяє використання нетрадиційної сировини і додатків, які містять біологічно активні речовини. Серед біологічно активних речовин, останнім часом, велике значення надають природним антиоксидантам, зокрема бета-каротину, який почали застосовувати також і у виробництві макаронних виробів [1].

До складу макаронних виробів найбільш цінними речовинами є білки та вуглеводи. В макаронних виробках без збагачувачів міститься від 10,4 до 10,7% білків. Основним видом збагачувальних добавок є білкові, до яких відносяться свіжі яйця, меланж та яєчний порошок, клейковина пшеничного борошна, казеїн, цілісне і сухе молоко, молочна сироватка, нежирний сир і деякі вітаміни. Додавання до макаронних виробів, виготовлених із борошна вищого гатунку, яєчних і молочних продуктів підвищує їх біологічну цінність, збільшує кількість повноцінних білків. Яєчні і молочні продукти поліпшують смакові властивості і зовнішній вигляд виробів [1].

Близько 1% жиру без збагачувачів знаходиться у макаронних виробках, а у виробках з яєчними молочними продуктами його вміст складає 2,1-2,9%. Вітаміни, що використовують у макаронному виробництві, повинні відповідати двом основним вимогам: бути термостійкими і розчинними у воді - для зручності внесення їх при замісі в тісто. Вітаміни В1, В2 і РР використовують як при виробництві макаронних виробів. До нетрадиційної сировини макаронного виробництва відносять такі продукти переробки, як борошно, крохмаль, шрот, зернових – рис, кукурудза, ячмінь, овес тощо, бобових – горох, соя, люпин і бульбоплідних культур – картопля [1].

Особливе місце з великої кількості комплексних покращувачів, займають натуральні рослинні компоненти, які сприяють поліпшенню споживних властивостей макаронних виробів, одночасно збагачуючи їх біологічно-активними речовинами, але при цьому вони не впливають на істотне підвищення собівартості готової продукції [2].

При виробництві макаронних виробів, в якості смакових добавок, використовують концентровані або сухі овочеві та фруктові соки, томатну пасту та порошки з томатів. Завдяки додаванню овочевих порошоків і ягідних додатків – соків, сиропів, пюре у макаронних виробках до 40% збільшується вміст мінеральних речовин, бета-каротину і вітамінів. Додавання таких добавок, як кріопада з моркви та гарбуза дозволяє покращити властивості хлібопекарського борошна, що використовують для виготовлення макаронних виробів, а саме збільшити у борошні кількість клейковини, укріпити та збагатити її каротиноїдами. Внаслідок цього дане борошно за властивостями стає наближеним до борошна виготовленого з твердої пшениці.

Технологічна схема виготовлення макаронних виробів із такими добавками відрізняється від традиційних тим, що перед дозуванням сировини, змішується вода з кріопастою та водно-спиртовим екстрактом [3].

Позитивний вплив кріопаст з моркви та гарбуза на властивості клейковини та крохмалю пшеничного борошна, а також на структурно-механічні властивості макаронного тіста встановлено дослідженнями.

З метою уповільнення руйнування каротиноїдів доведено доцільність використання водно-спиртових екстрактів з календули та кори дуба. Отримати макаронні вироби високої якості з підвищеним вмістом каротиноїдів дозволяє дана технологія [3].

Збагачення макаронних виробів харчовими волокнами, азотовмісними мінеральними речовинами, органічними кислотами, вітамінами та натуральними барвниками відбувається при використанні овочевих і ягідних порошоків.

Також суттєво збагачують мінеральними та біологічно активними речовинами макаронні вироби молочна сироватка, морква та гарбуз у вигляді тонкоподрібненого пюре.

Макаронні вироби пребіотиками, порошок ячної шкаралупи збагачує кальцієм; морська капуста – йодом; томат-продукти – мінеральними речовинами збагачує використання інуліну.

Карбюлоза є перспективною харчовою добавкою для виготовлення макаронних виробів та надання їм певних функціональних властивостей.

Висновки. Поверхнево-активні речовини, які сприяють підвищенню їх якості, дозволяють краще зберігати форму при варінні та менше злипатися при сушінні використовують для покращення споживних властивостей макаронних виробів.

Отже, для поліпшення споживних властивостей макаронних виробів виготовлених з хлібопекарського та макаронного борошна зі зниженими технологічними властивостями, доцільно використовувати харчові добавки. Вони мають ряд переваг, але їх застосування потребує подальшого вивчення. Структурно-механічні та варильні властивості макаронних виробів залежать від кількості внесення добавок.

Бібліографічний список

1. Петрова Е.В., Глазунов А.А., Шнейдер Д.В., Шерстнева М.В. Макаронні вироби для здорового харчування. Державний науково-дослідний інститут хлібопекарської промисловості. URL: <http://www.makmaster.info/>.
2. Юрчак В.Г. Роль нетрадиційної сировини і добавок у макаронному виробництві. Харчова промисловість. 2003. № 2. С. 7–10.
3. Набоков Д.О., Гревцева Н.В., Дьяков О.Г., Моргун О.В. Вплив овочевих кріопаст на час спін-спінової релаксації в макаронному тісті. Прогресивні техніка та технології харчових виробництв, ресторанного господарства і торгівлі : зб. наук. праць. ХДУХТ. Х., 2014. Вип. 1 (19). С. 72–80.
4. Осика В.А. Товарознавство. Харчові продукти. К.: КНТЕУ, 2013. 100 с.

Молінський В.

студент 2 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Лисюк О.

к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі

Львівський національний університет природокористування

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВЩИНИ

Вступ. Стан та перспективи розвитку сільськогосподарських підприємств значною мірою залежать від регіону, економічної ситуації країни, а також глобальних тенденцій у галузі сільського господарства.

Результати дослідження. У галузі сільськогосподарського виробництва Львівської області за попередні роки відбувалися доволі позитивні процеси. Хоч загальні обсяги виробництва продукції практично суттєво не змінювалися, однак відбувалося постійне зростання частки підприємств, як більш ефективного господарюючого суб'єкта.

Сільськогосподарські підприємства області упродовж 2010-2022 років демонстрували постійну позитивну тенденцію щодо обсягів виробництва продукції сільського господарства у порівнянні з темпами виробництва у господарствах населення. Це доволі позитивне явище, адже підприємства за своїми технологічними, фінансовими та організаційними можливостями, як правило, значно випереджують господарства населення у питанні використання наявних ресурсів, впровадження передових технологій, новітніх досягнень науки і техніки, прогресивних систем оплати праці, логістики, ефективності правової роботи тощо.

Вже упродовж доволі тривалого періоду сільськогосподарські підприємства Львівщини не лише постійно нарощують обсяги виробництва продукції, але й поступово збільшують свій виробничий потенціал, розширюючи посівні площі та збільшуючи поголів'я певних видів тварин.

Слід зазначити, що на сучасному етапі на Львівщині доволі успішно проходить процес трансформації селянських господарств у сімейні фермерські господарства. Так, у 2022 році в області було створено 64 фермерських та 43 сімейних фермерських господарств, а у поточному році – понад тридцять господарств. Загалом в регіоні налічується понад 900 фермерських господарств, з них 127 – це сімейні фермерські господарства. На сьогодні Львівщина лідирує серед областей України за кількістю сімейних ферм.

Фермерський рух в області користується постійною підтримкою з боку місцевих бюджетів. У 2023 році на розвиток сільського господарства було виділено 34,4 млн. грн. з бюджету області та 2,1 млн. грн. з бюджету громад, для

підтримки розвитку галузі скотарства в обласному бюджеті передбачено 9 млн. грн. як дотації за приріст поголів'я корів.

Завдяки сприянню з боку Львівської військової адміністрації Львівська область стала пілотним регіоном з провадження міжнародного проекту ФАО, що дозволить мікро- та малим товаровиробникам у галузях ягідництва, овочівництва та аквакультури отримати від 10 до 25 тис.дол. США грантової підтримки на придбання інвестиційних ресурсів.

Внаслідок належного рівня підтримки в області складається доволі стійка позитивна тенденція з нарощування обсягів виробництва продукції сільського господарства саме у фермерських господарствах.

Результати аналізу свідчать, що коли сільськогосподарські підприємства (окремо без фермерських господарств) забезпечили зростання обсягів виробництва у 2021 році в порівнянні з 2019 роком на 20 відсотків, то для фермерських господарств цей показник становив 37,1 відсотка.

Зрозуміло, що суттєве збільшення обсягів виробництва продукції фермерськими господарствами, є певним чином наслідком розширення ресурсного потенціалу серед вказаної категорії виробників, у першу чергу землі.

Слід окремо зауважити, що у довоєнному 2020 році частка Львівської області у загальних обсягах виробництва в цілому в Україні становила 3,6%. Однак, внаслідок московської агресії значна частина територій з об'єктивних причин сьогодні не спроможна виробляти сільськогосподарську продукцію у довоєнних обсягах або й взагалі здійснювати будь-яку діяльність у цій сфері. Таким чином, перед регіонами, що меншою мірою постраждали від агресії, постають завдання наростити обсяги виробництва сільськогосподарської продукції з метою забезпечення населення продуктами харчування та бодай збереження тих позицій, які наша країна мала на міжнародних ринках продовольства.

За даними Державної служби статистики України частка Львівщини у загальнодержавних обсягах виробництва сільськогосподарської продукції за 2022 рік вже становила 5,0%.

Висновки. За такої ситуації повинні спрацювати закони ринку і збільшення попиту на продукцію сільського господарства неодмінно спричинить активізацію підприємницької діяльності у сфері агровиробництва Львівщини. А для цього є всі підстави, про що переконливо свідчать тренди, які склалися за роки, що передували відкритій агресії з боку північного сусіда. Правда, увесь комплекс проблем, які необхідно при цьому вирішити, буде відомий лише після остаточної Перемоги над ворогом.

Бібліографічний список

1. Головне управління статистики у Львівській області URL: <https://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/bank/stbank.php> (дата звернення: 03.02.24)

2. Державна служба статистики України URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/sg/sgo.html> (дата звернення: 02.02.24)

Нестер Т.
студент 3 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Маркович Н.
к.е.н., доцент, кафедри підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Вступ. Нестабільна ситуація в економіці України через військову агресію РФ суттєво позначилася на діяльності малого та середнього бізнесу, який виступає одним із основних джерел формування робочих місць, інновацій, економічного зростання та соціальної стабільності в державі. В результаті похитнулася фінансова стійкість роботи підприємств на ринку, що відобразилося на їх гнучкості та адаптаційних можливостях для подолання наявних перешкод. Саме тому відновлення та підтримка цього сектору економіки є критично важливим завданням для відродження економіки та забезпечення сталого розвитку України в майбутньому.

Результати дослідження. Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. Саме фінансова стійкість підприємства характеризує ефективність операційного, фінансового та інвестиційного розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також відображає здатність підприємства відповідати за своїми боргами і зобов'язаннями.

Фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами і визначається оптимальною структурою активів, співвідношенням власних і позикових коштів, від обраної стратегії діяльності та управління, галузі господарювання підприємства, стадії його життєвого циклу, а також від загального рівня економічного розвитку країни. До головних чинників впливу малого та середнього бізнесу на формування ефективної економічної системи держави можна віднести наступні:

1. Створення робочих місць – малий і середній бізнес є найбільшим джерелом створення нових робочих місць в розвинутій ринковій економіці, що дозволяє зменшити рівень безробіття та забезпечити належний рівень доходів для населення і підвищення якості його життя. Тому значення малого та

середнього бізнесу, який спроможний вплинути на покращення соціально-економічного розвитку країни, є надзвичайно важливим;

2. Інновації та технологічне оновлення – малий та середній бізнес достатньо ефективно сприяють впровадженню інновацій у виробничо-господарську діяльність, що забезпечує його конкурентоспроможність і, як наслідок – зростання прибутків та сприяння економічному розвитку країни;

3. Регіональний розвиток – суб'єкти малого та середнього бізнесу здебільшого розташовуються в регіонах, у яких часто не є присутніми великі підприємства, що суттєво допомагає сформувати рівномірний баланс економічного регіонального розвитку країни. Таким чином, це впливає на розвиток місцевого бізнесу в регіоні, а також забезпечує доступ до товарів і послуг для мешканців відповідних територій. Зважаючи на потребу відбудови регіонів, які постраждали внаслідок бойових дій, така властивість малого та середнього бізнесу робить його незамінним учасником цієї відбудови і потребує забезпечення належних умов та організаційно-економічного сприяння з боку держави;

4. Розвиток місцевих постачальників – господарська діяльність підприємств малого та середнього бізнесу передбачає тісну співпрацю з місцевими постачальниками і підприємцями. Це сприяє збільшенню обсягів місцевого виробництва, стимулює розвиток місцевої економіки та знижує залежність від імпорту. Розширення співпраці з місцевими постачальниками дозволяє підприємствам малого та середнього бізнесу отримувати якісні і конкурентоспроможні матеріали та послуги за вигідними умовами. Таким чином, співпраця з місцевими постачальниками сприяє розвитку місцевої економіки та зміцненню господарської стійкості регіону;

5. Соціальна стабільність – малі та середні підприємства сприяють диверсифікації економіки та зменшенню залежності від великих корпорацій. Через підтримку малого і середнього бізнесу суспільство стає більш стійким до економічних криз та здатним до швидкого відновлення. Більший рівень зайнятості, підвищення рівня життя і покращання соціального становища громадян сприяють загальній стабільності в суспільстві. Таким чином, розвиток малого і середнього бізнесу має значний позитивний вплив на соціальну стабільність.

Обов'язковими умовами поліпшення фінансового стану підприємств на сучасному етапі є постійний аналіз і своєчасна діагностика змін, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства, а також своєчасне та максимально ефективно реагування на такі зміни для забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Бойові дії та повномасштабна агресія спричинили втрату ринків збуту товарів та послуг, зниження внутрішнього попиту через величезну кількість вимушених мігрантів, відтік фахівців, руйнування ланцюгів постачання, знищення виробничих і складських приміщень, обладнання. Але понад 66% підприємств малого та

середнього бізнесу продовжили працювати і в умовах війни, а ще сотні зафіксували початок своєї роботи саме в часи широкомасштабної російської агресії.

За даними аналітичних досліджень EasyBusiness, у довоєнний час мікро, мале та середнє підприємництво (ММСП) становило понад 99% зареєстрованих підприємств країни і було головним двигуном економічного розвитку й інновацій. Попри війну, блокаду портів та енергетичний терор, більшість ММСП вистояли і продовжують свою діяльність.

Згідно з результатами дослідження від “Advander”, у якому взяли участь понад 500 керівників і власників малих та середніх підприємств, станом на кінець 2023 року 9,6% все ще зупинені або майже не працюють [2]. Щодо ділової активності, то індекс очікувань ділової активності (ІОДА) знизився до 41 з 45,7 у грудні 2023 року [1].

Стосовно очікувань підприємців щодо результатів власної діяльності: 13,8% – констатували зростання обсягів порівняно з планом, 25,5% – діяли у межах запланованих показників, натомість 51,2% – закінчували рік в з фінансовими показниками, нижчими за очікувані.

З огляду на тенденції, що склалися, та на невизначеність, що спричиняє економічну турбулентність, гранти для малого та середнього бізнесу сьогодні – життєво необхідні. Під час війни грантові гроші здатні врятувати сотні українських бізнесів, які стануть справжніми драйверами успішного відновлення та економічного зростання. Грантові програми допомагають бізнесу зменшити фінансове навантаження, дають можливість звільнити або залучити ресурси на розвиток, наприклад, на маркетинг продукції, підвищення ефективності виробничих процесів, навчання персоналу. Ці кроки посилюють потенціал та стійкість малого та середнього бізнесу навіть в умовах війни.

Для розвитку українського бізнесу сьогодні доступні грантові кошти міжнародних організацій та фондів, від урядів країн-партнерів України. Ключова роль тут належить Європейському Союзу, який від початку широкомасштабної російської війни оперативно й суттєво посилив підтримку українського малого та середнього бізнесу.

Нині діє низка фінансованих ЄС програм і заходів, скерованих на широкий діапазон цілей: від розвитку й набуття нових навичок – до подолання бар’єрів на шляху до виходу на європейські ринки. Європейський Союз надає українському малому та середньому бізнесу всебічну допомогу також у розвитку жіночого бізнесу й молодіжного підприємництва, активно підтримує розвиток стартапів та інновацій.

Висновки. Для нас сьогодні життєво необхідна макрофінансова допомога партнерів – вона дозволяє збалансувати бюджет. Але саме підтримка партнерами приватного сектору дозволить нам зростати економічно. Успішний сталий розвиток українського бізнесу, збільшення його експортних можливостей та

конкурентоспроможності на європейських ринках стануть надійним фундаментом відбудови, відновлення та подальшого економічного розвитку України.

Бібліографічний список:

1. Індекс очікувань ділової активності у січні знизився. Бізнес прогнозує здорожчання товарів та скорочення працівників. URL: <https://forbes.ua/news/index-ochikuvan-dilovoi-aktivnosti-u-sichni-znizivsya-biznes-prognozue-zdorozhchannya-tovariv-ta-skorochennya-pratsivnikiv-01022024-18921> (дата звернення: 10.02.2024)
2. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. URL: <https://advanter.ua/blog/opublikovano-velikij-zvit-po-stanu-msb-v-ukrayini-yakij-mi-v-advanter-group-zrobili-spilno-z-undp-zvit-takozh-mistit-rekomendaciyi-shodo-rozvitku-biznes-klimatu-zaproshuyemo-do-oznajomlennya> (дата звернення: 12.02.2024)

Скубиш А.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Яців І.

д.е.н., професор кафедри підприємництва та торгівлі

Львівський національний університет природокористування

ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА ПЕСТИЦИДИ В УКРАЇНІ

Вступ. Використання пестицидів як хімічних засобів захисту рослин є одним із ключових чинників інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, засобом отримання високих врожаїв продукції рослинництва. Розширення застосування пестицидів сільськогосподарськими підприємствами України вивело нашу країну в число лідерів світового виробництва продукції зернових та олійних культур.

У просуванні на український ринок пестицидів задіяна велика кількість торговельних підприємств. Під час війни їхня діяльність значно ускладнилася, обсяги продажу пестицидів зменшилися. Однак слід очікувати на зростання попиту на пестициди у післявоєнний період, за нормалізації діяльності сільськогосподарських підприємств. Від перспективних параметрів попиту на пестициди, закономірностей його формування залежить розвиток важливої складової вітчизняного аграрного бізнесу.

Результати дослідження. Терміном «пестициди» позначають хімічні речовини, що застосовуються в сільському господарстві для боротьби з бур'янами, хворобами та шкідниками вирощуваних культур. Без раціонального, економічно й екологічно обґрунтованого їх застосування сучасне аграрне виробництво обійтися не може.

Ринок пестицидів є одним із найбільш містких сегментів загального ринку матеріально-технічних ресурсів для сільського господарства, поступаючись за обсягом продажів лише ринку техніки та пально-мастильних матеріалів. У 2020 році підприємства України придбали пестицидів на суму близько 25,3 млрд. грн [2]. Основними чинниками, які впливають на обсяг цього ринку у вартісному вимірі, є рівень внесення пестицидів агровиробниками та ціна на них. Переважна більшість пестицидів, що використовуються в Україні – імпортована продукція, вартість якої залежить від курсових коливань національної валюти.

Попит на пестициди формується з боку як сільськогосподарських підприємств, так і господарств населення. Основними їх покупцями є підприємства. Вони купують великі за обсягом партії продукції в гуртових продавців. Саме потреби підприємств визначають основні тенденції на ринку пестицидів. Попит на цьому ринку залежить від оброблюваної пестицидами площі угідь та рівня їх внесення з розрахунку на одиницю цієї площі. Дані про динаміку застосування пестицидів сільськогосподарськими підприємствами України наведені в табл. 1.

Таблиця 1 – Застосування пестицидів у сільськогосподарських підприємствах України¹

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Обсяг унесених пестицидів (у діючій речовині) під урожай звітного року, тонн	24326,9	24624,7	26971,5	19438,2
з них під:				
культури сільськогосподарські	23920,1	24159,5	26520,4	19168,9
культури багаторічні	405,8	464,7	450,5	269,2
Частка обробленої пестицидами площі, %:				
культур сільськогосподарських	89,6	91,4	91,5	89,0
культур багаторічних	59,9	60,9	69,4	65,5
Унесення пестицидів на 1 га, кг діючої речовини:				
площі під урожай поточного року	1,35	1,39	1,48	1,34
посівної площі с.-г. культур	1,33	1,37	1,46	1,32
площі багаторічних насаджень	5,64	6,92	7,13	5,83

¹ Сформовано за джерелом [1]

Пестицидами в сільськогосподарських підприємствах України в останні роки обробляли близько 90% посівів сільськогосподарських культур та до двох третин площ багаторічних насаджень (садів і виноградників). Основну їх частину застосовували на посівах зернових і технічних культур. У 2022 році порівняно з попереднім рівень внесення пестицидів з розрахунку на 1 га площі дещо зменшився: на посівах сільськогосподарських культур на 9,5%, на багаторічних насадженнях – на 18,2%. Незважаючи на помітне подорожчання імпортованих пестицидів через падіння курсу гривні до іноземних валют та проблеми з огістикою, сільськогосподарські підприємства не намагалися економити на їх використанні, вбачаючи в хімічних засобах захисту рослин надійний інструмент збільшення врожаїв.

Основною причиною помітного зменшення у 2022 році обсягу використання сільськогосподарськими підприємствами пестицидів, а отже, скорочення ринкового попиту, стало зменшення оброблюваної площі через воєнні дії та окупацію частини території країни. У підприємствах сформувався стійкий попит на пестициди, й у післявоєнний період загальний обсяг їх застосування зросте за рахунок повернення до господарського використання сільськогосподарських угідь.

Визначимо, чи є підстави розраховувати на збільшення попиту на пестициди за рахунок збільшення їх внесення на одиницю площі угідь. Для цього порівнюємо показники внесення пестицидів на 1 га площі під урожай поточного року в Україні та низці провідних країн світу (табл. 2).

Таблиця 2 – Внесення пестицидів на 1 га продуктивної площі в країнах світу, кг діючої речовини¹

Країна	2019 р.	2020 р.	2021 р.
ЄС-27	2,96	3,10	3,20
Бельгія	6,75	6,57	6,42
Німеччина	3,80	4,07	4,14
Нідерланди	10,19	10,84	10,86
Польща	2,13	2,10	2,32
Чехія	1,54	1,39	1,37
Угорщина	1,74	2,07	2,07
Великобританія	3,16	2,48	2,43
США	2,85	2,85	2,85
Республіка Корея	10,59	10,95	12,29
Японія	11,82	11,15	11,24
Україна	0,72	0,73	0,80

¹ Сформовано за джерелом [3]

У табл. 2 показники внесення пестицидів на 1 га площі угідь в Україні значно менші, ніж у табл. 1, оскільки враховані й площі землекористування

господарств населення, де рівень застосування хімічних засобів захисту рослин доволі низький. Розраховувати на помітне збільшення застосування пестицидів у господарствах населення не варто. Але рівень їх внесення в країнах Європейського Союзу, США, Японії та Республіці Корея значно вищий, ніж у сільськогосподарських підприємствах України, тому є підстави розраховувати на збільшення попиту на пестициди у післявоєнний період.

Висновки. Навіть у період воєнного стану сільськогосподарські підприємства України намагаються підтримувати досягнутий у довоєнні роки рівень застосування пестицидів. Удосконалення технологій вирощування сільськогосподарських культур у післявоєнний період дає підстави планувати помітне зростання попиту на пестициди в Україні, збільшення місткості відповідного ринку.

Бібліографічний список

1. Використання добрив і пестицидів під урожай сільськогосподарських культур. *Державна служба статистики України*, 2023 [сайт]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Кернасюк В. Ю. Пестициди: обсяги використання та тенденції на ринку. *Агробізнес сьогодні* [сайт]. 03.08.2021 р. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/22317-pestytsydy-obsiahy-vykorystannia-ta-tendentsii-na-rynku.html>.
3. FAOSTAT / Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/RP>.

Панат Т.
студентка 3 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Крупа В.
к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування

ФРАНЧАЙЗИНГОВІ ТОРГОВЕЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Вступ. На сучасному етапі розвитку товарно-грошових відносин франчайзинг є найбільш динамічною швидкозростаючою формою організації бізнесу. Він дозволяє компанії-власнику розширити збут своїх товарів і послуг шляхом відкриття нових підприємств, не вкладаючи в це кошти. Франчайзингова

модель організації бізнесу уможливорює створення стабільних і гнучких підприємницьких мереж та надає можливість досягнути максимальних результатів протягом мінімального терміну. Особливо швидкими темпами франчайзинг розвивається у сфері торгівлі, де основні принципи його функціонування найлегше до впровадження. При цьому він виступає потужним механізмом розвитку торговельного підприємництва, збільшення його масштабів та входження на нові ринки. З огляду на це, вивчення перспектив розвитку франчайзингових торговельних мереж є актуальним науковим завданням.

Результати дослідження. Франчайзинг - це така форма організації бізнесу, за якою компанія (франчайзер) передає певній людині чи компанії (франчайзі) право на продаж продукту і послуг цієї компанії. Франчайзі зобов'язується продавати цей продукт чи послуги по заздалегідь визначених законах і правилах ведення бізнесу, що встановлює франчайзер. В обмін на здійснення всіх цих правил франчайзі одержує дозвіл використовувати ім'я компанії, її репутацію (гудвіл), продукт та послуги, маркетингові технології, експертизу, і механізми підтримки [1].

Зростаюча популярність франчайзингу в Україні зумовлена тим, що в умовах економічної невизначеності, спричиненої російсько-українською війною, люди все менше хочуть ризикувати грошима, вкладаючи в ідею та розвиваючи її з нуля. Натомість купівля готового бізнесу для франчайзі в обмін на частину прибутку і незалежність дає низку переваг і, передусім - можливість оминати стадію первинних витрат без їх віддачі франчайзеру, уникнути необхідності одержання ліцензій та сертифікатів. Окрім того, франчайзі отримує відому торговельну марку, клієнтську базу, перевірений часом метод ведення бізнесу і цілий пакет технологій та ноу-хау. Це дає змогу одразу вести ефективний бізнес і значно мінімізувати підприємницькі ризики, пов'язані із тривалою «розкруткою» бізнесу.

Використання франчайзингу в торгівлі надає низку переваг, які дають змогу ефективніше організувати бізнес з меншими затратами, що підвищить конкурентоспроможність вітчизняної економіки і може виявитися однією з ефективних форм підтримки підприємництва [2, с. 50].

Франчайзингова торговельна мережа – це мережа, створена суб'єктами підприємництва, яка діє на ринку під однією торговельною маркою на умовах франчайзингу, до складу входять підприємство франчайзера та одна чи декілька бізнес-одиниць франчайзі, що функціонують на основі отриманих від нього франшиз, основним видом діяльності яких є роздрібна або оптова чи оптово-роздрібна торгівля і надання послуг оптовим покупцям і кінцевим споживачам [3, с. 186].

Цілями створення франчайзингових торговельних мереж є:

- розвиток своєї роздрібною торговельною мережі та освоєння нових сегментів ринку;
- швидке розширення ринків збуту, збільшення обсягів продажу та територіальне розширення бізнесу;
- мобілізація капіталу за рахунок існуючих торговельних марок;
- зменшення власних фінансових витрат;
- поліпшення економічних показників своїх не дуже прибуткових торговельних об'єктів шляхом перетворення їх у франчайзингові

Головними умовами розвитку франчайзингової торговельної мережі є:

1) потенційний франчайзер повинен мати якісний, конкурентоспроможний і диференційований продукт та володіти брендом: товарною маркою, торговельним знаком, фірмовим ім'ям, логотипом та ін. У свідомості споживачів бренд повинен асоціюватися з якісними товарами і послугами та бути добре впізнаваним

2) наявність розробленої концепції підприємства та її апробація в реальних умовах. Тиражні технології і методи ведення бізнесу повинні бути застосовані та доведені на практиці.

Сьогодні є чимало бірж франшиз, де підприємці-початківці купуючи франшизу, одразу можуть дізнавшись про умови роботи, необхідний капітал та термін окупності. Адреси найпопулярніших бірж франшиз наведені нижче:

- franchise.ua
- ffc.expert
- franch.biz
- greens-idea.com
- bizrating.com.ua
- franchisegroup.com.ua

Для успішного розвитку франчайзингової торговельної мережі необхідно:

- створити якісний, конкурентоспроможний і диференційований продукт;
- розробити модель утворення доходу, яка забезпечить прийнятний рівень прибутковості для франчайзера і франчайзі;
- створити стійку репутацію свого бренду: торговельної марки, торговельного найменування, торговельного символу, логотипа та ін.;
- відпрацювати бізнес-процеси і забезпечити їхню максимальну простоту, легкість в освоєнні й запровадженні в експлуатацію;
- задокументувати бізнес-формат, бізнес-процеси, вимоги до торговельних об'єктів і потенційних франчайзі;
- забезпечити захист бізнес-формату, бренду, інтелектуальної власності;
- оцінити кількість потенційних франчайзі;
- створити бізнес-план й бюджет франчайзингової мережі;
- розробити механізм пошуку й відбору франчайзі;

- скласти франчайзингову угоду; визначити розмір початкового внеску й регулярних відрахувань від франчайзі;
- розробити системи навчання, супроводу запуску, технічної підтримки, розвитку та управління франчайзинговою торговельною мережею;
- відібрати франчайзі, укласти угоди, запустити нові торговельні об'єкти;
- управляти відносинами з франчайзі; підтримувати бізнес франчайзі та контролювати дотримання бізнес-формату;
- розвивати бізнес-формат

Подальші перспективи розвитку франчайзингових торговельних мереж в Україні, передусім пов'язані зі стабілізацією складної соціально-економічної ситуації та зростанням споживчого ринку. Важливу роль також відіграє лібералізація та покращення бізнес-клімату. Урядові реформи, спрямовані на покращення бізнес-середовища, зниження корупції та спрощення процедур ведення бізнесу, сприятимуть зростанню франчайзингу. Важливу роль відіграє вдосконалення законодавчої бази для захисту прав франчайзерів та франчайзі.

Нові можливості для франчайзингових мереж відкриває широке впровадження цифрових технологій та електронної комерції. Україна також може приваблювати іноземних франчайзерів, зацікавлених у розширенні своїх мереж до нових ринків. Водночас українські компанії, які мають успішні бізнес-моделі, можуть розглядати міжнародний франчайзинг як шлях до глобального розширення.

Втім, існують й певні виклики, такі як нестабільність валютного курсу, політична невизначеність та потреба в подальшому вдосконаленні бізнес-регуляцій. Ці фактори можуть впливати на інвестиційну привабливість та ризики для франчайзингових мереж

Висновки. Франчайзингові торговельні мережі мають значний потенціал для розвитку в Україні, пропонуючи ефективні шляхи для розширення бізнесу як українським, так і іноземним компаніям. Подальше вдосконалення законодавчої бази, стабілізація економіки та адаптація до сучасних технологічних трендів дозволять максимально реалізувати цей потенціал.

Бібліографічний список

1. Франчайзинг: поняття, види, форми. Договір франчайзингу. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/9649/>
2. Григоренко Т.М., Кочубей Д.В. Управління логістичними процесами у франчайзингових роздрібних торговельних мережах. Проблеми економіки. 2013. №2. С. 46-52.
3. Підприємницькі мережі в торгівлі : монографія [Н.О. Голошубова, О.О. Кавун, В.М. Торопков та ін.]; за заг. ред. Н.О. Голошубової. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 344 с.

Король А.
студент 5 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Яців І.
д.е.н., професор кафедри підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування

ФУНКЦІОНУВАННЯ ІТ-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Терміном «ІТ-бізнес» позначають бізнес (комерційну діяльність), пов'язану з використанням інформаційних технологій. Впровадження таких технологій є невід'ємним елементом інноваційного розвитку підприємств практично всіх галузей і сфер економіки, одним із основних чинників формування їхніх конкурентних переваг. Використання інформаційних технологій дає змогу ефективно управляти всіма видами ресурсів, оптимізувати параметри технологічних процесів, просувати продукцію на ринок тощо. Швидко зростаючий попит на інформаційні технології як товар з індивідуалізованими під потреби конкретного споживача характеристиками спричинив бурхливий розвиток індустрії, яка формує пропозицію відповідних товарів.

Високі темпи розвитку ІТ-бізнесу характерні й для України. Сьогодні він, як й інші види підприємництва, змушений долати численні проблеми, пов'язані з військовою агресією проти України. Якщо на початковому етапі повномасштабного вторгнення ІТ-індустрія розглядалася як галузь, що зуміла продемонструвати високу життєстійкість, то в подальшому появилось чимало невтішних сигналів щодо умов і результатів її функціонування [2; 3].

Результати дослідження. Для оцінки тенденцій розвитку ІТ-бізнесу в Україні використаємо дані Державної служби статистики України про суб'єктів господарювання, основний вид діяльності яких відповідає таким кодам КВЕД (класифікації видів економічної діяльності):

- 58.2 Видання програмного забезпечення;
- 62 Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність;
- 63.1 Оброблення даних, розміщення інформації на веб-вузлах і пов'язана з ними діяльність; вебпортали.

У таблиці наведені дані про динаміку основних кількісних діяльності суб'єктів господарювання (підприємств та фізичних осіб-підприємців – ФОП), що підпадають під відповідні коди КВЕД. У 2022 році в сукупності цих суб'єктів налічувалося 6556 підприємств та понад 262 тис. фізичних осіб-підприємців. Саме ФОП складають основну частку зайнятих у ІТ-бізнесі. У 2021 році на них

припадало 59% обсягу реалізованої продукції (фактично отриманих надходжень від відповідної діяльності).

Динаміка показників діяльності суб'єктів підприємництва у сфері інформаційних технологій^{1, 2}

Показник	Роки					2021 р. до 2018 р., %	2022 р. до 2021 р., %
	2018	2019	2020	2021	2022		
Кількість суб'єктів господарювання, всього	151749	180582	207418	255163	268699	168,1	105,3
у т. ч. підприємств	7003	8063	8433	11822	6556	168,8	55,5
ФОП	144746	172519	198985	243341	262143	168,1	107,7
Кількість зайнятих, осіб	201424	327822	261396	315389	320899	156,6	101,7
у т. ч. у підприємствах	49533	148099	56863	63089	55064	127,4	82,3
у ФОП	151891	179723	204533	252300	265835	166,1	105,4
Обсяг реалізованої продукції, млн грн	174659	217308	271779	379916	181212	217,5	47,7
у т. ч. підприємствами	76546	94175	110921	155680	180812	203,4	116,4
ФОП	98113	123133	160858	224236	400	228,5	0,2

¹ за кодами КВЕД – 58.2; 62; 63.1

² Сформовано за джерелом [1]

У 2022 році порівняно з попереднім кількістю діючих підприємств у сфері ІТ-бізнесу зменшилася майже удвічі, кількість зайнятих у них працівників – на 17,7%. Припиняли діяльність здебільшого менші за розмірами підприємства, оскільки середня кількість зайнятих з розрахунку на одне діюче підприємство осіб збільшилася з 5,3 у 2021 році до 8,4 у 2022 році. На відміну від підприємств тенденція до зростання кількості задіяних у ІТ-бізнесі фізичних осіб-підприємців у 2022 році продовжилася.

Зовсім іншими були зміни у фінансових результатах функціонування різних категорій суб'єктів підприємництва у сфері ІТ-бізнесу. Так, обсяг реалізованої продукції підприємствами збільшився у 2022 році порівняно з попереднім на 14,4%, тоді як за сукупністю ФОП, які подали звітність у органи статистики – зменшився у 560 разів. Значна частина юридично активних ІТ-

ФОПів фактично припинили свою діяльність через переїзд за кордон, зниження попиту на їхні послуги [3].

ІТ-індустрія належить до експортоорієнтованих галузей. У 2022 році вона забезпечила валютні надходження до України на суму 7,34 млрд доларів США, що на 5,8% перевищило показник 2021 року. Таке зростання обсягу експорту пов'язане з виконанням міжнародних контрактів, укладених ще до війни [2]. Однак у 2023 році зростання обсягів надходжень від експорту відповідної продукції призупинилося [3].

Нагромаджуються проблеми з зайнятістю на ІТ-ринку. Певною мірою це пов'язано з обмеженнями у перетині державного кордону. Іноземні компанії зменшують замовлення, оскільки не впевнені, що військовозобов'язані фахівці не покинуть команди під час виконання завдання [3].

У обсязі реалізованої продукції підприємствами ІТ-бізнесу, показники діяльності яких наведені в таблиці, найбільша частка (81,5% у 2022 році) припадає на продукцію підприємств, що здійснюють комп'ютерне програмування, консультування та надають пов'язані з ними послуги (код 62 за КВЕД). Рівень рентабельності операційної діяльності цих підприємств збільшився з 7,2% у 2021 році до 10,5% у 2022 році. Загалом рентабельною у 2022 році була й діяльність підприємств, які здійснюють оброблення даних та розміщення інформації на веб-вузлах (код 63.1 за КВЕД). Операційна діяльність підприємств, які займаються виданням програмного забезпечення (код 58.2 за КВЕД) у 2022 році була збитковою, однак їхня частка в обсязі реалізованої продукції підприємствами ІТ-бізнесу становила всього 2,2%. Рентабельна діяльність переважної більшості підприємств ІТ-бізнесу свідчить про їхню конкурентоспроможність, здатність утримувати ринкові позиції в умовах воєнного стану.

Українська ІТ-галузь працює на перемогу над агресором. Одним із трендів у діяльності ІТ-підприємців став розвиток military-tech. Особливо стрімких обертів набрала розробка безпілотних літальних апаратів [2]. Український досвід становить велику цінність на світовому ринку військових інформаційних технологій.

Висновки. Протягом останніх років сфера ІТ-бізнесу в Україні демонструвала високі темпи розвитку. Діяльність підприємств, які функціонують у цій сфері, була рентабельною, їхні доходи зростали. Під час війни кількість діючих підприємств ІТ-бізнесу помітно зменшилася, згорнули свою діяльність більшість фізичних осіб-підприємців, задіяних у цій сфері. Водночас ІТ-бізнес залишається однією з найуспішніших та експортоорієнтованих галузей української економіки. Його перспективи залежать від вирішення органами влади низки питань, пов'язаних зі створенням інституційних умов для функціонування суб'єктів ІТ-бізнесу в умовах воєнного стану.

Бібліографічний список

1. Діяльність підприємств. *Державна служба статистики України*, 2023 [сайт]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Кириченко А. ІТ 2023: що насправді відбувається з вітчизняним ринком. *Укрінформ*, 07 квітня 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3692904-it-2023-so-naspravdi-vidbuvaetsa-z-vitciznanim-rinkom.html>.
3. Корнелюк Р. Розвиток ІТ в Україні: поточна ситуація та перспективи. *УС Market*, 14 вересня 2023 р. URL: <https://blog.youcontrol.market/rozvitok-it-v-ukrayini-potochna-situatsiia-ta-pierspektivi>.

Косарева В.
студентка 2 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Лисюк О.
к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі
Львівський національний університет природокористування

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЬВІВЩИНИ

Вступ. Сьогодні жодна країна не може забезпечити належний рівень свого розвитку без тісних зв'язків з іншими закордонними партнерами, без використання переваг міжнародного поділу праці та науково-технічного співробітництва.

Результати дослідження. З метою мінімізації негативних наслідків війни на економіку Львівської області Львівською обласною радою було оновлено Стратегію розвитку Львівської області на 2021-2027 роки [2].

За основний напрямок забезпечення подальшого та ефективного розвитку промислового потенціалу регіону у цьому документі обрано такий новітній підхід, як смарт-спеціалізація.

Виходячи з цих позицій модель сталого розвитку Львівщини базується на принципах:

- перехід до ресурсозберігаючої, низько вуглецевої економіки, створення нових можливостей для підвищення рівня конкурентоспроможності продукції підприємств області на внутрішніх та міжнародних ринках;

- структурна перебудова економіки регіону шляхом створення нових робочих місць та впровадження соціальних інновацій, повнішого використання наявного

потенціалу та промислової модернізації на інноваційних засадах.

Все це, у кінцевому результаті, повинно сприяти швидкому розвитку таких видів промислової діяльності з потенційно високою доданою вартістю, як машино- та приладобудування, текстильної, фармацевтичної та харчової промисловості.

Сказане вище стосується питання належного рівня розвитку матеріального виробництва Львівської області, вирішення якого, крім задоволення внутрішніх потреб як регіону, так і України в цілому, покликане розширити участь вітчизняного виробника у міжнародній системі торгівлі, залучення його до глобальних процесів через активізацію ЗЕД.

Одним з головних завдань цієї діяльності є диверсифікація ринків збуту товарів, яка мінімізує ризики, пов'язані з одним або декількома ринками. Проблема ця є доволі непроста і крім якісних чи вартісних характеристик цієї чи іншої товарної позиції, що значною мірою впливають на попит з боку покупців, вона потребує кропіткої роботи з партнерами та країнами і на політичному рівні, що вже виходить поза повноваження регіону. Таким чином, розширення географії експорту продукції значною мірою залежить від активної участі саме державних інституцій.

Надзвичайно важливим також є залучення представників бізнесу до участі в міжнародних виставках, ярмарках та бізнес-форумах з метою презентації своєї продукції та встановлення бізнес-контактів, організація заходів, що об'єднують підприємців з різних країн для обміну досвідом, укладання угод та розширення міжнародних бізнес-зв'язків та надання фінансової підтримки для участі підприємств у міжнародних заходах.

Крім того, підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності в промисловості охоплює цілу низку стратегічних заходів та практичних кроків, до яких варто віднести:

1) проведення маркетингових досліджень з метою визначення потенційних ринків та вивчення конкурентного середовища, вивчення поведінки споживачів, конкурентів та тенденцій в цільових країнах, визначення унікальності продуктів та послуг, визначення та виділення ключових особливостей, які роблять продукти чи послуги унікальними на міжнародному ринку, розробка чіткого та привабливого бренду, який відображає цінності та імідж компанії, ретельне вивчення цільової аудиторії на міжнародному рівні для адаптації маркетингових стратегій, визначення оптимальних каналів комунікації та рекламних підходів для просування продуктів та послуг на міжнародних ринках, розвиток стратегій для позитивного позиціонування компанії на світовому ринку;

2) аналіз кон'юнктури на міжнародних ринках товарів та послуг, оцінка власної продукції щодо конкурентоспроможності та розробка стратегій для її підвищення.

3) визначення ключових сегментів ринку та адаптація стратегій для кожного з них;

4) розробка оптимальної цінової політики для різних ринків, враховуючи конкуренцію та місцеві особливості;

5) впровадження ефективних систем управління логістикою для зменшення часу та витрат на постачання, співпраця з надійними логістичними компаніями для оптимізації транспортних та складських процесів.

У цьому контексті надзвичайно важливим є питання розширення та модернізації автомагістралей, залізниць тощо з метою полегшення переміщення товарів, зниження транспортних витрат та скорочення часу доставки, створення та оптимізації логістичних центрів, складів і митних пунктів для ефективного зберігання, перевезення та розподілу товарів, впровадження цифрових систем та платформ для спрощення та прискорення митних процедур, що дозволяє зменшити бюрократичні бар'єри та затримки, впровадження сучасних технологій в логістиці, таких як системи відстеження вантажів, інтеграція цифрових рішень та автоматизація процесів, розвитку систем та платформ для електронної комерції, які допомагають легше та безпечніше здійснювати трансграничні операції та міжнародну торгівлю через Інтернет, забезпечення стабільного та доступного енергопостачання для виробництва та транспортування товарів, розширення та покращення телекомунікаційних мереж, включаючи широкосмуговий Інтернет та інші засоби зв'язку для забезпечення ефективного спілкування між бізнес-партнерами на міжнародному рівні;

б) створення бізнес-екосистеми. Традиційна модель розвитку бізнесу передбачає існування окремо взятих бізнес-структур як конкуруючих лідерів. Поява ж інноваційної моделі бізнес-екосистеми відкриває широкі можливості для взаємодії між різноманітними за профілем компаніями, органами влади та населенням, що дає змогу різним ринковим гравцям на основі принципу кластеризації самостійно виходити на ринки з власними товарами і послугами, обмінюючись спільно створеними цінностями [1].

7) у питанні підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності господарюючого суб'єкта неможливо обійти увагою й правильно організовану систему планування його діяльності.

8) постійна комунікація з представниками влади, організація регулярних зустрічей та представлення звітів перед представниками влади для забезпечення взаєморозуміння та підтримки

Висновки. Реалізація цих напрямів дасть можливість прискорити темпи соціально-економічного розвитку Львівщини як важливого регіону нашої країни, що лише сприятиме інтересам усього українського народу.

Бібліографічний список

1. Бистряков І.К., Клиновий Д.В. Платформна економіка просторових бізнес-екосистем як інноваційний тренд сталого розвитку. URL: https://sofs.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/Blok_NaukaN_3-2019_new_ISSN-3-25.pdf (дата звернення: 17.02.24)

2. Львівська обласна військова адміністрація. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 роки. URL: <https://loda.gov.ua/documents/49999> (дата звернення: 10.02.24)

Палиг Ю.

студент 5 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Лисюк О.

к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі

Львівський національний університет природокористування

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Вступ. Успішне функціонування та розвиток сільськогосподарських підприємств в умовах ринкової економіки, особливо в сучасних умовах, вимагає перманентного пошуку шляхів та методів підвищення ефективності виробництва, що пов'язано, перш за все, з обмеженістю ресурсів.

Результати дослідження. Сільське господарство є доволі складною і багатогранною галуззю, тому на практиці існує доволі широкий спектр конкретних шляхів, спрямованих на підвищення його ефективності, до яких, зокрема, слід віднести:

- удосконалення системи управління підприємством, яка покликана контролювати виробничий процес, фінанси, запаси, персонал та інші аспекти діяльності. Іншими словами, управління підприємством передбачає здійснення останнім таких функцій як планування і організація виробничого процесу, забезпечення належного рівня мотивації (як складової роботи з персоналом) та контроль за виконанням завдань [1].

На сучасному етапі одним із дієвих шляхів покращення системи управління є впровадження сучасних інформаційних технологій, спрямованих на полегшення збору інформації, здійснення обліку, аналізу, забезпечення

належного рівня комунікації на підприємстві та на цій основі прийняття оптимальних управлінських рішень;

- планування діяльності аграрного підприємства передбачає визначення показників економічного і соціального розвитку господарства на плановий період. Воно повинно орієнтуватися, у першу чергу, на підвищення рівня використання ресурсного потенціалу.

До основних завдань внутрішньогосподарського планування включають: забезпечення виконання договірних зобов'язань щодо реалізації продукції, визначення потреби в трудових, матеріальних і фінансових ресурсах, розробка раціональної виробничої структури господарства з метою виробництва найбільш вигідних видів продукції, вирішення соціальних питань працівників підприємства.

Сам процес планування повинен базуватися на ретельному аналізі вихідних даних, науковій обґрунтованості планів, пропорційності та безперервності планування, контролі за виконанням раніше розроблених планів з метою подальшого удосконалення системи планування усіх аспектів діяльності підприємства [2, с.202-204];

- правильна організація діяльності підприємства є основою для забезпечення ефективної взаємодії персоналу та засобів виробництва.

Суть організації виробничо-господарської діяльності підприємства полягає у розробці заходів, спрямованих на підвищення рівня ефективності використання виробничого потенціалу шляхом запровадження раціональної системи ведення господарства з метою виконання планових завдань та досягнення бажаних кінцевих результатів;

- робота з персоналом. Цей напрямок охоплює цілу низку питань: ретельний відбір кваліфікованих кадрів та систематичне підвищення їх професійного рівня, розробка системи мотивації та стимулювання праці, чіткий розподіл обов'язків та ролей між працівниками, належний стан обліку використання робочого часу, моніторинг продуктивності праці, забезпечення можливості самовдосконалення.

Диверсифікація допомагає зменшити вплив різноманітних ризиків, таких як погодні умови, ринкові коливання, пандемії, епідемії шкідників, інфляція, зміни в законодавстві тощо;

- вивчення ринку в аграрному секторі є важливим етапом для забезпечення успішної діяльності підприємства, що допомагає зрозуміти потреби ринку, конкурентну ситуацію і можливості для виробництва та збуту сільськогосподарської продукції.

Варто звернути особливу увагу на визначення кола потенційних клієнтів та видів продукції, яку вони потребують, а також вивчення поведінки конкурентів – головних гравців на ринку продукції, їхні ціни, якість продукції, стратегії маркетингу та інші характеристики.

Процес вивчення ситуації на ринку вимагає постійної уваги. Він допомагає аграрним підприємствам зрозуміти, як найкраще реагувати на потреби споживачів;

- оптимізація витрат в аграрному підприємстві – це пошук шляхів зниження витрат і максимізації ефективності та прибутковості діяльності сільськогосподарського підприємства.

Успішне вирішення поставленого завдання вимагає докладного вивчення всіх видів витрат господарства, визначення найбільш пріоритетних їх видів. Для цього необхідно вести детальний облік виробничих запасів з метою уникнення їх зайвого накопичення та зниження витрат на зберігання.

Контроль за якістю виробленої продукції – це шлях до недопущення непродуктивних витрат через випуск бракованої продукції.

Результатом оптимізації витрат є підвищення конкурентоспроможності підприємства та покращення показників ефективності його діяльності;

- захист від природних ризиків сьогодні має надзвичайно важливе значення для забезпечення стабільної діяльності сільськогосподарських підприємств.

З метою мінімізації негативного впливу зміни клімату господарствам слід, крім усього іншого, вибирати сорти рослин, стійких до погодних умов та шкідників, застосовувати таку систему обробітку ґрунту, яка б дозволила забезпечити належний рівень його стійкості до посухи або повені.

Також на підприємстві слід мати необхідну кількість запасів матеріалів (добрива, насіння, отрутохімікати тощо) з метою бути готовими до несподіваних змін в погодних умовах.

Висновки. Наведені вище шляхи підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств є, на нашу думку, найбільш вагомими. Утім, враховуючи ту обставину, що підприємницька діяльність – це не лише певний усталений набір правил поведінки суб'єктів господарювання, а й процес творчий, що інколи навіть межує з мистецтвом, передбачити усі можливі варіанти, завдяки яким господарство може досягти позитивних результатів, практично неможливо. Все залежить від конкретних умов.

Утім, лише при комплексному поєднанні усіх перелічених, і не лише, чинників, що мають свій вплив на стійкий і успішний розвиток підприємства, можна забезпечити задоволення економічних інтересів як власників підприємства та його трудового колективу, так і інтересів усього суспільства.

Бібліографічний список

1. Дьолог Т.І. Управління ефективністю діяльності сільськогосподарських підприємств України URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/14_2013/15.pdf (дата звернення: 11.02.24).

2. Організація і планування сільськогосподарського виробництва: підручник для студентів економічних спеціальностей вищих аграрних закладів освіти III-IV рівнів акредитації. М.М. Ільчук, Л.Я. Зрібняк та ін. за ред. М.М. Ільчука, Л.Я. Зрібняка. К.: 2008. 757с.

**РОЗДІЛ 7. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ І ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ
ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ТА СВІТІ**

*Михалевич С.
студентка 2 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Руданецька О.
к.ю.н., доцент, доцент кафедри права
Львівський національний університет природокористування*

**АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Вступ. Указом Президента України від 24.02.2022 №64/2022 у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» введено в Україні воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб [3].

На думку дослідників публічне управління в умовах воєнного стану має свої специфічні особливості та механізми розвитку. Введення воєнного стану завжди призводить до негативного впливу на різні сфери життєдіяльності держави та суспільства.

Результати дослідження. Особливістю публічного адміністрування під час дії адміністративно-правового режиму воєнного стану є також обмеження певних демократичних процедур і зміцнення ієрархічності та єдиноначальності [4, С.67-71].

Завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень [2].

Умови воєнного стану суттєво впливають на адміністративний процес в Україні, оскільки він стає важливим інструментом забезпечення державної безпеки, збереження громадського порядку та правопорядку. Розглядаючи цю тему, важливо проаналізувати основні аспекти функціонування адміністративного процесу в умовах воєнного стану, його особливості, вплив на права та свободи громадян, а також ефективність заходів державного контролю та управління в цей період.

Умови воєнного стану підвищують значення оптимізації управління державою та її регіонами, а також відкривається потреба в об'єктивній оцінці всіх слабкостей та недоліків системи.

По-перше, з моменту вторгнення на наші землі в Україні не було завершено адміністративно-територіальну реформу, що може загрожувати згортанню програми децентралізації та посилити владну вертикаль не лише на час дії воєнного стану, а й в подальшому. У той же час, досвід громад, особливо перших етапів їх створення, свідчить про те, що процес реформування місцевого управління призвів до досягнення бажаного результату в оптимізації апарату управління.

По-друге, ситуація в Україні досить критична через активне зростання корупції в сфері публічного управління державою. Досить часто можна побачити систематичні випадки зловживання своїми посадовими обов'язками, уникненням від оподаткування, відкритого декларування; розподілом гуманітарної допомоги або незаконне привласнення земельних ділянок.

По-третє, не зважаючи на те, що країна перебуває в активній фазі бойових дій за думкою експертів, українська система військового обліку, включаючи формування мобілізаційного резерву, залишилася практично незмінною від радянських часів. Як наслідок, жодні державні або місцеві органи влади (не кажучи вже про громадські організації) не були належним чином залучені до цього процесу. Навіть інститут територіальної оборони, який почав формуватися перед повномасштабним вторгненням російських військ до України, не має належного правового регулювання, що призвело до прийняття нових нормативно-правових актів під час воєнного стану.

По-четверте, відповідно до ст. 12-2 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в умовах правового режиму воєнного стану суди, органи та установи системи правосуддя діють виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією України та законами України. Повноваження судів, органів і установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені [3].

Напад РФ на Україну призвів до окупації майже третини території нашої держави, внаслідок чого 20 % судів не могли здійснювати належне правосуддя. Адміністративне судочинство, яке є складовою системи правосуддя також зазнало негативного впливу.

Ракетні атаки на житлові будинки та установи становлять серйозну небезпеку для всіх учасників судових засідань. Повітряні тривоги змушують переривати їх, що призводить до затягування розгляду справ. Умови воєнних дій призводять до порушення процесуальних строків, що потребує негайного врегулювання. Деякі суди, зокрема ті, що знаходяться у східних областях,

змушені були призупинити свою діяльність через тимчасову окупацію та активні бойові дії [1, С. 218 – 222].

Висновки. Зважаючи на вище наведене можна сказати, що адміністративний процес в Україні в умовах оголошеного воєнного стану має безліч невирішених проблем, які потребують нагального вирішення та їх оптимізації. Перш за все необхідно розпочати з ефективної боротьби із розростанням корупції в усіх її проявах. Для ефективної боротьби з корупцією Україна має впровадити європейські стандарти, включаючи "етичні кодекси" для державних службовців, забезпечення спеціальної правової освіти для громадян та встановлення відповідальності перед незалежним органом для осіб з владними повноваженнями. Також важливо провести комплекс реформ у правовій, суспільній, соціальній та політичній сферах, включаючи розробку та впровадження ефективного антикорупційного законодавства, реформування органів влади та забезпечення підвищення прозорості та відкритості у владі. Необхідно залучити громадськість до моніторингу та контролю за діяльністю органів влади, а також провести інформаційні кампанії та освітні заходи для громадян щодо наслідків корупції.

Також, потрібно завершити адміністративно-територіальну реформу шляхом децентралізації влади, яка ґрунтується на розвитку демократичного управління, передачі повноважень територіальним органам та залученні громадян до управління справами держави та суспільства. Нова формація органів виконавчої влади має забезпечити належний контроль за місцевим самоврядуванням для забезпечення їх ефективного функціонування.

Необхідно здійснити успішне формування військового обліку та резерву в Україні. Це можна забезпечити шляхом вдосконалення законодавства щодо військової служби та мобілізаційного резерву, збільшення інвестицій у військову сферу, підвищення привабливості військової професії та підтримки військових. Крім того, важливо розвивати систему підготовки та тренування резервістів, створювати ефективну систему збору та аналізу інформації про потенційних кандидатів на військову службу, а також активно залучати громадські організації та волонтерські групи до підтримки армії та формування резерву.

Для ефективної діяльності судових процесів варто розробити та удосконалити законодавство, спрямоване на забезпечення ефективного функціонування адміністративного процесу в умовах воєнного стану. Це включає в себе розробку спеціальних нормативно-правових актів, які регулюватимуть порядок та умови здійснення адміністративних процедур у надзвичайних ситуаціях. Провести аналіз та перегляд існуючих адміністративних процедур з метою їх оптимізації та спрощення. Це допоможе зменшити затримки та витрати часу під час вирішення адміністративних спорів в умовах воєнного стану. Впровадження технологічних інновацій для спрощення адміністративних процедур, що може значно полегшити та прискорити процеси

здійснення адміністративних послуг навіть у складних умовах воєнного стану дозволить зменшити кількість бюрократії та прискорення прийняття рішень, також забезпечити широку доступність інформації про адміністративні процедури та забезпечити прозорість і відкритість у вирішенні адміністративних питань.

Бібліографічний список

1. Завидняк А.В. «Доступ до адміністративного правосуддя в умовах воєнного стану». Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство» С. 218 – 222
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 No: 2747-IV
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022р. No:64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
5. Шопіна І.М. Феномен адміністративно-правового забезпечення в адміністративному праві України. *Наука і правоохорона*. 2018. №4. С.67-71.

*Харук У.
студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Грещук Г.
д.е.н., професор, професор кафедри права
Львівський національний університет природокористування*

АКТУАЛЬНІ ЗМІНИ В ЗЕМЕЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Реєстр речових прав існує не один рік, але і до сьогодні залишаються не врегульовані деякі питання. Після повномасштабного вторгнення цих питань стало ще більше, а разом з тим відбулися деякі зміни, саме про них і варто поговорити.

Результати дослідження. Було прийнято низку законодавчих актів, які внесли зміни до формування земельних ділянок державної та комунальної власності (у тому числі невитребуваних, нерозподілених земельних ділянок), також надані повноваження для передачі в оренду органами місцевого самоврядування, згідно спрощеної процедури. Це набагато полегшало передачу земель сільськогосподарського призначення на право користування (оренду,

суборенду). Одними з важливих нормативно правовими нормами, прийнятих після 24.02.2022 року, які б стосувалися формування та передачі земельних ділянок були:

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text>);

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-IX#Text>).

Зупинимося на основних важливих елементах які були внесені даними законодавчими актами, а саме, що під час військового стану реєструвати права на земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної і комунальної власності є не обов'язково в Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Від тепер договір набирає чинності з моменту його запису але разом з тим виникає загроза у подвійній реєстрації цієї самої ділянки, оскільки інформація не є у вільному доступі. До проблем також можна віднести, можливе зловживання районних військових адміністрацій, адже відповідно до змін, які закріплені у вище сказаних законах, саме вони фактично є новими розпорядниками земель. Районна військова адміністрація отримала можливість здійснювати державну реєстрацію договорів та вносити дані до Книги реєстрації.

Проаналізувавши як зараз відбувається реєстрація, можна сказати, що у зв'язку з веденням військового стану на території України, ми повернулися до часів створення інституту державної реєстрації, адже залишилися аспекти які були на цей час. Відсутність доступу до публічної кадастрової карти, а також обмежений доступ до Державного земельного кадастру призводить до боязкості людей оформляти такі договори. Адже за 10 років існування Інституту люди звикли до вільної інформації, змоги перевірити чи земельна ділянка вже є в оренді та мати гарантії, щодо реалізації своїх підприємств, що важливо для власної безпеки.

Висновки. На перших етапах було саме так, проте відбулися зміни в кінці 2022 року, які знову відкрили доступ до реєстру речових прав, що дозволило реєструвати договори оренди згідно повної процедури. Обмеженням залишилися при передачі земельної ділянки в приватну власність громадянам України. Залишається надіятись, що військовий стан в нашій країні завершаться якомога скоріше і ми знову продовжимо вдосконалювати уже набуті знання у даній сфері та вирішувати проблеми які ще залишилися.

Криса С.

студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Музика Я.

к.ю.н., в.о. доцента кафедри права

Львівський національний університет природокористування

ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Вступ. Несприятлива політико-правова ситуація в Україні спричинила значний вплив зокрема на адвокатів, призводячи до складнощів в дотриманні професійної етики в певних аспектах діяльності. Постійна напруженість на фоні загрози війни, та збільшення політичного тиску зокрема на діяльність судів, а отже і на діяльність адвокатів, як на суб'єктів правозахисної діяльності. Проте, будь-які труднощі не мають стати на заваді дотриманню адвокатами їх етичного кодексу, ба більше, дотримання правил професійної етики в умовах воєнного стану стає з низки причин як ніколи важливим.

Результати дослідження. Відповідно до ст.20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правничої допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правничої допомоги [1].

Морально-етичні якості особи, яка присвятила своє життя юриспруденції та служіння букві закону мають бути на вищому рівні, оскільки така особа по-перше публічна, а отже певною мірою є взірцем для оточуючих, по-друге правила етики для такої особи носять імперативний характер, і стоять на рівні з нормами закону, встановленими для таких осіб, що в свою чергу призводить до дисциплінарної відповідальності в разі порушення етичних норм. Професійні етичні правила поведінки розроблено і впроваджено в життя для багатьох професійних правників (суддів, прокурорів, адвокатів та ін.). Такі правила відіграють найвизначнішу роль саме в діяльності адвоката, адже основним його завданням є забезпечення реалізації та дотримання прав, свобод, та законних інтересів особи, або запобігання їх порушенню чи обмеженню.

Одним із головних професійних обов'язків адвоката є дотримання правил адвокатської етики. Водночас виконання взятих перед клієнтом зобов'язань інколи призводить до суперечностей, які зумовлюють складний вибір перед адвокатом на користь клієнта або засад його професійної діяльності [2, с.188].

Контроль з боку відповідних уповноважених органів та загроза відповідальності за порушення допоможе викорінити прецеденти недотримання адвокатами своїх професійних обов'язків, що в свою чергу сприятиме

підвищенню престижу професії адвоката завдяки покращенню рівня надання правової допомоги у країні.

Таким органом контролю в Україні виступає вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, та її регіональні підрозділи. Як вказано в правилах адвокатської етики, саме кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури розглядає скарги осіб на порушення недотримання адвокатами правил професійної етики, та якщо вину доведено, притягає порушника до дисциплінарної відповідальності, відповідно до норм чинного законодавства.

В цьому документі також перелічені основні принципи адвокатської етики, та надано їх роз'яснення, врегульовані відносини адвокатів з іншими органами та особами, та зокрема клієнтами.

Згідно з цим документом основними принципами адвокатської етики є:

- незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності
- дотримання законності
- пріоритет інтересів клієнта
- неприпустимість конфлікту інтересів
- конфіденційність
- компетентність та добросовісність
- повага до адвокатської професії
- чесність та добропорядна репутація
- рекламування адвокатської діяльності

Саме на цих основних принципах і базуються відносини адвоката з клієнтами, та іншими органами чи особами. Ці, та інші правила професійної етики адвокатів носять строго імперативний характер, і за будь-які порушення до адвоката будуть застосовані дисциплінарні стягнення.

Вина адвоката має бути доведена в законному порядку, і встановлена рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Варто наголосити, що адвокат не зобов'язаний доводити свою невинуватість, обов'язок доведення вини покладається на особу, що ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність [3].

Таким чином документ захищає адвоката від надмірних переслідувань, та безпідставних звинувачень. Отже, законодавець намагається зробити механізм дисциплінарної відповідальності безпечним для адвоката, що в свою чергу певним чином сприяє незалежності та свободі адвоката у здійсненні його професійної діяльності.

Висновки. Отже, оскільки адвокатура в Україні є недержавним самоврядним інститутом, саме органи адвокатського самоврядування здійснюють контроль за дотриманням правил адвокатської етики, проводять розслідування в випадках скарг на порушення певних етичних норм адвокатами,

та притягують винних до дисциплінарної відповідальності. Така система контролю цілком виправдовує своє існування, оскільки ігнорування правил адвокатської етики як в поодиноких випадках, так і системно неминуче призведе до зниження престижу адвокатури та рівня надання правової допомоги.

Бібліографічний список

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. С. 1438. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Фляжнікова Я. Особливості дисциплінарної відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики. Юридичний вісник. 2021. № 1. С. 184–190. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/c56b26f0-6d2b-4b5d-99bf-aa240b0b3ccc>.
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.

*Навроцький Д.
студент 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Нестеренко А.
PhD, в.о. доцента кафедри права
Львівський національний університет природокористування*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ ФУНКЦІЙ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Вступ. На фоні війни не в останню чергу страждає природа нашої держави. Отже на шляху повоєнного відновлення варто буде приділити багато уваги подоланню наслідків, без перебільшення, екологічної катастрофи практично на всій території нашої держави. Для ефективної реалізації екологічних програм та дотримання стандартів національного та міжнародного законодавства у галузі навколишнього природного середовища в нашій державі функціонують інституції громадського контролю. Розглянемо детальніше їх правовий статус та функції та повноваження у галузі охорони навколишнього природного середовища.

Результати дослідження. Громадська організація, як зазначено в законі це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи. Правовий статус громадських об'єднань закріплений в кількох нормативно-правових актах, основним з яких є Конституція України [1] та ЗУ «Про громадські об'єднання» [2].

Конституція України закріплює право громадян на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, в тому числі у сфері охорони здоров'я населення [1].

Громадське управління у сфері охорони навколишнього природного середовища здійснюється громадськими об'єднаннями та організаціями, якщо ця діяльність визначена їх статутами, зареєстрованими відповідно до законодавства України [2].

Громадські організації у сфері охорони навколишнього природного середовища займаються участю в розробці програм, пов'язаних з захистом екології, утворюють громадські фонди охорони природи, виконують роботи по охороні та відтворенню природних ресурсів, ініціюють проведення громадських екологічних експертиз, слідкують за публічністю їх результатів, та можуть передати ці результати уповноваженим органам, щоб ті, в свою чергу прийняли певні рішення.

Громадські природоохоронні об'єднання також наділені правом вільного доступу до екологічної інформації, та можуть ініціювати проведення локальних громадських референдумів з питань, пов'язаних з охороною навколишнього середовища. Стандартними процедурами для таких громадських організацій є внесення пропозицій природоохоронного характеру до відповідних органів, до прикладу пропозицій про організацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду. В сфері правової діяльності природоохоронні громадські організації займаються, до прикладу, поданням до суду позовів про відшкодування шкоди, що була заподіяна внаслідок недотримання норм законодавства про охорону навколишнього природного середовища, та беруть активну участь у підготовці проектів нормативно-правових актів з екологічних та природоохоронних питань [3].

Найвідомішими громадськими організаціями в цій сфері є:

– *Українське товариство охорони природи* [4]. Засноване ще в 1946 році, і досі займається активною діяльністю в природоохоронній сфері. Серед основних напрямків діяльності цієї громадської організації виділяють участь у державно-політичному дискурсі, громадському контролі за чистотою довкілля, участь у всіх парламентських екологічних слуханнях у Верховній Раді України, сприяння впровадженню Орхуської конвенції [5] та закону «Про екологічний аудит» [6].

– *Українська екологічна академія наук*. Громадська організація, що працює над вирішенням проблем охорони довкілля і раціонального використання природних ресурсів у різних галузях господарства України. Заснована у Києві, 1992 року [7].

– *Національний екологічний центр*. Одна з перших екологічних громадських неприбуткових організацій національного рівня, зареєстрованих у незалежній Україні. Діє задля збереження біорізноманіття і здорового довкілля, забезпечення якісного життєвого середовища в Україні, формування екологічно свідомого громадянського суспільства та переходу України на засади збалансованого розвитку, впровадження принципів екоімперативу та екосистемного підходу [8].

З вище переліченого можна зробити висновок, що найголовнішим завданням громадських організацій в природоохоронній сфері є здійснення громадського контролю за дотриманням законодавства в цій сфері, практична робота, суть якої полягає в розв'язанні певних екологічних проблем, поширення інформації, здійснення виховної та освітньої роботи з метою формування у населення екологічної свідомості.

Висновки. Таким чином громадські організації в сфері охорони довколишнього природного середовища відіграють важливу роль, оскільки виконують функцію контролю з боку громадськості, та проводять освітньо-виховну роботу в цій сфері, а також реалізують право демократичного суспільства на участь у державних процесах.

Звісно, на шляху до ліквідації негативних наслідків, які завдано військовою агресією нашої країні, зокрема і нашому навколишньому природному середовищу, а також переходу до позитивних тенденцій у відновленні національної екосфери потрібно змінювати підходи до природовикористання, що відповідно, має в першу чергу, відобразитися і закріплюватися на законодавчому рівні і поступово змінювати звички суспільства у напрямку позитивного екомислення, що першочергово сприятиме відновленню та збереженню найціннішого національного багатства – навколишнього природного середовища.

Така тенденція – на перспективу і сприятиме розвитку нашої країни та забезпеченню національної безпеки.

Бібліографічний список

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254к/96-вр#Text>.
2. Про громадські об'єднання: Закон України від 23.03.2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>.

3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1264-12#Text>.
4. Українське товариство охорони природи. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrpryroda.org>.
5. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція): міжнародна конвенція від 25.06.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text.
6. Про екологічний аудит: Закон України від 24.06.2004 № 1862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>.
7. Академія екологічних наук України. Енциклопедія Сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-18668>.
8. Національний екологічний центр України. URL: <https://necu.org.ua>.

Бурбило Б.
студент 4 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Руданецька О.
к.ю.н., доцент, доцент кафедри права
Львівський національний університет природокористування

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ

Вступ. Світова спільнота визнає тероризм найактуальнішою проблемою сучасності, загрозою для функціонування всієї системи міжнародної безпеки.

Сьогодні тероризм становить реальну загрозу для будь-якої країни, і рівень небезпеки для громад продовжує зростати.

На сучасному етапі розвитку людство зіткнулося з небезпекою міжнародного тероризму, безпрецедентні випадки, які назавжди змінили західний «золотий мільярд». Загострення геополітичної ситуації на близькому сході викликали чергу терактів, найяскравішим прикладом можна привести події 11 вересня 2001 року, коли у США було здійснено серію атак на захоплених літаках по будівлях Всесвітнього торгового центру та Пентагону. Внаслідок цих подій загинуло близько 2600 осіб. Міжнародний тероризм – це одна з найбільших загроз світовому спокою та безпеці, він має політичну, соціальну, економічну і культурну підстави.

Результати дослідження. Міжнародний тероризм – специфічна форма тероризму, визначена як суспільно небезпечна діяльність, що полягає у

цілеспрямованому, свідомому застосуванні насильства шляхом підпалів, захоплення заручників, убивств, залякування, тортур населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я не винних ні в чому людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей, яка набула великого розвитку від кінця 1960-го року і триває до початку XXI століття [2, с.114].

Ще у 80-х роках XIX ст. А. Шмідт склав список із 109 визначень тероризму з метою узагальнити цей матеріал і вивести загальноприйняте визначення тероризму. Його зусилля виявилися марними, тому що після нього ще багато науковців намагалися зробити те саме, але без результату, нові визначення призводили до ще більшої плутанини. Одна з основних і найтриваліших суперечок щодо поняття тероризму точиться сьогодні навколо того, як розуміти тероризм: як державні репресії чи як недержавну революцію. Тероризм прийнято постійно пов'язувати з політикою, стверджують, що це явище переслідує політичну мету і ґрунтується тільки на політичних мотивах. Якщо підійти до цієї проблеми з такої точки зору, то виходить, що «терорист з легкістю перетвориться на борця за свободу», як констатував свого часу у політичних дебатах Р. Рейган щодо нікарагуанських «Контрас». Уряди окремих країн називають тероризмом озброєну боротьбу політичних опозиційних груп, а останні в своє виправдання намагаються довести, що держави застосовують до них «тактику терору» [1, с.27].

Українські науковці, які досліджують цю проблематику (В. Ємельянов, В. Глушков, Я. Кондратьєв, В.Липка та інші), наголошують на тому, що сьогодні є актуальною необхідність створення та прийняття міжнародним співтовариством Єдиної конвенції про боротьбу з тероризмом. Враховуючи міжнародний досвід захисту прав людини, буде визначено поняття тероризму та терористичних актів, встановлено чіткий порядок співпраці між державами та умови обов'язкової екстрадиції винних. Існуватиме безпосередня залежність між тероризмом та геополітичними конфліктами у світі.

Необхідним ефективним засобом боротьби з тероризмом є міжнародна співпраця та координація дій країн, які зазнають терористичних нападів. Серед відомих міжнародних організацій, питанням тероризму займаються такі як: Організація з безпеки і співробітництва в Європі, Міжнародна організація кримінальної поліції – Інтерпол, Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму (EAG), Всесвітній Антикримінальний і Антитерористичний Форум, Генеральна Асамблея ООН, Контртерористичний комітет Ради Безпеки та ін. ЄС займає активну позицію в питанні протидії тероризму, який досі становить серйозну загрозу Європі, в тому числі й ядерний тероризм росії [3, с.383].

Висновки. Ефективним засобом запобігання тероризму є міцна та стійка демократія, розвиток громадянського суспільства, встановлення закону та

порядку та відновлення миру в зонах військових дій по всьому світу. Необхідно розвивати мовну та культурну взаємодію між народами, щоб знизити рівень ворожнечі та відстрочити формування сумнівних середовищ для вирішення конфліктних ситуацій.

Завдяки сучасним технологіям навіть одиничний терористичний акт, заснований на специфічних характеристиках сучасної зброї (від використання ядерних матеріалів до кіберзброї), може мати глобальні наслідки. Саме такий масштаб проблеми змушує країни говорити про тероризм як про глобальну загрозу, загрозу не лише національній, а й міжнародній безпеці.

Бібліографічний список

1. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки: навчальний посібник. Київ: ННПСК КНУВС, 2009. С.27.
2. Громівчук І. М. Міжнародно-правове визначення тероризму як основа ефективної боротьби з ним. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм. 2011. № 4, Т. 2. С. 108-112.
3. Коваленко В. В. Боротьба з тероризмом: навчальний посібник. Видавничий дім «Скіф», 2013. С.383.

***Зінчук Н.**
студентка 2 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Туркот О.
к.ю.н., доцент, доцент кафедри права
Львівський національний університет природокористування*

ЩОДО ПОНЯТТЯ «ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ» ТА ВИЗНАЧЕННЯ ЇХ ПРАВ

Вступ. Внаслідок довготривалої війни, складної економічної нестабільності, масових порушень прав людини на тимчасово окупованих територіях України, а також інших факторів, значна кількість людей змушена залишати свої домівки та шукати притулок в інших регіонах країни. Зі зростанням числа внутрішньо переміщених осіб в Україні актуальність проблеми щодо їх правового захисту стає надзвичайно важливою. В умовах такого поширення внутрішнього переміщення держава має відповідальність забезпечити не лише базові потреби цих людей, а також необхідний рівень

правового захисту та соціальної підтримки. Вже багато років права внутрішньо переміщених осіб в Україні стають предметом серйозного дискурсу як серед громадськості, так і серед правозахисних організацій та міжнародних спільнот. Таким чином, вказана тема дослідження вимагає системного та комплексного підходу.

Результати дослідження. Термін «внутрішньо переміщена особа» (далі – ВПО) згідно багатьох джерел є відносно новим, адже почав використовуватись у правовому полі різних країн лише наприкінці ХХ століття [4, с. 293]. Цим можна пояснити розбіжність і недосконалість визначення цього поняття у світі.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (далі – Закон), ВПО є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті, або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [6]. Одним з головних нормативно-правових актів України, в якому прописані норми, що створюють гарантії дотримання прав та законних інтересів ВПО є Закон. [6]. На нашу думку, в Україні потрібно керуватись Законом для врегулювання поняття та визначення прав ВПО, оскільки вказаний нормативний документ є спеціальним.

Аналізуючи законодавчі акти різних країн та міжнародні положення, які стосуються ВПО, можна переконатись, що українські законотворці, пишучи визначення цього терміну, базувались саме на Керівних принципах внутрішнього переміщення (Guiding Principles on Internal Displacement), розроблених представником Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй з питань ВПО. Згідно з цим документом, «ВПО є особи або групи осіб, яких змусили рятуватися втечею, або яких змусили залишити свої домівки чи місця звичайного проживання в результаті, або з метою уникнути наслідків воєнного конфлікту, масового насильства, порушень прав людини, стихійного чи викликаного людською діяльністю лиха, зокрема й, які не перетинали міжнародновизнаних державних кордонів» [1, с. 2]. М. Менджул та Ю. Паніна у своєму висновку також зазначили, що термін «ВПО» визначений у Законі, відповідає Керівним принципам з питань щодо переміщення осіб всередині країни, на відміну від законодавчого закріплення цього питання в інших державах світу [4, с. 296].

Зазначимо основні права, які надаються та забезпечуються на законодавчому рівні ВПО згідно із Законом, зокрема такі: на отримання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус (ст. 6 [6]); на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту (ст. 7 [6]); виборчі

права ВПО (ст. 8 [6]); єдність родини (абз. 1 ч. 1 ст. 9 [6]); сприяння органами державної виконавчої влади (далі – ОДВВ), органами місцевого самоврядування (далі – ОМС) та суб'єктами приватного права (далі – СПП) у пошуку та возз'єднанні членів сімей, які втратили зв'язок внаслідок внутрішнього переміщення (абз. 2 ч. 1 ст. 9 [6]); інформацію про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї та близьких родичів (абз. 3 ч. 1 ст. 9 [6]); безпечні умови життя і здоров'я (абз. 4 ч. 1 ст. 9 [6]); достовірну інформацію про наявність загрози для життя та здоров'я на території її покинутого місця проживання, а також місця її тимчасового поселення, стану інфраструктури, довкілля, забезпечення її прав і свобод (абз. 5 ч. 1 ст. 9 [6]); створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання (абз. 6 ч. 1 ст. 9 [6]); оплату вартості комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу в місцях компактного поселення ВПО (абз. 7 ч. 1 ст. 9 [6]); забезпечення ОДВВ, ОМС та СПП можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) протягом 6-ти місяців з моменту взяття на облік ВПО; для багатодітних сімей, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку цей термін може бути продовжено (абз. 8 ч. 1 ст. 9 [6]); сприяння у переміщенні її рухомого майна (абз. 9 ч. 1 ст. 9 [6]); сприяння у поверненні на попереднє місце проживання (абз. 10 ч. 1 ст. 9 [6]); забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством (абз. 11 ч. 1 ст. 9 [6]); надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я (абз. 12 ч. 1 ст. 9 [6]); влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади (абз. 13 ч. 1 ст. 9 [6]); отримання соціальних та адміністративних послуг за місцем перебування (абз. 14 ч. 1 ст. 9 [6]); проведення державної реєстрації актів цивільного стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання за місцем перебування (абз. 15 ч. 1 ст. 9 [6]); безкоштовний проїзд для добровільного повернення до свого покинутого постійного місця проживання у всіх видах громадського транспорту у разі зникнення обставин, що спричинили таке переміщення (абз. 16 ч. 1 ст. 9 [6]); отримання гуманітарної та благодійної допомоги (абз. 17 ч. 1 ст. 9 [6]); інші права, визначені Конституцією та законами України (абз. 18 ч. 1 ст. 9 [6]) [5] тощо.

Висновки. Отже, в основному можна стверджувати, що положення для правового врегулювання проблем, з якими зустрічаються ВПО, прописані в Законі. Варто також зазначити, що перелік прав ВПО, що закріплені в Законі є невичерпним. Оскільки закріплення на законодавчому рівні вичерпного переліку прав людини має обмежувальний характер і вважається недопустимим з точки зору верховенства Конституції України (ст. 22 [3]) та міжнародних стандартів у сфері забезпечення прав людини [2, с. 92]. Варто зазначити, що Закон надасть ВПО змогу у повному обсязі скористатись своїми правами для того, щоб

полегшити процес адаптування та продовжити подальше функціонування в Україні.

Бібліографічний список

1. Guiding Principles on Internal Displacement. UNHCR. URL: <https://www.unhcr.org/fr-fr/en/media/guiding-principles-internal-displacement>.
2. Булеца С., Котляр О., Лазур Я. Механізм забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб: національний та міжнародний аспекти : монографія / ред. О. Рогач. Ужгород : РІК-У, 2017. 348 с.
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Менджул М., Паніна Ю. Поняття впо порівняльний аналіз законодавства України та зарубіжних країн. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. №4. С.293-297.
5. Права та обов'язки внутрішньо переміщених осіб. WikiLegalAid. URL: <http://surl.li/dgxtpr>.
6. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#n102>.

**РОЗДІЛ 8. ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО
МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

Данилишин Р.
студент 6 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Шолудько О.В.
к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування

**ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМ БЮДЖЕТОМ
ЖИДАЧІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

Вступ. Місцеве самоврядування відіграє важливу роль у розвитку та забезпеченні життєдіяльності громад. Одним із ключових інструментів, що використовується для цього, є місцевий бюджет. Ефективне управління місцевим бюджетом дозволяє забезпечувати надання якісних публічних послуг, стимулювати економічний розвиток та покращувати добробут жителів громади.

Актуальність дослідження підтверджується такими аспектами, як зміна адміністративно-територіального устрою з 2020 року; зростання потреб громадян; обмеженість бюджетних ресурсів; необхідність підвищення прозорості та підзвітності.

Результати дослідження Для покращення системи управління фінансами нами було розроблено модель. Її метою є вдосконалення управління місцевим бюджетом Жидачівської міської територіальної громади в умовах децентралізації на 2024 рік. Основними завданнями, які з неї випливають: стабілізація доходної бази місцевого бюджету, підвищення ефективності використання бюджетних коштів, покращення прозорості та підзвітності місцевого бюджету.

Модель передбачає реалізацію таких етапів: аналіз поточної ситуації; розробка заходів вдосконалення управління місцевим бюджетом; впровадження заходів, поточний моніторинг та оцінка результатів вдосконалення.

На основі аналізу поточної ситуації в управлінні місцевим бюджетом Жидачівської міської територіальної громади можна визначити такі конкретні заходи щодо його вдосконалення.

Стабілізація доходної бази місцевого бюджету включають такі заходи як: диверсифікація джерел доходів місцевого бюджету та запровадження системи прогнозування доходів місцевого бюджету. Це може бути досягнуто шляхом

залучення інвестицій, а також шляхом розвитку малого та середнього бізнесу, що дозволить органам місцевого самоврядування краще планувати свої видатки.

Підвищити ефективність використання бюджетних коштів можна шляхом:

- впровадження ефективних методів управління бюджетом завдяки програмно-цільового методу бюджетування, а також використанням інформаційних технологій.

- залучення експертів та громадськості до процесу бюджетування, що сприятиме підвищенню прозорості та ефективності бюджетування.

Реалізація моделі вдосконалення управління місцевим бюджетом Жидачівської міської територіальної громади в умовах децентралізації у 2024 рік потребуватиме залучення фінансових та людських ресурсів. Ці ресурси можуть бути забезпечені за рахунок коштів місцевого бюджету, а також за рахунок залучення міжнародної та вітчизняної технічної допомоги. А в кінцевому результаті ми отримаємо такі результати: стабілізація доходної бази місцевого бюджету, підвищення ефективності використання бюджетних коштів, покращення прозорості та підзвітності місцевого бюджету.

Це сприятиме тому, що Жидачівська міська територіальна громада зможе краще виконувати свої повноваження та забезпечувати потреби громади (табл.1).

Таблиця 1 – Прогноз вдосконалення управління місцевим бюджетом Жидачівської міської територіальної громади в умовах децентралізації у 2024 р.

Етап	Заходи	Відповідальні	Термін реалізації	Очікувані результати
Аналіз поточної ситуації	Проведення аудиту місцевого бюджету	Управління фінансів Жидачівської міської ради	До 01.03.2024	Визначення основних проблем та напрямків вдосконалення
Розробка заходів	Формування плану заходів з вдосконалення управління місцевим бюджетом	Управління фінансів Жидачівської міської ради за участю експертів та громадськості	До 01.06.2024	Розробка конкретних заходів з вдосконалення управління місцевим бюджетом
Впровадження заходів	Затвердження плану заходів та розподілення обов'язків між відповідальними	Жидачівська міська рада	До 01.09.2024	Впровадження заходів з вдосконалення управління місцевим бюджетом

	ми за його реалізацію			
Моніторинг та оцінка	Виконання плану заходів та оцінка ефективності впроваджених заходів	Управління фінансів Жидачівської міської ради	До 01.03.2025	Аналіз ефективності впроваджених заходів та розробка нових рекомендацій

На основі аналізу поточної ситуації в управлінні місцевим бюджетом Жидачівської міської територіальної громади та запропонованої моделі вдосконалення, можна зробити такі прогнози.

Завдяки диверсифікації джерел доходів місцевого бюджету та запровадженню системи прогнозування доходів, Жидачівська міська територіальна громада зможе стабілізувати свою доходну базу. Це дозволить громаді краще планувати свої видатки та забезпечити фінансову стабільність.

Таблиця 2 – Розрахунки можливих результатів від впровадження моделі вдосконалення управління місцевим бюджетом Жидачівської міської територіальної громади в умовах децентралізації у 2024 рік.

Показники	Поточне значення	Планове значення	Різниця	Прогноз
Рівень стабілізації доходної бази місцевого бюджету, %	85	95	10	95
Рівень ефективності використання бюджетних коштів, %	80	90	10	90
Рівень прозорості та підзвітності місцевого бюджету, %	85	95	10	95

Висновки. Прогнози є приблизними і можуть змінюватися в залежності від таких факторів: виконання заходів, передбачених моделлю; зовнішнє середовище, в якому функціонує Жидачівська міська територіальна громада.

Через впровадження ефективних методів управління бюджетом та залученню експертів та громадськості до процесу бюджетування, Жидачівська міська територіальна громада зможе підвищити ефективність використання бюджетних коштів. Це дозволить громаді краще забезпечувати потреби своїх мешканців.

На основі аналізу поточної ситуації в управлінні місцевим бюджетом Жидачівської міської територіальної громади та запропонованої моделі вдосконалення, можна зробити такі прогнози та розрахунки можливих результатів від її впровадження:

Завдяки диверсифікації джерел доходів місцевого бюджету та запровадженню системи прогнозування доходів, Жидачівська міська

територіальна громада зможе стабілізувати свою доходну базу. Це дозволить громаді краще планувати свої видатки та забезпечити фінансову стабільність.

Бібліографічний список

1. Бюджетний процес та його стадії. *Studies*. URL: <https://studies.in.ua/finansove-pravo-shporu/3341-byudzhetniy-proces-ta-yogo-stadyi.html> (дата звернення: 11.01.2024).
2. Картка Жидачівської територіальної громади. URL: <https://zhidachiv-miskrada.gov.ua/structure/> (дата звернення 11.01.2024)

Ганчар Ю.

студент 6 курсу факультету управління, економіки та права

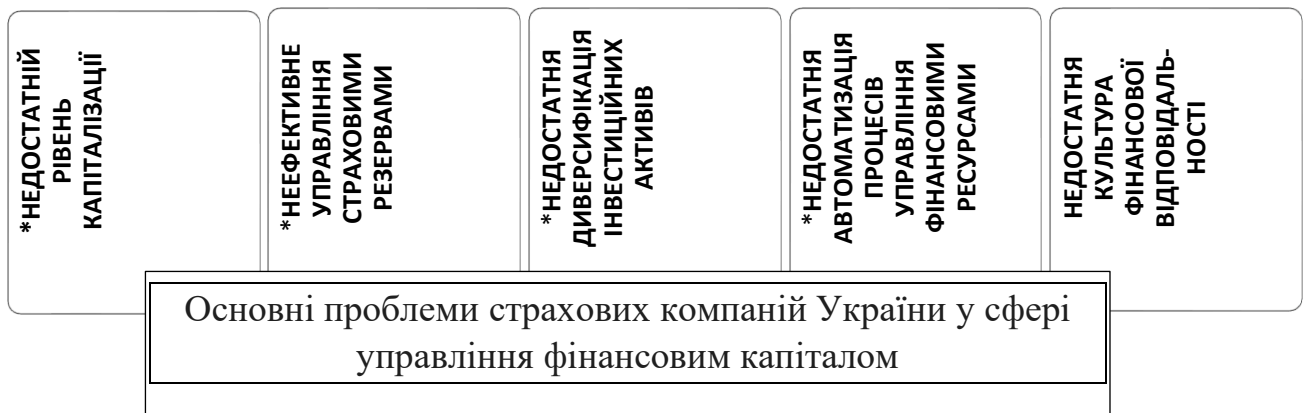
Науковий керівник: Шолудько О.В.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування*

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ КАПІТАЛОМ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Вступ. Управління фінансовим капіталом є ключовим аспектом діяльності страхових компаній. Ефективне управління капіталом дозволяє їм забезпечувати свою платоспроможність, покривати страхові ризики, інвестувати вільні кошти та отримувати прибуток.

Результати дослідження У сфері управління фінансовим капіталом страхових компаній України існує ряд проблем, які негативно впливають на їхню фінансову стійкість. Досліджуючи суть цих проблем, ми згрупували їх та зобразили їх у вигляді рисунка 1. До основних проблем можна віднести: недостатній рівень капіталізації; неефективне управління страховими резервами; недостатня диверсифікація інвестиційних активів; недостатня автоматизація процесів управління фінансовими ресурсами; недостатня культура фінансової відповідальності.

*Рисунок 1. Основні проблеми у сфері управління фінансовим капіталом страхових компаній України**

*Власна розробка

Недостатній рівень капіталізації страхових компаній - це проблема, яка негативно впливає на їхню фінансову стійкість. Кількість капіталу, який має страхова компанія, визначає її здатність покрити свої зобов'язання перед страхувальниками у разі настання страхових випадків.

Недостатній рівень капіталізації страхових компаній означає, що вони не мають достатньо коштів для виплати страхових виплат у разі настання страхових випадків. Це може призвести до неплатоспроможності компанії, що негативно вплине на її клієнтів, а також на фінансову систему країни в цілому.

Причинами недостатнього рівня капіталізації страхових компаній можна вважати:

- нестабільний фінансовий стан компанії, що сприяє недостатньому рівню капіталізації через низькі доходи, високі витрати, непродуктивне використання фінансових ресурсів;
- неефективне управління страховими резервами, що може призводити до їхнього зменшення, що може негативно вплинути на фінансову стійкість компанії;
- недостатня диверсифікація інвестиційних активів, що підвищує ризик втрат у разі зміни ринкових умов, а це в свою чергу призводить до зменшення капіталу компанії.

Для вирішення проблеми недостатнього рівня капіталізації страхових компаній необхідно вжити наступні заходів:

- збільшення вимог до капіталізації страхових компаній, що дозволить підвищити мінімально допустимий рівень капіталу, який повинна мати страхова компанія;
- впровадження ефективних методів управління страховими резервами. страхові компанії повинні впровадити ефективні методи управління страховими

резервами, які дозволять їм накопичувати достатню кількість коштів для виплати страхових виплат у разі настання страхових випадків;

- диверсифікація інвестиційних активів страхових компаній. страхові компанії повинні диверсифікувати свої інвестиційні активи, щоб мінімізувати ризик втрат у разі зміни ринкових умов;

- формування культури фінансової відповідальності. страхові компанії повинні формувати культуру фінансової відповідальності, щоб співробітники компанії розуміли важливість ефективного використання фінансових ресурсів.

Впровадження цих заходів дозволить підвищити фінансову стійкість страхових компаній України і забезпечити їхню ефективну діяльність.

Неефективне управління страховими резервами - це проблема, яка негативно впливає на фінансову стійкість страхових компаній. Страхові резерви - це кошти, які компанія накопичує для виплати страхових виплат у разі настання страхових випадків. Неefективне управління страховими резервами може призвести до їхнього зменшення, що може негативно вплинути на фінансову стійкість компанії [4].

Неефективне управління страховими резервами означає, що компанія не використовує їх ефективно для накопичення коштів для виплати страхових виплат. Це може бути пов'язано з такими факторами, як неправильне визначення розміру страхових резервів та непродуктивне використання страхових резервів. Страхова компанія може використовувати страхові резерви для непродуктивних цілей, таких як вкладення в низько дохідні активи або витрати на непотрібні операції. Це може призвести до зменшення страхових резервів [3].

Причинами неефективного управління страховими резервами можуть бути нестабільний фінансовий стан компанії; недостатня кваліфікація персоналу; недосконалість методів управління страховими резервами [1].

Для вирішення проблеми неефективного управління страховими резервами необхідно вжити таких заходів:

- страхові компанії повинні впровадити ефективні методи управління страховими резервами, які дозволять їм накопичувати достатню кількість коштів для виплати страхових виплат у разі настання страхових випадків;

- страхові компанії повинні підвищувати кваліфікацію персоналу, який відповідає за управління страховими резервами;

- страхові компанії повинні впровадити ефективний контроль за управлінням страховими резервами, щоб мінімізувати ризик помилок.

Впровадження цих заходів дозволить підвищити фінансову стійкість страхових компаній України і забезпечити їхню ефективну діяльність.

Недостатня диверсифікація інвестиційних активів у страхових компаніях України - це проблема, яка негативно впливає на їхню фінансову стійкість. Диверсифікація інвестиційних активів дозволяє мінімізувати ризик втрат у разі зміни ринкових умов. Недостатня диверсифікація інвестиційних активів може

призвести до значних втрат для страхових компаній, що може негативно вплинути на їхню фінансову стійкість [2].

Для вирішення проблеми недостатньої диверсифікації інвестиційних активів необхідно вжити таких заходів:

- підвищення кваліфікації персоналу.
- впровадження ефективних методів управління інвестиційними активами.
- впровадження ефективного контролю за управлінням інвестиційними активами.
- впровадження цих заходів дозволить підвищити фінансову стійкість страхових компаній України і забезпечити їхню ефективну діяльність;
- вкладати в різні типи активів, такі як акції, облігації, нерухомість, грошові кошти; вкладати в активи різних секторів економіки та в активи різних країн і регіонів; використовувати такі інструменти диверсифікації, як хеджування та страхування ризиків.

Недостатня автоматизація процесів управління фінансовими ресурсами у страхових компаніях України - це проблема, яка негативно впливає на їхню ефективність. Ручні процеси управління фінансовими ресурсами є неефективними і можуть призвести до помилок.

Висновки. Управління фінансовим капіталом є складним та багатогранним процесом, який має суттєвий вплив на діяльність страхових компаній. Ефективне управління капіталом дозволяє їм забезпечувати свою платоспроможність та виконувати зобов'язання перед страхувальниками; покривати страхові ризики та мінімізувати ймовірність фінансових втрат; інвестувати вільні кошти та отримувати додатковий прибуток; підвищувати свою конкурентоспроможність.

Бібліографічний список

1. Левченко В. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній як фактор підвищення їх фінансової стійкості. // Страховий бізнес. – 2022. – № 4. – С. 10-17. Левченко В. В. Страховий менеджмент. Навчальний посібник. – К.: ІСД НАН України, 2018. – 240 с.
2. Остапенко М. А., Бондаренко О. В. Страховий ринок України: стан та перспективи розвитку. // Страховий бізнес. – 2020. – № 5. – С. 10-17.
3. Рибалко В. О., Скрипник І. В. Страхові резерви як джерело формування фінансового капіталу страхових компаній. // Страховий бізнес. – 2021. – № 4. – С. 10-17.
4. Ярошенко О. О., Кучеренко В. А., Остапенко М. А. Управління фінансовим капіталом страхових компаній: сучасні тенденції та перспективи розвитку - та ін. // Вісник Київського національного економічного університету. Серія "Менеджмент". – 2022. – № 2. – С. 12-19.

Войтина В.

*студентка 4 курсу факультету управління, економіки та права
науковий керівник: Рубай О.*

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівського національного університету природокористування*

ВПЛИВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Вступ. Стабільність економіки та соціальної сфери будь-якої країни напряму залежить від розвитку її територій та рівня самостійності місцевого самоврядування. Це вимагає відповідної фінансової забезпеченості, що реалізується через формування місцевих бюджетів. Забезпечення місцевого самоврядування стабільним та достатнім обсягом фінансових ресурсів є запорукою становлення дієздатної та ефективної місцевої влади.

Результати дослідження. Одним із вагомих інститутів економічного суверенітету держави і центром зосередження державних фінансів виступає бюджет. Роль бюджету реалізується через ефективне виконання державою своїх функцій: політичної, економічної, соціальної [1]. Врівноважена і правильно побудована бюджетна система є основою для сталого розвитку економіки держави та її територіальних громад.

Так, про високу ефективність роботи місцевого самоврядування свідчить здатність місцевих органів влади своєчасно, якісно та в повному обсязі задовольняти запити населення, які в розвинених демократичних країнах традиційно покладаються саме на муніципальну ланку управління. Незалежно від особливостей формування системи органів муніципального управління в кожній країні, умовою її ефективного функціонування є наявність достатніх ресурсів, які формують стабільну фінансову базу діяльності цих органів управління [2, с.222].

Місцевий бюджет виступає основним фінансовим планом громади. Система формування місцевого бюджету передбачає на меті прогнозування показників економічного та соціального спрямування, які безпосередньо впливають на розвиток ОТГ. Вплив місцевих бюджетів на розвиток територіальної громади можна поділити на такі основні складові:

- соціальний вплив, який полягає у тому, що власне місцеві бюджети сприяють задоволенню соціальних потреб населення і спрямовуються на фінансування закладів освіти, зокрема шкіл, дитячих садків, професійно-технічних навчальних закладів. Це забезпечує доступність якісної освіти для всіх мешканців громади. Окрім того місцеві бюджети спрямовуються на фінансування закладів охорони здоров'я, зокрема лікарень, поліклінік, амбулаторій. Це забезпечує доступність медичної допомоги для всіх мешканців

громади. Місцеві бюджети спрямовуються на надання соціальної допомоги малозабезпеченим, пенсіонерам, інвалідам, сім'ям з дітьми, на фінансування закладів культури, зокрема бібліотек, музеїв, театрів. Це сприяє підвищенню рівня життя культури та духовності населення;

- економічний вплив, який проявляється у використанні місцевих бюджетів для стимулювання економічного розвитку громади, зокрема через можливість проведення інвестицій для реалізації інвестиційних проектів та надання фінансової підтримки суб'єктам малого та середнього бізнесу, які сприяють створенню нових робочих місць, підвищенню економічного потенціалу й конкурентоспроможності громади. Вагому нішу в розвитку місцевих громад займають проблеми інфраструктури, тому місцеві бюджети спрямовуються на будівництво і ремонт доріг, мостів, освітлення, водопостачання, каналізації та інших об'єктів інфраструктури. Це сприяє розвитку економіки громади та підвищенню її привабливості для інвестицій;

- екологічний вплив – особливо актуальним є в умовах сьогодення і місцеві бюджети можуть використовуватися для захисту навколишнього середовища, а саме на захист атмосферного повітря для реалізації заходів щодо зменшення викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, захист ґрунтів і водних ресурсів які включають реалізацію заходів щодо захисту ґрунтів від забруднення та деградації, охорони водних ресурсів від забруднення та виснаження.

Незалежно від типу громади, основними напрямками її соціально-економічного розвитку є підприємництво, сприяння місцевому бізнесу, ефективне регулювання; залучення інвестицій, грантів, донорської допомоги; підтримка місцевих виробників, виробництво товарів народного споживання; підвищення рівня доходів населення та його зайнятості, соціального захисту громадян; забезпечення доступу громадськості до якісної освіти, охорони здоров'я, соціальних послуг; здійснення енергозберігаючих заходів у бюджетній сфері, стимулювання населення до енергозбереження, використання альтернативних джерел енергії, роздільне вивезення сміття; поліпшення навколишнього середовища, забезпечення екологічного використання природних ресурсів, збільшення відповідальності за екологічні правопорушення, включаючи організацію несанкціонованих сміттєзвалищ. Всі ці інструменти в першу чергу застосовують в плануванні моделей місцевого економічного розвитку [3].

Все це в кінцевому підсумку впливає на всі сфери розвитку територіальної громади такі як розвиток бізнесу, рівень та якість життя населення, додержання високих суспільних пріоритетів (рис.1).

Низка заходів, які можуть допомогти підвищити ефективність використання місцевих бюджетів, а саме:

- посилення прозорості та підзвітності місцевих бюджетів. Це допоможе громадянам контролювати використання бюджетних коштів;
- децентралізація повноважень та ресурсів. Це дасть місцевим органам влади більше можливостей для самостійного вирішення місцевих проблем;
- впровадження інноваційних підходів до управління місцевими бюджетами. Це допоможе підвищити ефективність використання бюджетних коштів.

Рисунок 1 – Вплив місцевих бюджетів на розвиток територіальної громади

Вплив бюджету регіонального рівня своє відображення знаходить в таких основних аспектах, як фінансова база місцевого самоврядування; як фінансовий план територіальних об'єднань; як основа фінансування й розвитку місцевого господарства.

Висновки. Важливо, щоб місцеві бюджети використовувалися ефективно та збалансовано. Це сприятиме сталому розвитку територіальної громади та підвищенню якості життя її мешканців.

Бібліографічний список

1. Бюджетний кодекс України №2456-VI від 29.09.2021 р.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n1169>.

2. Гуменна Ю.Г., Стороженко Д.В. Система формування бюджетів місцевих рівнів: теоретичні аспекти, тенденції та перспективи розвитку. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2021. № 3. С.222-233.
3. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://me.gov.ua>

Колодій Р.А.
студентка 7 курсу ННІЗ та ПО
Науковий керівник: Грицина О. В.
*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування*

ВПЛИВ РІЗНИХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ, ОПТИМІЗАЦІЮ ТА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Вступ. Процеси формування капіталу підприємства, оптимізації його структури, а також встановлення раціонального співвідношення джерел фінансування в умовах ринкової економіки мають достатньо велику вагу, що також впливає і на якість управління ресурсами. Від того наскільки достатнім є рівень капіталу, настільки сильною є підтримка життєздатності суб'єкта господарювання за час його функціонування. Водночас, це дозволяє зберегти його ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість.

Зовнішнє середовище переважно буває невизначеним, а фактори внутрішнього середовища значною мірою мають вплив на те, що зростають ризики і втрати під час управління капіталом. Крім того, вони призводять до кризового фінансового стану підприємства. Зважаючи на це, при застосуванні процесів щодо залучення, розміщення і застосування капіталу за умов впливу даних факторів потребує більш гнучкої системи з допомогою якої можна було б управляти структурою капіталу. Це в свою чергу, сприятиме забезпеченню якості і ефективності прийняття відповідних управлінських рішень.

Результати дослідження. Аграрний сектор, який працює ефективно можна вважати основою благополуччя суспільства, як матеріальною, так і соціальною. Він підтримує національну продовольчу безпеку країни та забезпечує сталий розвиток її економіки і, зокрема, фінансового сектору. Відповідно, забезпечення належного рівня продовольчої безпеки держави напряму залежить від розвитку та відповідного рівня функціонування агропромислового комплексу.

З наукової літератури відомо, що фінансові ресурси підприємства є поняттям багатоскладовим, і під ним розуміють частину фінансових активів у формі доходів, зовнішні надходження та особливі права, формування яких відбувається в ході взаємного функціонування надходжень і витрат. Фінансові ресурси, перебуваючи у розпорядженні суб'єкта господарювання або у його власності використовуються для того щоб виконувати фінансові зобов'язання, забезпечувати відтворювальні витрати, матеріальне стимулювання, соціальні потреби працівників і подальшого сталого розвитку.

Як відомо, фінансові ресурси одночасно є у ролі засобу забезпечення виробничої діяльності, фактору виробництва або ж джерелом відтворювального процесу. Таке твердження базується на тому, що основною метою комерційного функціонування будь-якого підприємства є отримання прибутку, і паралельно з цим воно ставить собі за мету виробництво певних матеріальних благ, виконання відповідних робіт, надання послуг з метою задовільнити певні потреби суспільства. Оскільки прибуток виступає різницею між проведеними витратами та отриманими доходами, відповідно щоб отримати дохід слід зробити певні витрати, тобто забезпечити виробничу діяльність підприємства. Від того, наскільки ефективною буде ця діяльність напряму залежить прибутковість діяльності підприємства. Тобто, приходимо до попереднього висновку, що основою підприємницької діяльності виступають надходження власних фінансових ресурсів. З іншого боку, не усі фінансові ресурси спрямовуються на забезпечення обслуговування виробничої сфери.

Переосмислюючи різні підходи щодо мети функціонування підприємства у розвитку суспільства важливу роль відіграють також соціально-економічні аспекти. У процесі все більшого й більшого розвитку ринкових відносин працедавець починає усвідомлювати важливість та цінність людського ресурсу. Без сумніву, людей мода вважати джерелами інноваційних нововведень, без яких неможливою є успішна боротьба з конкурентами. Тому, досягти комерційного успіху у бізнесі можна також завдяки дотриманню відповідних етичних норм, виявленні поваги до довікля, людей, спільноти в загальному. Виходячи з цього, корпоративна соціальна відповідальність є однією з наріжних каменів сучасного ведення фінансово успішної підприємницької діяльності.

Порівнюючи категорії «фінансові ресурси організації» та «капітал» варто зазначити, що окремі економісти розглядають поняття капітал як певну узагальнену категорію зі сторони джерел підприємства, прирівнюючи його таким чином до фінансових ресурсів. Натомість, на думку інших науковців, поняття «фінансові ресурси» та «капітал» слід розмежовувати, зважаючи на сторону управління фінансами підприємства. На їх думку, капіталом слід вважати майно підприємства, що є вільним від зобов'язань, завжди в змозі покрити збитки, виступає в якості своєрідного стратегічного резерву, завдяки якому можуть бути сформовані умови для подальшого розвитку підприємства.

Також, він виступає у ролі головного чинника, що визначає ринкову вартість самого підприємства. Таким чином, можна стверджувати, що капітал є своєрідною акумулюючою формою мобілізації фінансових ресурсів.

На думку Бланка І.А. під капіталом розуміють також довгострокові пасиви, так як у практиці обліку європейських країн за своїми функціями та призначенням довгострокові позикові кошти прирівнюються до власних [1].

На переконання класиків економічної теорії, під капіталом розуміють ресурс тривалого користування, який необхідний для того, щоб виробляти більшу кількість продукції. Щоб краще зрозуміти сутність досліджуваного питання, розглянемо окремі підходи щодо того як в науковій літературі характеризують сутність категорії «власний капітал».

Науковці О. В. Мелень та О. Д. Майструк характеризують власний капітал з позиції загальної вартості коштів, які є у власності суб'єкта господарювання, використовуються для того, щоб створювати частину активу і забезпечувати інтереси його кредиторів [3].

Вчені О. О. Фальченко, Н. М. Побережна, І. А. Юр'єва зазначають, що категорія «власного капіталу» акумулює в собі загальну величину коштів у різних формах, зокрема у грошовій, матеріальній та нематеріальній, які вкладені у майно (активи) підприємства [4].

На думку Ф. Ф. Бутинця під власним капіталом слід розуміти вартість тих засобів, які на правах власності є у розпорядженні підприємства і які воно використовує для формування своїх власних активів [2].

Таким чином, на нашу думку, власний капітал підприємства формується із власних коштів, які вносять його засновники, а також сума чистого прибутку, який реінвестований з ціллю формування активів даного підприємства у матеріальній чи грошовій формі.

Висновки. Розглядаючи і аналізуючи процес управління використанням капіталу слід взяти до уваги, що його робота оснований на відповідному механізмі. Сам механізм, який забезпечує управління капіталом можна розглядати як систему складових елементів. Ці елементи забезпечують регулювання процесів напрацювання і втілення в життя різноманітних управлінських рішень.

Таким чином, можна прийти до висновку, що структуру капіталу в частині методів її оптимізування варто вибудовувати у наступні етапи:

- 1 етап – проведення фінансової оцінки структури капіталу;
- 2 етап – визначення шляхів щодо її оптимізування;
- 3 етап – формування ефективної концепції стосовно збереження фінансового капіталу.

Виходячи із вищенаведеного аналізу дослідження даного питання дозволяє вивести нам наступну характеристику фінансового капіталу – це наявна сукупність запасів відповідних благ (у грошовій і негрошовій формах) та капітальних інвестицій, які можуть бути задіяні у економічному процесі, що

виступають в якості інвестиційного ресурсу та факторів операційної діяльності, з метою одержання позитивного результату.

Бібліографічний список

1. Бланк І. А. Основи фінансового менеджменту. Т. 2. К.: Ніка-Центр, 1999. 512 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : [Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Облік і аудит» у 2-х т.]. Київ: ТОВ «Ліра-К», 2006. 640 с.
3. Мелень О. В., Майструк О. Д. Особливості організації обліку власного капіталу підприємств. *Інфраструктура ринку*: Електронний науково-практичний журнал. 2018. С. 371 –375.
4. Фальченко О. О., Побережна Н. М., Юр'єва І. А. Особливості формування власного капіталу на підприємствах. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Дніпро. 2019. Випуск 2 (19). С. 404-409.

Лобай О. В.

студент 4 курсу факультету управління, економіки та права

*Науковий керівник: **Синявська Л. В.***

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Львівський національний університет природокористування

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ ТА КРАЇН ПАРТНЕРІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ У НАЙБЛИЖЧІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Вступ. В Україні на сьогодні виникла складна ситуація у виробничій та соціальній сферах, фінансово-бюджетних та банківських системах через введення воєнного стану. Це призвело до зниження виробництва, зростання безробіття, загострення соціальної напруги, великого державного боргу та дефіциту державного бюджету, а також до зниження активності банківських установ та інфляції. Для подолання цих проблем і забезпечення фінансової стабілізації та економічного відновлення держави, велике значення має підтримка міжнародних фінансових інституцій та країн партнерів. [1] Проте, наразі ця підтримка є недостатньою для покриття всіх необхідних витрат у найближчій перспективі. Політичні інтереси у країнах партнерах справедливо стоять вище, ніж питання іншої держави. Міжнародні фінансові інституції

останнім часом показують падіння довіри до нашої держави через високий рівень корупції, невиконання вимог, тощо. Україна повинна проробити колосальний об'єм роботи для повернення довіри та поліпшення економічної ситуації, а також більш активно працювати з країнами партнерами для отримання нових пакетів фінансової допомоги, щоб продовжити супротив агресору шляхом залучення фінансових ресурсів вільного світу.

Результати дослідження. Російська агресія в 2022 році призвела до обвалу економіки, що створило дуже низьку вихідну точку для майбутнього. Тому позитивні показники зростання у 2023 році не повинні створювати помилкового враження — країна ще не досягла стійкого економічного розвитку. Водночас, якщо вдасться закріпити процеси стабілізації у 2024 році, то у 2025 році можна розраховувати на позитивні перспективи. Збереження економічної динаміки у 2024 році, здобутої у 2023 році, є важливою основою для початку прискореного відновлення у найближчі роки. [2]

Проте слід згадати, що США, ЄС, МВФ, Канада та Світовий банк надали 83% від загальної суми. [2] І те, що на сьогоднішній день у США передвиборча боротьба вийшла на передній план є досить неприємною новиною для України. Республіканська партія, яка на сьогоднішній день переживає розкол у своїх рядах через політичні амбіції одного з можливих кандидатів, блокує пакет допомоги, що передбачав \$7,85 млрд (пізніше сума мала збільшитись до \$11,8 млрд) прямої бюджетної та \$50,4 млрд військової підтримки. Враховуючи, що цей пакет мав бути прийнятим ще у жовтні 2023 року, це є колосальна поразка України на міжнародній арені через відсутність адекватної комунікації з Республіканською партією та її виборцями у Сполучених Штатах. З тих причин уряд вимушений перенаправляти частину фінансів саме на військовий сектор, а не на економічний розвиток держави.

Дещо краща ситуація з Європейським Союзом. 1 лютого лідери країн-членів ЄС одностайно підтримали виділення пакету допомоги Україні у розмірі €50 млрд. Однак ця допомога розділена на 4 роки по 12,5 млрд. євро в рік, і є недостатньою. І знову ж таки наша держава потерпіла крах у політичному секторі, бо цю допомогу лобіювали країни партнери, а не наші дипломати.

Незрозуміла ситуація навколо МВФ. Представники Міжнародного валютного фонду прибули до Києва 12 лютого з робочим візитом з метою обговорення економічної політики та викликів, що стоять перед економікою України. МВФ затвердив чотирирічний кредит для України минулого року, уперше надавши кредит воюючій країні. Програма була скоординована з Європейським Союзом, США та іншими країнами "Великої сімки", які обіцяли фінансову допомогу для покриття бюджетного дефіциту України. [3] Виконавча рада МВФ схвалила виділення Україні \$900 млн у грудні та закликала інші країни й кредиторів виконати свої зобов'язання. [4] Проте політична боротьба у США та ненадходження американських грошей, які закладені в програму з МВФ,

можуть поставити під сумнів і всю програму з Фондом. Ключова мета програми з МВФ – підтримання фіскальної, зовнішньої, цінової та фінансової стабільності в умовах надзвичайно високого рівня невизначеності, відновлення боргової стійкості в перспективі як за базовим, так і за песимістичним сценаріями. Програма спрямована на просування реформ і зміцнення інституцій для стимулювання сталого довгострокового економічного зростання на тлі післявоєнної відбудови та набуття Україною членства в ЄС. Загалом цього року Україна отримає близько 5,4 млрд доларів від МВФ.

Також пряма фінансова допомога у 2024 році очікується від Великої Британії (\$0,6 млрд) Південної Кореї та Японії (разом \$0,6 млрд) і більш дрібних сум від інших країн партнерів. [5] Вся інша допомога є військовою і буде отримана здебільшого вже у вигляді снарядів, техніки, тощо. Сумарно Україна очікує отримати від США, Євросоюзу та МВФ більше ніж 40 мільярдів доларів фінансової допомоги, щоб покрити дефіцит бюджету. Крім того, для успіху ЗСУ на фронті ключовою залишається західна військова допомога.

Висновки. Головним донором України залишаються США, і саме там ситуація є найбільш невизначеною. Ще у жовтні президент Джо Байден запропонував Конгресу схвалити в одному пакеті фінансування на Ізраїль, Україну та Тайвань. На Україну там було передбачено понад 61 млрд доларів, у тому числі 11,8 млрд прямої бюджетної підтримки. Однак провал України у роботі з Трамπίстським крилом Республіканської партії та республіканським виборцем призвів до невизначеної ситуації станом на сьогодні. Ситуація з МВФ та ЄС, а також країнами партнерами є кращою, що дає надію на поглиблення співпраці у випадку найгіршого сценарію співпраці з США, а саме припиненням поставок американської допомоги. Україна, яка наразі практично не займається питаннями самозабезпечення, мусить прийняти рішучі кроки по реорганізації видатків у бюджеті, переходу на військові рейки, а також більш адекватній роботі з країнами партнерами та виконанню вимог міжнародних фінансових інститутів.

Бібліографічний список

- 1) Маршук Л.М., Бабюк А.В., Страпачук Л.В. Вплив міжнародних інституцій на фінансовий стан України в умовах воєнного часу *Економіка та суспільство* 2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1193/1150>
- 2) Якименко Ю. Від попередніх підсумків 2023 до прогнозу 2024 URL: <https://razumkov.org.ua/statti/vid-poperednikh-pidsumkiv-2023-do-prognozu-2024>
- 3) Прасад А. Заслужила міжнародну підтримку URL:

<https://forbes.ua/news/zasluzhila-mizhnarodnu-pidtrimku-mvf-ozvuchiv-ekonomichni-zdobutki-ukraini-i-nagolosiv-na-potrebi-42-mlrd-finansuvannya-13022024-19169>

4) Колашник П. Україна отримає від МВФ черговий транш на \$900 млн URL: <https://forbes.ua/news/ukraina-otrimae-vid-mvf-chergoviy-transh-na-900-mln-11122023-17819>

5) Військова та фінансова допомога від Заходу: що відомо про перспективи на 2024 рік *Слово і діло* URL:

<https://www.slovoidilo.ua/2023/11/27/infografika/polityka/vijskova-ta-finansova-dopomoha-zaxodu-vidomo-pro-perspektyvy-2024-rik>

Гошко Ю.

студент 4 курсу факультету управління, економіки та права

*Науковий керівник: **Синявська Л. В.***

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Вступ. Інноваційний розвиток сільських територій повинен базуватися на дієвій інноваційній інфраструктурі, що трактується як весь необхідний спектр державних і приватних установ та організацій, які забезпечують розвиток і підтримку всіх стадій інноваційного процесу.

Обласні, районні адміністрації та ради повинні активно сприяти інноваційному розвитку сільських територій. Зокрема, вести переговори, підписувати меморандуми з підприємствами, що реалізують інноваційні проекти, проводити прес-конференції за їх участі, а також створювати робочі групи на місцях.

Результати дослідження. На сучасному етапі сільські території дуже повільно набирають економічного прогресу. Щороку відбувається все більший занепад та руйнація українського села. Стан сільського ринку праці характеризується загостренням проблем зайнятості та безробіття, низьким професійно-кваліфікаційним рівнем незайнятих осіб, відсутністю нових робочих місць для селян. Ці факти становлять загрозу продовольчій безпеці країни, демографічному відтворенню селянства, створюють соціальну напругу в селі. В сільській місцевості значно знизився рівень життя та доходів населення, поглиблюється розрив між багатими і бідними, зникає, остаточно і не

сформувавшись, так званий «середній клас», який би мав слугувати основою розвитку цивілізованого суспільства.

Як показують дослідження, занепад сільської соціальної інфраструктури, відсутність робочих місць, елементарних культурно-побутових умов життя селян, низький розвиток сільських територій, недостатні умови для розвитку підприємництва на селі, сприяють відтоку сільського населення, особливо молоді, яка виїжджає до міст і за кордон заради більш престижних заробітків. Обмеженість виробничої сфери села сільським господарством, низький розвиток різних видів несільськогосподарської діяльності призводять до неможливості працевлаштування осіб, вивільнюваних із сільського господарства, без зміни місця проживання, а отже, сприяють обезлюдненню сільських територій.

Як бачимо, ситуація є досить складною. З одного боку, занепад сільськогосподарських підприємств став однією з основних причин соціальних проблем села; з іншого боку, ці проблеми є однією з перешкод на шляху до стабілізації та розвитку в аграрному секторі нашої держави.

В умовах соціально-економічної кризи реальним завданням, яке слід послідовно реалізовувати, є забезпечення мінімального рівня доходів сільським жителям. При цьому слід наголосити, що збереження характерної для сучасних умов високої частки доходів від особистого селянського господарства в загальній структурі сукупного доходу сільських домогосподарств в майбутньому вбачається негативним. Цей показник є свідченням, з одного боку, натуралізації і екстенсифікації сільськогосподарського виробництва внаслідок його роздрібності; з іншого боку, низького рівня грошових доходів селян, отримуваних у вигляді оплати праці, пенсій, стипендій. Хоча необхідно також визнати суттєвий вклад особистих підсобних господарств населення у забезпечення продовольчої безпеки нашої держави, що був зроблений в умовах глибокої економічної і виробничої кризи, в якій опинилися сільськогосподарські підприємства.

Зазначимо також, що на сьогодні майже безальтернативним джерелом отримання роботи, а значить і грошової оплати праці в сільській місцевості є аграрні підприємства. Саме вони, незважаючи на часто складне економічне становище й низьку економічну ефективність здійснюваної господарської діяльності, є основою і головною умовою подальшого існування сільського населеного пункту.

Звичайно, одним з найбільш важливих чинників у вирішенні проблем розвитку села, усунення соціальних протиріч має стати наявність ефективного конкуренто спроможного сільськогосподарського виробництва, зацікавленого в забезпеченості висококваліфікованими кадрами, а відтак, і в забезпеченні надання певного рівня соціальних послуг для своїх працівників (дитячі дошкільні та шкільні заклади, медичне обслуговування, надання культурних та побутових послуг). Причому наявність такого виробництва, внаслідок зростання

доходів населення, сприятиме і розвитку торгівельної та обслуговуючої мережі на селі.

Якщо взяти до уваги мій рідний край – Сокальщину, то я не можу сказати, що там сільські території є вкрай низько-розвинуті. Так, не все ідеально, але селам району є дійсно чим пишатись, порівняно із тими селами, де взагалі економіка не розвивається.

Між селами кожного дня і по кілька разів на день є транспортне сполучення, проблем із газопостачанням та водопостачанням немає, у кожному селі є школи та дитсадки, що є дуже важливим, адже є для багатьох людей вакансії на роботу. Звичайно, не у всіх селах, але в багатьох є медичне обслуговування. Також є будинки культури. У декількох селах є відпочинкові комплекси для відпочинку молоді. Щодо доріг, то потрохи асфальт по селах відновлюють. Розвивається фермерське господарство, збільшуються площі орної землі. Наприклад, неподалік від села, де я проживаю, відновлюється свинарство. Це велике підприємство, яке вирощує зернові культури, розводить свиней і на цьому має шалений прибуток.

Висновки. Отже, становлення інноваційної моделі розвитку сільських територій – один з найважливіших системних факторів ефективності використання економічного їх потенціалу та підвищення рівня конкурентоспроможності.

Основними складовими загальної інноваційної моделі розвитку сільських територій України є використання комплексного підходу до розвитку їх соціально-економічного потенціалу, розвиток інноваційної інфраструктури, створення модельних центрів розвитку сільських територій України.

Турків А.

студент 6 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Агрес О.Г.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Львівський національний університет природокористування

ЗАХОДИ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ

Вступ. Фінансова надійність страхової компанії залежить від її здатності ефективно управляти фінансовими ризиками. Для підвищення фінансової надійності страхової компанії необхідно вдосконалити управління її фінансовими ризиками.

Фінансові ризики є невід'ємною частиною діяльності будь-якого підприємства, в тому числі і страхової компанії. Неefективне управління фінансовими ризиками може призвести до виникнення фінансових труднощів, а в крайньому випадку - до банкрутства страхової компанії.

Фінансова надійність страхової компанії - це її здатність виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками. Ефективне управління фінансовими ризиками є одним з ключових факторів формування фінансової надійності страхової компанії.

Результати дослідження Для того, щоб ефективно управляти фінансовими ризиками, страхова компанія повинна мати ефективну систему управління ризиками. Така система повинна включати в себе наступні елементи:

- ідентифікація та оцінка фінансових ризиків,
- розробка заходів щодо управління фінансовими ризиками,
- впровадження заходів щодо управління фінансовими ризиками,
- контроль ефективності управління фінансовими ризиками.

Ідентифікація та оцінка фінансових ризиків є першим етапом управління ризиками. На цьому етапі страхова компанія повинна визначити всі потенційні фінансові ризики, яким вона піддається. Після цього необхідно оцінити ймовірність настання кожного ризику та його можливі наслідки.

Розробка заходів щодо управління фінансовими ризиками є наступним етапом управління ризиками. На цьому етапі страхова компанія повинна розробити заходи, які допоможуть їй зменшити ймовірність настання фінансових ризиків або зменшити їх можливі наслідки.

Впровадження заходів щодо управління фінансовими ризиками є третім етапом управління ризиками. На цьому етапі страхова компанія повинна впровадити розроблені заходи.

Контроль ефективності управління фінансовими ризиками є останнім етапом управління ризиками. На цьому етапі страхова компанія повинна оцінити ефективність впроваджених заходів і в разі необхідності внести в них корективи.

Ефективне управління фінансовими ризиками є важливим фактором формування фінансової надійності страхової компанії. страхова компанія, яка ефективно управляє фінансовими ризиками, має більш високі шанси на успішне функціонування в довгостроковій перспективі.

З розвитком науково-технологічного прогресу рекомендуємо застосовувати інноваційні заходи. Доцільно навести конкретні приклади того, як страхова компанія ПЗУ Україна може використовувати сучасні технології для вдосконалення управління фінансовими ризиками (рис. 1).

Конкретні заходи, які будуть реалізовані страховою компанією ПЗУ Україна, залежатимуть від її індивідуальних потреб і цілей. Однак, використання сучасних технологій може допомогти компанії вдосконалити свою систему управління ризиками та підвищити свою фінансову надійність.

Страхова компанія може використовувати штучний інтелект для аналізу великих обсягів даних, таких як дані про страхові договори, дані про фінансові ринки та дані про природні катаклізми. Це допоможе компанії швидше і точніше оцінювати ризики.

Застосування блокчейну страхова компанія може використовувати для зберігання даних про страхові договори. Це допоможе компанії запобігти шахрайству та іншим фінансовим злочинам.

Страхова компанія може використовувати хмарне сховище для зберігання даних про страхові договори, що надасть можливість заощадити гроші на придбанні та обслуговуванні власних серверів.

Рис. 1. Застосування сучасних технологій для вдосконалення управління фінансовими ризиками у СК «ПЗУ Україна»

Висновки. На нашу думку досить вагомими елементами в управлінні фінансовими ризиками стануть: BigData та розробка інтегрованої системи управління ризиками

Застосування аналітики великих даних (BigData) для виявлення тенденцій та закономірностей у фінансових даних. Аналітика великих даних може використовуватися для виявлення тенденцій та закономірностей у фінансових даних, які можуть вказувати на виникнення фінансових ризиків. Це дозволить компанії ПЗУ Україна більш ефективно виявляти та реагувати на ризики.

Розробка інтегрованої системи управління ризиками буде об'єднувати всі аспекти діяльності компанії та дозволить компанії ПЗУ Україна більш ефективно керувати своїми фінансовими ризиками в цілому.

Кізяк Н.М.

студентка 6 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Грицина О.В.

*к. е. н., доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та
страхування*

Львівський національний університет природокористування

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Вступ. Важливим етапом формування соціальної політики держави є пошук ефективних моделей функціонування пенсійних систем. На сьогодні найбільш вагомими причинами необхідності реформування пенсійної системи України є демографічні, серед яких акцентуються старіння населення та зниження народжуваності. Не менш важливою є нестабільність економіки, яка супроводжується низьким рівнем ВВП та поширенням тіньової економіки. Посилює потребу реформування діючої пенсійної системи недосконалість існуючої системи, яка відзначається низьким рівнем пенсій та непрозорістю системи. Слід відзначити серед причин і вплив пандемії COVID-19, яка привела до зростання безробіття та зменшення доходів населення. І, безперечно, вплив ворожої агресії у повній мірі впливає на функціонуючу систему, на бажання громадян мати гідне життя на пенсії. Тому сьогодні для України є важливим досвід країн світу у пенсійному реформуванні.

Результати дослідження. Аналізуючи світовий досвід реформування пенсійного забезпечення, можна виділити три напрямки змін.

Найважливіший з них - параметричний підхід до реформування пенсійної системи, який передбачає модифікацію окремих складових існуючого пенсійного забезпечення. Сюди відносимо підвищення пенсійного віку, повну чи часткову відміну пільг та ін. Інший напрям передбачає часткове збереження розподільчої системи та запровадження накопичувальної компоненти, тобто поряд з оновленням окремих компонент солідарної системи поступово вводиться накопичувальна складова. Третій напрям передбачає перехід до накопичувальної системи та передачу розпорядження пенсійними активами до недержавних пенсійних фондів. Параметричний підхід до реформування пенсійної системи властивий для економічно розвинених країн. У даному випадку політичні еліти стараються адаптувати пенсійні системи, корегуючи ставки пенсійних внесків, обмежуючи зростання зобов'язань перед пенсіонерами та покращуючи відношення кількості пенсіонерів до кількості працюючих. Другий напрям властивий для країн, які розвиваються, він характеризується дією розподільчого механізму, що не може забезпечити населенню прийнятний рівень життя після досягнення пенсійного віку. Останній напрям передбачає

повний перехід до накопичувальної пенсійної системи. Такий підхід був притаманний країнам Латинської Америки наприкінці ХХ століття. Тут було введено лише накопичувальну пенсійну систему, проте таке рішення розкритиковане населенням та світовою спільнотою [4].

На сучасному етапі здійснення реформ пенсійних систем у розвинених країнах паралельно розвиваються дві пенсійні системи та їх нормативно-правової бази. Це державна, яка гарантує пенсії усім громадянам, та недержавна, яка дає можливості додаткових надбавок до пенсій робітників та самозайнятого населення. Аналізуючи недержавне пенсійне страхування в Європейських країнах бачимо, що його основа формується за рахунок страхових компаній та недержавних пенсійних фондів. У Франції, наприклад, пенсійна система включає дві складові - обов'язкову та добровільну. Обов'язкове додаткове пенсійне забезпечення охоплює всі категорії громадян та має дві підсистеми, які включають пенсійний план заощаджень при якому громадяни самі вибирають розмір внеску та самостійно його сплачують; регулярні додаткові внески та інвестування внесків співробітників в страхові компанії, банки роботодавцями-компаніями, що працюють в даній системі, а також систему додаткового пенсійного забезпечення державних службовців. Щодо Сполучених Штатів Америки, то можемо сказати, що тут склався так званий симбіоз державних і приватних пенсійних інститутів. Пенсійна система США передбачає три види пенсій: державну, колективну та приватну індивідуальну (тобто особистий пенсійний рахунок громадянина). Державна складова американської пенсійної системи є класичною розподільчою пенсійною системою, коли працююче населення платить внески до певних фондів, а пенсіонери з цих фондів отримують виплати. Розподільча пенсійна система має загальну федеральну програму, яка розрахована на населення, зайняте у приватному секторі економіки. Щодо накопичувальних пенсій Америки, то тут спостерігаємо як державні, так і недержавні пенсійні програми. Окрім державної програми (яка представляє розподільчу модель пенсійної системи) мають місце накопичувальні програми забезпечення громадян. Ці програми працюють на федеральний уряд та органи місцевої влади.

Особливим у німецькій пенсійній системі є те, що додаткове пенсійне страхування проводиться на рівні окремих фірм. Це визначає залежність розміру майбутньої пенсії, від тривалості трудового стажу в конкретній компанії [3]. Додаткове пенсійне страхування на підприємствах також проводиться в Канаді. Тут пенсійна система передбачає колективні пенсійні плани працівників, страхування проводиться за рахунок внесків громадян та роботодавців. Ця система покликана забезпечити соціальний захист працівників та сприяти зростанню їх особистих заощаджень. Можна відзначити, що в таких країнах як Австралія і Швейцарія пенсійні системи, які фінансуються роботодавцями, є обов'язковими [5]. Досвід реформування пенсійної системи в Великобританії для

сучасної України є особливо актуальним, адже при реформуванні пенсійних інститутів у Великобританії уряд зміг досягти скорочення пенсійних зобов'язань держави порівняно з іншими розвиненими країнами світу. Доречно використати в українській пенсійній системі таку компоненту недержавної пенсійної системи як професійні пенсійні плани на підприємствах або за місцем роботи. Такі пенсійні плани дадуть можливість підвищити ефективність пенсійних заощаджень українців, і таким чином зросте сумарний розмір їх пенсій.

Висновки. На сучасному етапі пенсійні системи реформуються в накопичувальні або змішані пенсійні системи із схемами як визначених виплат, так і з фіксованими внесками. Таким чином при реформуванні пенсійної системи України бажаних результатів можна досягти впроваджуючи змішану пенсійну систему [2]. Найоптимальніше таку пенсійну систему запроваджувати, організовуючи діяльність в її рамках таких інституцій, як: базова пенсія (призначається громадянам, які втратили працездатність через інвалідність чи досягнення пенсійного віку); трудова пенсія (залежить як від заробітку працівника, так і від його трудового стажу); недержавна пенсія (може бути додатковою до попередніх двох та мати вигляд як корпоративних, так і індивідуальних пенсійних планів, власних збережень громадян, розміщених ними у страхових компаніях та недержавних пенсійних фондах). Уряд повинен провадити політику, яка забезпечуватиме запобігання можливим ризикам, що загрожують пенсіонерам опинитися в бідності чи скруті, а також має гарантувати так звану «сітку безпеки», яка забезпечує надання мінімальної пенсії тим, хто не має права на трудову пенсію. Загалом реформування пенсійної системи є складним та комплексним завданням, яке потребує ретельного аналізу та широкого обговорення. Важливо, щоб реформа була проведена справедливо та з урахуванням інтересів усіх учасників пенсійної системи.

Бібліографічний список

1. Anderson, K.M., 2005. Pension reform in Sweden: Radical reform in a mature pension system. *Ageing and Pension Reform Around the World: Evidence from Eleven Countries*. p. 94-104
2. Кулікова, Є.О., 2018. Порівняльний аналіз системи пенсійного страхування України та зарубіжних країн. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА. № 9(37). с. 142–146.
3. Маслічук, С.А., 2014. Фінансові аспекти реформування пенсійних систем. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : збірник наукових праць. Вип. 25. с. 119–124
4. Ріппа, М., 2009. Становлення системи пенсійного забезпечення України: нормативний і соціально-демографічний аспекти. *Світ фінансів*. Вип.1. с. 44-55

5. Szczur, M.A., 2016. The Pension System in Canada: A Success to Follow? Old-Age Pension Systems Outside Europe. №1, p. 16-25
6. Толуб'як, В.С., Горин, В.П., 2016. Закордонні орієнтири реформування вітчизняної пенсійної системи. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. Вип. 18, Част. 2, с. 165-170.

Марків Р.,

*студент I курсу повної програми навчання
навчально-наукового інституту заочної та післядипломної освіти*

Науковий керівник: Марків Г.В.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування*

ІНВЕСТИЦІЙНІ ТРЕНДИ В УКРАЇНІ

Вступ. Сучасний світ постійно змінюється. Новації не оминули й інвестиції. У цій сфері також формуються нові тренди, що визначають розвиток ринку на найближчі роки.

Результати дослідження. Першим і найпростішим способом інвестування в Україні є вкладення коштів у військові облигації або традиційні банківські депозити.

Військові облигації - це спеціальний фінансовий інструмент, який дозволяє одночасно підтримати фінансування країни та отримати прибуток від інвестицій. Міністерство фінансів України пропонує облигації з різними ставками доходності: до 18% річних у гривнях, до 4.25% річних у доларах США, до 2.5% річних у євро. Ці облигації можна придбати в банках або через мобільний додаток "Дія", що робить процес інвестування доступним і простим.

Ще одним варіантом є розміщення коштів на депозит у банку. Наприклад, Монобанк пропонує 12% річних в гривні. Це менше, ніж можлива відсоткова ставка за військовими облигаціями, але все ж таки привабливий варіант для консервативних інвесторів.

Другий варіант інвестування в Україні, який варто розглянути, - це *придбання франшизи*. Франшиза - це унікальна можливість вкласти кошти у вже випробовану і успішну бізнес-модель зі стабільними стандартами та підтримкою від бренду.

Франшиза дозволяє купити право вести бізнес під відомим брендом, використовуючи його бізнес-модель та маркетингові стратегії. Це зменшує

ризиків, пов'язаних з започаткуванням власного бізнесу з нуля, а також надає доступ до вже відомого бренду та клієнтської бази.

В Україні існує широкий спектр франшиз, що дозволяє вибрати той варіант, який відповідає вашим інтересам, рівню інвестицій та бажаному періоду окупності.

Інвестування в нерухомість є одним із найбільш традиційних і водночас надійних способів заробітку в Україні. Цей метод інвестування має різні формати та можливості, включаючи придбання комерційної, житлової нерухомості, а також земельних ділянок.

Комерційна нерухомість: інвестування в комерційну нерухомість може включати офісні приміщення, магазини, склади тощо. Це може забезпечити стабільний дохід від оренди, хоча потребує значних початкових вкладень.

Житлова нерухомість: інвестування в житлову нерухомість, таку як квартири або будинки, також може бути вигідним, особливо з огляду на потенціал здачі в оренду або перепродажу у майбутньому.

Інвестування в земельні ділянки може бути вигідним в довгостроковій перспективі, особливо в районах, де очікується зростання інфраструктури та попиту.

Продаж товарів та послуг через соціальні мережі є одним з найбільш динамічних та доступних способів заробітку в Україні. Цей метод не вимагає значних вкладень і може бути особливо привабливим для тих, хто шукає гнучкість та креативність у своїх інвестиціях.

Переваги та можливості:

Гнучкість та креативність: соціальні мережі дозволяють проявляти креативність і використовувати різноманітні маркетингові стратегії для залучення клієнтів.

Швидке розширення аудиторії: велика кількість користувачів соціальних мереж гарантує доступ до широкої аудиторії потенційних клієнтів.

Можливість масштабування: по мірі зростання бізнесу, можна розширювати асортимент товарів та послуг, пропонуючи їх все більшій кількості клієнтів.

Важливо розуміти потреби та інтереси вашої цільової аудиторії. Створюючи контент, який резонує з вашими потенційними клієнтами, ви збільшите шанси на успіх та прибуток.

П'ятим варіантом інвестування, який варто розглянути в Україні, є *вкладення коштів у акції та світові індекси*. Цей метод відрізняється вищим рівнем потенційного доходу та збільшеним ризиком порівняно з більш традиційними варіантами інвестування.

Інвестування в акції великих корпорацій, таких як американські технологічні гіганти, може бути вигідним рішенням. Ці компанії часто

демонструють стабільне зростання та мають потенціал для довгострокових інвестицій.

Шостим варіантом для інвестування в Україні є *управління капіталом*, особливо для тих, хто володіє значними сумами інвестицій. Цей підхід передбачає передачу управління вашими активами професійному трейдеру або інвестиційному менеджеру.

Особливості управління капіталом:

- **мінімальна сума інвестицій:** для участі в програмах управління капіталом, зазвичай потрібно мати інвестиційний капітал від \$25 000 - \$50 000 та більше. Особисто наша компанія починає співпрацювати з клієнтами від \$25 000.

- **пасивний дохід:** цей метод дозволяє інвесторам заробляти пасивно, поки фахівці управляють інвестиційним портфелем. Це може бути особливо привабливим для тих, хто не бажає самостійно займатися дослідженнями ринку або вести активну торгівлю.

- **використання експертних знань:** професійні трейдери та інвестиційні менеджери мають глибоке розуміння ринку, що може сприяти більш ефективному розподілу капіталу та зменшенню ризиків.

- **диверсифікація портфеля:** часто, управління капіталом включає диверсифікацію інвестицій між різними активами, що може забезпечити баланс між ризиком і потенційною віддачею.

Як і будь-яка інша інвестиційна діяльність, управління капіталом несе в собі певні ризики. Важливо уважно обирати компанію з управління капіталом, а також бути готовим до можливих коливань ринку. Управління капіталом може бути ефективним способом зростання інвестицій, проте це вимагає виваженого підходу та ретельного вибору управлінської компанії.

Сьомим, але не менш важливим варіантом інвестування в Україні, є *ринок криптовалют*. Цей сектор відомий своєю високою волатильністю, що може принести великі прибутки, але також і високі ризики. Особливо цей варіант підходить для тих, хто готовий працювати з великими коливаннями ціни.

Варіанти інвестицій в криптовалюту:

- **пряме інвестування в криптовалюту:** це означає купівлю криптовалют, таких як Bitcoin, Ethereum, та інших, і тримання їх з метою зростання їх вартості.

- **участь в крипто-трейдингових програмах:** слідування сигналам на купівлі та продажу криптовалют на основі аналітичних рекомендацій.

Висновки. Інвестування в Україні у 2024 році пропонує різноманітні можливості, починаючи від традиційних військових облігацій та банківських депозитів і закінчуючи передовими методами, такими як трейдинг криптовалютами та купівля франшиз. Кожен з цих варіантів має свої особливості, рівень ризику та потенціал прибутковості. Важливо провести ретельний аналіз і обрати той варіант, який найкраще відповідає вашим інвестиційним цілям та рівню комфорту з ризиком.

Не забувайте про вплив інфляції на вартість ваших інвестицій та потенційний дохід. Інвестування - це завжди баланс між потенційним прибутком та ризиком втрати. У будь-якому випадку, краще робити обдумані та виважені інвестиції, аніж залишати кошти "під подушкою".

Інвестуйте розумно, зважаючи на всі можливі ризики, щоб досягти успіху у ваших фінансових починаннях.

Бібліографічний список

1. Як і куди варто інвестувати в Україні URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/yak-i-kudy-varto-investuvaty-v-ukrayini-u-2023>
2. Інвестування в Україну під час війни: тенденції та перспективи URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/279892>
3. Інвестиції в Україні. Можливості та перспективи 2024 року URL: <https://www.juscutum.com/investiciyi-v-ukrayini-mozhливosti-ta-perspektivi-2024>

Петрик Н.,
студенти 2 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Агрес О.Г.
*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування*

КРИПТОВАЛЮТА ЯК РОЗРАХУНКОВИЙ ЗАСІБ

Вступ. Криптовалюта, незважаючи на свою відносно недавню появу, стала об'єктом інтенсивних досліджень та дискусій як серед фахівців у сфері фінансів, так і серед широкого загалу. Зокрема, однією з головних областей досліджень є роль криптовалют як розрахункового засобу. У цьому дослідженні ми оцінимо результати різних наукових робіт та аналізів, щоб сформулювати висновки щодо потенційних переваг та викликів, пов'язаних з використанням криптовалют у ролі розрахункового засобу.

Результати досліджень.

1. Ефективність транзакцій.

Багато досліджень доводять, що криптовалюта може бути дуже ефективним розрахунковим засобом. Швидкість та низькі комісії, які зазвичай супроводжують транзакції з використанням криптовалют, роблять їх

привабливими для великої кількості транзакцій, які потребують швидкого вирішення.

2. Децентралізація та безпека

Децентралізований характер криптовалют дозволяє уникнути втручання з боку державних установ або інших централізованих організацій. Це може забезпечити більшу стійкість до зловживань та обмежень. Безпека транзакцій у криптовалютній мережі також гарантується за допомогою криптографії та розподіленої системи.

3. Глобальний доступ.

Криптовалюта не має кордонів і може бути використана будь-де в світі, де є доступ до Інтернету. Це робить її ідеальним рішенням для міжнародних платежів та транзакцій, оскільки вона не обмежена географічними межами або валютними перешкодами.

4. Волатильність та ризику.

Однак, криптовалюта залишається досить волатильним активом. Її ціни можуть значно змінюватися протягом коротких періодів часу, що створює ризику для тих, хто використовує її в якості розрахункового засобу.

Висновки. У світі, що швидко змінюється, криптовалюта стає все більш привабливим варіантом для розрахунків. Її ефективність, безпека та глобальна доступність роблять її привабливим інструментом для платежів та транзакцій. Однак потрібно розуміти, що існують певні ризику, пов'язані з волатильністю цін криптовалют та потенційними проблемами регулювання. Щоб використовувати криптовалюту як розрахунковий засіб ефективно, важливо розвивати стратегії ризик-менеджменту та розуміти основні принципи її функціонування

Закревський М.Ю.

студент 7 курсу факультету управління, економіки та права

Науковий керівник: Колодій А. В.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування*

МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ

Вступ. У сучасній ринковій економіці підприємства мають постійну потребу у управлінні фінансовими ризиками, оскільки ці ризику можуть серйозно підірвати їхню фінансову стійкість та вплинути на загальний результат

діяльності. Функція управління фінансовими ризиками стає критично важливою в контексті фінансового управління підприємства, орієнтованого на мінімізацію можливих втрат і максимізацію можливостей здобуття прибутку.

Поява фінансових ризиків є результатом взаємодії загальних та специфічних чинників, які спричинюють їх появу. Загальні чинники впливу, що відносяться до всіх підприємств, включають такі аспекти, як економічна нестабільність, коливання валютних курсів, зміни у законодавстві, технологічні прогреси та політичні трансформації. З іншого боку, специфічні чинники впливу стосуються конкретних підприємств та охоплюють такі аспекти, як особливості галузі, конкурентна ситуація в ринковому сегменті та внутрішні особливості діяльності самого підприємства.

Результати дослідження. Процес виникнення ризику розпочинається в результаті впливу загальних та специфічних чинників на діяльність підприємства. Ці чинники можуть спричинити відхилення фінансових результатів від очікуваних. Випадковість негативних відхилень, які призводять до збитків для підприємства, визначає виникнення фінансового ризику.

Ймовірність виникнення ризику залежить від сили впливу загальних та специфічних чинників, а також від наявності заходів, спрямованих на зниження цього впливу.

Можливі наслідки ризику можуть бути різноманітні. У простіших випадках ризик може викликати втрату фінансових ресурсів. В складніших сценаріях можливі наслідки включають зниження конкурентоспроможності, втрату ринкової частки, погіршення ділової репутації та навіть банкрутство підприємства.

Для ефективного управління фінансовими ризиками необхідно правильно оцінювати ймовірність виникнення ризику та його можливі наслідки. Ці оцінки допомагають обрати найбільш ефективні стратегії управління ризиками.

Фінансові ризики, що виникають у фінансовій сфері діяльності підприємства, становлять ймовірність втрат та негативних наслідків, що можуть бути викликані різноманітними факторами, такими як економічна нестабільність та зміни валютних курсів. Поодинокі, ці ризики можуть впливати із кредиторської та дебіторської заборгованості, операційної та інвестиційної діяльності. Ефективне управління фінансовими ризиками належить до критичних завдань фінансового менеджменту, і включає такі основні етапи:

1. ідентифікація та оцінка ризиків – на цьому етапі визначаються всі можливі фінансові ризики, яким підприємство може бути піддане, та проводиться їхня оцінка за ймовірністю та можливими наслідками.
2. вибір методів управління ризиками – спираючись на результати ідентифікації та оцінки ризиків, обираються найбільш ефективні стратегії та методи управління для кожного конкретного виду ризику.
3. реалізація обраних методів управління ризиками – на останньому етапі

розробляються та впроваджуються заходи, спрямовані на мінімізацію фінансових ризиків та забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Існує розмаїття методів управління фінансовими ризиками, зокрема такі, як уникнення, перенесення та зниження ризиків. Метод уникнення ризиків полягає у відмові від конкретних дій, що мають потенційний фінансовий ризик. Наприклад, підприємство може відмовитися від міжнародного експорту, якщо не бажає ризикувати коливаннями валютних курсів. Метод перенесення ризиків передбачає передачу фінансового ризику на іншу сторону, часто шляхом укладення страхових контрактів або фінансових угод. Наприклад, підприємство може застрахувати свої активи від можливих ризиків. Метод зниження ризиків полягає у вжитті заходів для зменшення ймовірності виникнення фінансових ризиків або їхніх негативних наслідків. Наприклад, підприємство може диверсифікувати свою діяльність або використовувати фінансові інструменти для захисту від коливань цін на ринку.

Вибір методів управління фінансовими ризиками підприємства обумовлюється кількома чинниками, включаючи вид ризику, масштаби підприємства та його фінансові можливості. Різні види ризиків вимагають застосування різних стратегій управління ними. Розмір підприємства також впливає на вибір методу управління фінансовими ризиками, з малими підприємствами, які часто обмежені в фінансових ресурсах, не завжди можна застосовувати ті ж самі методи, що й великим підприємствам. Управління фінансовими ризиками на великих та середніх підприємствах представляє більш складну задачу, оскільки вони частіше мають більший обсяг операцій та активів, відповідно, мають більший потенціал для ризиків. Крім того, необхідно враховувати, що деякі методи управління ризиками можуть потребувати значних фінансових витрат, що може бути недоцільним для деяких підприємств.

Висновки. Управління фінансовими ризиками є ключовою складовою системи фінансового менеджменту підприємства, спрямованою на зниження можливих втрат та оптимізацію можливостей. Для досягнення ефективного управління фінансовими ризиками важливо правильно визначити та оцінити ризики, вибрати найбільш підходящі методи управління ними та успішно реалізувати їх у практичній діяльності підприємства.

Бібліографічний список

1. Кравченко І.В. Управління фінансовими ризиками: *навч. посіб.* К.: Центр учбової літератури, 2022. 256 с.
2. Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна Економіка»*. 2016. № 5-6. С. 218-223.

Юрик Т.

*студентка 3 курсу факультету управління, економіки та права
науковий керівник: Рубай О.*

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівського національного університету природокористування*

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ЯК ОСНОВА САМОСТІЙНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Вступ. Одна з вирішальних умов створення високорозвиненої ринкової економіки - побудова ефективно функціонуючого державного сектору, особливо його ключової складової – місцевого самоврядування. Наявність незалежних інститутів місцевого самоврядування, побудова основ громадянського суспільства та захист демократичних інституцій необхідні впершу чергу для громадян, які безпосередньо беруть участь у прийнятті рішень щодо вирішення соціальних проблем та їх практичний вплив на податкову та бюджетну політику.

Результати дослідження. Місцеві бюджети займають важливе місце в системі суспільних фінансів, яка є сукупністю економічних відносин, пов'язаних з формуванням, розподілом та використанням централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів, які спрямовуються на задоволення загальнодержавних, регіональних і місцевих потреб.

Система суспільних фінансів є основою функціонування місцевого самоврядування. Самоврядні органи мають власні фінансові ресурси, які вони використовують для забезпечення місцевого благополуччя. Ці ресурси формуються за рахунок місцевих податків і зборів, доходів від комунального майна, підприємницької діяльності та інших джерел.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [3].

Ефективність фінансової системи України може бути досягнута за умови забезпечення фіскальної спроможності та фіскальної незалежності будь-якої території. Фінансова незалежність означає місцеву автономію та свідчить про спроможність місцевої влади вирішувати питання самостійно. До їх компетенції входить забезпечення соціально-економічного розвитку території. Тому фінансовою основою місцевого самоврядування є місцеві бюджети, актуальним завданням для місцевих бюджетів як фінансової основи цього розвитку є місцеві особливості, збільшення доходів місцевих бюджетів при зміцненні фінансової самостійності органів місцевого самоврядування.

Передумови фіскальної незалежності місцевого самоврядування з точки зору економічних інтересів лежать в основі децентралізації влади та адекватного розподілу повноважень, відповідальності та фінансово-економічної бази між центральними, регіональними та місцевими органами управління. Межі фінансової самостійності місцевого самоврядування мають бути завжди визначені законом, тобто закон повинен уточнити функції місцевого самоврядування та відповідно визначити джерела фінансових ресурсів.

Реалізація принципу самостійності – полягає в об'єктивній необхідності існування як права так і можливості територіальних громад незалежно приймати важливі рішення для вирішення питань місцевого значення. Наявність власних дохідних джерел є головною ознакою самостійності місцевих бюджетів територіальних об'єднань, які надають можливість комплексно вирішувати питання фінансового забезпечення економічного та соціального розвитку територіального об'єднання [2].

Місцевий бюджет міської ради - це фінансовий план, який визначає доходи і видатки міської ради на певний період часу. Він є основним документом, який регулює фінансову діяльність міської ради та її виконавчого органу.

Отже, суть поняття місцевий бюджет територіальної громади згідно з бюджетним кодексом можна сформулювати таким чином (рис. 1) [1]:

Місцевий бюджет являється закономірним економічним атрибутом окремої самостійної територіальної одиниці, яка наділена певним правовим статусом.

У контексті України, місцевий бюджет міської ради є важливим інструментом забезпечення місцевого самоврядування. Він дозволяє органам місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого значення, забезпечуючи при цьому ефективну та прозору фінансову діяльність.

Місцеві бюджети відіграють важливу роль у забезпеченні економічного та соціального розвитку територій, на яких вони діють. Вони є інструментом реалізації завдань і функцій місцевого самоврядування, а також сприяють:

- задоволенню потреб населення у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту, благоустрою та інших сферах. Місцеві бюджети спрямовуються на фінансування закладів освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту, а також на проведення заходів з благоустрою населених пунктів;
- розвитку місцевої інфраструктури. Місцеві бюджети спрямовуються на будівництво і ремонт доріг, мостів, освітлення, водопостачання, каналізації та інших об'єктів інфраструктури;
- стимулюванню економічного розвитку. Місцеві бюджети можуть використовуватися для надання фінансової підтримки суб'єктам господарювання, а також для реалізації інвестиційних проектів.

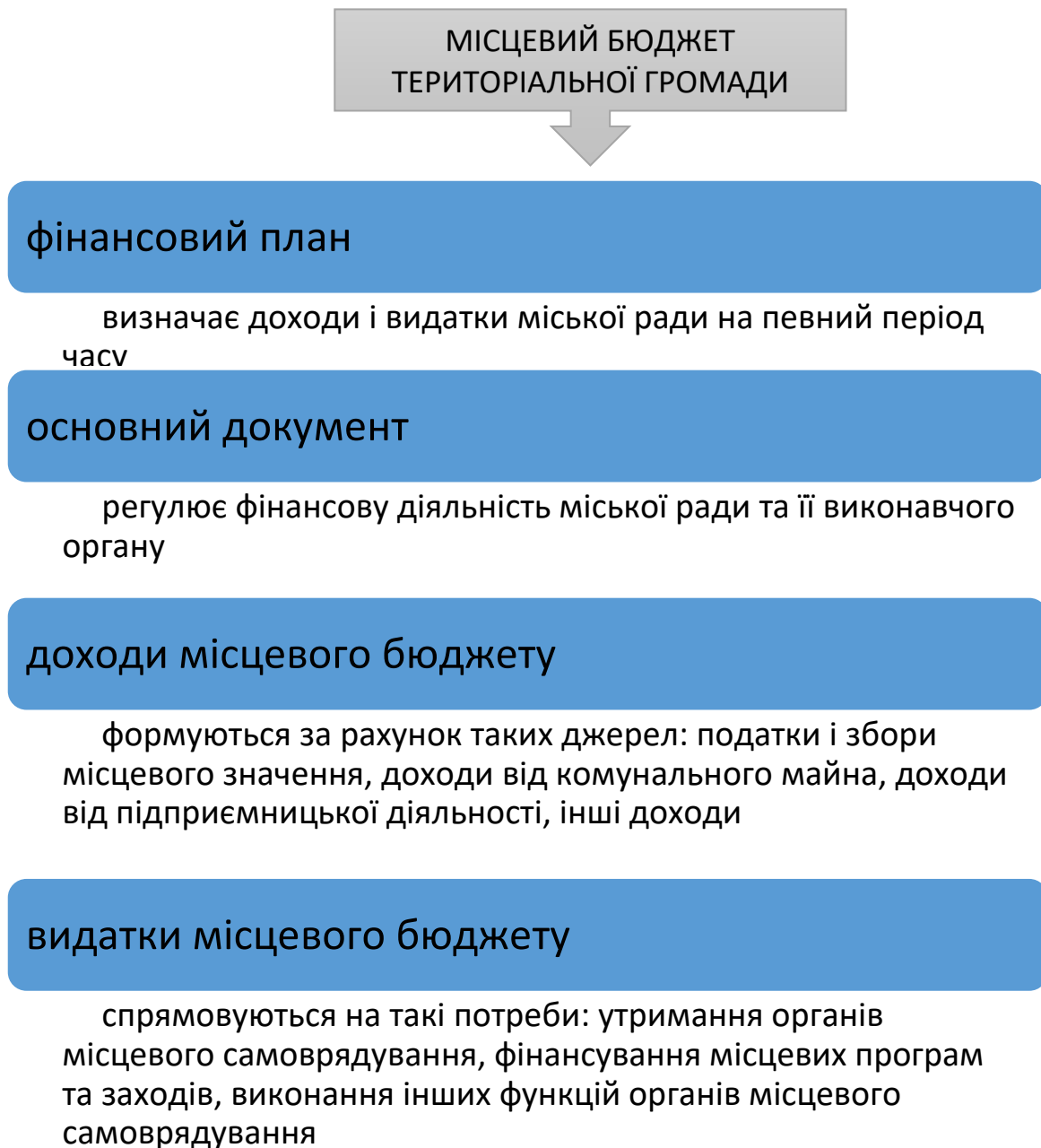

Рисунок 1 - Суть поняття місцевий бюджет

Висновки. Роль місцевих бюджетів у забезпеченні економічного та соціального розвитку територій зростає. Це пов'язано з децентралізацією влади та посиленням ролі місцевого самоврядування.

Місцеві бюджети мають значний вплив на розвиток територіальної громади. Вони є основним джерелом фінансування місцевих потреб у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту, благоустрою та інших сферах.

Бібліографічний список

1. Бюджетний кодекс України №2456-VI від 29.09.2021 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n1169>.
2. Власюк Н. І., Мединська Т. В., Мельник М. І. Місцеві фінанси: навчальний посібник. Київ, 2019. 328 с.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування» № 1702-IX від 16.07.2021 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.

Шуп'яний В.В.

*студент 7 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Колодій А. В.
к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування*

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Вступ. Управління фінансовими потоками в територіальних громадах є надзвичайно важливим елементом їхньої функціонування. Ця діяльність спрямована на забезпечення ефективного розподілу та використання коштів місцевого бюджету з метою розвитку громад та задоволення їхніх потреб у різних сферах, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальне забезпечення, культура, спорт, транспорт, комунальні послуги та інші. Забезпечення ефективного функціонування цих секторів є ключовим для забезпечення належного рівня життя мешканців.

Проте, в ході реалізації цих завдань виникають певні труднощі, які потребують комплексного підходу до вирішення. Основні проблеми управління фінансовими потоками в територіальних громадах включають:

1. Неefективне управління фінансовими потоками, що проявляється у недостатній здатності місцевих органів влади своєчасно виявляти та реагувати на можливі нестачі або надлишки коштів. Це може призвести до різних проблем, включаючи затримки у виплаті заробітної плати, несплату податків та інших зобов'язань.

2. Недостатня прозорість та контроль над фінансовими потоками, що ускладнює громадський контроль за використанням коштів місцевого бюджету.

3. Недосконалість нормативно-правової бази, яка регулює управління фінансовими потоками, що ускладнює застосування ефективних методів

управління цими потоками.

Результати дослідження. Реалізація ефективного управління грошовими потоками виявляється в застосуванні різноманітних методів, спрямованих на вдосконалення цього процесу. Серед них можна виділити:

1. Прогнозування та планування грошових потоків. Ці методи дозволяють систематизувати та аналізувати грошові потоки, щоб своєчасно виявляти та реагувати на можливі нестачі або надлишки коштів. Для прогнозування використовуються різні підходи, включаючи методи експертної оцінки, аналізу минулих даних та статистичні моделі. Планування грошових потоків використовує методи балансування доходів і витрат, а також оптимізації грошових потоків.

2. Контроль та моніторинг грошових потоків. Дані методи спрямовані на забезпечення ефективного використання коштів місцевого бюджету. Для контролю використовуються такі інструменти, як перевірка виконання бюджетних призначень, аналіз звітності про виконання бюджету та проведення аудиторських перевірок. Моніторинг грошових потоків використовує автоматизовані системи управління грошовими потоками.

3. Запровадження автоматизованих систем управління грошовими потоками. Використання цих систем дозволяє автоматизувати процес управління грошовими потоками та підвищити його ефективність. Автоматизовані системи управління грошовими потоками включають в себе облік доходів і витрат, формування бюджетних звітів, аналіз грошових потоків та прогнозування їхньої динаміки.

Посилення прозорості та контролю над грошовими потоками територіальної громади вважається ключовим напрямом оптимізації управління цими потоками. Це дозволяє громадськості бути активним учасником у контролі за діяльністю місцевих органів влади та забезпечує підвищення рівня їхньої відповідальності. Для досягнення цієї мети можна розглянути ряд заходів щодо вдосконалення управління грошовими потоками територіальної громади. Наприклад, важливими є впровадження ефективних методів управління грошовими потоками, посилення прозорості та контролю над ними, а також удосконалення нормативно-правової бази.

Щодо впровадження ефективних методів управління грошовими потоками, можна запропонувати розробку та впровадження системи прогнозування та планування цих потоків, створення системи контролю та моніторингу їх руху, а також впровадження автоматизованих систем управління грошовими потоками.

Висновки. Щодо вдосконалення нормативно-правової бази, яка визначає регулювання управління грошовими потоками, рекомендується проводити ряд заходів. Серед них варто відзначити адаптацію нормативно-правової бази до міжнародних стандартів та встановлення єдиної системи правил і процедур

управління грошовими потоками.

Підбиваючи підсумок, слід зауважити, що ефективне управління грошовими потоками територіальної громади є критично важливим аспектом її функціонування. Воно сприяє оптимальному використанню коштів місцевого бюджету та сприяє загальному розвитку місцевої громади. Для досягнення цієї мети рекомендується впровадити ефективні методи управління грошовими потоками, посилити прозорість та контроль над ними, а також удосконалити нормативно-правову базу, що регулює цей процес.

Бібліографічний список

1. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
3. Грицак О. С. Шляхи вдосконалення формування та функціонування місцевих бюджетів: проблеми облікового забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка», 1(49), 2017. С. 244-247.*

***Руська А.,**
студентка 2 курсу факультету управління,
економіки та права
Науковий керівник: Марків Г. В.
к.е.н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування*

ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ ДЛЯ ПРИСКОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОГРЕСУ В ЕКОНОМІЦІ ТА АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Вступ. Актуальність дослідження полягає у необхідності забезпечення сталого інноваційного розвитку економіки та аграрного сектору через оптимізацію фінансово-кредитного механізму.

Дослідження, яке спрямоване на оптимізацію фінансово-кредитного механізму з метою забезпечення сталого інноваційного розвитку економіки та аграрного сектору, відіграє важливу роль у сучасному світі. Адже, в контексті

швидкого технологічного прогресу та необхідності адаптації до постійно динамічних умов, створення ефективного фінансового середовища стає критично важливим для забезпечення конкурентоспроможності та стійкості економічних секторів.

Результати дослідження. Механізм функціонування інноваційних фінансово-кредитних установ є складовою фінансово-кредитного механізму, що діє в країні.

До головних фінансово-кредитних методів та форм інноваційного розвитку належать: інвестування, кредитування, оподаткування, оренда, лізинг, факторинг, страхування тощо. Головні фінансово-кредитні важелі та інструменти інноваційного розвитку – прибуток, амортизаційні відрахування, ціна, податки, бюджет, орендна плата, процент, дивіденди, стимули, валютні курси, інвестиції, дотації, субсидії, штрафи, премії тощо.

Рисунок 1 – Компоненти фінансово-кредитного механізму інноваційного розвитку економіки

Можна вважати, що система фінансування інноваційної діяльності є складним переплетенням форм і джерел фінансування. Так, пріоритетними напрямками інноваційного розвитку мають стати: формування наукоємних виробничих процесів для пріоритетних галузей економіки; розробка ресурсо-, енергозберігаючих та екологічно чистих технологій; розробка сучасних інформаційно-індустріальних технологій і техніки для електроенергетики, машинобудівної, а також легкої, харчової та інших галузей з швидким обігом капіталу; розробка техніки і технологій комплексного використання мінеральної сировини та промислових відходів; впровадження високорентабельних інноваційно-інвестиційних проектів, які спроможні забезпечити сталий розвиток, швидко окупність вкладеного та накопичення власного капіталу, покласти початок прогресивним змінам в структурі виробництва і тенденціях його розвитку; створення конкурентоспроможних обробних виробництв з відповідним науковим супроводженням, технологічне та технічне оновлення базових галузей економіки; сприяння створенню і функціонуванню технопарку спеціальної економічної зони та інших інноваційних структурах; підготовка кадрів спеціалістів та науковців по пріоритетних напрямках науково-технологічного розвитку; створення нової

системи управління розвитком продуктивних сил регіону за інноваційною моделлю розвитку економіки.

В цьому контексті слід зазначити, що основними пріоритетами розвитку економіки мають бути:

✓ створення високоефективного інноваційно-виробничого комплексу шляхом реконструкції на базі новітніх технологій усіх галузей, інтеграції їх у єдину систему розробки, виробництва і реалізації високотехнологічної конкурентоспроможної продукції, впровадження нових підходів в його управлінні;

✓ оптимізація виробництва шляхом системної реструктуризації галузей з метою приведення потужностей підприємств у відповідність з кон'юктурою внутрішнього та зовнішнього ринку;

✓ сприяння розширенню міжрегіональної кооперації у високотехнологічних виробництвах; підвищення конкурентоспроможності продукції через зменшення витрат на її виробництво;

✓ забезпечення високих темпів структурної перебудови машинобудування і металообробки з метою створення матеріально-технічної основи для переоснащення інших галузей економіки наукоємною продукцією;

✓ скорочення структурних деформацій у промисловості, переорієнтація на пріоритетний розвиток галузей, діяльність яких безпосередньо спрямована на задоволення потреб населення: агропромисловий комплекс, харчова промисловість, сфера послуг тощо;

✓ досягнення оптимальної частки державного сектора в промисловому комплексі та підвищення ефективності управління державним майном; розвиток виробництв для задоволення потреб власної міжгалузевої кооперації, підвищення збалансованості економіки та зменшення зовнішньоекономічної залежності області;

✓ активізація інвестиційної діяльності з використанням сприятливого інвестиційного клімату для внутрішніх та зовнішніх інвесторів.

Наукове забезпечення розвитку економіки потрібно здійснювати у три етапи.

Перший етап - головною метою має бути розробка наукових засад щодо стабілізації виробництва та призупинення інфляційних процесів, створення умов для подальшого економічного зростання.

Другий етап - повинні проводитись наукові дослідження щодо активізації економічного розвитку. Головною метою виступає науково-технічна перебудова виробництва промислового комплексу, а найважливішими завданнями цього етапу мають бути: використання власних досягнень в науково-технічному прогресі для створення нових видів продукції і технологій, вихід на нові ринки збуту.

Третій етап - повинен полягати в розробці наукових засад становлення раціональної структури промисловості. Головна мета полягає в досягненні сталого і ефективного функціонування промислового комплексу, розробці і реалізації значних науково-технічних проектів, розширенні відтворення засобів виробництва, переході до інтенсивного типу розвитку матеріального виробництва, розв'язанні паливно-енергетичних проблем.

Висновки. Оптимізація фінансово-кредитного механізму є ключовим аспектом для прискорення інноваційного прогресу в економіці та аграрному секторі. Розвиток інновацій є важливим фактором у забезпеченні конкурентоспроможності та стійкості економічного зростання. Це вимагає не лише новаторських ідей та технологій, але й відповідних ресурсів для їх реалізації. Оптимізація фінансово-кредитного механізму передбачає створення ефективних інструментів фінансування, сприяння доступності кредитів для інноваційних проектів, а також стимулювання інвестицій у високотехнологічні та інноваційні галузі.

Загалом, оптимізація фінансово-кредитного механізму є важливою умовою для стимулювання інноваційного прогресу в економіці та аграрному секторі, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності та сталому розвитку країни.

Бібліографічний список

1. Дані з веб-сторінки Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. Хома І.Б., Хоменко А.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України, УДК 336:330.341.1(477), 2020, с. 12-14.

Онищук І.М.

студентка 7 курсу ННІЗ та ПО

Науковий керівник: Колодій А. В.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування*

ПЕРСПЕКТИВИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В МІСЦЕВИХ ГРОМАДАХ

Вступ. Місцеві фінанси є вирішальним фактором для розвитку територіальних громад, оскільки вони становлять основне джерело фінансування для вирішення різноманітних потреб та завдань, спрямованих на поліпшення

життя населення, створення нових робочих місць та збільшення економічного потенціалу місцевості. Однак, у зв'язку з обмеженістю власних фінансових ресурсів місцевих бюджетів, стає важливим залучення інвестицій з зовнішніх джерел для успішного втілення стратегій розвитку та реалізації проектів зі значним соціальним та економічним впливом.

Результати дослідження. У період між 2021 і 2022 роками спостерігалися ряд проблемних ситуацій, пов'язаних з привабленням інвестицій до селищних рад. Особливою серйозністю характеризувалися фактори нестабільності економічної кон'юнктури в Україні та військового конфлікту, що мала негативний вплив на інвестиційний клімат у країні. Поруч із цим, високий рівень корупції лишався значною перешкодою для ефективного просування інвестиційних проектів та підвищував ризики для потенційних інвесторів. Крім того, проблемою була недостатність інформації про інвестиційні можливості, які пропонувалися селищними радами. Часто інвестори опинялися в ситуації відсутності або недостатності інформації щодо потенційних можливостей для інвестування в селищні ради, що ускладнювало їх залучення. Крім того, необхідно враховувати і відмову місцевих органів влади співпрацювати з інвесторами, яка іноді становила важливу перешкоду для залучення інвестицій.

Подібні та ряд інших труднощів викликали зменшення обсягів інвестицій, спрямованих до селищних рад. Згідно з інформацією Державної служби статистики, у 2021 році величина інвестицій в економіку України зменшилася на 22,8% у порівнянні з показниками 2020 року. Прогнози експертів вказують на подальше зменшення обсягів інвестицій в економіку України на 20-30% у 2022 році [3].

Залучення інвестицій у місцеві бюджети відзначається рядом переваг, які охоплюють як збільшення фінансових ресурсів для розвитку територіальної громади, так і поліпшення якості життя мешканців та загального розвитку місцевої економіки. Інвестиції дозволяють місцевим бюджетам здійснювати проекти, що перевищують їх власні фінансові можливості. Вони сприяють створенню нових робочих місць, розвитку інфраструктури та інших ініціатив, які сприяють покращенню життя мешканців. Інвестиції також сприяють формуванню нових підприємств, розвитку сектору малого та середнього бізнесу та інших ініціатив, які сприяють розвитку місцевої економіки.

Проте, у ході залучення інвестицій у місцеві бюджети стикаються з рядом проблем, що включають нестачу інформації про інвестиційні можливості територіальної громади, відсутність необхідних умов для інвестування та інші чинники. Основною причиною відсутності інвестування є недостатність інформації про інвестиційні можливості територіальної громади, яка значно ускладнює їх залучення. Часто інвестори не мають належної інформації про можливості інвестування в даній територіальній громаді.

Більш того, не у всіх територіальних громадах створені сприятливі умови

для інвестування, наприклад, може бути відсутня необхідна інфраструктура та відповідні законодавчі акти, які б підтримували інвестиції. У деяких випадках спостерігається рішуче небажання місцевих органів влади встановлювати співпрацю з потенційними інвесторами. Це може суттєво ускладнити їхнє залучення для співпраці та реалізації інвестиційних проектів.

Ураховуючи зазначене, важливо приймати належні заходи для вирішення проблем залучення інвестицій у місцеві бюджети. У цьому контексті, доцільно вдосконалювати інформаційне забезпечення щодо інвестиційних можливостей територіальної громади. Місцеві органи влади повинні активно і систематично інформувати потенційних інвесторів про можливості інвестування в даній територіальній громаді, що може здійснюватися через створення спеціалізованих інвестиційних порталів, проведення регулярних інвестиційних форумів та інших заходів.

Крім того, належить вживати заходи зі сторони місцевих органів влади для створення сприятливих умов для інвестування. Це може включати забезпечення необхідної інфраструктури, розробку та впровадження законодавчих ініціатив і нормативних актів, спрямованих на підтримку та стимулювання інвестиційної діяльності. Зокрема, ці заходи можуть включати створення сприятливих умов для підприємництва, залучення інвестиційних фондів та інших фінансових установ, а також забезпечення підтримки та консультаційного супроводу для потенційних інвесторів.

Більш того, місцеві органи влади мають бути зацікавлені у розвитку та підтримці співпраці з інвесторами, а також сприяти реалізації їхніх інвестиційних проектів. Вони можуть розглядати можливості надання пільгових умов для інвестиційних проектів, створення спеціальних інвестиційних зон або реалізацію інших заходів, спрямованих на приваблення інвестицій та стимулювання економічного розвитку території.

Висновки. Отже, залучення інвестицій до місцевих бюджетів виступає як ключовий фактор для просування розвитку територіальних громад. Для вирішення проблем, пов'язаних із цим процесом, важливо вжити ряд заходів, таких як поліпшення інформування щодо можливостей інвестування у територіальних громадах, створення сприятливих умов для інвестицій та сприяння ефективній співпраці між місцевими органами влади та інвесторами.

Бібліографічний список

1. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL:
<https://ukrstat.gov.ua/>

Чорна Т.

*ст. 7-го курсу ННІЗПО спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та
страхування*

Науковий керівник: Грицина О.В..

*к.е.н., доцент, завідувач кафедри Фінансів, банківської справи та
страхування*

Львівський національний університет природокористування

ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Вступ. Банки відіграють ключову роль у фінансовій системі будь-якої країни. Вони є посередниками між кредиторами та позичальниками, забезпечуючи доступ до фінансових ресурсів для бізнесу, домогосподарств та уряду. Тому ефективне управління банками має важливе значення для економічного розвитку країни. Банківський менеджмент включає в себе широкий спектр завдань, основним з яких є формування стратегії та політики банку. Банківський менеджмент - це наука і мистецтво управління банківською діяльністю, яка базується на принципах системності, цільової спрямованості, динамічності та ефективності.

Результати дослідження. В сьогоденних умовах світовий банківський менеджмент стикається з низкою проблем, які можна поділити на кілька основних груп. Основною є група фінансових проблем, до яких відноситься в першу чергу нестабільність фінансової системи. Нестабільна фінансова система може призвести до фінансової кризи, яка негативно впливає на діяльність банків в цілому. Фінансові проблеми провокують зростання ризиків. Відповідно зростання ризиків, пов'язаних з банківською діяльністю, вимагає від банків ефективного управління ними. Другу важливу групу складають технологічні проблеми. До цих проблем відносять швидкий розвиток технологій, що вимагає від банків постійної адаптації до нових технологій та зростаючу роль цифрових технологій, яка змінює структуру банківської діяльності. Наступна група проблем - регуляторні проблеми, під якими розуміють загострення регуляторного тиску. Регуляторний тиск з боку державних органів зростає, що ускладнює діяльність банків. Важливою складовою даної групи є також недосконалість нормативно-правової бази, що може ускладнювати діяльність

банків і підвищувати ризики. Останню групу складають конкурентні проблеми, до яких відносять зростаючу конкуренцію в банківському секторі, що ускладнює діяльність банків та появу нових конкурентів таких як технологічні компанії та фінансові технології.

Для вирішення цих нагальних для банківського менеджменту проблем у період військового стану в Україні необхідно розробити заходи для підтримки фінансової стабільності банків. Це може включати надання державної підтримки, зниження регуляторного тиску та ін. Сприятиме покращенню ситуації і розвиток цифрових технологій. Банки повинні адаптуватися до нових умов і розвивати цифрові технології, щоб забезпечити безперебійну роботу та підвищити ефективність своєї діяльності. Співпраця банків з державними органами буде успішною для розробки та реалізації заходів, які сприятимуть стабільності банківської системи в цілому. Поряд з цим банки повинні шукати нові конкурентні переваги, щоб витримати конкуренцію в умовах війни. Вирішенню проблем банківського менеджменту в Україні в період війни сприятиме також співпраця з міжнародними партнерами.

Основним напрямом вдосконалення банківського менеджменту в Україні є удосконалення корпоративного управління. Для вдосконалення корпоративного управління в Україні перш за все необхідним є запровадження міжнародних стандартів корпоративного управління. Надзвичайно важливим напрямом удосконалення банківського менеджменту є вдосконалення управління ризиками, що дозволить значно підвищити фінансову стабільність банків. З цією метою доцільним є запровадження сучасних методів управління ризиками та підвищення кваліфікації персоналу, відповідального за управління ризиками в банку. Також важливим напрямом удосконалення банківського менеджменту є врегулювання управління персоналом. Удосконалення управління персоналом в банку дозволить підвищити його конкурентоспроможність. З цією метою доцільно розробляти ефективні системи управління персоналом, забезпечувати професійний розвиток персоналу та створювати сприятливі умови праці в банківській установі. Наступним кроком у вдосконаленні банківського менеджменту є впровадження інноваційних технологій, що дозволить банкам України впевнено конкурувати з міжнародними. З цією метою позитивний ефект дасть розробка та впровадження інноваційних банківських продуктів і послуг, запровадження сучасних інформаційних технологій та підготовка персоналу до роботи з інноваційними технологіями.

Висновки. Банки відіграють ключову роль у фінансовій системі будь-якої країни. Вони є посередниками між кредиторами та позичальниками, забезпечуючи доступ до фінансових ресурсів для бізнесу, домогосподарств та уряду. Тому ефективне управління банками має важливе значення для економічного розвитку країни. Впровадження таких заходів вимагає значних

зусиль з боку керівництва банку, співробітників банку та інших зацікавлених сторін. Однак реалізація цих заходів дозволить підвищити ефективність банківського менеджменту в Україні та зміцнити фінансову систему країни в цілому.

Бібліографічний список

1. Івасенко О. М. Перспективи розвитку банківського менеджменту в Україні / О. М. Івасенко // Фінанси України. – 2022. – № 2. – С. 30-40.
2. Івасенко О. М. Стратегія розвитку банку в умовах цифрової трансформації / О. М. Івасенко // Фінанси України. – 2022. – № 3. – С. 30-40.
3. Мельник В. В., Сікорський О. А. Цифровий банкінг як фактор розвитку банківського менеджменту в Україні / В. В. Мельник, О. А. Сікорський // Вісник НБУ. – 2022. – № 1. – С. 6-12.
4. Шрамченко О. П. Банківський менеджмент : ризики та управління ними / О. П. Шрамченко. – Київ : Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2022. – 240 с. – ISBN 978-966-933-642-3.

Ніколаєнко Є.

ст. 7-го курсу ННІЗПО спеціальності 072 Фінанси ,банківська справа та страхування

Науковий керівник: Колодій А. В.

*к.е.н., доцент кафедри Фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування*

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Вступ. Соціально незахищені верстви населення - це особи та групи людей, які через свої фізичні, соціальні та економічні особливості не можуть самостійно забезпечити собі необхідний рівень життя, не мають достатніх матеріальних, соціальних та інших ресурсів для забезпечення нормального життя. До них належать люди похилого віку, особи з інвалідністю, сім'ї з дітьми, безробітні, люди, які проживають у віддалених населених пунктах. Сьогодні, в час війни, Україна впевнено тримає курс на покращення соціального захисту населення. З цією метою проводиться реформа системи соціального захисту населення, яка

полягає у створенні більш ефективної та доступної системи, яка відповідатиме потребам сучасного суспільства.

Результати дослідження. Стан соціально незахищених людей в Україні є складним та багатограним. З одного боку, за останні роки державою було зроблено ряд кроків щодо покращення їх життя. Зокрема збільшено розміри мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму; впроваджено нові соціальні виплати; розширено доступ до соціальних послуг; збільшено квоту робочих місць для людей з інвалідністю та ін. З іншого боку, війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року, значно погіршила становище соціально незахищених людей. За даними ООН сьогодні близько 13 мільйонів людей в Україні потребують гуманітарної допомоги; близько 3 мільйонів людей стали внутрішньо переміщеними особами; близько 2 мільйонів людей втратили роботу. Серед основних проблем, з якими стикаються соціально незахищені люди в Україні, можна виділити низький рівень життя, недоступність житла, нестачу медичної допомоги, відсутність доступу до освіти, дискримінацію. Звичайно, держава вживає заходів для покращення становища соціально незахищених людей в умовах війни. Зокрема виплачується допомога внутрішньо переміщеним особам, надається гуманітарна допомога, здійснюється релокація підприємств з зон бойових дій, розробляються програми з працевлаштування. Однак, для вирішення проблем соціально незахищених людей в Україні потрібні спільні зусилля держави, громадських організацій та самих громадян.

Реформа соціальної системи є важливим кроком у розвитку України як соціальної держави. Вона дозволить забезпечити більш справедливий розподіл соціальних благ та гарантувати гідне життя для всіх громадян. Очікувані результати реформи – це перш за все покращення рівня життя громадян, зменшення рівня соціальної нерівності та підвищення соціальної солідарності в суспільстві. Слід відзначити, що війна в Україні призвела до значного погіршення соціально-економічної ситуації в країні. Це негативно вплинуло на рівень життя громадян України, а також на систему соціального захисту. Тому для покращення соціального захисту населення в умовах війни необхідно вжити певних заходів. На сьогодні надзвичайно актуальним є збільшення фінансування системи соціального захисту. Це дозволить забезпечити належний рівень соціальних виплат та послуг для всіх осіб, які потребують їхньої підтримки. Важливим є спрямування соціальної допомоги насамперед на осіб, які найбільше постраждали від війни. Це включає внутрішньо переміщених осіб, осіб, які втратили житло та майно, а також осіб, які постраждали від військових дій. Для цього необхідно вдосконалити адресну систему надання соціальної допомоги та розвивати соціальні послуги, які дозволяють людям, які постраждали від війни, адаптуватися до нових умов життя. Це включає такі послуги, як догляд вдома, денний догляд, підтримане проживання, соціальна адаптація тощо.

Конкретні заходи з підвищення гарантій соціально незахищеним верствам населення розроблені нами для Личаківського відділу обслуговування громадян на основі аналізу потреб цих верств населення та оцінки ефективності поточної системи соціального захисту. На підставі аналізу результатів стану соціального захисту населення нами запропоновані адміністрації «Сервісного центру» конкретні ідеї, які можна розглянути з метою підвищення гарантій соціально незахищеним верствам населення. Зокрема, ми пропонуємо в першу чергу впровадження системи дистанційного надання соціальних послуг. Це дозволить зробити ці послуги більш доступними для громадян, які проживають у віддалених населених пунктах. Позитивний ефект, на нашу думку, матиме розробка програми реабілітації та працевлаштування осіб з інвалідністю. Це дозволить допомогти соціально незахищеним особам стати самостійними та самодостатніми. Вважаємо, що розробка Програми підтримки сімей з дітьми дасть можливість відділу обслуговування громадян Личаківського району забезпечити всебічний розвиток дітей та допомогти сім'ям у їх вихованні. Важливою є розробка Програми підтримки осіб похилого віку, яка сприятиме забезпеченню якісного догляду та допомогу цим особам. Реалізація цих заходів дозволить створити більш ефективну та доступну систему соціального захисту соціально незахищених верств населення регіону. Для покращення соціального захисту населення Личаківським відділом обслуговування громадян «Сервісний центр» ГУ ПФУ у Львівській області доцільно збільшити фінансування відділу. Це дозволить забезпечити належний рівень надання послуг, а також запровадити нові послуги, які відповідають потребам населення. Фінансування відділу можна збільшити за рахунок збільшення державних витрат, а також за рахунок залучення коштів приватного сектору та міжнародної допомоги. Розширення мережі відділів обслуговування громадян дозволить зробити послуги Пенсійного фонду більш доступними для населення, а впровадження електронних сервісів сприятиме спрощенню та прискоренню процесу отримання послуг Пенсійного фонду та покращенню якості обслуговування.

Висновки. Вцілому комплекс запропонованих нами заходів дозволить покращити соціальний захист населення в Україні вцілому та у Личаківському районі міста Львова зокрема і зробити систему соціального захисту більш ефективною. Впровадження таких заходів дозволить створити більш ефективну систему соціального захисту, яка буде відповідати потребам сучасного суспільства.

Бібліографічний список

1. Маценко В. К. (ред.) Соціальне забезпечення. – Київ: Істина, 2022. ISBN 978-966-323-687-5

2. Мокрицька Н. П. (ред.) Соціальний захист населення. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. ISBN 978-966-613-967-7
3. Подьєрьогін В. В. Соціальний захист населення України. Підручник. – Київ: Академія, 2023. ISBN 978-966-364-419-9
4. Рабинович В. Соціальний захист населення України: сучасний стан та перспективи розвитку // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Соціологія. – 2022. – № 4. – С. 14-22.

Долбан В., Шевчук Р.
студенти 2 курсу факультету управління, економіки та права
Науковий керівник: Агрес О.Г.
*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування*

РИНОК СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Вступ. Сучасний стан страхового ринку характеризується низкою негативних тенденцій та значними диспропорціями в його розвитку, які потребують підвищеної уваги як з боку державних органів, що здійснюють нагляд за страховою діяльністю, так і врахування в процесі управління розвитком окремих страхових організацій. Однією з основних функцій страхування в економіці є формування фінансових ресурсів за рахунок збору страхових премій. Ці кошти інвестуються в державні облігації та акції. Цей процес сприяє розвитку національних економік.

Тому нагальна потреба розвитку страхового ринку України вимагає розробки національної політики ефективного розвитку страхування, пов'язаної з національними економічними пріоритетами.

Результати дослідження. Формування розвиненого страхового ринку забезпечує сприятливі умови для ринкової трансформації національної економіки та стабільного розвитку міжнародних відносин. Хоча кількісні показники страхового ринку України демонструють позитивну динаміку, його функціональні та інституційні характеристики поки що не відповідають реальним потребам національної економіки. Успішний розвиток страхового ринку України та покращення його стану потребує узгодженості та координації діяльності як держави, так і страхових компаній. Держава повинна забезпечити ринок стабільною нормативно-правовою базою та менш обтяжливим наглядом,

а страхові компанії - бути максимально сумлінними та чесними у відносинах з клієнтами.

Основними заходами, які необхідно здійснити на українському страховому ринку, є:

- виключення з ринку проблемних фінансових установ, які не виконують та/або не мають наміру виконувати свої зобов'язання за договорами про надання фінансових послуг і становлять значний системний ризик для ринку;

- забезпечення ефективних механізмів невідкладного повернення страховикам депозитних коштів, оскільки депозити є страховими резервами і використовуються для виплат страхових відшкодувань;

- посилення вимог до ліцензійних умов;

- запровадити метод щомісячного моніторингу фінансового стану страхових компаній Держфінпослуг з метою вжиття заходів для запобігання неплатоспроможності;

- посилення пруденційного нагляду (вимоги до аудиторських висновків та актуарних звітів; запровадження нових методів формування страхових резервів; запровадження нових правил щодо обов'язкових нормативів і критеріїв достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості та якості активів).

Адаптація страхового ринку до змін, пов'язаних з переоформленням фінансових продуктів у страховому секторі та використанням інноваційних технологій в організації страхової діяльності, сприятиме підвищенню якості страхування страхувальників, стимулюватиме використання нових видів страхування та страхових технологій, урізноманітнить спектр страхових послуг, удосконалив форми і методи страхового нагляду та ін. Це матиме позитивні наслідки.

Таким чином, український страховий ринок перебуває на стадії розвитку та інтеграції у світовий простір. Основними факторами, що впливають на функціонування страхового ринку України, є: триваючий військовий конфлікт в країні; обмежений платоспроможний попит кінцевих споживачів послуг (страхових компаній) через зниження рівня вільних доходів громадян та організацій; девальвація національної валюти; втрата депозитів окремих страхових компаній через ліквідацію значної кількості банківських установ, зниження ліквідності на фондовому ринку.

Наразі ефективному функціонуванню страхового ринку України перешкоджає відсутність єдиної державної стратегії розвитку вітчизняного страхового ринку, нестабільна економічна ситуація в країні, низький рівень страхової культури та фінансової освіти учасників страхового ринку, відсутність ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної інвестиційної політики, низький рівень капіталу вітчизняних страхових компаній (нестача капіталу унеможлиблює страхування великих ризиків в енергетичному секторі).

Ще однією важливою проблемою для страхового ринку є низький рівень довіри населення. Серед факторів, що впливають на низький рівень довіри, - соціальна спадщина радянського періоду. Експерти відзначають, що населення неохоче користується фінансовими продуктами, страхування є рідкістю для українців, відсутня страхова культура, а люди навіть не знають про існування таких інвестиційних продуктів. Ці причини можна узагальнити під категорією нерозвиненої фінансової культури в Україні.

Підвищення довіри населення до страхових компаній тісно пов'язане з розвитком страхової культури. Тому для зміцнення та консолідації зв'язків між населенням та страховим ринком необхідно в першу чергу розглянути можливість підвищення рівня культури населення у цій сфері.

Юрій Панкратов стверджує, що "страхова культура" не може бути створена зусиллями лише однієї країни. Це результат зусиль усього людства. У більшості випадків у відсутності страхової культури звинувачують потенційних покупців страхових послуг. В основному це означає недостатню поінформованість населення про наявні страхові послуги та їх відмінні якості.

Висновки. Отже, основними завданнями розвитку страхового ринку є підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості страхових компаній, розбудова сучасної інфраструктури страхового ринку та створення єдиної бази даних страхових компаній. Створення розвинутого страхового ринку в Україні з урахуванням тенденцій та особливостей функціонування страхового ринку в економічно розвинутих країнах забезпечить сприятливі умови для ринкових перетворень та стабільного розвитку національної економіки.

Окунець М.
ст. 6-го курсу ННІЗПО спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Науковий керівник: Грицина О.В.
к.е.н., доцент, завідувач кафедри Фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування

СТРАХУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В ЧАС ВІЙНИ

Вступ. Впродовж тривалого часу рівень агрострахування в Україні залишається мінімальним і коливається в межах 3-5 відсотків. Це загрожує динаміці подальшого розвитку національного агропромислового комплексу. Агрострахування належить до універсальних способів мінімізації ризиків в

аграрній сфері, воно сприяє мінімізації негативних наслідків несприятливих умов та обставин. Тому в умовах воєнного стану агрострахування має відігравати головну, а не допоміжну роль, а проблема його активізації вимагає негайного вирішення.

Результати дослідження. Україна є одним із найважливіших виробників сільськогосподарської продукції в світі, експортером та провідним постачальником продуктів харчування і добрив на глобальні ринки. У 2021 році Україна увійшла до трійки найбільших світових експортерів пшениці, ячменю, кукурудзи, ріпаку та ріпакової олії, насіння соняшнику та соняшnikової олії. Велика кількість країн-імпортерів продовольства та добрив, більшість з яких належать до групи найменш розвинених країн (LDC) і країн з низьким рівнем доходів і дефіцитом продовольства (LIFDC), покладаються на українську продукцію для задоволення своїх споживчих потреб. Активні бойові дії в Україні негативно вплинули на сільськогосподарські операції, завдали шкоди внутрішній транспортній інфраструктурі та морським портам. Підраховано, що площа території посіву ярих культур скоротилась приблизно на 20 відсотків, збільшився ризик розповсюдження хворіб тварин, що завдає фермерам великих економічних втрат. Врожаї по озимих зернових впали на 10 відсотків нижче середнього рівня через несвоєчасне внесення добрив, неможливість боротьби з шкідниками і хворобами і зрештою, через пошкодження території бойовими діями. Загальна сума втрат, нанесених сільськогосподарській галузі України внаслідок повномасштабного російського вторгнення на територію країни вже склала понад 4,3 млрд. дол. США. У структурі пошкоджень найбільші втрати фіксуються внаслідок знищення або часткового пошкодження військовою технікою та гусеницями танків. Крім прямого пошкодження земель, окупація, військові дії та мінне забруднення обмежують доступ фермерів до полів для обробітку та збору врожаю. Оціночна вартість загиблих тварин складає понад 136 млн. дол. США. Слід відзначити, що свійські тварини гинуть не лише від активних бойових дій, але й від обмеженого доступу на ферми, обмеженої можливості для придбання кормів та надання ветеринарних послуг.

Незважаючи на війну, ринок страхування в Україні продовжує працювати. Однак, відновлення аграрної сфери потребує стабільного фінансового забезпечення. Необхідно налагодити механізм, за якого аграрний сектор отримував би фінансування не лише від IFG, як інвестора, але й від комерційних банків. Для того, щоб такий механізм працював ефективно, необхідно мінімізувати ризики за допомогою страхування, яке на сьогодні не викликає довіри. Мобілізація страхових фондів повинна відбуватися головним чином за рахунок державної підтримки, в меншій мірі-за рахунок коштів самих аграріїв. Якщо накопичені страховиками страхові фонди аграріям не знадобляться, - більша їх частина повинна піти на потреби армії та відновлення економіки. Вже зараз необхідно страхувати посіви, сільськогосподарську техніку, тварини від

воєнних ризиків. Те, що донедавна було виключенням із страхування (загибель, втрата, пошкодження) застрахованого майна внаслідок впливу ядерної енергії, техногенних аварій, військових дій, маневрів або інших військових заходів – нині має стати основним страховим ризиком, від якого слід страхувати сільськогосподарське майно продукцію, тварини, життя і здоров'я людей. При цьому Україні доцільно скористатися досвідом інших країн у сфері агрострахування. Подальша розбудова системи агрострахування в Україні повинна здійснюватись в рамках приватно-державного партнерства, що доведено досвідом Туреччини, Іспанії та інших країн. Потрібно розвивати мережу агентів, які зможуть пояснювати страхові питання, рекламувати нові страхові послуги, розвивати страхову культуру, яка відсутня серед сільгоспвиробників. Підвищити рівень прозорості і довіри до страхування можна лише шляхом добрих, якісних продуктів і процедур та завдяки доброчесності і досвідченості учасників. Поряд з цим, агрострахування в сучасних умовах потребує розробки відповідних законодавчих актів, які б регулювали процедуру страхування від реклами страхових послуг до отримання відшкодування, давали гарантію страхового захисту від непередбачуваних обставин, у тому числі й від воєнних ризиків.

Висновки. Незважаючи на важливість агрострахування, рівень його розвитку в Україні залишається низьким. У проекті Плану відновлення України страхування визначено як один з основних елементів державної підтримки галузі сільського господарства на період 2023-2025 років. Для поліпшення ситуації в агрострахуванні, а також з метою популяризації її серед товаровиробників необхідно розробити сучасну законодавчу базу, підвищити рівень страхової культури населення, вдосконалити спектр страхових послуг та створити однакові умови для всіх учасників страхового ринку. Агрострахування має стати не лише джерелом відшкодування завданих аграріям збитків, але й певним джерелом накопичень фінансових ресурсів держави, які в разі потреби можна використати на воєнні потреби та відновлення економіки.

Бібліографічний список

1. Агрострахування в Україні: можливості і реалії .2022. Аграрний тиждень. Україна. [online] (останнє оновлення 3 жовтня 2022) Доступно:<<https://a7d.com.ua/novini/38714-agrostrahuvannya-v-ukrayin-mozhlivost-realyi.html>>[дата звернення: 29.03.2023].
2. Клеріні, Г.В., 2022. Агрострахування в умовах воєнного стану: проблеми правового регулювання і виклики майбутнього. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». № 6, с.179-183. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.32>

4. Павленко, О.П., 2018. Страхування як метод фінансової безпеки аграрних виробників: сучасні тенденції та світовий досвід. *Modern Economics*, №8, с. 134-141.
5. Руснак, А. В., Карнаушенко, А. С., Петренко, В. С., 2018. Страхування ризиків сільськогосподарських підприємств в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. № 19, с. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2018.19.5>

Ярошко П.

*здобувач вищої освіти 5-го курсу
факультету управління, економіки та права*

Гадомська З.

*здобувач вищої освіти 5-го курсу
навчально-наукового інституту
заочної та післядипломної освіти
Науковий керівник: Східницька Г.*

*к.е.н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Львівський національний університет
природокористування*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В СИСТЕМІ ВІДТВОРЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ПРОДУКТУ

Вступ. Динамічні зміни у сфері фінансових відносин ставлять перед управлінським апаратом підприємств, організацій та інших суб'єктів господарювання нові виклики. Для того, щоб залишатися конкурентоспроможними, їм необхідно оперативно реагувати на мінливі умови та шукати нові джерела фінансування, вдосконалювати виробничі процеси та оптимізувати структуру продукції.

Держава також відіграє важливу роль у цій сфері. Її завданням є сприяти всебічному розвитку усіх учасників економічних відносин, створюючи сприятливі умови для ведення бізнесу. Трансформаційні зміни сучасної економічної політики, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, зосереджують увагу на наступних аспектах:

- Пошук нових джерел фінансування виробничого процесу. Це може включати використання альтернативних інструментів фінансування, таких як краудфандинг, венчурні інвестиції, гранти тощо.

- Вдосконалення та оптимізація виробничої структури. Це може включати впровадження нових технологій, автоматизацію виробничих процесів, реорганізацію структури підприємства тощо.

- Формування такої структури грошових потоків, яка б дозволила належно забезпечити ефективні та результативні фінансові відносини з партнерами. Це може включати диверсифікацію джерел надходження коштів, оптимізацію витрат, використання нових форм розрахунків тощо.

Через аналіз руху вхідних і вихідних грошових потоків може допомогти підприємствам визначити зміни у структурі доходів та витрат, обрати оптимальне співвідношення між формами розрахунків та втриматися на плаву та сприяти подальшому розвитку. Врахування цих факторів допоможе бізнес-одиницям успішно адаптуватися до мінливих умов економічного середовища та досягти стійкого розвитку.

Роль фінансових відносин у процесі формування фінансових ресурсів важко переоцінити якщо розглядати його в наступних площинах: розширене економічне виробництво (фінансові відносини забезпечують мобілізацію та акумуляцію фінансових ресурсів, необхідних для розширення виробництва, освоєння нових технологій, випуску нових видів продукції тощо), розподіл та перерозподіл (фінансові відносини забезпечують розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів між різними галузями економіки, регіонами та суб'єктами господарювання), раціональне використання (фінансові відносини стимулюють раціональне використання фінансових ресурсів, контроль за їх витрачанням та підвищення ефективності господарювання).

Результати дослідження. Дослідження предметності глибин сутності на необхідності виникнення та дії фінансових відносин у суспільстві, наводить на думку, що неможливо недооцінювати взаємозв'язку між такими категоріями як «економічні відносини», «фінансові відносини» та «фінанси» - взаємопов'язані. Це, передусім, можна пояснити розвитком суспільних відносин, де економічні відносини трансформуються у грошову форму та дуже часто мають грошовий вираз вартості.

Пропонуємо більш детальніше розглянути роль фінансових відносин у системі відтворення суспільного продукту (див. рис.).

Постійний розподіл та перерозподіл грошових ресурсів базується на капіталізації фінансових ресурсів, тому закономірно виникають фінансові відносини у суспільстві в динамічному прояві. Тому динамічне збільшення обсягів фінансових ресурсів, зумовлене конкурентністю середовища, зумовлюється удосконаленням і постійним пошуком нових форм вирішення питань управління грошовими потоками, що допоможе в майбутньому швидше розвиватися й інтегруватися у світовий фінансово-економічний простір. Відносини, які виникають у процесі функціонування суб'єкта господарювання, можуть проявлятися на різних стадіях його діяльності [3]. Якщо формування

початкового капіталу підприємства відбувається ще до моменту його створення, то в процесі діяльності бізнес-одиниця змушена залучати великий обсяг фінансових ресурсів, якщо в структурі доходів, власним належить незначна частка. Тоді керівництво такого суб'єкта господарювання відчуваючи потребу у коштах, залучає їх через банківські кредити чи позики.

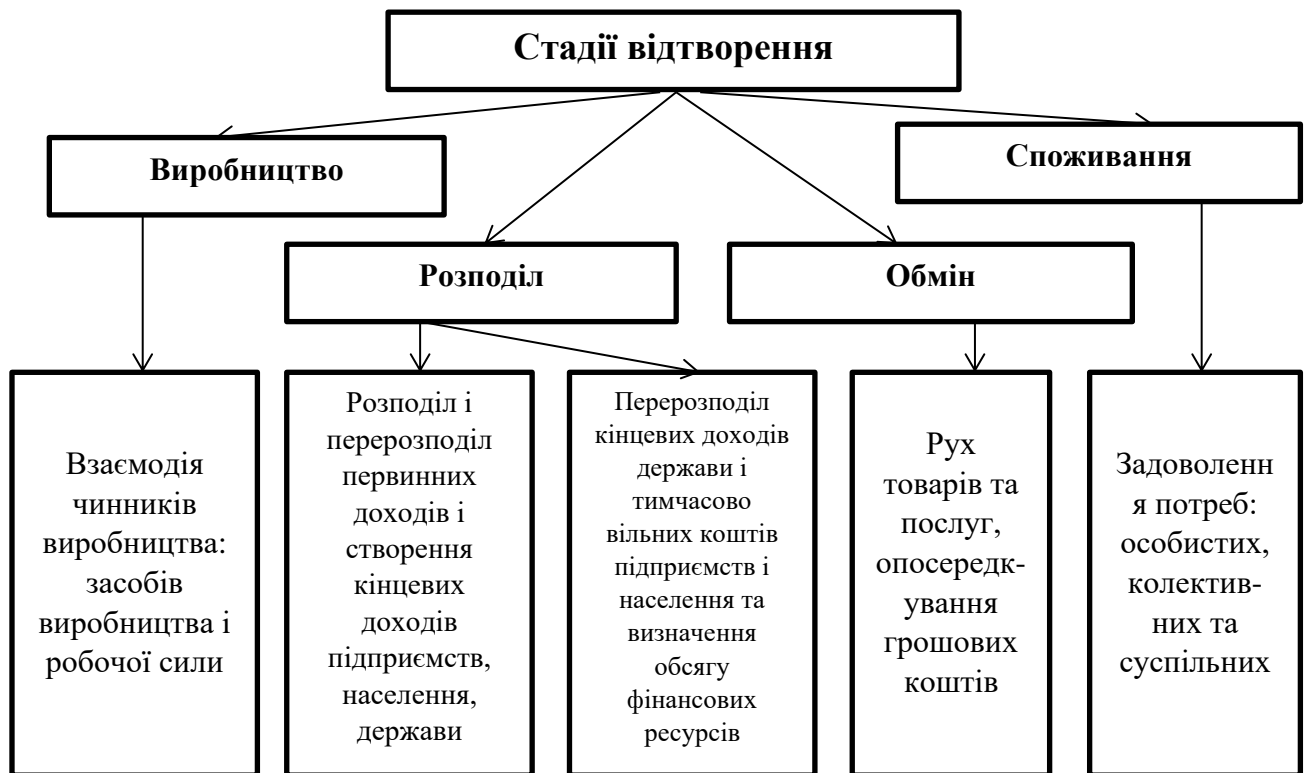

Рис. Фінансові відносини в системі відтворення суспільного продукту [1, С. 36-39; 2, С. 47-48]

Як відомо, стадії відтворення суспільного продукту відбувається в часті виробництва, розподілу, обміну та споживання. Особливістю процесу формування суспільного продукту у поєднанні із чітко вираженими фінансовими відносинами є те, що ще до розподілу загального обсягу валового національного продукту вони займають чільне місце в цьому процесі. Це спостерігається через формування валового доходу суб'єкта господарювання і в процесі відрахування, податкового адміністрування чи сплати обов'язкових платежів мають місце такі відносини (фінансові), а от інші відносини, які можуть з'являтися в процесі розподілу тих доходів – є відносинами із чітко вираженою перерозподільчою особливістю.

Висновки. Отже, приходимо до висновку, що особливістю фінансових відносин є те, що саме вони можуть проявлятися у площині нормативно-правового та економічно доцільного простору. Вона характеризується здатністю відображення доцільності виникнення таких відносин та ефективності для господарюючого суб'єкта. І це, в свою чергу, допомагає розширювати горизонти партнерської співпраці між суб'єктами виробничого процесу і дозволяє ділитися чи використовувати набутий досвід один з одним кожного учасника цих відносин. Проте, ґрунтовна допомога суб'єктам господарювання надається через інструменти фінансового менеджменту, реалізація основ якого уособлює ефективні методи управління грошовими потоками в бізнес-формуваннях.

Бібліографічний список

1. Дехтяр Н. А. Особливості організації фінансових відносин виробничо-фінансових формувань. Вісник Академії банківської справи. 2011. № 2(7). С. 34-41.
2. Харченко Н. В. Фінансові відносини держави та акціонерних товариств. Економіка та держава. № 7. 2019. С. 47-48.
3. Чмерук Г. Г., Стороженко О. О. Сутність та визначення фінансових відносин суб'єктів господарювання. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.* 2014. № 5 (104). С. 91-99. http://nbuv.gov.ua/UJRN/svitfin_2014_4_8

Войтович Т.

*здобувач вищої освіти 5-го курсу
факультету управління, економіки та права*

Билень М.

*здобувач вищої освіти 5-го курсу
факультету управління, економіки та права*

Науковий керівник: Східницька Г.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Львівський національний університет
природокористування*

РЕЗЕРВИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Вступ. Вітчизняні сільськогосподарські підприємства зустрічаються із численними викликами, що негативно впливають на їх фінансовий стан. До них належать нестабільність макроекономічного середовища, несприятливі погодні умови, низький рівень державної підтримки, жорстка конкуренція на внутрішньому та зовнішньому ринках. Тому завжди у їх діяльності значна увага спрямовується на пошук резервів задля покращення фінансового стану у майбутньому.

Результати дослідження. Напрями зміцнення фінансового стану сільськогосподарських підприємств в сьогоденних умовах функціонування спробуємо узагальнити через призму наявних резервів (рис.):

- 1) управління витратами і ресурсами;
- 2) розвитку й удосконалення виробництва та іншої діяльності;
- 3) удосконалення системи управління сільськогосподарських підприємств району та всіма видами їх діяльності;
- 4) стратегічне управління діяльністю низькорентабельних сільськогосподарських підприємств.

Як бачимо, усі заходи покращення фінансового стану сільськогосподарських підприємств області є взаємозалежними. Однак, найважливішого значення набувають чинники, визначені третьою групою (напрямом), оскільки їх мобілізація передбачає визначення місця реалізації в системі управління діяльністю.

З метою стабілізації фінансового стану, впливу на поліпшення виробництва і господарської діяльності сільськогосподарським підприємствам необхідно:

1. Здійснити глибокий аналіз фінансового стану підприємства і визначити перспективи їх подальшої діяльності, враховуючи номенклатуру вироблюваної продукції, її якість, вартість, конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішньому ринках збуту, оцінити можливості с.-г. підприємств району, у порівняно короткі строки забезпечити стабілізацію з наступним зростанням виробництва.

Рис. Резерви зміцнення фінансового стану сільськогосподарських підприємств [1, С. 67-71; 2, С. 114-118].

2. На сільськогосподарському підприємстві при умові, що воно має підготовлений реальний план стабілізації та розвитку, провести глибоку ревізію діяльності, інвентаризацію статей балансу, детально вивчити склад матеріальних цінностей, особливості готової продукції, дебіторської заборгованості.

За результатами аналізу повинна бути зроблена оцінка можливостей використання та реалізації відповідних цінностей і готової продукції, а також погашення дебіторської заборгованості.

Слід провести реструктуризацію активів і пасивів балансу та підготувати матеріали про списання нереальних сум на збитки.

3. Варто окремо розглянути питання про стан дебіторської та кредиторської заборгованості та визначити шляхи її ліквідації. Вважається за доцільне для скорочення взаємної дебіторської і кредиторської заборгованості розробити спеціальний механізм на базі векселя з наданням цьому документів у законодавчому порядку чинності обов'язкового виконання.

4. Для сільськогосподарського підприємства, яке має економічно обґрунтовані бізнес-плани поліпшення свого виробництва та здійснює всю необхідну роботу для сумації балансу і реструктуризації його статей, то банківськими установами можливий розгляд питання про надання кредиту, в тому числі і в іноземній валюті за рахунок кредитної допомоги міжнародних фінансових організацій.

Висновки. Отже, узагальнюючи результати проведеного дослідження формування резервів задля зміцнення фінансового стану сільськогосподарських підприємств, відзначимо ключові можливості у частині формування внутрішніх (оптимізація виробничої діяльності - збільшення обсягів виробництва та збуту продукції, зниження собівартості продукції, впровадження нових технологій та методів ведення сільського господарства), оптимізація використання ресурсів (земельних, трудових, матеріальних), підвищення ефективності управління (вдосконалення системи планування та контролю, управління грошовими потоками, мотивація та підвищення кваліфікації персоналу, зменшення адміністративних витрат), залучення інвестицій (використання програм державної підтримки, отримання кредитів на вигідних умовах, залучення коштів інвесторів) та зовнішніх резервів (сприятливі макроекономічні умови, стабільна економічна ситуація в країні, державна підтримка сільського господарства, сприятливі умови для експорту сільськогосподарської продукції, розвиток інфраструктури, доступ до якісних доріг, складських приміщень, логістичних послуг, забезпечення доступу до сучасних технологій та інформації), співпраця з іншими підприємствами (створення кооперативів та об'єднань, співпраця з науковими установами та дослідницькими центрами, участь у галузевих виставках та форумах) тощо. Важливо зазначити, що зміцнення фінансового стану сільськогосподарських підприємств потребує комплексного підходу, який включає в себе використання як внутрішніх, так і зовнішніх резервів.

Завдяки ефективному управлінню та використанню наявних резервів, сільськогосподарські підприємства можуть значно зміцнити свій фінансовий стан та забезпечити стабільний розвиток.

Бібліографічний список

1. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств К.: Знання, КОО, 2019. 378 с.
2. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: підручник.. Національний банк України, Університет банківської справи. К. : УБС НБУ : Знання, 2017. 550 с.